

SISTER OUTSIDER

BAHİSDIŞI KIZ KARDEŞ

Audre Lorde

Çev. Gülkan 'Noir'
ve Yusuf Demirörs

otonom

BAHİSDIŞI KIZ KARDEŞ

Audre Lorde

Kendini siyah, lezbiyen, anne, savaşçı, şair olarak tanımlayan Audre Lorde, hayatını ve tüm yaratıcılığını ırkçılık, cinsiyetçilik, sınıf ayrımcılığı ve homofobinin yol açtığı adaletsizliklere karşı koymaya adadı. *Spoken word* bir sanatçı olarak hitap yeteneği *Poetry Foundation* tarafından güçlü, melodik ve yoğun olarak nitelendirilen Lorde'un şiirleri ve yazıları büyük ölçüde medeni haklar, feminizm, lezbiyenlik, hastalık, sakatlık ve siyah kadın kimliğinin keşfi üzerinedir. Her iki isminin sonunda yer alan -e harfinin sanatsal simetrisini önemseyen Lorde, ailesinin kendisine verdiği Audrey Geraldine Lorde yerine isminde yer alan "y" harfini çocukluğundan itibaren kullanmayarak Audre Lorde ismini tercih etmiştir. 60'larda New York'ta kütüphaneci olarak çalıştı, sonrasında Tougaloo Koleji'nde, Lehmann Koleji'nde, City University of New York'ta ve Hunter Koleji'nde dersler verdi, atölye çalışmaları düzenledi. 1980'de Amerika'da Renkli tenli kadınların açtığı ilk yayınevi olan *Kitchen Table*'ın kurucularından biri oldu. Cinsel istismara ve şiddete maruz kalmış kadınlara destek veren *Women's Coalition of St. Croix* gibi birçok kuruluşun içinde mücadele verdi. Şiirleri 1960'lardan itibaren düzenli olarak çeşitli dergilerde yayımlandı. İlk şiir kitabı *The First Cities* ise 1968'de çıktı. *Cables to Rage, From a Land Where Other People Live, The Black Unicorn* yayımlanmış pek çok şiir seçkisinden sadece birkaçıdır. Şiirlerinin yanı sıra ürettiği düzyazı eserleri arasında da biyomitografi olarak tanımladığı *Zami: A New Spelling of My Name* ve kanserle mücadelesini anlattığı *The Cancer Journals* sayılabilir.

Otonom 125

Cadı Kazanı 14

Bahisdışı Kız Kardeş
Audre Lorde

ISBN 978-605-7872-26-5
1. Basım Mart 2022, İstanbul

Kitabın Özgün Adı
Sister Outsider
© Audre Lorde, 1984, 2007
©Türkçe Yayım Hakları, Otonom Yayıncılık, 2020
Çevirenler
Gülkan 'Noir' ve Yusuf Demirörs

Yayıma Hazırlayan
Melis İnan ve Ece Durmuş

Kapak tasarımı
Sevinç Altan

Baskı ve Cilt
Ceylan Matbaa
Maltepe Mah. D. Paşa Cad. Güven İş Merkezi
No:83/317-318- 319 Zeytinburnu/İstanbul
Sertifika No: 40933 Tel: 0212 613 10 79

Yayınevi Sertifika no: 31383

Otonom Yayıncılık
Firuzağa Mah. Çukurcuma Cad. Yazıcı Çıkmazı No:2
Beyoğlu İSTANBUL
Tel 0 212 244 87 09
iletisim@otonomyayincilik.com
www.otonomyayincilik.com

BAHİSDIŞI KIZ KARDEŞ

Audre Lorde

Çevirenler
Gülkan 'Noir' ve Yusuf Demirörs

Başlık Üzerine

Audre Lorde'un feminist, kuir ve siyah hareketler ve çalışmalar için bir rehber niteliği taşıyan bu kitabını Türkçeye kazandırmanın onurunu ve sevincini yaşıyoruz. Kitabın tüm hazırlık aşamasını birlikte yürüttüğümüz çevirmenlerimizle tartışmaya, müzakereye ve elbirliğine dayanan ortak süreç, bu kitabın başlığını Türkçeleştirmeye çalışırken de devam etti. Fakat başlık olarak neyi tercih edersek edelim içimizde hep bir ukde kaldı. Bu nedenle, aklımıza takılanları, şerh koyduklarımızı, önerilerimizi, seçimlerimizin nedenlerini ve en önemlisi bizi düşündüren fikirleri paylaşmayı da anlamlı bulduk. Bu deneyimimizden gelen fikirleri toplumsallaştırmak ve başka farklı fikirlerle zenginleştirmek adına...

Öncelikle, Amerika'da kadınlar arasında bir seslenme ve hitap olarak da kullanılan "sister" sözcüğünü "kız kardeş" şeklinde çevirdiğimizde Lorde'un beslendiği sokakların dilinden uzaklaşabileceğimizi düşündük. Ayrıca "kız kardeş"in toplumsal olarak kodlanan, etiketlenen, politik tarihe sahip cinsiyet ve cinsellikten yoksun sterilize ve naif bir anlamı çağrıştırması bizi düşündüren başka bir mesele oldu. Alternatif olarak "bacı" ve "abla" sözcüklerini göz önünde bulundurduk. "Bacı"nın hem kadınlar arasındaki ahiretlik, hemşirelik ilişkilerini çağrıştırması hem de kuir hareket ve mücadele dili içerisinde bir seslenme olarak kullanılıyor olması iyi bir tercih olabilirdi. Fakat ataerkil söyleme yerleşmiş bir namus imgesi ve cinsiyetinden, cinselliğinden soyutlanmış bir kadını işaret ettiğinden ve henüz hareketler içinde yaygın bir şekilde temellük edilmediğinden dolayı tercihimizi bu sözcükten yana kullanmadık. Günlük hayatta, bilhassa kuir argoda çağırma, seslenme ifadesi olarak kullanılan "abla", lezbiyen arzuyu dile getiren "ablacı" kullanımıyla her ne kadar Erkek bakışıyla aşağılayıcı biçimde yaftalansa da bu yaftadan koparılıp geri alma edimiyle zaman zaman sahiplenilmiştir. Feminen ifadeye içkin bu güçlü anlamıyla başlığa çok yakışabilirdi.

Ancak "bacı" sözcüğüne benzer şekilde ataerkil sahiplenmeye yaptığı atıftan ve yaşa bağlı deneyim hiyerarşisi içerdiğinden dolayı bu sözcük yaygın kullanımda ne yazık ki çok yüklüydü. Nihayetinde, tüm şerhlerimizle kız kardeş sözcüğünde karar kıldık.

Başlıkta geçen diğer sözcük "outsider" için de "dışlanmış", "dışarıdaki", "yabancı", "aykırı" vb. gibi sözcükleri tercih etmek istemedik. Zira Audre Lorde, dışlananlardan daha çok mevzu bahsi olmayan, mücadelesi ve kendisi görülmeyen, yok sayılan, bir iddiada, mücadelede kasti veya kasti olmayan şekilde bahsi geçmeyenlerden söz ediyordu. Ayrıca sessizleş(tiril)miş veya duyulmayanları da ifade ediyordu.

Eğrisiyle doğrusuyla, el emeği göz nuru olan bu kitabın tüm hazırlık süreci güzel ve üretken karşılaşmaları, arkadaşlıkları, fikirleri getirdiği gibi bize çokça şey öğrettiğinden dolayı hem bu sürecin kendisine ve hem de bu sürece dâhil olan herkese minnettarız.

İÇİNDEKİLER

9 Önsöz // Mahogany L. Browne

15 Rusya Seyahatinden Notlar

43 Şiir Bir Lüks Değildir

49 Sessizliğin Dil ve Eyleme Dönüşmesi

55 Yüzeyi Kazımak: Kadınlara ve Sevmeye Dair Engeller Üzerine Bazı Notlar

65 Erotiğin Faydaları: Güç Olarak Erotik

75 Cinsiyetçilik: Siyah Kılığına Girmiş Bir Amerikan Hastalığı

83 Mary Daly'ye Açık Mektup

91 Erkek Çocuk: Siyah Bir Lezbiyen Feministin Cevabı

103 Bir Röportaj: Audre Lorde ve Adrienne Rich

141 Efendinin Araçları Efendinin Evini Asla Yıkamaz

147 Yaş, Irk, Sınıf ve Cinsiyet: Kadınlar Farkı Yeniden Tanımlıyor

161 Öfkenin Faydaları: Irkçılığa Karşılık Veren Kadınlar

175 60'lardan Öğrenmek

189 Göz Göze: Siyah Kadınlar, Nefret ve Öfke

229 Grenada Ziyareti: Bir Ara Rapor

ÖNSÖZ

MAHOGANY L. BROWNE

Yıllar önce, kabuğunun hemen altında fokurdayan öfke ve hararetten ötürü kendini güç bela tanıyabilen genç bir Siyah kadınken, Audre Lorde'un yazılarıyla tanıştım. Siyah bir kadın, Siyah bir kadın yazar ve Siyah bir anne olarak beni Audre Lorde'a vardıran evren ya ana/atalarım ya da sezgiydi. Yirmili yaşlarımın ortalarındaydım ve kızımı yeni doğurmuş, Brooklyn New York'a taşınmıştım. Bed-Stuy'da yeni bir ev buldum ve burada kültürel farkındalığa sahip, sağlıklı ve kendini gerçekleştirebilen Siyah bir kız çocuğu yetiştirmeye çabaladım. Çalışan bir anne olarak dünyadaki yerimi anlamaya, bana adaletsizlik denip sıradanlaştırılan zulümleri bellettiklerini unutmaya çalışırken (bakınız: polis şiddeti, uyuşturucu bağımlılığının tedavi edilmesi yerine cezalandırılması ve de maddi yoksunluk çeken vatandaşlara destek olmayan hükümet), bu tam zamanlı akrobasi mesaisinde dengemi kaybettiğimi (bakınız: benlik) fark ettim. Gücüm tükenmeye başlamıştı.

Erkek iş arkadaşlarımın bulunduğu toplantıda beyaz bir adamın bana "kız" demesi tepemi attırdı. Çocuğumla metroya

binmeye çalışırken bana "getto" dendiğinde öfkem kabarıp taştı (bakınız: trene önce binmek için bir adamın bedeniyle yüklenip çocuğuyla birlikte kenara savurduğu annenin isyan etme cüretkârlığı). Bu tür süreğen şiddet eylemlerine maruz kalmak merhem gerektiriyordu... iyileştirici bir mahiyet. Audre Lorde'u böyle buldum işte. Onun yazıları ortalama bir göz için sırlıydı (üniversitedeki derslerimin zorunlu okuma listelerinde adı Gramsci ya da Foucault kadar sık geçmiyordu). Fakat beni, benliğimi tüketen bu şiddetin avucundan kurtaran Lorde ve "Mary Daly'ye Açık Mektup", "Efendinin Araçları Efendinin Evini Asla Yıkamaz" ve "Şiir Bir Lüks Değildir" gibi makaleleri oldu. Lorde kesişimselliği, haklı öfkeyi ve milliyetçilik kisvesi altında uygulanan yıkıcı ideolojilerin sökümünde sanatçıların sorumluluğunu anlatıyordu.

Bay Area bölgesinde madde bağımlılığı, toplu hapis sistemi ve maddi yoksunluk içerisinde yaşayan Amerikan vatandaşlarının yüz yüze kaldığı insanlık dışı binbir felaketi atlatmış ebeveynler tarafından yetiştirildiğimden, bu ülkedeki kadınsılık standartları ile ilgili tartışmalarda, beyazlık mevzusunu askıya almanın usullerini biliyorum. Bir yetmiş boyunda, hevesli ve gözlemci gözler, sıkılı dişler ve kahverengi tenimle, benimle tanışan insanlardan en çok duyduğum şey "Senden çok çekinmiştim!" oluyor. Oysa dönüp bakıyorum da Siyahım, yaşıyorum ve nefes alıyorum sadece. Sahip olduğum tek şey bu kadın bedeni, bu dil yeteneği ve çeşitli fiziksel kabiliyetlerim. Gereksiz yere ne somurtuyorum ne de burnumdan soluyorum. Öyleyse niye tehdit gibi görüyor insanlar beni? Tıpkı Audre Lorde gibi nihayet anladım ki, bir kadın olarak ağzımı açmamla tehdit olarak algılanmam arasında çok da bir ilişki yok. En basit anlamıyla *varolmamın* kendisi tehdit.

Kendi ismimi kendime armağan etme cüretkârlığı da Siyah kadından korkulmasının başka bir sebebi. Neredey-

se hiç tanımadığım bir babanın ismini alan bir kız çocuğu olarak, sanatçı olduğumda ismimi değiştirmeye karar verdim. Olacağım kadın yazarın ihtiyaçlarını karşılamak için ismimi değiştirdim. Olmayı azmettiğim anneyi yansıtan bir isim verdim kendime. Kızım daha beş yaşındayken, bir kişiye kendi seçtiği ismiyle hitap etmenin önemini anlamıştı, hatta yeniden doğuşumu simgeleyen ismimle tanınma dileğimi görmezden gelenleri önce o düzeltirdi. (Audrey Lorde olarak doğan) Audre Lorde, ismindeki y harfini "sanatsal bir simetri" yaratmak adına düşürdü ve cüretkârlığıyla efsaneleşti. John Jay College of Criminal Justice'te ders verirken ataerkilliğe ve beyaz üstünlüğüne karşı çıktı. Siyah kadınların açık lezbiyenliği daha duyulmamış bir şeyken sevdiği kadına aşk şiiri yazdı. Henüz kendini ifade edemeyen öfkenin kınandığı bir zamanda şiir ve öfkeden bahsetti. Irkçılık ve Siyah kimlik hakkında yazdı, Siyah kadınlar ile Siyah erkekler arasındaki ilişkileri boyun eğmez kalemi ve keskin gözlemleriyle irdeledi. Zannediyorum ki Lorde, cüretkârlık sanatını mükemmelleştirdi.

"Erkek Çocuk" adlı makalesinde Lorde şunu yazıyor: "Amerikadaki Siyah çocukların hayatta kalabilmeleri için savaşçı olarak yetiştirilmeleri gerek. Hayatta kalabilmek için düşmanlarının binbir yüzünü tanımak zorundalar." Düşmanın binbir yüzünü tanımanın, tam burslu ya da maaşlı bir stajyer olarak onun kurumlarından geçmekten daha iyi bir yolu olabilir mi? İki bilinç düzeyine sahip olmamın kendimi dünyaya sunuş şeklimde oynadığı hayati rolü sahiden anlayabilmem, Brooklyn'de güzel sanatlar yüksek lisans öğrencisi olduğum zamana rastlar. Prestijli bir özel okulda, Yazım ve Aktivizm programı adayı yetişkin bir öğrenci olarak, kendi bölümümde ve kampüsün dört bir yanında asalak gibi türeyip, saklandığı köşelerden başını çıkaran ırkçılığı tanımam çok sürmedi. Gerçek müttefikliği, kendi gündem-

lerinin propagandasını yapan iyi niyetli beyaz insanlardan ayıklamam gerekti. Onlar ki eylemde ya da grev hattında bedenimden yararlanmakta hiçbir beis görmezken, kesişimsel Siyah feminist olarak dile getirdiğim sorunları duymazdan gelirlerdi.

"Açık Mektup" adlı zarif teklifinde, Lorde kesişimselliği görmezden gelip beyaz feminizmin perişan yapısını kuvvetlendiren tekdüze bir zihniyetin ağırlığını ele alıyor (bakınız: feministlerin tek yönlü baskı ideolojileri ile etkileşime geçmeleri karşısında ısrarlı bir umursamazlık). Lorde mütemadiyen Siyah lezbiyen anne savaşçı şair olmanın ne anlama geldiğini çözümlüyor. Onun yazıları ve mektupları sınıflarda, salonlarda, ders programlarında ve komünite buluşmalarında tercüman görevi gören çalışma notlarına dönüştü. Lorde'un klasik eserleri ise akademisyenler ve arşivciler için kılavuz görevi görmeye devam ediyor. *Bahis Dışı Kız Kardeş* içerisindeki yazılar işte bu emeğin birer vesikasıdır. Lorde, bireyselleştirilmiş ve türdeşleştirilmiş bir düşünüşün çapraşık fikirlerini parçalara ayırdı, üstelik başkalarının onun adına konuşmasının sebep olacağı tehlikelerin de gayet farkındaydı. Bu yüzden, kendi fikirlerinin, isminin ve mirasının ağırlığını taşısın diye yalnızca kendi nesir, deneme ve şiirlerine güvendi.

"Şiir Bir Lüks Değildir" adlı makalesinde, artık eskimiş, atanmış toplumsal cinsiyet rollerine dair argümanlar, bir yazar ve eylemci olarak Lorde'un kendine biçtiği görevle çatışan fikirler üretmesine yol açar. Bu yanlış okuma, Lorde'u şu sözlerini açıklamaya itiyor: "Her birimizin içindeki Siyah anne, şair ise düşlerimizde şöyle fısıldıyor: Hissediyorum, öyleyse özgür olabilirim." Adrienne Rich ile "Bir Röportaj"da Lorde, bu sözlerinin cinsiyet hiyerarşisini vaaz ettiğini varsayanlara tepki veriyor. Israrla "hiçbir yerden başlayan ve hiçbir yere varan bir yolda seyahat ediyorsanız eğer, o yola

kimin sahip olduğunun bir anlamı kalmaz" diyor. Beyazlığı her zaman merkezden uzaklaştıran konuşmalara imkân sağlayan Lorde, kendi sesimi ve bedenimi yeniden değerlendirirken bana zemin oluşturuyor. Beden denen şey kaotik gürültülerin doldurduğu bir yankı odası olabiliyor. Enerjileri titreştiriyor, kâh karanlık ve aydınlık, kâh sevinç ve kederle dolu olan bize verilen alanın duvarlarını zorluyoruz. Siyah kadın bedeni dayanıklılık ya da pişmanlıkla, bastırılmış travmayla ya da hayatta kalmakla, direniş olarak neşeyle ya da moda olarak özgürleşmeyle sarsılabiliyor. Siyah kadın estetiği ise bu bedenin dayanabilme kabiliyetiyle modaya yön veriyor. Nitekim umutsuz bir gelecek yaratmak için tasarlanmış sistemik tuzaklara rağmen, "Siyah çatlamaz" deyimi ve Siyah folklorunda bulunan buna benzer deyişler, yenilenmiş ve genç görünümlü bedenlere övgüler düzüyor.

Çuvallamaktan fena halde korksa da bir eğitimci olarak Lorde, öğretme ediminin bir "hayatta kalma stratejisi" olduğunu anlayıp, cesaretle bu yola attı kendini. Korkunun insana nasıl darbe vurduğunu biliyorum. Sınıfa doğru yürürken mideye saplanan türden bir darbe bu. İster gözaltı merkezlerinde isterse konferans salonlarında öğretmenlik yapalım, korkunun bedeni nasıl dilsizleştirip, bizi nasıl bir sessizliğe gömebildiğini biliyorum. Umut ve neşeyi boğabiliyor korku, içimizdeki en karanlık yerlere, asıl arzu ve umutla dolu olması gereken yerlere ulaşabiliyor. Korku ataleti, atalet ise ölümü tetikliyor. Bir odayı şiirin pusulasıyla yönlendirmek canlandırıcı olduğu kadar korkutucu da bir deneyim. Üniversitede bir dönem boyunca verdiğim sosyal bilimler dersini Audre Lorde'un "Yaş, Irk, Sınıf ve Cinsiyet" adlı denemesiyle açtım. Makalenin etkilerine tanık olmak, sanki bir kutu Jenga oyunu bloklarının hüsrana uğramış öğrencilerimin ayaklarının etrafına konfeti gibi saçılmasını izlemeye benziyordu. İrdelediğimiz metin, ezenler ve sorumluluğa

dair fikirlerimizi parçalara ayırmamızı talep ediyordu bizden. Ezeli düşmanımıza ait olduğunu sandığımız sıfatlara ne kadar yakın olduğumuzu fark ettiğimizde hepimizin nefesi daraldı. Ven şemaları alan paylaşma biçimlerimizi, tanımlar ise her birimize özgü kesişimleri ve sorgulanmamış ön yargıları meydana çıkardı. Etrafımızı saran görünmez duvarlar yıkıldı. Böylece Direniş olarak Sanat (Praksis olarak Direniş) dersimiz, sürdürülebilir bir eğitim ve aktivizm modeline dönüştü.

Lorde duygularını dünyaya ifade etmek için kendi şiirini yazdı. Bence bu makaleleri de dünyayı çocuklarımıza açıklamak için kaleme aldı. Sıklıkla geri döndüğüm, (bilhassa bu dehşet zamanların içinde) "Erkek Çocuk" adlı makale, şimdi her zamankinden daha çok yankılanıyor içimde: "Eğer severken aynı anda direnemezlerse büyük ihtimalle hayatta kalamazlar." Peki biz kimiz ki amaçsızca ya da bir savaş vermeden ölelim? Doğuştan gelen hakkım olduğunu daha önce fark etmediğim bir umut, bir beklenti aşıladı bu kitap bana. *Bahis Dışı Kız Kardeş* evlatlarımıza ve çocuk benliklerimize kalan bir yadigâr. Elden ele geçerek bizlere ulaşan bu toplu yazılar, bilginin gücünü barındırıyor içlerinde. Hepimiz bu dünyadaki yerimize dair kavrayışımızı somutlaştıran şey neyse onu bastırıyoruz göğsümüze. Beden böyle bir kavrayış ile ne yapabilir? Gün yüzüne çıkmamış ne tür potansiyeller, üstesinden gelinemez hangi imkânlar sunulabilir? Bize miras kalan bu hakikatle nasıl güçleniriz? Komünitelerimiz bu bilme eylemiyle biteviye yeşeriyor. Audre Lorde'un emeği varlığımızın dönüşümüne bir katkı. İnsanlığımızın ihtiyacı var buna.

çev. Yusuf Demirörs

RUSYA SEYAHATİNDEN NOTLAR[1]

Birkaç hafta önce Rusya'dan döndüğümden beri çok rüya görüyorum. İlk zamanlar her gece Moskova'yı gördüm. Bazen aşığımla ben oraya geri dönmüşüz, bazen ziyaret ettiğim sıcak, tanıdık yerlerdeymişim, bazen farklı, tanıdık olmayan şehirlerdeymişim, soğuk, beyaz, tuhaf. Rüyanın birinde, Moskova'daki Gumm Alışveriş Merkezi'ndeki bir giysi yığının arkasında bir kadınla sevişiyormuşum. Hastaymış, üst kata çıkmışız, başhemşirelerden birine "Onu hastaneye götürmeliyiz" demişim orada. Başhemşire "Pekala, onu şuraya götür, böbrek ve beyin röntgenine ihtiyacı olduğunu söyle onlara" demiş. Ben de demişim ki "Hayır, benim için bunu yapmayacaklardır." Bana epey garipseyerek bakmış ve demiş ki "Elbette yapacaklar." Ve Rusya'da olduğumun farkına varmışım, ilaçlar, doktor faturaları ve geri kalan her şey ücretsiz.

1 Bu yazı, Sovyet Yazarlar Birliğinin desteğiyle Afrikalı-Asyalı Yazarlar Konferansı'na Amerikalı bir gözlemci olarak davet edilmem üzerine 1976'da Rusya'ya yaptığım iki haftalık seyahatte tuttuğum notlardan düzenlenmiştir.

Rüyalarım artık her gece ziyaretime gelmiyor ama sanki gitgide daha da derinleşiyor. Öyle ki uyandığımda içeriği hiçbir şekilde hatırlamıyorum ama yine de Rusya'yı rüyamda gördüğümü bilerek uyanıyorum. Rusya, rüyalarımda, daha evvel bulunduğum herhangi bir yerde hiç var olmamış sosyalizmin mitik bir temsili haline geldi bir süre. Rusya'da yaşama ihtimalleri bazı açılardan oldukça farklı görünüyor, yine de Taşkent'in dışında insanlar epey Batı Avrupalı (hakikaten çok Amerikalı) gibime geliyor. Ancak Moskova'da öğleden sonraları öyle karanlık öyle kasvetli ki.

I

Moskova'ya uçuş dokuz saat sürdü ve uçaktaki gözlemlerime göre Ruslar genelde tıpkı Amerikalılar kadar soğuklar ve bir o kadar da yardımsever değiller.

Yetmişlerinde, saçına babuşka takmış, fevkalade kırışık suratlı, mavi gözlü, geniş şallı yaşlı bir kadın vardı. Uçakta da ben hariç herkesin ona benzer geniş şalları vardı. Moskova havasına adımımı attığım anda bunun nedenini anladım. Fakat bu kadın tam önümdeki koltukta oturuyordu. Yalnız seyahat ediyordu ve şalını kolaylıkla üstüne dolayamayacak kadar kısaydı. Bir kez denedi, iki kez denedi, sonunda kalkıp ona yardım ettim. Uçak tıka basa doluydu: Daha önce hiç bu kadar kalabalık bir uçak görmemiştim. Yaşlı kadın arkasına dönüp bana baktı. İngilizce bilmediği aşikârdı çünkü ona bir şeyler mırıldanmıştım ama hiç cevap yoktu. Gözlerinde kesinlikle hiç garez taşımayan bir bakış vardı. Anlık bir şok yaşayıp Amerikalı Siyahlarla beyaz insanlar arasındaki bakışlarda belli bir gerginlik olmasının nasıl da kanıksandığını düşündüm. Bu kadın da bir teşekkür etmemişti ama olduğum kişiye bir tür basit insani karşılık verilmişti. Ardından dönüp arkasına yaslandı, hırpani hırkasının altında, rüt-

be işaretleriyle donanmış süveterinin üstüne asılı en az üç askerî madalya gördüm. Cumhuriyet Kahramanlığı madalyalarıymış, sonradan öğrendim. Sıkı çalışma ile kazanılmış.

Her yerde fark ettiğim bir şey var: Rusya'daki çok yaşlı insanların üzerinde, benim de öğrenebilmeyi ve asla unutmamayı umduğum bir hava var, muamma bir mukavemet ve dünya üstündeki yerlerine ilişkin epey sağlam ve güven verici bir his.

10 Eylül'de Moskova zamanıyla öğleden sonra 3:30'da indim uçaktan ve çok soğuk, aşina bir griliğe adımımı attım. Havada neredeyse nostaljik bir kış kokusu vardı. Ağaçlar Şükran Günü'ne dönmüştü ve gökyüzü hindi ladeni gri balkabağı rengiydi. Kare suratlı, kol kola girmiş, irice üç kadın uçak pistini şakalaşarak, gülerek geçtiler. Belli ki vardiyaları bitmiş işçilerdi, başlarında mühendis kasklarıyla birlikte gri işçi tulumları, ceketleri vardı ve sefer tası taşıyorlardı. Beklemedeki bir kamyonun yanında durdular ve şoför koltuğundaki kadının dikkatini çekmek için yarı selam yarı şaka cama vurmaya başladılar. Ahbapları olduğu açıktı çünkü hepsi Moskova uçuş pistinin o tatsız ışığında parmaklarıyla birbirlerini işaret edip hep beraber gürültülü şekilde gülüyorlar, şakalaşıyorlar ve sefer taslarını sallıyorlardı.

Otuzlarında, iri kemikli, çok hoş ve çekici bir genç kadın olan İntourist[2] rehberimin adı Helen'di. Japonya yakınlarında, Doğu'da doğmuştu ve bir asker olan babası ölmüştü. Şimdilerde annesiyle yaşıyordu ve söylediğine göre etrafta çok az adam olduğu ve hizmet almak çok zor olduğu için o ve annesi birçok şeyi kendi kendilerine yapmayı öğrenmek zorunda kalmışlardı.

Rusya'da havaalanlarında ve otellerde kendi çantalarınızı kendiniz taşırsınız. Bu, başta beni dehşete düşürüp bunalttı elbette, ne de olsa yüklü bir çantayı yedi kat boyunca

2 Rusya'daki resmi devlet seyahat acentesi, ç.n.

merdivenlerden taşımak, hele de asansör çalışmıyorsa, pek eğlenceli değil. Fakat orada daha uzun kaldıkça gözüme daha makul görünmeye başladı bu durum, çünkü bu ülkede her şey yemeğe göre açıklanıyor sanki. Şöyle ki, birinin el emeği ne kadar yemek üretebileceği üzerinden ölçülüyor ve sonra onu alıyorsun ve yaptığın diğer iş ile önemini mukayese ediyorsun. Mesela bazı adamlarla kadınların tüm hayatı, Semerkant'ta bulunan antik mezarlardaki Fars Mavisi çinileri rötuş etmek olan son derece yavaş ve sabırlı el işçiliğini öğrenmek ve yapmakla geçiyor. Bu, çok kıymetli bir emek olarak değerlendiriliyor. Fakat antikaların özel bir değeri varken birinin çantasını taşımanın yüksek bir önceliği yok çünkü güzellik ya da değer açısından pek de üretken bir şey değil. Bunu kabullenip kabullenmemek başka bir mevzu. Bense bunu oldukça ilginç buldum.

Havaalanından Moskova şehrine yaklaşık otuz mil, yollar ve ağaçlar var, şoförler kış ortasında Kuzey Westchester'dan birileri olabilirdi, yol tabelalarından hiçbirini okuyamamamı saymazsak tabii. Muhteşem ahşap boyamaları ve bezemeli çerçeveli pencereleriyle inanılmaz güzellikteki eski, bakımsız Rus Ortodoks stilindeki evlerin yanından geçiyorduk zaman zaman. Bazıları neredeyse yıkılacak gibiydi. Fakat gri kışına rağmen Moskova varoşlarının manzarası ve mimarisinde geniş gösterişlilikte bir zenginlik vardı, bu bana evde olmadığımı hemen söylüyor gibiydi.

Moskova'daki uluslararası otellerden biri olan Hotel Younnost'ta kaldım. Oda Hollywood stili çekyatların olduğu kare bir stüdyo daire havasındaydı. Üniversite binalarının ufka karşı son derece etkileyici bir manzara oluşturduğu, bir tren yolu köprüsünün üstünden Ulusal Stadyum'a bakan muazzam bir resim görülüyordu pencereden. Fakat akşam yemeğinden sonra saat 9:30'da oturmuş bir yandan yazıp bir yandan panjurlardan dışarı bakarken bile her şey New

York'un kışını öyle çok hatırlatıyordu ki bana. Bir trenin sesi ve ufuk çizgisindeki ışıklar, tren yolu köprüsünden otele dönen otomobillerin farlarının arada sırada beliren ışıkları. Resmin köşesinde görünen Rus Ortodoks Kilisesi'nin altın soğan kubbesini saymazsak Riverside Drive yanında geçirdiğimi hatırladığım yüzlerce akşam gibi hissettirdi.

Yemekten önce kısa bir yürüyüş yaptım. Çoktan karanlık çökmekteydi fakat otelden aşağıya inen yolda Metro'nun Stadyum durağı vardı. Oraya doğru yürüyüp Metro durağına girdim ve sırf gelip giden insanların yüzlerini izlemek için yürüyen merdivenlerin orada bir süre durdum. Herkesin çok daha uslu olduğunu ve her yerin çok daha az kalabalık olduğunu saymazsak Siyahların ve Latinlerin New York'a renklerini katmadan önceki çocukluğumun 14. Sokağı gibi hissettirdi aniden. Orada dikildiğim tüm o on dakika boyunca gerçekten en tuhaf olan şey hiç Siyah insan olmayışıydı. Ve kondüktör ile istasyon amiri kadındı. İstasyon çok geniş, çok güzel ve çok temizdi. Şaşırtıcı derecede, çarpıcı biçimde, memnun edercesine temizdi. Tüm istasyon bir tiyatro lobisi gibi gözüküyordu; parlak pirinç kaplamalar, mozaikler ve ışıltılı avizeler. Koşturmaca içindeyken bile insanlar New York'taki umutsuzluk hissinden azadeydiler. Ki Moskova'da hep bir koşuşturmaca vardı. Tüm bu insanları karakterize eden tek şey yüzlerindeki memnuniyet, gülümsemeye bir teşnelikti, en azından bana, bir yabancıya. Havanın zalimliğine tuhaf bir tezattı bu.

Otelin etrafında Siyah insanlar var ve Helen'e Patrice Lumumba Üniversitesi hakkında sorular soruyorum. Afrika ülkelerinden öğrenciler için Moskova'da kurulmuş bir üniversite bu. Metro istasyonundan döndüğümde otelin içinde ve etrafında çok sayıda Afrikalı vardı ve sanırım birçoğu Konferans için buradaydı. Ziyadesiyle ilginçtir ki çoğunluğu Rusça konuşuyordu ve ben konuşamıyordum. Akşam yeme-

ği için aşağıya indiğimde dilsel külfet karşısında neredeyse korkuya kapıldım çünkü nerede oturmam gerektiğini dahi bulamıyordum ya da oturtulmayı beklemem gerekip gerekmediğini bilmiyordum. Alfabe aşina olmayınca yabancı bir dile dair kesinlikle hiçbir ipucu olmaz. Görüş alanımdan genç bir Siyah erkek çalım atarak geçti, hani şu genç Siyah erkeklerin fark edilmek istercesine attığı belli türden çalımla. Ben de dedim ki "İngilizce konuşuyor musun?" "Evet" deyip hızla benden uzağa yürümeye başladı. Bunun üzerine onun peşinden yürüdüm ve oturmalı mıyım yoksa oturtulmayı mı beklemeliyim diye ona sormaya kalktığımda fark ettim ki çocukcağız söylediklerimin tek kelimesini bile anlamıyordu. O noktada iki güvenilir dil kılavuzumu çıkardım ve kendime beyaz şaraptan, limoni mayhoşlukta, zeytini bol, taze uskumrulu balık çorbasından, turşu soslu ızgara mersin balığından, ekmekten hatta bir fincan çaydan müteşekkil nefis bir akşam yemeği sipariş etmeye giriştim. Tüm bunlar benim koca azmim ve cüretimle olduğu kadar istediklerimin kodunu çözebilsin diye mutfaktan aşçıyı getiren yardımsever garsonun güler yüzlü tahammülü sayesinde de oldu.

II

Moskova çok soğuk. Vardığım günün sabahı kar yağdı ve bugün tekrar kar yağdı, günlerden Eylül'ün on altısı. Rehberim Helen isabetli şekilde tam üzerine bastı mevzunun. Moskova'da yaşamın soğuğa karşı daimi bir kavga olduğunu ve yaşamanın da donarak ölmeye karşı zaferden ibaret olduğunu söyledi. Belki soğuktan belki de savaş yıllarından kalma yiyecek kıtlığından buradaki herkes devasa miktarda yemek yiyor. Bu gece, garsonun ufak bir hatası sonucu Helen'e iki akşam yemeği geldi ve neredeyse hiç düşünmeden ikisini birden yedi. Üstelik kimse de öyle fena halde şişman değil fa-

kat sanırım bunun havayla çok alakası var. Bu gece yemekte şarap içtik ve görünüşe göre şarap birilerinin çenesinin açılmasına çok yarıyor. Âdeta bir reçete gibi. Her akşam yemeğinde her zaman üç kadeh var: biri su için, biri şarap için ve su gibi içilen, görünüşe göre Ruslara çok az tesir eden votka için de bir tane.

Konferanstan bir grup olarak İntourist rehberlerimizle birlikte etrafı gezip görmeye gittik bugün. Bugünün pazar olduğuna inanmak çok güç çünkü tüm şehir âdeta hafta içi hayatı ile dolup taşıyor. Öyle kendine mahsus niyetleri var ki haftaya fazladan bir gün eklenmiş gibi. Novagrodsky Manastırı Müzesi'ni ve burası Manhattan diye beni yine şoka sokan bir hisse sürükleyen harikulade şıklıkta altın soğan kuleleri gördük. Üniversiteyi görmeye gittik ve elbette çok sayıda kahraman için çok sayıda plaket vardı. Fakat hiçbiri Aeroflot'un[3] başına geçen yaşlı külhani kadınınki kadar etkilemedi beni. Ve Bolşoy Balesi Tiyatrosu. Hava yağmurlu, gri ve kasavetliydi, New York'ta bir Aralık günü gibi. Aralık ortalarındaki gösterişliliğiyle Bronx 161. Sokaktaki Grand Concourse[4] ya da Colombus Circle[5] tarzında çok gösterişliydi burası. Daha eski olan kimi binaların üstündeki altın soğan kuleler güzeller ve bu havada bile daima parıldıyorlar. Parıltılar, manzaranın neşeli vaatleriymiş ya da peri saraylarıymış gibi gösteriyor onları. Ve yeşillerin, beyazların, sarıların ve turuncuların canım renkleri pencereleri hem süslüyor hem de griliğin içinde muhteşem renklilikte vurgularıyla pencerelerin ana hatlarını belli ediyor. Dilerim Puşkin Müzesini görme şansım olur.

3 Aeroflot, Rusya Fedarasyonu'nun bayrak taşıyıcı ve en büyük hava yolu şirketidir. 1923'te kurulan Aeroflot, dünyanın en eski aktif hava yollarından birisidir. Bu hava araçları da aynı şekilde Aeroflot olarak anılır, ç.n.

4 New York, Bronx'taki 8,4 km uzunluğundaki bulvar, ç.n.

5 New York'un Manhattan semtinde bulunan bir kavşaktır, ç.n.

Sovyet Yazarlar Birliğinin bir üyesi olan tatlı kurnaz, anaç bir kadın röportaj yaptı benimle. Kendi deyimiyle "Zenci politikası"na dair bir çalışma yapıyordu ve elbette Amerika'daki kadınlar çok ilgisini çekiyordu. Kafadan iki saat konuşmuşuzdur ve ona bahsettiğim şeylerden biri uçaktaki şu madalyalı yaşlı kadındı ve ona madalyaların ne olduğuna dair bir fikri olup olmadığını sordum. Kadının muhtemelen "Cumhuriyet Kahramanı" olarak adlandırılmış ve ödüllendirilmiş eski bir çiftçi olabileceğini söyledi. O madalyalar çoğunlukla çok ağır işler yapan insanlara verilir dedi. Bu bana enteresan geldi çünkü daha erken saatlerde, öğlen yemeğinde, çevirmenim Helen'in beni şaşırtan bir tarafına şahit olmuştum. Ona yeterince hızlı servis yapmayan bir garson yüzünden tadı epey kaçtı, burada servis yapılması uzunca bir zaman alıyor gerçekten. Helen ülkeyi işçilerin yönettiğine dair bir yorumda bulundu ve buna dair tavrı ve tepkisi bir tür ikrah ya da en azından bıkkınlık gibiydi. Sanırım Helen ayrımcılığa uğradığını ya da mütercim olduğu kadar bir "entelektüel", bir çevirmen de olduğu için dezavantajlı olduğunu hissetmişti. Züppeliğin garip bir türü olarak kafama dank etti bu çünkü Helen de hep arkamdan koşturarak ve kendi hayatını yaşarken bir yandan benimkini de yaşayarak bir garsondan daha fazla, hiç olmadı en az onun kadar ağır çalışıyordu. Nasıl pirinçten beyazını ayıramıyorsanız onu da benden ayıramazdınız.

Üniversitedeydik, rehberimiz bize Stalin zamanında yapılmış binaları İngilizce anlatıyordu. New York'un aksine Moskova kaya zemin üstüne oturmadığından bu tarz binaları yapmak için toprağa gömülecek malzeme Ukrayna'dan getirilmişti. Bir garip çarpıyor bu beni, taş binalarla dolu bu koca şehir kaya zemin üstüne oturtulmamış. Âdeta insan iradesinin üstünde dikili duruyor. Yansımalar saçan havuzun önünde dikilmiş bu tartışmayı yaparken hepi topu on

yaşlarında, sırma saçlı, küçük bir çocuk büsbütün uluslararası bir havada yanıma yanaştı. Önümde durup kaçamak yan yan jestlerle elini çevirip açtı. Küçük avcunun ortasında, içinde kızıl bir yıldız ve asker olan bir rozet vardı. Tamamen hazırlıksız yakalanmıştım çünkü çocuğun ne istediğini bilmiyordum, çocuğu sepetleyen ve ben daha onu durduramadan hızla kışkışlayan Helen'e sordum. Bunun üstüne Helen bana çocuğun Amerikan rozetleriyle değiş tokuş yapmak istediğini söyledi. O küçük çocuk bir kenarda dikilmiş ve tüm bu garip Siyah insanları izlemiş, Amerikalı olarak beni saptamayı başarmıştı, neden, çünkü elbette bir tek Amerikalılar bir sürü rozet taka taka dünyayı dolaşırlar. Ve kızıl yıldızlı rozetini değiş tokuş etmek istemişti. Çocuk beni duygulandırdı, bunun bir sebebi de günlerden pazar olduğunu ve çocuğun muhtemelen tüm turist noktalarını dolaşacağını düşünmeden de edemememdi. Eminim ailesi nerede olduğunu bilmiyordu ve annesi bilse ne yapardı diye merak ettim hakikaten.

"Zenci politikası" üzerine kitap çalışması yapan Yazarlar Birliği'nden kadının benden biraz daha yaşlı olduğunu söyleyebilirim, muhtemelen ellilerinin başlarındaydı ve kocası savaşta öldürülmüştü. Hiç çocuğu yoktu. Anlaşılan buradaki herkesin yaptığı gibi hayatıyla ilgili açıkça konuşarak kendisi ile ilgili bu gerçekleri oturur oturmaz paylaşmıştı. *Anlaşılan* diyorum çünkü şimdiye kadar hep öyle oldu. O da, rehberim ve yaşlısı genci buradaki kadınların çoğu gibi erkeklerin yokluğunun yasını tutuyor gibiler. Aynı zamanda erkeklerle kıyasladığımızda birçok geleneksel rol icrası eğilimlerini de def etmiş gibi görünüyorlar. Burada tanıştığım hemen herkes kendilerinin "Büyük Vatanseverlik Savaşı" dediği, bizim İkinci Dünya Savaşı dediğimiz şeyde birini kaybetmiş.

Bu akşam beni hem Rusya'ya davet eden hem de masraflarımı karşılayan Sovyet Yazarlar Birliği'nin yetkililerinden

biri olan Oleg benimle bir röportaj yaptı. Röportaj esnasında ondan öğrendiğime göre kaldığım otel aslında bir gençlik hosteliymiş ve dediğine göre diğer Moskova otelleri kadar "medeni" olmadığı için Oleg benden özür diledi. Bu *medeni* kelimesi ile daha önce de karşılaştım ve bunun Amerikalıların etrafında kullanılan bir terim mi yoksa Amerikan standartları anlamına mı geldiğini merak ediyorum. Amerikan standartlarının kişi ister direnşin ister benimsesin orada hesaba katılmak üzere duran, üzerine konuşulmayan türden bir norm olduğu hissine kapılmaya başladım gitgide. Bu, bir hayli moral bozucu. Fakat otele geri dönünce tesisatların az biraz külüstür *olsa* da çalıştığını, stüdyo yataklarının biraz ergen boy olsa da rahat olduğunu fark ettim. Bir gençlik hostelinden bekleyebileceğimden çok daha iyiler. Elbette, Afrikalı-Asyalı Konferansı'na davetli insanların neden bir gençlik hostelinde, bilhassa da "medeni olmayan"ında konaklatılmak durumunda kalındığını da merak etmeden duramıyorum. Fakat bunun cevabını öğrenebileceğimi hiç sanmıyorum. Sovyetler Birliği'nde tüm otel odaları aynı fiyattır. [Elektrik su gibi] yan hizmetler, Helen ile telgraf çekmek için Metro'ya giderken açtığımız muhabbette göre yan hizmetler, çok ucuzmuş. Yemek yapmak için kullanılan gaz bir rubleden daha az (yaklaşık 3 dolar), ayda on altı kapik tutuyor ve Helen'in dediğine göre en çok elektrik kullandığı zaman, yani tüm günü çeviri yaparak geçirdiği kışlar, elektrik ayda üç ruble tutuyor. Buna çok pahalı diyor. Annesiyle birlikte paylaştığı iki odalı dairenin kirası ayda sekiz ruble.

Oleg İngilizce konuşmuyor ya da İngilizce muhabbet etmiyor. Rusya'da kaldığım süre boyunca tanıştığım birçok insan gibi İngilizce anlasa da bunu belli etmiyor. Oleg, Helen vasıtasıyla bizlerin diğer yazarlarla buluşmasının çok önemli olduğunu ve Konferans'ın bizler için asıl anlamının bir araya gelmek olduğunu bilmemi istediğini söyledi. Moskova'ya

iner inmez Sovyet Yazarlar Birliği'nin bana harcırah olarak hediye ettiği söylenilen yirmi beş ruble için ona teşekkür ettim. Dünyanın dört bir yanındaki, birbirlerine dokunmak ve paylaşmak için buluşan ezilen halklardan bahsettim, Güney Afrika ve mücadelelerinden bahsettim. Oleg merak uyandıran bir şey söyledi. "Evet, Güney Afrika gerçekten de berbat. Bedende hiç iyileşmeyecek bir yara gibi." Bu kulağıma hem miadı dolmuş hem de şahsi geldi. Müphem. Willy, şu anda Tanzanya'da yaşayan Güney Afrikalı şair arkadaşım, buralarda olabilir. Bu yüzden çok heyecanlıyım.

III

Konferans için güneye, Özbekistan'a seyahat ettik, beş saatlik yolculuk rötarlarla yedi saate çıktı. Uzun ve yorucu bir uçak yolculuğunun ardından hava karardıktan sonra Taşkent'e vardık. Daha evvel söylediğim gibi Rus uçakları hınca hınç dolu, her santim koltuklarla doldurulmuş. Hava sahalarını kesinlikle sonuna kadar kullanıyorlar. New York'tan Moskova'ya gelmek bile hava toplu taşımacılığı gibiydi. Bir gözlemci, çevirmenler, basın mensupları, ben ve Afrikalı-Asyalı Yazarlar Konferansı'nın 150 delegesiyle Moskova'dan Taşkent'e uçuşumuz için de kesinlikle doğru bu. Amerika Birleşik Devletleri'nden en az dört beş kat daha büyük bu ülkenin bir ucundan diğerine hareket etmek için büyük bir grup bu, toplamda 250 kişilik bir seyahat grubu (üstelik geniş gövdeli olmayan standart bir uçakta.)

Taşkent'e uçakla indiğimizde hoş bir sıcaklık vardı ve hava Gana'daki Akra gibi kokuyordu. En azından havaalanından otele kadar olan kısa yolculukta bana öyleymiş gibi geldi. Şehre giden yolda geniş caddeler bir sürü ağaçla, beyaz mermerlerle ve parlak sokak lambalarıyla çepeçevreydi. Tüm Taşkent 1966'daki depremden sonra yeniden yapılmış.

Kalplerimize huzur verip ardından da şarkılarla dolduran bir karşılamaya yorgun ve sıcaktan bunalmış olarak vardık. 250'imizi birden bitkin, sıkış tıkış, aç biilaç, kafası karışmış, çok konuşmuş ve az beslenmiş halde hayal edebiliyor musunuz? Hava kararıktan sonraydı. Uçaktan adımımızı attığımız anda karşımızda yüzün üstünde insan, televizyon kameraları, ışıklar bulduk ve kostümler içinde iki ya da üç yüz küçük çocuk, uçağın rampasından aşağıya inerken her birimize ellerindeki çiçek demetlerini uzatıyorlardı. "Sürpriz!" Eh, biliyorsunuz, bu bir sürprizdi. Saf ve sade, hakikaten de fena şaşırdım. Yapmacık ya da değil, jestlere şaşırdım, kitlesel katılıma şaşırdım. Hepsinden de çok buna tepkime şaşırdım; canıgönülden iyi karşılanmış hissettim.

Ardından otele gittik ve Rusya'da ilk defa sıcakkanlı insanlarla karşılaştığıma dair bariz bir hisse kapıldım. Kaçınılmayan temas açısından, arzuların ve duyguların mümkünlüğü açısından, rahatsız edici derecede, kişisel anlamda bana aşina bir şeylerin olması açısından. Gecesi ve minareleriyle daha önce gördüğüm hiçbir yere benzemediği için şehrin nasıl gözüktüğünden ziyade hayatın temposunun Moskova'dan daha sıcak, daha hızlı hissettirmesiyle alakalı bu. Moskova'nın o azimli memnuniyetinin kapladığı yere, çok çekici gelen içten bir sıcaklık koymuştu insanlar. Taşkent'teki Asyalı bir halk onlar. Özbekler. Cengiz Han'ın soyundan geliyor gibi görünüyorlardı, bazıları eminim öyledir. Onlar hem Asyalı hem Rus. Görebildiğim kadarıyla Rusça düşünüyor, konuşuyor ve haddi zatlarında kendilerini Rus olarak sayıyorlar ve bunu nasıl başardıklarını gerçekten de merak ediyorum. Diğer taraftan, daha uzun kaldıkça Kuzeyli Ruslarla Özbekler arasında kimi kişisel gerilimlerin milli, kimilerinin de ırksal olduğunu fark ettim.

Tüm bu konferansta sadece dört bacı vardı. Taşkent'e gelirken uçakta diğer üç Afrikalı kadınla oturmuştum ve

beş buçuk saat boyunca kendi çocuklarımızdan, hepsi de çok ama çok heterovari olan eski heriflerimizden hasbihaller ettik birlikte.

IV

Taşkent iki kısma ayrılmış. 1966'daki büyük depremde ayakta kalan eski bir bölüm var, bir de eski Taşkent'in kenar mahallelerindeki yeni bölüm var. Hemen hemen tüm alanı tahrip eden depremden sonra kısa sürede yeniden inşa edilmiş, çok yeni ve çok modern bir yer. Sovyetler Birliği'nin her yerinden gelen emek sayesinde yeniden kurulmuş. İnsanlar Ukrayna'dan, Belarus'tan, dört bir yandan gelip şehri yeniden inşa etmişler. Ayrıca kentin yeni kısmında çok fazla değişik mimari var çünkü gelen her grup kendi mimari tarzında bina inşa etmiş. Burası, büyük bir insan grubu bir arada çalıştığında ortaya ne çıkabileceğine dair bir anıt âdeta. Taşkent'te kaldığım süre boyunca beni fevkalade etkileyen şeylerden biri buydu. Aslında Taşkent'in merkezi olan eski kısım Gana ya da Benin'deki bir kente, mesela Kumasi ya da Cotonou'ya epeyce benziyor. Gün ışığında Batı Afrika'nın bazı kısımlarına o kadar benzer görünüyordu ki neredeyse orada olduklarına inanabilirdim. Aslında eğer Moskova başka bir uzamda başka bir renkte New York ise (çünkü hem New York hem Moskova sekiz milyonun üstünde nüfusa sahip ve görünüşe göre dertlerinin çoğu aynı fakat Moskova bu dertleri çok farklı şekilde ele alıyor gibi), eğer Moskova New York ise Taşkent de Akra'dır. Birçok açıdan Afrikalı; dükkânlar, eskiyle yeninin karışımı, kerpiç evlerin üstündeki dalgalı teneke çatılar. Meydanlar Batı Afrika'dakilerden daha modern olsa da meydanlardaki mısır kokusu aynı. Hatta bazı çiçekler ve ağaçlar, Kalla Zambakları. Fakat kırmızı kil toprağın kokusu farklıydı.

İran sınırına epey yakın olan Taşkent'in insanlar çok çeşitli. Rusların ve Asyalıların, birbirlerinin gözde insanları olsunlar ya da olmasınlar, birbirleriyle iyi geçinmelerini gerektiren çok uluslu bir atmosferde çalışabilir gözükmelerinden, bu apaçık birlik hallerinden etkilendim. Böyle bir toplumun işleyebilmesini mümkün kılan şey milliyetçi ya da ırkçı bireylerin olmaması değil, devletin milliyetçiliğe ve ırkçılığa karşı pozisyon alması. Elbette ki bu sürecin bir sonraki adımı kişisel faktör. Gerçi bu aşamaya yeltenen ya da bunu öneren kimseyi görmedim. Bu da biraz can sıkıcı zira bu adım olmadan sosyalizm, dışarıdan empoze edilen, tamamlanmamış bir tasavvurun insafına kalır. İçsel arzularımız olsa da dışsal kontrollerimiz var. Fakat en azından burada, bu soruları yüreklendiriyor gibi gözüken bir iklim var. Helen'e Yahudileri sordum ve hükümette Yahudiler var diyerek bence oldukça kaçamak davrandı. Bazen beklenti ile gerçek arasında geniş bir uçurum olsa da, temel pozisyon eşitlik varsayımı gibi görünüyor.

Bir film stüdyosunu ziyaret ettik ve temalarını güzellikle, derinlikle, müthiş bir mizahla, en dikkat çekeni de bizim çizgi filmlerde maruz kaldığımız türden bir şiddetten yoksun biçimde ele alan birkaç çocuk çizgi filmi izledik. Sahiden de nefistiler.

Taşkent'teki iki yoğun toplantılı günden sonra bir sabah saat 7:30'da Büyük Timurlenk'in masalsı şehri Semerkant'a bir otobüsle yola koyulduk. Otobüste kısa bir kestirmenin ardından biraz daha insan gibi hissettim, etrafıma, kırsala bakındım. Taşkent'ten güneydoğuya yollanıyoruz ve Taşkent de Moskova'nın güneydoğusuydu. Kırsal çok güzel. Aynı zamanda hem tuhaf hem de aşina hissettiriyor. Burası pamuk memleketi. Kilometrelerce pamuk vardı ve trenler dolusu öğrenci iştirak etmek ve pamuk toplamak için iki haftalığına Moskova'dan güneye geliyordu. Her tarafta bir tatil atmos-

feri vardı. Toprağın üstüne bağdaş kurup oturmuş, üç beş lahanayı ve küçük bir tabla meyveyi satan kadınlarıyla küçük pazarların olduğu küçük köylerden geçtik. Ve arkalarında kerpiç evleri görebildiğiniz duvarları. Kumasi ve Akra'nın güneyinde defalarca ve defalarca gördüğümüz o aynı eski tanıdık desende çatlayan kil çamurundan yapılmış duvarların kendileri bile bana Batı Afrika'yı hatırlattı. Tek fark burada kil kızıl değil açık bir bej; bana buranın Gana ya da Benin olmadığını, SSCB olduğunu hatırlatan tek şey bu. Elbette yüzler de beyaz. İnsanı ürperten başka farklar da var. Kentler ve köyler çok güzel onarılmış ve yolumuza paralel akan muhteşem bir demiryolu var. Uzun ve randımanlı görünen trenler, tanker vagonlar ve on vagonlu yolcu trenleri, hepsi kadınlar tarafından işlenmiş mavi beyaz çinileri ve boyalı çatılarıyla evlerin aralarından aka aka yanı başımızdan geçiyor. Her şey devasa, daha büyük gözüküyor Rusya'da. Yollar daha geniş, trenler daha uzun, binalar daha büyük. Tavanlar daha yüksek. Her şey daha büyük ölçekli sanki.

Öğle yemeği için kolektif bir çiftlikte, zorunlu bir ön koşul olsa da oldukça hoş bir kültürel temsille kotarılmış, votkanın akıp durduğu bir hasat festivalinde durduk. Ardından pamuk toplamaya yardım için gelmiş otobüsler dolusu öğrenciyle hep beraber şarkılar söyleyip dans ettik. Devamında yollar boyunca trenler, kelimenin tam anlamıyla pamuk tepeleriyle yüklüydü.

Geçtiğimiz her kasabanın köylülerin gelip akşamı geçirdiği ya da sohbet ettiği, televizyon seyrettiği, kim bilir belki de propaganda dinlediği, nihayetinde buluşabildikleri bir kahvesi var. Ayrıca her yerde, eski görünümlü köylerin arasında, dört katlı yeni binalar, fabrikalar ve yeni apartmanlar yapılmakta. Beton levhalarla ve başka her tür malzemeyle, kömür, kaya ve traktörlerle yüklü trenler geçiyor yanımızdan, hatta biri sıra sıra küçük otomobillerle dolu. Üç farklı

Rus otomobili var. Bu en ucuz ve popüler olanı. Yüzlerce araba istiflenmiş, hepsi de aynı limon rengi. Belli ki o ay fabrika sarı üretmiş.

Tüm bu endüstri geçidini izledim ve Semerkant'a doğru gittiğimiz bu otobüs yolculuğunda, bu memleketin gayretkeş olduğu kadar endüstriyel de olmadığı hissine kapıldım. Sıkı çalışan ve bir şeyler yapan insanların kokusu her yere yayılmıştı ve bu çok çekiciydi. Üstüne üstlük, Taşkent ile Semerkant arasındaki bu bölgenin bir zamanlar "Aç Çöl" olarak tanındığını öğrendim. Çünkü bereketli de olsa hiç yağmur düşmezmiş ve bir tuz tabakası ile kaplıymış. Tuzu kaldırmak için tasarlanan teknoloji, mühendislik ve çok fazla insanın elinin değmesi sayesinde tüm bu alan çiçeklenir hale getirilmiş ve hakikaten de çiçekleniyor. Ekilip biçiliyor, çoğunlukla da pamuk. Burada insanlar yaşıyor ve kentlerin, kolektif çiftliklerin olduğu yerlerde ağaçlara bakabilmek için yekpare sulama kuyuları ve borular var. Tüm Özbekistan boyunca geri kazanılmış ve meyvesi daima bol olan bir çöl hissi hâkim. Devamında, büyük şölenden sonra güneye yöneldik ve bir vahada mola verdik. Orada yetişen çöl çiçeklerinden topladım, kumda yetişen ufak tefek çalı çiçekleri. Bir tanesinin tadına baktım öylesine, hanımeli nasıl tatlıysa bu çiçek de öyle tuzluydu. Sanki toprak hâlâ kendi kendine tuz üretiyor ya da ürünlerinin üzerine tuz serpiyordu.

Özbekistan'ın her yerinde çok güzel mermer var. Otellerin merdivenleri ve bazen sokaklar çok güzel pembe ve yeşil mermerden. Anlamı "Taştan Kent" olan Taşkent'te böyleydi. Fakat Taşkent'ten Semerkant'a olan bu yolculuk boyunca ne taş ne de herhangi bir tür kaya gördüm yol kenarlarında. Buranın geri kazanılmış bir çöl olduğundan gayrı neden böyle olduğunu bilmiyorum. Yollar çok iyi geldi, üstelik bir o yana bir bu yana giden ağır iş makineleri ve kamyonlardan dolayı elbette, çok genişlerdi.

Aç çöl anlamına gelen Gülistan'da başka bir ışıltılı karşılama ile karşılandık.[6] İşte burası güllerin köyü. Kolektif bir çiftliği ziyaret ettik, bir eve girdik ve bir anaokulunu gördük. Sonrasında öğlen yemeği yerken bana ne düşündüğümü soran birisine de dediğim gibi, gittiğimiz kadının evi çok etkileyiciydi. "Benden daha iyi yaşıyor" dedim ve bazı yönlerden öyleydi gerçekten. Leningrad Kolektifi olarak anılan Gülistan'daki kolektif çiftlik, bölgedeki en varlıklı kolektiflerden biri. Bana evini açan o çok nazik genç kadının ismini asla bilemeyecek olsam da onu asla unutmayacağım. Bana evinin misafirperverliğini sundu ve aynı dili konuşmasak bile onun da benim gibi, tüm çocuklarımızın kendi topraklarında huzur içinde yaşamasını, ellerini bir şekilde meyve veren kudrette kılmasını dileyen bir kadın olduğunu hissettim. Helen vasıtasıyla bir tanesi henüz emzirilme döneminde olan üç çocuğundan bahsetti, ben de benim iki çocuktan. Ben İngilizce konuştum, o Rusça ama kalplerimizin aynı dilden konuştuğunu çok güçlü hissettim.

Birkaç gün sonra Semerkant'ta, Patrice Lumumba Üniversitesi'nden bir öğrenci olan Fikre ile pazara alışveriş yapmaya gittiğimde bu kadın tekrar aklıma geldi. Pazar yerinde bana yaklaşan Müslüman kadını hatırlıyorum, küçük oğlundan bahsedip Fikre'ye benim de küçük bir oğlumun olup olmadığını sormuştu. Dedi ki daha önce hiç Siyah kadın görmemiş, Siyah erkek görmüş ama Siyah kadın hiç görmemiş ve görünüşümü öyle beğenmiş ki küçük oğlundan bahsi açmış ve benim de küçük bir oğlum var mı onu öğrenmek istemiş. Birbirimize hayır dualarını edip güzel sözler söyledik sonra devam edip gitti.

Antropoloji öğrencisi olduğunu söyleyen, yetenekli ve epey dilbaz genç bir Asyalı kadın Semerkant'ta müze rehbe-

6 Aslında bulundukları bozkırın Özbekçe ismi olan Mirzachol "aç çöl" anlamına geliyor. Gülistan bu bölgedeki iki büyük yerleşim yerinden biri, ç.n.

rimiz olarak görev aldı ve muazzam tarih bilgisini bizimle paylaştı. Semerkant'a vardığımız gece ve ertesi gün müzeleri gezerken görmediğimiz daha çok şey olduğunu hissettim. Örneğin birkaç madeni paranın olduğu bir camekânın önünden geçtik. Paraların antik Çin paraları olduğunu fark ettim çünkü onları I Ching falı bakarken kullanırdım. Rehberimize onların Çin'den olup olmadığını sordum. Sanki çirkin bir kelime söylemişim gibi davrandı ve "Hayır, onlar tam buradan, Semerkant'tan" dedi. Belli ki alım satımda takas edilmişlerdi, tüm mevzu da buydu zaten fakat elbette ben altındaki Rusça açıklamayı okuyamıyordum ve onun da Çin kelimesini kullanmama fena halde gücendiği açıktı. Burada karşılaştığım tüm kadınlarda bir korkusuzluk ve kadınlar olarak, üreticiler olarak, insan olarak kendi güçlerinin farkında olma havası hissediyorum ki bu çok olumlayıcı. Fakat aynı zamanda taş gibi bir katılık, sorgulamaya karşı bir direnç de hissediyorum ki bu beni korkutuyor, üzüyor zira bir süreç olan ilerlemeyi örselediğini hissediyorum.

Dolu dolu bir günün ardından akşam 9:30 civarı yorgun argın bir halde Semerkant'a vardık. Şehir meydanına tam zamanında varıp Timur'un mezarındaki son ışık gösterisini yakaladık. Buna dair ne kadar az şey söylense o kadar iyi. Fakat ertesi gün Helen, Fikre ve ben anıt mezarlardan birine ziyareti astık ve sokağın karşısına geçip bir pazara gittik. Çok rahatlatıcı ve her zamanki gibi iyiydi. İnsanlar pazarlarda gerekli olana inmenin bir yolunu buluyorlar; senin istediğin bende, benim istediğim sende.

Semerkant'ın çini mezarları ve medreseleri (antik okullar) sahiden de güzel, girift ve dingin. Çinileri restore etmek için son derece itinalı çalışma yapılmış. Bu mekânlarda yürürken, burada ne çok tarihin gömülü olduğunu bildiğimden, dinginliği kemiklerimde hissedebiliyordum. Timur'un gözde eşi Bibi Hanım Mescidi'nde iki kuş tüyü buldum ve

sanki neredeyse oraya onları bulmak için gelmişim gibi hissettim. Bibi Hanım Mescidi'nin güzel minareleri var ama mescidin kendisi hiç kullanılmamış. Cami hiç kullanılmamış. Bibi Hanım'ın Timur'un gözde eşi olduğuna ve "onu tüm kalbiyle sevdiğine" dair bir hikaye var. Gel gör ki Timur'un çıkması gereken çok fazla sefer varmış ve onu o kadar sık terk etmiş ki sonunda kalbini kırmış ve Bibi Hanım ölmüş. Timur seferden döndüğünde onun öldüğünü öğrenmiş ve fena kahrolmuş çünkü onu çok seviyormuş. Dünyadaki en büyük anıt mezarı, en gösterişli camiyi onun için yaptıracağına ant içmiş ve öyle de yapmış. Ama sonra, burası tam tamamlanacakken yıkılmış. Söylediklerine göre mimarın bir hatasından kaynaklıymış bu, fakat hiç kullanılamamış. Kadınların gölgeleri bir adım önde.

Çini mezarlar ve medreseler çok ilgi çekici ama benim kalbimi çalan pazar oldu. O öğleden sonra ilerleyen saatlerde, bir yerin ezilen halkıyla bir başka dayanışma toplantısına daha gittik. Emin olduğum tek şey bu toplantının Amerika'nın ezilen Siyah halkı için olmadığıydı, ki elbette bu konuyu birkaç gün öncesinde sormuştum ve hâlâ bir cevap bekliyordum. Neyse, bir porselen fabrikasında güneşin alnında dikildiğimizden beynim pişti neredeyse ve çok fazla şey düşündüm. Sovyetler Birliği'ndeki halklar, birçok açıdan, dürüst olmayı kaldıramayan bir halk olarak etkiliyor beni. Dürüst olabildiklerinde ya bir mucizeye çiçeklenecekler ya da çürümüşlüğe batacaklar. Amerika Birleşik Devletleri'nin dürüstmüş gibi yaptığına dair şeyler duyarım, işte bu yüzden umuda doğru ilerlemeye yer yok neredeyse. Sanırım Amerika'nın da Rusya'nın da kendine has belli sorunları var fakat esasen, özünde kârın temel alındığı bir pozisyonun aksine özünde insanı temel alan bir pozisyondan yola çıkan insanlara denk geldiğinizde, çözümler çok farklı olabilir. Acaba insani sorunların çözümü ne kadar benzer olacaktır.

Fakat burada da insanların temel alındığına tam ikna olmuş değilim, her ne kadar bu fikre ABD'ye nazaran daha fazla göstermelik saygı sunulsa da.

Ertesi gün Özbekistan Dostluk Derneği'nin başkanı Madam İzbalkhan ile bir toplantım oldu. Bu toplantı, buradaki Konferans'taki statüme bir açıklık getirilmesi ricamın sonucu olarak gerçekleşti. Şöyle bir düşünülünce, acaba neden Siyah Amerika'nın ezilen halkları için bir toplantı düzenlenmiyordu? Yeterince açık bir mesele. Madam İzbalkhan iki saat kadar konuştu ve esasen, işte, bizim devrimimiz bizler için bunu yaptı dedi. Kendi devriminizi yapmak isterseniz hani, buyrun yapın ama bizden dahil olmamızı beklemeyin demeye getiriyor gibi hissettim.

Ne var ki Özbekistan kadınlarının tarihi hakkında çok daha etkileyici konuştu. Benim burada verebileceğimden çok daha fazla yazılmayı hak eden bir tarih. 1924'ten bu yana, bu bölgenin kadınlarının çarşaftan, Müslüman tecritlerinden yirminci yüzyıla çıkmak için verdiği kavgadan bahsederek. Yüzü açık olabilmek, okuyabilmek için nasıl da ömürlerini verdiklerinden bahsederek. Bu savaşta birçokları kavga vermiş ve birçokları kendi öz babaları ya da ağabeyleri tarafından korkunç biçimde öldürülmüştü. Sahici bir kadın kahramanlığı ve inadının hikayesiydi. 1956'ta banka cüzdanı taşımaktansa bunu protesto edip ölen Güney Afrikalı kadınlar aklıma geldi. Özbek kadınları için devrim yüzlerini açmak, okula gitmekti ve bunun için öldüler. Semerkant'ta bir meydanda düşen bu kadınlar ve cesaretleri için bronz bir heykel var. Madam modern Özbekistan kadınlarına dair tartışmaya ve şimdi cinsiyetler arasında nasıl bir eşitlik olduğundan bahsetmeye devam etti. Kolektif çiftliklerin başında ne çok kadın vardı, ne çok kadın Bakan vardı. Kadınların yönettiği birçok farklı iş alanı olduğundan, artık Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nde erkek ile kadın arasında

hiç fark olmadığından bahsetti. Elbette tüm bu istatistiklerden etkilenmiştim ancak gözle görülenlerden biraz daha fazlası olduğunu da hissetmiştim. Kulağa çok kolay ve basmakalıp geliyordu. Madam çocukların kolektif çiftliklerde bakıldığı gündüz bakım merkezlerinden, kreşlerden da bahis açtı. Moskova, Taşkent gibi büyük şehirlerde kreşler ücretsiz. Fakat Semerkant'ta ayda iki ruble gibi epeyce az olan sembolik bir ücreti varmış dediğine göre. Ona tek bir soru sordum. Acaba "çocuklara erken yaşlarında nazik bir erkek figürü sunabilmek için kreşlerde erkeklerin çalışması cesaretlendiriliyor muydu?" Madam İzbalkhan bir an tereddütte kaldı. "Hayır," dedi. "Biz çocuklar kreşe geldiklerinde ikinci bir anne kazandıklarına inanırız daha çok."

Madam İzbalkhan kendi gerçeklerinin sorumluluğunu kusursuzca üstlenmiş, varlığıyla fevkalade dolu, çok güçlü ve güzel, açık sözlü bir kadındı. Onunla yaptığımız toplantıdan kendimden geçmiş ve üzümlerle dolup taşarak döndüm geri.

Özbekistan'ın üzümleri harika meyveler. Sanki kendilerine ait bir hayatları var. "Nedimenin serçe parmağı" diye anılıyorlar ve yaklaşık o ebatlardalar. Çok uzun ve yeşiller, kesinlikle en lezzetli üzümler bunlar.

Kafamın içinde devrimci kadınlarla ayrıldım. Fakat şimdi bile hâlâ, biz Siyah Amerikalıların ejderin ağzında yapayalnız var olduğumuzu iliklerime kadar hissediyorum. Hep şüphe ettiğim gibi, dayanışma retorikleri ve beyanlarının dışında bize bizden başka hiçbir çare yok. SSCB'nin Amerikan ırkçılığına dair *tavrının* ne olduğunu açıkça sorduğumda Madam sitemli bir şekilde, SSCB'nin hiçbir ülkenin iç işlerine kesinlikle burnunu sokamayacağını söyledi. Keşke ona Rus Yahudilerini sorsaymışım.

Helen ve ben Semerkant'ta bir meyve pazarı bulmaya çıktık. Kızı ya da torunu olan bir çocukla yanımızdan geçmekte olan bir adama yol sordu. Fakat ben kızı olduğunu dü-

şünmeye meylettim çünkü Özbekistan'da yetişkinlerin çoğu olduklarından daha yaşlı görünüyorlar. Kuru hava yüzünden olsa gerek. Her neyse, Helen pazarın yolunu sormak için durunca bu durum, Rusya'da çok sık olduğu üzere, adama bir muhabbet açma fırsatı verdi. Helen'den Afrika'dan mı geldiğimi öğrenmek istedi ve Amerika'dan geldiğimi duyunca da Amerikalı Siyah insanlardan bahsetmeyi çok istedi. Rusya'nın halkları arasında Siyah Amerikalılara dair epey bir merak var gibi görünüyor fakat bu merak bir miktar hafifsenmiş. Üniversitede okuyan Etiyopyalı eşlikçim Fikre'ye de sık sık hakkımda sorular soruluyordu Rusça. Bu dilde, bunu fark edebilmeme yetecek kadar kulak geliştirmiştim. Fikre çoğu zaman Amerika'dan olduğumu söylemiyordu. Taşkent ya da Semerkant'ta karşılaştığım insanların çoğu Afrika'dan ya da Küba'dan olduğumu sandı. Bir de herkes Küba'yı çok merak ediyordu. Amerikan olan her şeye dair bu büyük merak tekrar tekrar gündeme gelip duran bir şeydi.

Bu karşılaştığımız adam, Siyah Amerikalıların okula gitmesine izin verilip verilmediğini öğrenmek istedi benden. Evet dedim, Helen de adama evet dedi, ardından öğretmenlik yapmaya iznimizin olup olmadığını öğrenmek istedi, yine evet dedim, New York Şehri Üniversitesi'nde profesörüm ben. Buna çok şaşırdı. Bir keresinde Amerika'nın Siyah insanları hakkında bir televizyon programı izlediğini söyledi. Hiç mesleğimiz yokmuş orada. Bunun üzerine tam Helen onu cevaplıyordu ki adam durdurdu onu. Ardından Helen kızarak adamın benim konuşmamı istediğini söyledi, çünkü konuşurken yüzüme bakmak istiyormuş, böylece nasıl cevap verdiğimi görebilirmiş. Adama aktarması için Helen'e, meselenin üniversiteye hiç gidemiyor oluşumuzdan ziyade Siyah insanlar üniversiteye gitseler dahi mezun olduğumuzda sıklıkla iş bulamayışımız olduğunu anlattım. Siyah insanlar için iş bulmanın, bir hayat tutturmanın çok daha zor oldu-

ğunu ve Siyah Amerikalılar arasındaki işsizlik oranının beyaz Amerikalılar arasındakinden epeyce fazla olduğunu da.

Kısa bir düşünüp taşındıktan sonra adam Siyah insanların doktorlara para ödemek zorunda olup olmadıklarını da sordu. Çünkü televizyon programının söylemiş olduğu buydu. Bu soru üstüne ufaktan gülümseyip ona, sadece Siyah insanların değil Amerika'daki herkesin doktorlara, sağlık hizmetine para ödemek zorunda olduğunu söyledim. Ah dedi. Ve sanırım ödeyecek paranız olmuyor? Eh dedim, eğer ödeyecek paran yoksa ölüp gittiğin de oluyor. Ayrıca çevirmenin bunu çevirmesini beklemek zorunda kalmasına rağmen mimiklerimde yanlış anlaşılacak bir şey yoktu. Onu meydanın ortasında ağzı açık ve eli çenesinde, kesinlikle hayretler içerisinde bana bakakalmış, insanların sağlık hizmeti yoksunluğundan ölebileceğine dair mutlak bir hayret içerisinde bıraktık. Döndükten çok sonraları Rusya'nın hâlâ rüyalarıma girmesine sebep olan şeyler bunun gibi şeyler işte.

Rusyalı insanların şimdilerde kanıksadığı çok fazla şey var. Hastanede tedavinin ve sağlık hizmetlerinin ücretsiz olmasını kanıksadıklarını düşünüyorum. Ücretsiz üniversiteleri ve ücretsiz okulları kanıksadıkları gibi herkesin hiç et olmasa dahi en azından birkaç kadeh şarap ve bir parça ekmeği olduğunu da kanıksıyorlar. Bizler sahip olmadıklarımızdan çok sahip olduklarımıza karşı daha körüz.

Bir akşam gece yarısından sonra, Fikre'yle birlikte Taşkent'teki bir parkta yürürken Rus bir adam bize yanaştı. Fikre onunla kısa ve sert bir konuşma yaptı ve ardından adam başıyla selam verip uzaklaştı. Fikre bana ne konuştuklarını anlatmadı fakat adamın beni ya da Fikre'yi, ikimizden birini tavlamaya çalıştığına dair keskin bir hisse kapıldım. Kimi yönlerden Taşkent, bir Rus oyun sahasıydı. Fikre'ye eşcinselliğe dair Sovyetlerin tutumunun ne olduğunu sorunca Fikre, bu konuda kamusal bir tutumun olmadığını çünkü bunun

kamusal bir mesele olmadığını söyleyerek cevap verdi. Elbette bundan daha fazlası olduğunu biliyordum fakat hakikatin ne olduğunu bulmak için çok az ipucum var ve Helen cinsel herhangi bir şeyi tartışmak için ziyadesinden de fazla düzgün biri.

V

Moskova'ya dönüşümüzden sonraki birkaç gün boyunca, tüm Konferans boyunca dikkatimi çeken bir kadını tanıma imkânım oldu. Bir Eskimo kadınıydı. Adı Toni'ydi ve bir Çukçi idi. Onlar Rusya'nın Alaska'ya en yakın olan, Ruslar tarafından satılmamış kısımdan, Bering Boğazı'nın karşısındandılar. Toni İngilizce konuşmadığı gibi ben de Rusça konuşmuyordum fakat o son gece, sanki çevirmenlerimiz üzerinden sevişmişiz gibi hissettim. O gün ne dönüp dönmediğini anladı mı hâlâ bilmiyorum, ama anladığını zannediyorum.

Günün erken saatlerinde yaptığı sunumundan son derece etkilenmiştim. Yaklaşık on kişi hep birlikte akşam yemeğine oturduk ve Toni çevirmenlerimiz aracılığıyla benimle konuşmaya başladı. Tüm sunumu boyunca kalabalıkta benim gözlerimi aradığını, çünkü sanki benim kalbime konuşmakta olduğunu hissettiğini söyledi. O küçük şarkıyı söylediğinde de, şarkıyı halklarımızın tümü için bir başlangıç olsun diye söylediğini. Ve size bir şey diyeyim mi, bu kadının büyüsü çok güçlüydü. Geriye sadece on dört bin Çukçi kalmış. Sunumunun bir noktasında "Tüm bir halkın neslinin sonunun gelmesi çok üzücü bir şey" demişti. Ardından da dediğine göre halkının ne zaman yeni bir şey olsa söylediği küçük bir şarkıyı söyledi. Yuvarlak kara gözleri ve keçe ağırlığında saçları ışıldadı ve müziğiyle aynı tempoda salındı. Tüylerim ürpermişti çünkü her ne kadar 21 milyon Siyah Amerika-

lı olsa da biz de nesli tükenmekte olan türlerdenmişiz gibi hissettim, kültürlerimizin ölmesi ne üzücü. Sanki konferanstaki tüm insanlar içinde sadece ikimiz, Toni ile ben, bu bilgiyi ve tehdidi paylaşıyormuşuz gibi hissettim. Akşam yemeğinde Toni ne kadar güzel olduğumu, sadece güzelliğimi değil kelimelerimi de daima kendinde taşıyacağını anlatıp durdu. Bir de kederlerimizi olduğu kadar sevinçlerimizi de paylaşmamız gerektiğini ve bir gün çocuklarımızın özgürce birbirleriyle konuşacaklarını. Kadınlara ve onların kudretlerine defalarca kadeh kaldırdı. Tüm bunlar çevirmenlerimiz aracılığıyla oluyordu. Tüm bunlardan ne anlam çıkaracağıma karar vermeye çalışıyordum ki Toni kalktı, kenara geçti ve yanıma oturdu. Dizime dokunup beni öptü ve ardından tüm yemek boyunca öyle oturduk. El ele tutuştuk, öpüştük fakat ne zaman birbirimizle konuşsak, kelimelerimizi çevirirken sırıtan sarışın Rus çevirmen kızlar aracılığıyla oldu bu. Zannediyorum Toni ve ben Alotya Adaları'nın[7] ortasında bir yerlerde bağ kurmuştuk.

Kalkmadan önce kitabımın üstündeki resmimi öptü, akşam yemeği için bize teşekkür etti ve Riga'dan Letonyalı erkek delegeyle çıkıp gitti.

VI

İşte, hâlâ soğuk ve yağışlı olan Moskova'dayız yine. Ufuk çizgisini kesen koca koca vinçleri saymazsak, yağmur düşen çatıların üstünden Moskova da tıpkı New York kadar kasvetli görünüyor. İnanılmaz çok bina var, belli ki Moskova'da hep böyle olagelmiş. New York'ta da bina çok ama ufuk çizgisinde o kadar da bariz görünmüyorlar. Binalar New York'ta yapıldığı gibi yekpare bloklardan yapılmış

7 Alotya: Alaska'nın güneybatısında bulunup Kuzey Pasifik'e kadar uzanan takımadalar. Lorde burada poetik bir mecazda bulunuyor, ç.n.

değiller. Her blokta farklı açılarla yerleştirilmiş çoğunlukla iki büyük apartman oluyor, aralarında da bolca yeşillik ve hatta parklar. Başka bir deyişle, şehir planlamasına ve insanların yaşadıkları yerde nasıl gezip dolaşmaktan hoşlandıklarına ya da ihtiyaç duyduklarına dair epeyce kafa yorulmuş gibi görünüyor. Hem New York'ta hem de Moskova'da nüfus sekiz milyon civarı ve hava kararddıktan sonra dışarıda korkmadan dolaşmak mümkün ve keyifli. Moskova'da sokak suçları diye bir sorun yokmuş gibi görünüyor. Bunun sebebi resmi açıdan ve fiili açıdan farklı olabilir, fakat bu bir gerçek. Günbatımından sonra parklarda dolaşan insanların, hatta çocukların görüntüsü beni hayrete düşürdü.

Başlarda, havaalanından Moskova'ya ilk indiğimde, ağır akan sağlam bir trafik dikkatimi çekmişti fakat insanların işten eve döndüğü zamana denk gelse de bir trafik keşmekeşliği yahut büyük bir gecikme yaşanmıyor gibi görünüyordu. Bu bana, sekiz milyonluk bir şehirde epey büyük bir başarı gibi geldi ve Moskova şehir içi ulaşımına dair sorunlarını yeni ve yaratıcı bir biçimde çözüyor olmalı diye düşündüm. Elbette Metro'yu görünce neden böyle olduğunu anladım. İstasyonlar tertemiz olduğu gibi trenler de hızlı ve rahatlar. Metroya binmenin hakiki bir neşe olabileceği aklımın ucundan geçmezdi.

VII

Bu yoğun iki hafta içinde gördüklerimi ve hissettiklerimi özümsemek biraz zaman alacak ve birçok da rüya. Bazı Afrikalı yazarlarla hissettiğim yakın bağdan ve başkalarını tanımanın ne kadar da zor olduğundan bahsetmedim bile. Rusya'nın özgür bir toplum olduğuna inanmak için hiçbir sebebim yok. Rusya'nın sınıfsız bir toplum olduğuna inanmak için hiçbir sebebim yok. Rusya tam anlamıyla eşitlikçi

bir toplummuş gibi bile görünmüyor. Fakat ekmek birkaç kapik ve gördüğüm herkes ondan yeterince nasipleniyor. Elbette Sibirya'yı görmedim, ne esir kamplarını gördüm ne de akıl hastanelerini. Fakat birçok insanın, kesinlikle birçok Siyah insanın ekmek derdinde olduğu bir dünyada, bu durum bana yeterince iyi geliyor. Eğer ekmek bulma sorununu çözerseniz, bu size en azından diğer sorunlara bakabilme şansı verir.

Yani eksiklikleri ne olursa olsun edindiğim tüm ikili mesajlardan çıkardığım, Rusya'da karşılaştığım insanların, bilhassa da Özbekistan'da karşılaştığım insanların şevkle dolu olmasıydı. (Üstelik çok mesaj almıştım: kaldığım yerlerden dolayı, bir Amerikalı olarak hem saygı hem hoşnutsuzluk gördüğümden dolayı ve ne söylenirse söylensin, yapılırsa yapılsın Amerika birçok ülkenin üstünde hâlâ bir tür sihre sahipmiş gibi göründüğünden dolayı.) Ayrıca sahip oldukları bazı çelişkileri ve sorunları fark ettim. Gelmeye devam eden ikili mesajlara hâlâ derin bir kuşkuyla bakıyorum ve onların seninle işleri bittiğinde (*onlar* derken hükümeti kastediyorum), seninle işleri bittiğinde seni bir kenara atabileceklerinden ve çok uzaklara düşebileceğinden kuşkulanıyorum. O halde yeni olan ne? Yazar olmaları için maaş alan yazarların olması fikri de ayrıca merakımı cezbediyor. Yaşamlarını sürdürüyorlar ve dikkate değer bir gücü yönlendiriyorlar. Eğer yazdıkları kabul edilebilir değilse asla okunmadığının ya da asla basılmadığının da tamamen farkındayım. O halde yeni olan ne?

Fakat burada, dünyada en geniş okuyan nüfusa sahip, şiir kitaplarını 250.000 kopya basan ve bu kopyaların da üç ay içinde satıldığı bir ülke var. Nereye giderseniz gidin, Özbek güneşinin altında hasat edilmiş kilometrelerce pamuğun arasında dahi insanlar okuyor ve sansüre dair ne derseniz deyin yine de okuyorlar, dünya kadar okuyorlar. Bazı

kitaplar Batı'dan korsan alınmış çünkü Rusya Uluslararası Telif Hakları'na riayet etmiyor. Semerkant'ta en çok satılan son kitap, Ernest Gaines'in *The Autobiography of Miss Jane Pitmann* [Miss Jane Pitmann'ın Otobiyografisi] kitabı. Peki siz, geçtiğimiz yıl kaç Rus romanı çevirisi okudunuz?

çev. Gülkan 'Noir'

ŞİİR BİR LÜKS DEĞİLDİR[1]

Yaşamlarımızı irdelediğimiz ışığın niteliği, sürdürdüğümüz yaşamlar kadar bu yaşamlarda gerçekleştirmeyi umduğumuz değişimleri de doğrudan etkiliyor. Kendi sihrimizin peşinden gidip onu gerçekleştirecek fikirleri işte bu ışığın içinde biçimlendiririz. Aydınlanma olarak şiirdir bu, zira şiir yazılana kadar ismi cismi olmayan, henüz doğmamış ama şimdiden hissedilen bu fikirlere şiir sayesinde isim veririz. Nasıl ki düş kavramı, duygu fikri ve bilgi kavrayışı doğuruyorsa (ve ondan önce geliyorsa), hakiki şiirin kaynağı olan damıtılmış deneyim de düşünceyi doğurur.

İrdelemenin gerektirdiği yakınlığı üstlenmeyi ve onun içinde gelişip serpilmeyi öğrendikçe, dahası bu irdelemenin sonuçlarını yaşamımızda güç için kullanma becerisi gösterdikçe, yaşamımıza hükmeden, suskunluklarımızın müsebbibi olan tüm o korkular üzerimizdeki hâkimiyetini yitirmeye başlar.

Zira kadın olarak her birimizin içinde, güçsüzlük ve "acizlik kâbusum(n)uza karşı payanda olan / ceviz gibi çetin ve

1 İlk kez *Chryalis: A Magazine of Female Culture*, sayı 3 (1977) içinde yayımlanmıştır.

güzel"[2] hakiki ruhumuzun gizliden gizliye büyüyüp yükseldiği karanlık bir yer vardır.

İçimizdeki bu olanaklar alanı kadim ve gizli olduğu için karanlıktır, tam da o karanlıkta hayatta kalıp güçlenmişlerdir. Bu derin yerlerde her birimiz, tahlil edilmemiş ve kayda geçirilmemiş duygu ve hislerle dolu muazzam bir yaratıcılık ve güç kaynağı barındırırız. Hepimizin içinde bulunan ve kadının gücünü barındıran bu yer ne beyazdır ne de yüzeydedir; aksine karanlık, kadim ve derindir.

Avrupai yaşam tarzını yalnızca çözülecek bir problem olarak gördüğümüzde, bizi özgürleştirsinler diye sadece fikirlerimize bel bağlıyoruz, oysa bize bu fikirlerin kıymeti olduğunu beyaz babalar söylemişti.

Avrupai olmayan kadim yaşam bilincimizi etkileşime geçilmesi ve deneyimlenmesi gereken bir durum gibi görüp, onunla ne kadar çok temas kurarsak, duygularımızı beslemeyi, içimizdeki hakiki bilginin ve dolayısıyla kalıcı eylemin filizlendiği gizli güç kaynaklarına saygı duymayı da o kadar çok öğrenebiliriz.

Tam şu zamanda inanıyorum ki kadınlar olarak, hayatta kalmak için son derece gerekli olan bu iki yaklaşımı kaynaştırma imkânını içimizde taşıyoruz ve böyle bir bileşime de en çok şiirimizde yaklaşıyoruz. Burada beyaz babaların sıklıkla yaptıkları gibi içgörüden yoksun imgeleme duydukları umutsuz isteği örtmek adına *şiir* sözcüğünü çarpıtarak oluşturdukları anlamlardan, içi boş sözcük oyunlarından değil, damıtılmış deneyimi açığa çıkaran bir şiirden bahsediyorum.

Öyleyse kadınlar için, şiir bir lüks değildir. Varlığımızın hayati bir ihtiyacıdır. Umutlarımızı ve düşlerimizi hayatta

2 İlk kez *From A Land Where Other People Live* (Broadside Press, Detroit, 1973) içinde yayımlanan ve *Chosen Poems: Old and New* (W. W. Norton and Company, New York, 1982, s. 53) içinde derlenen "Black Mother Woman" şiirinden.

kalma ve değişim yönünde temellendirme ve onları önce dile, sonra fikre ve nihayet somut eyleme dönüştürme sürecindeki ışığın niteliğini biçimlendirir şiir. İsmi olmayanları isimlendirerek düşünülebilir kılmanın bir yoludur. Umutlarımızın ve korkularımızın en uzak ufukları, gündelik yaşamımızdaki kaya gibi deneyimlerden oyulmuş şiirlerimizle döşelidir.

Biz duygularımızı ve bunların dürüstçe irdelenmesini tanıyıp kabullendikçe, onlar da en cesur ve radikal fikirlerin barınağı ve çoğalma alanına dönüşüyor. Değişim ve anlamlı herhangi bir eylemin kavramsallaştırılması için son derece gerekli olan farkın güvenli yeri haline geliyor. Şu anda, düşlerde ve şiirlerde görmeseydim eğer, benim için tahammül edilemez ya da anlaşılmaz ve ürkütücü olabilecek en az on fikir sayabilirim. Boş bir fantezi değil bu, aksine "bana doğru görünüyor" ifadesinin gerçek anlamına yönelen disiplinli bir dikkat. Duygularımızı paylaşabilmek için onlara saygı duyma ve onları bir dile aktarma konusunda kendimizi eğitebiliriz. Üstelik bu dilin henüz var olmadığı yerde şiir, yeni bir dil yaratmamıza yardım eder. Sadece düş ve tasavvurdan ibaret değildir, yaşamımızın belkemiğini oluşturan mimaridir. Değişime adanmış bir geleceğin, daha önce hiç olmamış olanlardan duyduğumuz korkuları aşan bir köprünün temellerini inşa eder.

Olanak ne sonsuz ne de anlıktır. Onun etkisine inancımızı sürdürmek hiç de kolay değil. Bazen olması muhtemel ölümlere karşı gerçek ve güvenli tek bir yer oluşturmak için çok fazla ve uzun süre çalışıyoruz, ama tüm çabalarımıza rağmen bu güvenli alan, bize korku aşılayan söylentilerle ya da güvenliğimiz adına peşine düşmemiz tembihlenen onaylamaların geri çekilmesiyle saldırıya uğruyor veya tehdit ediliyor. Kadınlar olarak kendimizi, çocuksuluk, azınlık olma, değişkenlik ve duygusallık gibi güya tehlikesiz itham-

larla eksiltilmiş veya mülayimleştirilmiş görüyoruz. Peki "Senin havanı, fikirlerini, hayallerini değiştiriyor muyum yoksa seni yalnızca tepkisel ve geçici eylemlere mi yönlendiriyorum?" sorusunu kim soruyor. Bu sorudaki ikinci seçenek, zor bir görev olmasına rağmen tam da hayatımızın temellerini gerçekten değiştirmeye duyduğumuz ihtiyaç bağlamında düşünülmeli.

Beyaz babalar bize şunu dedi: Düşünüyorum, öyleyse varım. Her birimizin içindeki Siyah anne, şair ise düşlerimizde şöyle fısıldıyor: Hissediyorum, öyleyse özgür olabilirim. Şiir, bu devrimci talebi ifade etmek ve doğrulamakta kullandığımız dili, özgürlüğün bu şekilde hayata geçirilişini icat ediyor.

Ama deneyim bize, şimdideki eylemin hep gerekli olduğunu da öğretti. Evlatlarımız yaşamazlarsa düş kuramazlar, beslenmezlerse yaşayamazlar; bizden başka kim onları, aksi halde düşlerinin bizimkilerden farklı olamayacağı gerçeklik yemeğiyle besleyebilir? "Bir gün dünyayı değiştirmemizi istiyorsanız, en azından yetişkin olana kadar yaşamamız gerekiyor!" diye bağırıyor çocuk.

Bazen kendimizi yeni fikirlerin hayaliyle uyuşturuyoruz. Sanki bizi akıl kurtaracak ya da beyin tek başına bizi özgürleştirecekmiş gibi. Oysa bizi kadınlar olarak, insan olarak kurtarabilecek kanatlanmış fikirler yok artık. Sadece yenilenmiş bir cesaretle sınanmayı bekleyen eski ve unutulmuş fikirler, içimizden gelen yeni bileşimler, tahminler ve farkındalıklar var. Düşlerimizin ima ettiği ve birçok eski fikrimizin hor gördüğü heretik eylemlere girişme konusunda kendimizi ve birbirimizi sürekli teşvik etmeliyiz. Değişime yönelik hareketimizin ön cephesinde, sadece, olanaklı olanı gerçek kılmanın ipucunu veren şiir var. Şiirlerimiz öz anlamlarımızı, derinliklerimizde hissettiğimiz ve gerçekleştirmeye (veya eylemle buluşturmaya) cesaret ettiklerimizi,

korkularımızı, umutlarımızı, en çok da bağrımıza bastığımız yılgınlıklarımızı ifade ediyor.

Kâr, doğrusal güç, kurumsallaşmış insanlıktan çıkarma pratiklerinin tanımladığı yaşam yapılarının içinde, duygularımızın hayatta kaldığı söylenemez. Kaçınılmaz fazlalıklar veya hoş meşgaleler olarak etrafta tutulan duyguların, tıpkı kadınların erkeklere boyun eğmesi gibi, düşüncelere boyun eğmesi bekleniyordu. Fakat kadınlar hayatta kaldı. Hem de şair olarak. Ve yeni acılar yok. Bütün acıları hissettik zaten. Gücümüzü sakladığımız yere sakladık bu gerçeği. Düşlerimizde yüzeye çıkıyorlar ve düşlerimiz bize özgürlüğün yolunu gösteriyor. Bu düşler, bize, görmek, hissetmek, konuşmak, cüret etmek için gerekli cesareti veren şiirlerimiz aracılığıyla gerçekliğe kavuşuyor.

Düş kurmak, gönüllerimizi en derinden ve doğrudan umuda yöneltmek için ihtiyaç duyduğumuz şey bir lüks olarak küçümsenirse eğer, o zaman gücümüzün özünden, kaynağından, kadınlığımızdan vazgeçeriz, gelecek dünyalarımızdan vazgeçeriz.

Yeni fikirler yok. Yalnızca onları hissedilebilir kılmanın, pazar sabahı saat yedide, kahvaltı sonrası, çılgınca sevişirken, savaşırken, doğururken, ölülerimizin yasını tutarken, eski güçlü isteklerimizin ceremesini çekerken, eski ikazlarla ve yalnız, yetersiz, sessiz olma korkularıyla savaşırken, yeni olanakların ve güçlerin tadına varırken bu fikirleri yaşamanın nasıl hissettirdiğini sorgulamanın yeni yolları var elimizde.

çev. Yusuf Demirörs

SESSİZLİĞİN DİL VE EYLEME DÖNÜŞMESİ[1]

Benim için önemli olan mevzuların incitilmeleri ya da yanlış anlaşılmaları riskine rağmen konuşulması, dile getirilmesi ve paylaşılması gerektiğine her seferinde bir kez daha inandım. Ve konuşmanın bana sağladığı yararın her şeyin ötesinde olduğuna. Siyah lezbiyen bir şair olarak işte buradayım ve tüm bunlar, tersi de olabilecekken hâlâ hayatta olduğum gerçeğiyle anlam kazanıyor. İki ay kadar önce biri erkek biri kadın iki ayrı doktor bana meme ameliyatı olmam gerekeceğini ve tümörün kötü huylu olma olasılığının yüzde 60 ila 80 olduğunu söyledi. Bu haberi alışımla ameliyat arasında tüm yaşamımı istemsizce yeniden düzenlemem gereken ıstırap dolu üç hafta geçti. Ameliyatı oldum ve kitlenin iyi huylu olduğu ortaya çıktı.

Ama bu üç hafta boyunca kendime ve yaşayışıma, beni halen sarsmakla birlikte daha da güçlendiren acımasız bir açık-

1 *Modern Language Association*'ın düzenlediği "Lezbiyen ve Edebiyat Paneli"ne sunulan makale, Chicago, Illinois, 28 Aralık 1977. İlk olarak *Sinister Wisdom* 6 (1978) ve *The Cancer Journals*'da (Spinsters, Ink, San Francisco, 1980) yayımlanmıştır.

lıkla tez elden bakmam gerekti. Birçok kadının, hatta bugün burada olan bazılarınızın da karşı karşıya kaldığı bir durum bu. Sessizliğin dile ve eyleme dönüşmesine dair hissettiklerimin çoğunu izah etmem o süreçteki bazı deneyimlerim sayesinde oldu.

Ölümlülüğümün ve ne kadar kısa sürerse sürsün hayatımdan ne umduğumun, ne istediğimin zorla ve esaslıca farkına vardıkça, merhametsiz bir ışık önceliklerimi ve ihmal ettiklerimi aydınlattı ve en büyük pişmanlığım sessizliklerim oldu. Neyden korkmuştum ki? İnançlarım doğrultusunda soru sormak veya konuşmak acıyla, hatta ölümle sonuçlanabilirdi. Gerçi hepimiz her an pek çok şekilde yaralanıyoruz. Acı ya değişir ya biter. Ölüm ise nihai sessizliktir. Söylenmesi gerekenleri söyledim mi, günün birinde konuşmayı tasarlarken veya başkalarının sözcüklerini duymayı beklerken ufak tefek sessizliklerle kendime ihanet ettim mi diye aldırmadan ölüm şu an hızla yaklaşıyor olabilir. Korkmamak hep yeğ tutulsa da korkuyu anlamlandırmayı öğrenmenin de bana muazzam bir kuvvet verdiğini biliyorum. İçimde bu bilgiden doğan bir güç kaynağı olduğunu fark etmeye başladım.

Ben konuşmuş olayım olmayayım, şimdi değilse bile sonra nasılsa ölecektim. Sessizliklerim beni korumamıştı. Sessizliğin seni de korumayacak. Ama sarf edilen her gerçek sözde, hâlâ peşinde olduğum o hakikatleri dillendirmeye her cüret ettiğimde, hepimizin inandığı bir dünyaya sığacak sözcükleri birlikte irdelediğimiz, farklarımız arasındaki mesafeleri birlikte aştığımız başka kadınlarla temas kurmuştum. Hayatımın vazgeçilmezlerini ince eleyip sık dokumak için ihtiyacım olan gücü bana tüm o kadınların ilgisi ve ihtimamı verdi.

O dönem beni ayakta tutan kadınlar arasında Siyahlar da vardı beyazlar da, yaşlılar da gençler de, lezbiyenler de

biseksüeller de heteroseksüeller de. Hep beraber, sessizliğin zorbalığına karşı ortak bir savaş veriyorduk. Bana öyle bir güç verip benimle öyle bir ilgilendiler ki, onlar olmasa dağılmadan hayatta kalamazdım. Derin bir korkuyla geçirdiğim o haftalarda, hepimizin ölümün kuvvetlerine karşı ister örtülü ister alenen, ister bilinçli ister bilinçsizce verdiği o savaşın içerisinde, sadece bir zayiat değil bir savaşçı olduğumu da anladım.

Henüz sahip olmadığın sözcükler neler? Neyi söylemeye ihtiyacın var? Onlar yüzünden yine sessizlik içinde hastalanıp ölene dek günbegün yuttuğun ve benimsemeye çabaladığın zorbalıklar neler? Belki de bugün burada olan bazılarınız için ben, korkularınızdan birinin suretini taşıyorumdur. Kadın olduğumdan, Siyah olduğumdan, lezbiyen olduğumdan, kendim olduğumdan, bana düşeni yapan savaşçı Siyah kadın bir şair olarak size şunu soruyorum; siz size düşeni yapıyor musunuz?

Elbette ben de korkuyorum, çünkü sessizliğin dile ve eyleme dönüşmesi her zaman tehlikeyle iç içeymiş gibi görünen bir kendini-açığa-vurma edimidir. Fakat kızıma konumuzu ve bu konuyla ilgili yaşadığım zorlukları anlattığımda bana şunu söyledi: "Onlara, sessiz kalırsan asla gerçekten tam bir insan olamayacağını anlat. Çünkü içinde bir yerlerde, yüksek sesle dile getirilmek isteyen küçük bir parça hep olacak ve onu görmezden gelmeye devam edersen gitgide daha da delirip sinirlenecek. Ve onu yüksek sesle anlatmazsan, bir gün zıplayıp içeriden ağzına yumruğu oturtacak."

Sessizlik uğruna hepimiz kendi korkumuzun –küçümsenme, eleştirilme ya da yargılanma, tanınma, meydan okunma, yok edilme korkularının- suretini takınıyoruz. Ama bence hepsinin ötesinde, onsuz aslında yaşayamayacak olduğumuz görünürlükten korkuyoruz. Irksal farkların mütemadi ama hakkında konuşulmayan bir görüş tahrifatına sebep olduğu bu ülkede, Siyah kadınlar bir yandan son derece görünürken diğer yandan

da şahsiyetsizleştirici ırkçılık yüzünden bir o kadar görünmez kılınırlar. Kadın hareketinin içinde dahi, bizi son derece kırılganlaştırsa bile bu görünürlük için, Siyah olduğumuz için savaşmamız gerekti ve halen de savaşıyoruz. Amerika adlı bu ejderhanın ağzında hayatta kalmak için şu hayati dersi öğrenmemiz gerekti: Bizden asla hayatta kalmamız beklenmemiş. En azından insan olarak. Siyah olun olmayın, bugün burada bulunan birçoğunuz için de geçerli bu. Ama bizi en çok kırılganlaştıran bu görünürlük aynı zamanda en büyük güç kaynağımız. Zira konuşsak da konuşmasak da bu makine bizi her türlü un gibi öğütmeye çalışacak. Bizler ve kız kardeşlerimiz harcanırken, çocuklarımızın canına okunurken, toprağımız zehirlenirken kendi köşelerimizde suskun, sonsuza dek oturabiliriz. Kendi güvenli köşelerimizde bir şişe misali çıt çıkarmadan durabiliriz, yine de korkumuz asla azalmayacak.

Bu yıl evimde, Noel'den bir gün sonra başlayıp yedi gün süren bir Afrikalı-amerikan hasat festivali olan Kwanza bayramını kutluyoruz. Kwanza'nın her güne atfen yedi prensibi var. İlki birlik anlamına gelen Umoja, benliğinde ve komünitede birlik sağlayıp sürdürmek için gayret etme kararlılığı. Dün geçirdiğimiz ikinci günün prensibi ise Kujichagulia, özbelirlenim, kendimizi tanımlama, kendimizi adlandırma ve başkaları tarafından tanımlanıp ifade edilmek yerine kendi adımıza konuşma kararlılığı. Bugün Kwanza'nın üçüncü günü ve bugünün prensibi Ujima, kolektif emek ve sorumluluk, kendimizi ve komünitelerimizi hep birlikte inşa edip koruma ve sorunlarımızı hep birlikte tanıyıp çözme kararlılığı.

Bugün buradayız çünkü her birimizin bir şekilde dile ve dilin gücüne, bize karşı kullanılan bu dili tekrardan kendimizin kılmaya dair ortak bir bağlılığımız var. Sessizliğin dile ve eyleme dönüşmesinde her birimizin kendi işlevini belirlemesi veya incelemesi, kendi rolünün bu dönüşüm sürecinde oynadığı hayati önemi tanıması son derece mühim.

Aramızdaki yazarlar olarak sadece söylediklerimizin hakikatini değil, onları dile getirmek için kullandığımız dilin hakikatini de dikkatle incelememiz gerekiyor. Diğer kişilereyse bizim için anlamlı olan bu sözcükleri paylaşmak ve yaymak düşüyor. Fakat hepimizin ilk önce, akılla kavramanın ötesinde inandığımız ve bildiğimiz bu hakikatleri yaşantımızla ve konuşarak öğretmemiz gerek. Çünkü sadece bu yolla, yaratıcı bir şekilde ve boşluk tanımadan ilerleyen yaşama dâhil olarak, büyüyerek hayatta kalabiliriz.

Görünürlükten, incelenmenin ve belki de yargılanmanın merhametsiz ışığından, acıdan ve ölümden korkumuz asla yakamızı bırakmayacak. Ama ölüm hariç tüm bunları zaten yaşayıp atlattık, sessizce. Artık kendime sürekli şunu hatırlatıyorum; dilsiz doğmuş olsaydım da, güvenliğim için hayat boyu sessizlik yemini etmiş olsaydım da yine ıstırap çekecek, yine ölecektim. Bu hatırlama, yeni bir bakış açısı oluşturmakta çok etkili.

Kadınlar sözcüklerinin duyulması için her haykırdığında, her birimiz bu sözcüklerin peşine düşme, onları okuma, paylaşma ve kendi yaşamlarımızdaki karşılıklarını inceleme sorumluluğumuzun ayırdına varmalıyız. Bize dayatılan, çoğu kez de özümsediğimiz ayrımcı saçmalıkların ardına saklanmamalıyız. Mesela "Siyah kadın edebiyatıyla ilgili ders veremem, onların deneyimleri benimkilerden çok farklı." Hâlbuki kaç yıldır Platon, Shakespeare ya da Proust dersi veriyorsun? Ya da mesela "O beyaz bir kadın, bana söyleyebilecek neyi olabilir ki?" Ya da "O bir lezbiyen, kocam veya yöneticim ne der?" Veya "Bu kadın oğullarıyla ilgili yazıyor ama benim çocuğum yok ki." Bunlar gibi, kendimizi kendimizden birbirimizden mahrum bıraktığımız sayısız başka başka örnekler.

Nasıl yorulduğumuz halde çalışmayı ve konuşmayı öğrendiysek, korktuğumuz halde de çalışmayı ve konuşmayı

öğrenebiliriz. Dile ve tanımlamaya duyduğumuz kendi ihtiyaçlarımızdan daha çok korkuya saygı duymak üzere yetiştirildik ama sessiz sedasız o nihai korkusuzluk lüksüne ermeyi beklerken bu sessizliğin ağırlığı bize boğacak.

Burada olmamız ve bu sözcükleri sarf etmem, bu sessizliği bozmak ve kimi farklarımız arasındaki mesafeleri aşmak yönünde bir çabadır. Zira bizi hareketsizleştiren fark değil sessizliktir. Ve bozulması gereken o kadar çok sessizlik var ki.

çev. Yusuf Demirörs

YÜZEYİ KAZIMAK: KADINLARA VE SEVMEYE DAİR ENGELLER ÜZERİNE BAZI NOTLAR[1]

Irkçılık: *Bir ırkın tüm diğerlerinden doğası gereği üstün olduğu ve dolayısıyla tahakküme hakkı olduğu inancı.*
Cinsiyetçilik: *Bir cinsiyetin tüm diğerlerinden doğası gereği üstün olduğu ve dolayısıyla tahakküme hakkı olduğu inancı.*
Heteroseksizm: *Bir sevme biçiminin tüm diğerlerinden doğası gereği üstün olduğu ve dolayısıyla tahakküme hakkı olduğu inancı.*
Homofobi: *Kişinin kendi cinsiyetinden kişilere duyduğu sevgi hissiyatına dair korku ve bu sebeple başkalarının sahip olduğu bu hissiyata dair duyduğu nefret.*

İnsan gafletinin yukarıdaki biçimleri aynı kökten filizlenir; ortak hedeflere sahip olunduğu vakit, tanımlanmış benliği tehdit etmektense onu zenginleştiren bir şey olan fark mefhumunu dinamik bir insani kuvvet olarak tanımaktan acizlik.

1 İlk kez *The Black Scholar*'da yayımlanmıştır, cilt 9, sayı 7, 1978.

Daha geniş bir yerden bakarsak, en azından şifahen, Siyah komünite altmışlar boyunca arzulanabilen bir şey olarak bazen dillendirilen "erkeğinin iki adım gerisinde" cinsel ilişkiler konseptinin ötesine geçti. Dikkatimizi Siyahlara dönük eziyetin gerçek kaynaklarından uzaklaştırma gayesiyle Siyah matriyarka mitinin ırkçı kuvvetlerce toplumsal bir illet olarak sunulduğu bir zamandı altmışlar.

Eğer kendi kendimizi tanımlamazsak diğerleri tarafından tanımlanırız, Siyah erkekler için olduğu kadar Siyah kadınlar için de geçerli bu. Onlara yarar, bize zarar. Kömünitelerimiz içindeki gücümüzü ve haklarımızı keşfetmeye ve onların peşinde koşmaya hazırız. Kendini Siyah kadınlar olarak tanımlayanların gelişimi Siyah özgürleşme savaşımızda hayati bir bileşendir. Bir kolunda bebek bir kolunda tüfek olan Angolalı kadın imgesi ne hayalidir ne de romantik. Bu ülkedeki Siyah kadınlar direncimizin, sebatımızın kaynaklarını sınamak ve ortak sosyal, kültürel, duygusal, politik haklarımızı tanımak için bir araya geldiklerinde, Siyah komünitenin tamamının gücüne güç katan bir gelişim olur bu. Asla ve asla onun gücünü eksiltmez. İster kadın ister erkek olsun, kendini gerçekleştirmiş bireyler bir araya geldiği takdirde gerçek ilerlemeler kaydedilebilir. Eşit olmayanlar arasındaki baskın/tabi modeline dayalı eski cinsel iktidar ilişkilerinin bize ne halk olarak ne de bireyler olarak bir faydası oldu.

Kendimizi ve hedeflerimizi cinsel ilişki dünyasının ötesinde tanımlayan Siyah kadınlar olarak, tamamlanmış dolayısıyla güçlenmiş bireyler olmayı gerçekleştirme odağında her gayreti diriltebiliriz. Kendilerine mahsus dirençlerinin ve sebatlarının gelişiminin bir diğerininkini azaltmadığını anlayan Siyah kadınlar ve Siyah erkekler, enerjilerini birbirleri üzerinde kontrol kurmaya harcamakla uğraşma ihtiyacı duymazlar. Dikkatimizi bu toplumun ta kalbinde yatan,

bizi, çocuklarımızı ve dünyalarımızı paramparça eden gerçek ekonomik, politik ve toplumsal kuvvetlere verebiliriz.

İtirazlara rağmen Siyah kadınlar olarak gitgide, toplumumuzun Siyah erkekleri ezmesinden farklı yollarla bizleri ezen bu alametlerini keşfedip değiştirmek için bir araya geliyoruz. Bu, Siyah erkeklere bir tehdit değildir. Bu ancak, kadınların ezilmesine dönük alametleri kendi bedenlerinde ete kemiğe büründüren Siyah erkeklere öyle gelebilir. Örneğin, hiçbir Siyah erkek istemediği ya da bakamayacağı bir çocuğu karnında taşımaya zorlanmamıştır. Zorla kısırlaştırma ve kürtaj yaptıramama da tıpkı tecavüz gibi Siyah kadınlara yapılan eziyetin araçlarıdır. Siyah kadınların kendilerini gerçekleştirmeleri ve kendilerini koruyacak şekilde birbirlerine bağlanmaları, ancak kendi tanımının patikalarına dair kafası karışık Siyah erkeklere tehdit edici bir gelişim gibi gelir.

Bugün, Lezbiyen yaftalaması Siyah komünitedeki ırkçılığın, cinsiyetçiliğin gerçek yüzünü örtbas etmek için zoka olarak kullanılıyor. Birbirleriyle politik ya da duygusal olarak yakın bağlar kuran kadınlar, Siyah erkeklerin düşmanı değildir. Gel gör ki bazı Siyah erkekler, düşmandan çok müttefik olan bu Siyah kadınlara korkuyla hükmetmeye kalkışıp duruyorlar. Bu taktikler, duygusal reddin gözdağları olarak ifade buluyor: "Şiirleri o kadar da fena değil ancak tüm şu lezzileri çekemezdim." Bunu söyleyen Siyah erkek, hâlihazırda bir erkekle birlikte olmakla ilgilenen her Siyah kadına (ki Siyah kadınların çoğu böyledir) şifreli şekilde uyarıda bulunuyor: (1) Eğer çalışmalarının bu adam tarafından dikkate alınmasını diliyorsa onun dışındaki tüm tabiiyet ilişkilerinden kendini sakınması icap eder. (2) Onun dostluğunu ve/veya desteğini elinden kaçırmak istemeyen her kadın kadın(ca) tariflenmiş herhangi bir meşgaleyle "lekelenmemiş" olmalıdır.

Eğer böylesi etiketlenme, iftira ya da duygusal izolasyon gözdağları, Siyah kadınları uysalca zaviyeye mürit kılmaya ya da birbirimizden politik ve duygusal olarak kaçınmamıza razı etmeye yetmezse o vakit hükmün terörü fiziksel olarak da ifadesini bulur. Tıpkı 1970'lerin sonlarına doğru kadın mevzularında bir araya gelmenin yollarını arayan Siyah kadınların olduğu New York State Üniversitesi kampüsünde olduğu gibi. Siyah olmayan kadınlarla feminist bir temasın imkânlarını keşfetmeye cüret etmiş bu Siyah kadınlara telefonla tehdit şiddeti uygulandı. Tehditlerle ve Siyah erkek tasvibinden men edilmekle gözdağı verilen bu kadınlardan bazıları kız kardeşlerine sırtlarını döndü. Tehditler feministlerin koalisyon teşebbüsüne mani olamadığında yaşanan kampüs çapında histerinin ardında ise, dövülmüş ve tecavüz edilmiş Siyah kadınlar kaldı. Siyah erkeklerin tehditleri ister bu saldırılara fiilen meydan vermiş olsun isterse de içinde bunların cereyan edeceği bu düşmanlık iklimini sadece cesaretlendirmiş olsun kadınlara dönük saldırıların sonuçları aynıydı.

Savaş, hapis cezaları ve "sokak" evlilik çağındaki Siyah erkekleri kırıp geçirdi. Birçok Siyah heteroseksüel kadının Siyah erkeklerle çıkan beyaz kadınlara karşı hiddeti, Siyah komünitedeki bu eşit olmayan cinsel denklemden kaynaklanır. Zira bu denklemi genişletme tehdidi haline gelen her şeye derin ve bariz bir biçimde hınç beslenir. Fakat esasen yapıcı olmayan bir hınç bu, çünkü sadece tarafları keskinleştiriyor. Mevzuya dair asla gerçek bir ilerleme kaydedilemez çünkü ne iktidarın ve otoritenin dikey çizgilerini ne de cinsiyetçi varsayımların emrettiği rekabet koşullarını sorgular. Üstelik beyaz kadınların ırkçılığını, kendi cinsel ezilmeleriyle daha az karmaşıklaşmış bir bağlamda ele almak daha yeğdir. Bu durumda borusunu öttüren, Siyah olmayan kadınlardan ziyade kız kardeşlerine yüz çeviren veya beyaz

erkeklerden ödünç alınmış bir korkuyla kadının kudretini bir kaynak olarak değil de bir meydan okuma olarak gören Siyah erkeklerdir.

Siyah erkeklerin Siyah kadınlara verdiği mesaj her zamankinden daha yüksek ve net geliyor: "Almaya değer tek ödül benim ve benden öyle çok da yok. Ve unutma ki her zaman çekip gidebilirim. Yani eğer beni istiyorsan haddini bilip birbirinizden uzak dursanız iyi edersin. Yoksa sana 'lezbiyen' derim ve seni siler geçerim." Biz, Siyah kadınlar kendimizi bu erkek ilgisiyle tanımlamaya ve ortak menfaatlerimizi fark edip onlara yönelmek yerine birbirimizle rekabet etmeye programlandık.

Eziyetin daha çok baskıya yol açan yönlerinin üstünü örtüp anlaşılmasını zorlaştırmak için yatay husumeti kızıştırma taktiği kesinlikle yeni olmadığı gibi kadınlar arasındaki ilişkilerle sınırlı da değil. Aynı taktik Siyah kadınlarla Siyah erkekler arasındaki ayrışmayı kızıştırmak için de kullanılıyor. Siyah öğretim üyelerinin üniversitelerde işe alınması veya işten çıkarılması hakkında yürütülen tartışmalarda, Siyah kadınların Siyah erkeklere nazaran daha kolay işe alındıkları suçlaması sık sık dile getirilir. Bu sebeple Siyah kadınların terfi ve kadro alma sorunlarına pek önem atfedilmez, ne de olsa onlar sadece "Siyah erkeklerin işlerini ellerinden alıyorlar." Burada yine, Siyah öğretim üyelerinin oranının daha gerçekçi bir seviyeye gelmesi için güçlerimizi birleştirip mücadele etmek yerine önümüze atılan bir parça kırıntı için kavga ederek enerjiyi boşa harcıyoruz. Siyah öğretim üyelerinin oranının artması için verilen mücadele, tam da akademik yapının kendisinde bulunan ırkçı politikalara karşı dikey bir savaş olacak, gerçekten güç ve değişim getirebilecektir. Değişmezliği arzulayan ve görünüşe göre asla sonu gelmeyen bu mutfak savaşlarından kâr eden, aslında en tepedeki yapıdır.

Dikkatimizi gerçek ihtiyaçlarımıza odaklamak yerine bugün Siyah komünitedeki lezbiyen karşıtı histeriye muazzam bir enerji heba ediliyor. Yine de kendi kaderlerinin iplerini eline almış ve onu erkek desteğinin yokluğunda icra etmeye teşebbüs etmiş kendini kadın olarak tanımlayan kadınlar tüm komünitelerinizde hep var olmuştur. Yakın zamanlı bir tartışmada York Üniversitesi'nden Yvonne Flowers'ın işaret ettiği gibi çocuksuz ya da çocuklu, evini ya da kendi kaynaklarını ailenin diğer üyelerine sıcak bir sığınak olarak sunmuş evlenmemiş o hala/teyze, birçoğumuzun çocukluğundan aşina bir figürdür. Ve bugün Siyah komünitelerimizin evlerinde reşit olmayan kız çocuklarını hırpalayan ve onlara tecavüz eden, böylece onları yerinden yurdundan edip berbat bir hüsranla bırakan Siyah lezbiyen değildir.

Siyah lezbiyen hem Siyah erkekler hem de heteroseksüel Siyah kadınlar tarafından gitgide daha fazla saldırıya maruz kalıyor. Nasıl kendini Siyah kadın olarak tanımlayan kadının varoluşu kendini Siyah erkek olarak tanımlayan erkeğe bir tehdit oluşturmuyorsa, Siyah lezbiyen de sadece diğer Siyah kadınlarla akrabalık ve sevgi hisleri sorunlu olan Siyah kadınlara bir duygusal tehdittir. Uzun zamandır birbirimize şüphe ile bakmaya, birbirimizi ebedi rakipler ya da kendi reddedilişimizin yansıdığı yüzler olarak görmeye teşvik edildik.

Siyah kadınlar birbirleri arasındaki bağa engel oluşturan başka ne tabiiyet varsa hepsine rağmen yine de geleneksel olarak daima birbirlerinin yararı için bir araya geldiler. Tek bir adamla ilgili olsa dahi bilgelik, kudret ve destek için birbirimizle tek yürek olduk. Ziyadesiyle karmaşık ve karışık olsa da Afrikalı kumaların yahut Kralın asli ve gaddar fedaileri olarak çarpışmış antik Dahomey'in Amazon savaşçılarının birbirleriyle ilişkilerine yakından bakmamız kâfidir. Bugünün Batı Afrika Pazarının Kadın Derneklerinin ustalıkla kullandığı

daha gelecek vaat eden gücüne ve onların keyfine göre yükselen ve düşen şu hükümetlere yakından bakmamız kâfidir.

Nijerya'dan doksan iki yaşında bir Efik-Ibibio kadını, aktardığı hayat hikayesinde başka bir kadına duyduğu aşkı hatırlıyor:

> Sırlarımı paylaştığım bir kadın arkadaşım vardı. Sırları kendine saklamaya bayılırdı. Biz karı koca gibi davranırdık. Her zaman canciğerdik[2] ve benim kocam da onunki de ilişkimizi bilirdi. Köylüler bize ikiz kız kardeşler ismini taktı. Kocamdan boşa çıktığımda huzuru tesis eden oydu. İade-i şefkatini bana sunsun diye sık sık çocuklarımı ona yollar, onun için çalışmalarını sağlardım. Onun kocasından daha fazla toprağa sahip, daha varlıklı olan kocam bu toprakların bir kısmını onun kullanımına açtı, kendisi benim kumam olmadığı halde.[3]

Batı Afrika kıyılarında Dahomey Fonu hâlâ on iki evlilik çeşidine sahiptir. Bir tanesi "antilopa keçi vermek" olarak bilinir. Başkasından bağımsız olan varlıklı bir kadın sonrasında isterse çocuk doğuran isterse doğurmayan başka bir kadınla evlenir ve çocukları olursa hepsi de ilk kadının kan bağına bağlı olur. Bu türden bazı evlilikler "özgür" kalmayı dileyen kadınların varlıklarına mirasçı sağlamak için düzenlenirken bazıları lezbiyen ilişkilerdir. Bu türden evlilikler Afrika'nın bir ucundan diğerine birçok yerinde farklı insanlar arasında hâsıl olmaktadır.[4] Bir alışkanlık olarak

2 Audre Lorde'un Nijeryalı bir kadının anlatısından bizimle paylaştığı bu yakınlık Anadolu coğrafyasından tanıdığımız "ahiretlik/ahretlik" ilişkisini çağrıştırıyor. Evli olsunlar ya da olmasınlar kadınlar arasında derin bir dostluğun, sırdaşlığın tüm hayat boyunca sahiplenildiği, bununla birlikte yakınlığın duygusal ya da tensel boyutunun yakınlığın dışında kalan diğerleri tarafından okunamaz ve "müphem" kılındığı bir ilişkilenme biçimi demek yanlış olmayacaktır, ç.n.

3 Iris Andreski, *Old Wives Tales: Life-Stories of African Woman* (Schocken Books, New York, 1970), s. 131.

4 Melville Herskovits, *Dahomey*, 2 cilt (Northwestern University Press, Evanston, Illinois, 1967), 1: 320-322.

komünitelerine dâhil olan bu kadınlar cinsellikleriyle değil komünitedeki hürmet edilen yerleriyle takdir edilirler.

Her Siyah kadının içinde bir parçamız başka bir yerin eski usullerini (emekte, oyunda ve güçte birbirimizin kız kardeşliğinden keyif aldığımız zamanları) hatırlarken daha az işlevsel olan diğer parçamız birbirimize şüphe içinde nazar eder. Bölünmenin menfaatine olacak şekilde Siyah kadınlara birbirlerine daima şüphe içinde bakmak öğretilmiştir, nadir bulunan erkek için kalpsiz rakipler olmak, varlığımızı meşrulaştıran en mühim ödüldür. Bu benliğin insanlıktan çıkaran inkârı, epey yakından akrabası ırkçılığın insanlıktan çıkarmasından daha az ölümcül değildir.

Eğer Siyah komünitedeki lezbiyenlere son saldırılar aynı cinsiyetin mensupları arasında cinsel temas fikrine (ki bu temas Afrika kıtası boyunca dişil mürekkeplerin çoğunda asırlardır var olagelmiştir) duyulan nefretten kaynaklanıyorsa sadece, o zaman neden Siyah erkekler arasındaki cinsel temas fikri çok daha kolay kabul edilebilir yahut sıradan bulunur? Acaba tahayyül edilen tehdit, çocuklarının babası olsa dahi kendi yüzünü ille de bir adamın gözlerinde aramaya kalkmadığı için ne tanrıların gazabından korkacak ne de ıstırap çekecek olan başına buyruk, kendi kendini tanımlayan Siyah kadının varlığından ibaret olmasın? Kadınların çekip çevirdiği haneler Siyah komünitede her zaman varsayılan durumlar değildir.

"Seninle hemfikir değilim o yüzden seni yok etmeliyim" diyen ilişki bozukluğu biz Siyah insanları temelde yaratıcı olmayan zaferlerle ve herhangi bir ortak mücadelede yenik bırakır. Bu şahdamarı psikolojisi, senin kendinle ilgili savın ya da onayın benim varlığıma bir saldırıdır yahut benim kendimi tanımlamam bir şekilde seni kendini tanımlamaktan alıkoyar ya da bunu geciktirir şeklindeki yanlış fikir üzerine kuruludur. Bir cinsiyetin var olmak için diğerinin teslimiyetine ihtiyaç duydu-

ğu varsayımı her ikisini de, kendi kendini tanımlayan insanlar olarak ortak bir hedef için birlikte hareket etmekten alıkoyar.

Bu türden eylem ezilen insanlar arasında yaygın bir falsodur. Aramızda bölüşülmesi icap eden sınırlı ve belli miktar özgürlük olduğu ve bunun en fazlasının, en ballı kısmının bir ganimet olarak muzaffere ve daha güçlüye gittiği yanlış kanısı üstüne kuruludur. Bu yüzden daha fazlası için birleşip savaşmak yerine o tek pastadan daha büyük bir dilim almak için kendi aramızda münakaşa ediyoruz. Siyah kadınlar olarak kim olduğumuzun ve kalıcı bir değişim için kuvvetimizin izini sürmek yerine erkekler için kendi aramızda kavga ediyoruz. Siyah kadınlar ve Siyah erkekler olarak birbirimizin mücadelelerini kendi mücadelemiz olarak benimseyip bunların ortak hedeflerimiz için hayati olduğunu görmek yerine kimin daha fazla özgürlük hakkı olduğuna dair kendi aramızda kavga ediyoruz. Siyah kadınlar ve Beyaz kadınlar olarak davalarımızın aynı olduğu alanları görmek yerine kimin daha fazla ezildiğine dair birbirimizle kavga ediyoruz. (Elbette bu son ayrışma beyaz kadınların sıkça çuvalladığı ya da kendilerine konduramadığı uzlaşmaz ırkçılıkla daha da beter hale gelir.)

Geçenlerde bir Siyah edebiyat konferansında heteroseksüel bir Siyah kadın, lezbiyenliği tasdiklemenin ırkımızın ölümünü tasdiklemek olduğunu belirtti. Yine bu pozisyon da, farka yanlış bir iktidar atfettiği için, keskin bir dehşeti ya da hatalı bir muhakemeyi yansıtıyor. Irkçı için Siyah insanlar o kadar iktidarlıdır ki bir tanesinin varlığı bile tüm bir nesli kirletebilir; heteroseksist için lezbiyenler o kadar iktidarlıdır ki bir tanesinin varlığı bile tüm cinsiyeti kirletebilir. Bu pozisyon Siyah komünitedeki lezbiyenliğin kökünü kurutmazsak tüm Siyah kadınların lezbiyen olacağını zanneder. Lezbiyenlerin çocukları olmadığını da zanneder. Her iki zan da açıkça yanlıştır.

Siyah kadınlar olarak ister heteroseksüel olalım ister homoseksüel, bizi Siyah kadınlar olarak riske sokan hayatımızın tüm gerçeklikleri ile iştigal etmek zorundayız. Detroit'te 1977'de genç bir Siyah aktris olan Patricia Cowan *Hammer* [çekiç] adlı bir oyunun seçmelerine davet edildi. Ardından oyun yazarı olan genç Siyah erkek tarafından çekiçle dövülerek öldürüldü. Patricia Cowan Siyah olduğu için öldürülmedi. Siyah bir kadın olduğu için öldürüldü ve davası hepimizin davasıdır. Tarih onun lezbiyen olup olmadığını değil, dört yaşında bir çocuğu olduğunu kaydetti.

Siyah ve beyaz kadınlar, Siyah ve beyaz erkeklerden oluşan dört grup içinde en düşük ücret ortalaması Siyah kadınlara aittir. Bu, kiminle yatarsak yatalım hepimiz için hayati bir kaygıdır.

Siyah kadınlar olarak kendimizi tanımlama ve ortak davamız için müttefikler arama hakkımız ve sorumluluğumuz var. Irkçılığa karşı Siyah erkeklerle, cinsiyetçiliğe karşı da kendi aramızda ve beyaz kadınlarla. Fakat bilhassa, Siyah kadınlar olarak birbirimizi korkusuzca tanıma ve seçtiğimiz biçimde sevme hakkımız ve sorumluluğumuz var. Hem lezbiyen hem de heteroseksüel Siyah kadınlar bugün cinsel kimliğimiz ve diğer farklarımızın bizi kör etmediği bir bağlanmanın ve kuvvetin tarihini paylaşırlar.

çev. Gülkan 'Noir'

EROTİĞİN FAYDALARI: GÜÇ OLARAK EROTİK[1]

Envai çeşit güç vardır, kullanılmış ya da kullanılmamış, fark edilmiş ya da tersine fark edilmemiş. Erotik, derinden dişil ve spiritüel bir düzlemde her birimizin içinde yatan, dile getirilmemiş yahut tanımlanmamış hissimizin gücüne sımsıkı köklenmiş bir kaynaktır. Her ezme biçimi, ezilenlerin kültürü içindeki değişim için enerji ihtiva edebilecek bu çeşitli kaynakları kendini devam ettirebilmek adına mahvetmek ya da saptırmak zorundadır. Kadınlar için bu, hayatlarımızın içinde yatan bilginin ve gücün bir kaynağı sayılan erotiğin bastırılması anlamına gelir.

Bizlere, batı toplumu bünyesinde iftiraya uğramış, istismar edilmiş ve değersizleştirilmiş bu kaynaktan şüphe etmemiz öğretildi. Bir yandan kadın bayağılığının bir işareti olarak yüzeysel erotik özendirilirken diğer yandan kadınlara hem acı çektirilmiş hem de onun varlığından dolayı aşağılık ve sakıncalı hissettirilmiştir.

1 Kadınların Tarihi başlıklı Dördüncü Berkshire Konferansı'na sunulan makale, Mount Holyoke College, 25 Ağustos 1978. Out & Out Books tarafından el kitapçığı olarak yayımlanmıştır (The Crossing Press'ten erişilebilir).

Buradan küçücük bir adım atarak, hayatlarımızdaki ve bilincimizdeki erotiğin ancak bastırılması yoluyla kadınların gerçekten kuvvetli olabileceği yönündeki yanlış kanaate varabiliriz. Ama bu türden bir kuvvet aldatıcıdır çünkü gücün eril modelleri bağlamında şekillendirilmiştir.

Kadınlar olarak en derinimizden ve sezgisel kavrayışımızdan yükselen bu erotik güce itimat etmez olduk. Ömrümüz boyunca bu derinlik hissine karşı eril dünya tarafından uyarıldık durduk. Erkeklere hizmet etsin diye kadınları ellerinin altında tutmalarına yetecek kadar bu hisse değer biçen, ama aynı derinliği kadınların kendi kendilerine tecrübe etme ihtimallerinden de son derece korkan bir dünya tarafından. Dolayısıyla kadınlar, psişik olarak sağılmak için uzak/aşağı bir pozisyonda tutula geldi. Tıpkı karıncaların efendileri için hayat veren madde olarak yaprakbiti kolonilerini bulundurması gibi.

Fakat erotik, onun açığa çıkmasından korkmayan ya da heyecanlanmanın yeterli olduğu inancına boyun eğmeyen kadınlar için kışkırtıcı bir güç ve bir tazelenme pınarı vaat eder.

Erotik çoğu kez erkekler tarafından yanlış adlandırılmış ve kadınlara karşı kullanılmıştır. Darmaduman, abes, psikotik, plastikleştirilmiş bir heyecan haline dönüştürülmüştür. Bu yüzden erotiği, zıttı olan pornografik ile karıştırarak gücün ve bilginin bir kaynağı olarak keşfedip değerlendirmekten çoğu kez vazgeçtik. Oysa pornografi gerçek hissin bastırılmasını temsil ettiği için erotiğin gücünün doğrudan bir inkârıdır. Pornografi, hissiz bir heyecana vurgu yapar.

Erotik kendi benlik algımızın esasları ile en güçlü hislerimizin kaosu arasında bir ölçüdür. Bir kez deneyimledik mi arzulayabileceğimizin farkına varacağımız içsel bir tatmin anlayışıdır. Bu his derinliğinin doygunluğunu deneyimlediğimiz ve gücünü tanıdığımız için onur ve özsaygı içerisinde kendimizden daha azını talep etmeyebiliriz.

Kendimizden, hayatlarımızdan ve emeğimizden en fazlasını talep etmek hiç de kolay değildir. Yetkinliği teşvik etmek toplumumuzun teşvik ettiği vasatlığın ötesine geçmek yetkinliğe teşvik demektir. Fakat hissetme korkusuna teslim olmak ve duruma göre çalışmak ancak istemsiz olanın göze alabileceği bir lükstür. Ve istemsizler, kendi kaderlerine yön vermek istemeyenlerdir.

Erotikten öğrendiğimiz bu yetkinliğe erişmeye yönelik içsel ihtiyaç, kendimizden ya da başkalarından imkansızı talep ediyormuşuz gibi yanlış yorumlanmamalıdır. Böyle bir talep sürecin içindeki herkesi aciz bırakır. Erotik, ne yaptığımıza dair bir husus değil, icranın içinde ne kadar yoğun ve etraflıca hissedebileceğimize dair bir husustur. Bu tatmin ve tamamlanma duygusunu hissetmeye muktedir olduğumuz mertebeyi bir kez bildiğimizde, bizi bu doygunluğun en yakınına taşıyacak çeşitli yaşam çabalarını gözlemleyebilir hale geliriz.

Yaptığımız her bir şeydeki gayemiz, hayatlarımızı ve çocuklarımızın hayatlarını daha zengin ve daha olanaklı kılmaktır. Tüm çabalarımızın içinde yatan erotiğin kutlanmasıyla emeğim bilinçli bir karara, şükranla girip güçlenerek kalkacağım o özlemini duyduğum yatağa dönüşür.

Elbette böyle güçlenmiş kadınlar tehlikelidir. O yüzden erotik talebi hayatlarımızın seks haricindeki en yaşamsal alanlarından ayrıştırmamız öğretildi bize. Ayrıca işlerimizdeki erotik kökün ve tatminlerin payının eksikliği, yaptıklarımızın çoğundan soğumamızla hissedilir.

Mesela, en zor anında bile işimizi gerçekten ne sıklıkta seviyoruz?

İyiyi insani gereksinimden çok kâra dayanarak tanımlayan ya da insani gereksinimi psişik ve duygusal bileşenlerinden hariç tutarak tanımlayan her sistemin esas dehşeti, böyle

bir sistemin esas dehşeti, emeğimizden onun erotik değerini, erotik gücünü, hayat cazibesini ve tatminini çalmaktır. Böyle bir sistem emeği zorunlulukların bir taklidine, ekmek parası kazandığımız bir göreve ya da kendimize ve sevdiklerimize karşı kayıtsızlığa indirger. Hâlbuki bu bir ressamı körleştirip ardından ona işini geliştirmesini ve resmetme ediminden keyif almasını söylemekten farksızdır. Bu neredeyse imkansız olmakla kalmaz, aynı zamanda son derece zalimcedir.

Kadınlar olarak dünyamızın hakikaten farklı olabileceği yolları araştırmaya ihtiyacımız var. Hayatlarımızın ve emeğimizin tüm veçhelerinin niteliğine yeniden değer biçmemizin zorunluluğundan ve onlara doğru ve onların içinden nasıl geçtiğimizden bahsediyorum burada.

Erotik kelimesi tam da Yunanca *eros* kelimesinden, tüm halleriyle aşkın kişileştirilmesinden gelir. Kaostan doğmuştur, yaratıcı gücün ve ahengin simgesidir. O halde erotikten bahsettiğimde ondan kadınların yaşam coşkusunun bir ifadesi olarak, güçlenen yaratıcı enerji olarak, dilimizde, tarihimizde, dansımızda, aşkımızda, emeğimizde, hayatlarımızda artık geri alıyor olduğumuz bilgi ve kullanım olarak bahsediyorum.

Sık sık, cinsel olanın taban tabana zıt iki kullanımı olan pornografi ile erotizmi eşitlemeye yönelik teşebbüslerde bulunuluyor. Bu teşebbüslerden dolayı spiritüeli (psişik ve duygusal) politik olandan ayırmak, onları çelişik veya karşıt görmek revaçta bir şey haline geldi. "Poetik bir devrimcilik, tefekkür eyleyen bir eşkıya derken neyi kastediyorsun?" Aynı şekilde spiritüeli düzleştirilmiş bir duygulanım dünyasına, hiçbir şey hissetmeye hevesi olmayan bir asketiğin dünyasına indirgemek suretiyle spiritüel ile erotiği de ayrıştırmaya kalkıştık. Ama hakikatten bu kadar uzak başka bir şey olamaz. Asketik pozisyon en yüksek korku, en ağır devinimsizliktir. Asketiğin katı perhizi hâkim saplantı haline gelir. Ve bu, özdisiplinden ziyade bir kendini feda etmedir.

Kendi erotik bilgimize gösterdiğimiz eksik ihtimamdan kaynaklanan, spiritüel ile politiğin arasındaki ikilem de yanlıştır. Onları birleştiren köprü erotik tarafından biçimlendirildiği için. Erotik, duyumsal; her birimizin içinde en derin, en güçlü, en zengin olan ve paylaşılan şu fiziksel, duygusal ve psişik ifadeler: en derin anlamlarıyla aşkın tutkuları.

Yüzeyselliğin ötesinde, üzerinde düşünülmüş "bana doğru geliyor" ifadesi, erotik olanın kuvvetinin hakiki bir bilgi olduğunu tasdik eder çünkü bu, herhangi bir anlayışa yönelik ilk ve en güçlü yol gösterici ışık olduğu anlamına gelir. Ayrıca anlayış derinlerden doğan bu bilgiye sadece refakat edebilen ya da onu açıklığa kavuşturabilen bir yardımcıdır. Erotik ise en derin bilgimizin tümünün besleyeni ya da bakıcısıdır.

Erotik benim için çeşitli şekillerde iş görür ve bunlardan ilki, herhangi bir uğraşıyı başka biriyle derinden paylaşmaktan gelen gücün sağlanmasında yatar. Neşeyi paylaşmak ister fiziksel, duygusal, psişik isterse de entelektüel olsun, paylaşanlar arasında aralarında paylaşılmayan şeylerin çoğunun anlaşılabilmesi için temel olabilecek bir köprü kurar ve farklarının tehdidini azaltır.

Erotik temasın işe yaradığı diğer önemli yan da neşeye yönelik kapasitemin açık ve korkusuzca vurgulanmasıdır. Bedenim müziğe nasıl esniyor ve en derin ritimlerine kulak vererek nasıl tepkiye açılıyorsa, duyumsadığım her seviye de aynı zamanda erotik tatmin deneyimine açılır. Bu, ister dans etmek, ister bir kitaplık kurmak, isterse de bir şiir yazmak ya da bir fikri incelemek olsun.

Bu paylaşılmış benlik teması, hissedebildiğimi bildiğim neşenin bir ölçüsü, hissetme kapasitemin bir hatırlatıcısıdır. Ve neşeye yönelik kudretimin o derin, yeri doldurulamaz bilgisi, böylesi bir tatminin mümkün olduğu bilginin içinde yaşamayı ve buna *evlilik*, *tanrı* ya da *öbür dünya* demek zorunda olmamayı tüm hayatımdan talep eder.

Bir kez fark edildiğinde erotikten bu kadar korkulmasının ve onun bu kadar sıklıkla yalnızca yatağa havale edilmesinin sebebi budur. Zira hayatlarımızın tüm hallerini bir kez derinden hissetmeye başladığımızda, kendimizden ve hayat uğraşlarımızdan kudretimiz dâhilinde olduğunu bildiğimiz bu neşeyle ahenk içinde olmalarını talep etmeye başlarız. Erotik bilgimiz bizi güçlendirir, varoluşumuzun tüm hallerini gözden geçirdiğimiz bir merceğe dönüşür, hayatımızdaki göreceli anlamları açısından bu halleri dürüstçe değerlendirmeye zorlar. Uygun olanla, baştan savma olanla, geleneksel olarak beklenenle ya da sırf güvenli olanla yetinmemek, her birimizin içinden dışarı taşan ciddi bir sorumluluktur.

İkinci Dünya Savaşı sırasında beyaz kapalı plastik paketlerle renksiz margarinler alırdık. Paketlerin temiz yüzünün hemen içine yakut gibi duran ufacık, koyu sarı bir yassı paket iliştirilmiş olurdu. Margarini yumuşaması için bir süre dışarıda bırakır, ardından margarin paketinin içinde açılsın diye küçük yassı paketi sıkardık. Böylece yassı paketin yoğun sarısı yumuşak renksiz margarin kütlesine dağılırdı. Sonra onu dikkatlice parmaklarımızın arasına alır, renk margarinin her yerine tümüyle yayılıp onu güzelce renklendirene kadar nazikçe ileri geri yoğurur dururduk.

Ben erotiği, kendi içimdeki böylesi bir cevher gibi görüyorum. Yoğun ve kısıtlayıcı yassı paketinden salındığında engelsizce akar ve tüm deneyimimi yükselten, duyarlılaştıran ve güçlendiren türden bir enerji ile hayatımı renklendirir.

Kendi içimizdeki *evet*ten, en derin ihtiraslarımızdan korkacak şekilde yetiştirildik. Ama geleceğimizi güzelleştirmeyecek olanlar bir kez fark edilsin hemen güçlerini kaybederler ve değiştirilebilirler. Arzularımızdan duyduğumuz korku onları şüpheli ve ayrım gözetmeksizin güçlü kılar çünkü herhangi bir hakikati bastırmak, ona tahammülün

ötesinde bir dayanıklılık vermek demektir. İçimizde bulabileceğimiz herhangi bir tahrifatın ötesine geçemeyeceğimiz korkusu bizi uysal, sadık ve itaatkâr kılar, dışarıdan tanımlar ve kadınlar olarak ezilmemizin birçok yönünü kabul etmemize yol açar.

Hayatlarımızı kendimizin dışında yaşarsak, bununla içsel bilgi ve ihtiyaçlarımızdan ziyade dışardan gelen talimatları kastediyorum, içimizdeki bu erotik rehberlerden uzak yaşarsak, hayatlarımız dışarıdan ve yabancı yapılar tarafından kısıtlanır ve bırakın bir bireyin ihtiyaçlarını, insani ihtiyacı bile temel almayan bir yapının ihtiyaçlarına riayet ederiz. Fakat içimizdeki erotiğin gücüyle temas halinde ve bu gücün etrafımızdaki dünyaya dönük eylemlerimizi bilgilendirmesine ve aydınlatmasına izin vererek hayatlarımızı içeriden dışarıya doğru yaşamaya başlarsak, işte o zaman kendimize karşı en derin anlamda sorumlu olmaya başlarız. Çünkü en derin duygularımızı tanımaya başladığımızda ister istemez ıstıraptan, kendimizi inkâr etmekten ve toplumumuzda çok yaygın biçimde tüm bunların tek alternatifiymiş gibi görünen uyuşukluktan tatmin olmayı bırakırız. Ezilmeye karşı edimlerimiz içeriden motive edilmiş ve güçlendirilmiş biçimde benliğimizle yekpare hale gelir.

Erotik ile temas halindeyken güçsüzlüğü ya da bana özgü olmayan teslimiyet, umutsuzluk, geri plana çekilme, depresyon, kendini inkâr gibi mevcut diğer varoluş hallerini kabul etmekte daha az istekli hale gelirim.

Ve evet, bir hiyerarşi vardır. Arka bahçenin çitini boyamak ile şiir yazmak arasında bir fark vardır ama sadece niceliksel olarak. Ayrıca iyi bir şiir yazmak ile sevdiğim bir kadının üstüne düşmüş gün ışığına yönelmek arasında benim için bir fark yok.

Bu, erotiğin son tefekkürüne vardırıyor beni. Birbirinin hislerinin gücünü paylaşmak başkasının hislerini bir kağıt pe-

çete gibi kullanmaktan farklıdır. Erotik olsun ya da olmasın deneyimimizi görmezden gelirsek, bizimle o deneyime katılan diğerlerinin hislerini paylaşmaktan ziyade kullanmış oluruz. Ve kullanılanın rızası olmadan kullanmak tacizdir.

İşe yarar hale gelebilmesi için erotik hislerimizin tanınması gerekir. Derin hissi paylaşma ihtiyacı insani bir ihtiyaçtır. Ama avrupalı-amerikalı gelenekte bu ihtiyaç yasaklanmış bir takım erotik bir araya gelişler vasıtasıyla tatmin edilir. Bu durumların temel niteliği neredeyse daima, eşzamanlı olarak yüzünü başka yöne çevirmektir, ister bir din, bir kapris, bir güruhun şiddeti, isterse de doktorculuk oyunu olsun onlara başka bir isim takma yalanıdır. İhtiyacın ve edimin bu yanlış adlandırması gitgide pornografiye ve müstehcenliğe, hissedişin istismarına neden olan bu tahrifata yol açar.

Gücümüzün gelişiminde ya da sürekliliğinde erotiğin öneminden yüzümüzü çevirirsek ya da erotik ihtiyaçlarımızı diğerleriyle birlik içinde tatmin ederken yüzümüzü kendimizden çevirirsek, tatmindeki neşeyi paylaşmaktan ziyade, benzerliklerimizle ve farklarımızla temas kurmaktan ziyade, birbirimizi tatmin nesneleri olarak kullanırız. Herhangi bir anda hissettiğimiz şeyin bilincinde olmayı reddetmek, ne kadar konforlu gözükürse gözüksün, o deneyimin büyük bir kısmını inkâr etmek ve kendimizin pornografiğe, suiistimal edilmişe ve absürte indirgenmesine izin vermek demektir.

Erotik dolaylı olarak hissedilemez. Siyah bir lezbiyen feminist olarak birlikte sıkı dans ettiğim, oynadığım hatta kavga ettiğim bacılara dair belli bir hissim, bilgim ve kavrayışım var. Bu derin iştirak daha önceden mümkün olmayan ortak eylemlerin öncüsü olmuştur sık sık.

Ama bu erotik canlanma, sadece avrupalı-amerikan eril bir geleneğin altında etki etmeye devam eden kadınlar tarafından kolayca paylaşılamaz. Yaşamanın ve duyumsamanın

bu kipine bilincimi adapte etmeye çalıştığım sıralar bu bana da uygun değildi, biliyorum.

Ancak şimdilerde, giderek daha fazla kendini kadın olarak tanımlayan kadını, erotik enerjinin canlanmasını başka tarafa yüzünü çevirmeden ve bu değiş tokuşun muazzam güçlü doğasını bozmadan paylaşmayı göze alacak kadar cesur buluyorum. Hayatlarımızdaki erotik gücün farkına varmak, aynı yorucu dramada sadece karakterlerin değişmesine razı olmaktansa kendi dünyamızın içinde hakiki bir değişimin peşinden gitmemiz için bize enerji verebilir.

Zira en derinimizde yatan yaratıcı kaynağımıza dokunmakla kalmaz, aynı zamanda bunu, ırkçı, patriyarkal ve anti-erotik bir topluma rağmen dişil ve kendini olumlayan bir şekilde yaparız.

çev. Gülkan 'Noir'

CİNSİYETÇİLİK: SİYAH KILIĞINA GİRMİŞ BİR AMERİKAN HASTALIĞI[1]

Siyah feminizm, siyah-kılığına girmiş beyaz feminizm değildir. Siyah kadınlar olarak hayatımızı etkileyen kendimize has, meşru sorunlarımız var ve bu sorunları dile getirmek bizi Siyahlığımızdan uzaklaştırmıyor. Siyah erkeklerle Siyah kadınlar arasındaki diyalogu Siyah feministlere saldırarak kurmaya çalışmak, öngörüsüz olduğu kadar kendi kendini de baltalayan bir yaklaşım. Gelgelelim Siyah sosyolog Robert Staples, *The Black Scholar* dergisinde tam da bunu yapıyor.

Yakın zamanda elde ettiğimiz ekonomik kazançlara rağmen, cinsiyet ve ırk açısından bakıldığında ulus içinde en az ücret alan grubu Siyah kadınlar oluşturuyor. Bu, gerçek başlangıç noktamız olan eşitsizlik hakkında bir fikir verebilir. Staples'ın sözleriyle, 1979'da sadece Siyah kadınlar "bir sonraki asırda"

1 Robert Staples'ın *The Black Scholar*'da (cilt 10, sayı 8, Mart-Nisan 1979) yayımlanan "The Myth of Black Macho: A Response to Angry Black Feminists" makalesine yanıt olarak ilk kez yine *The Black Scholar*'da (cilt 10, sayı 9, Mayıs-Haziran 1979) "The Great American Disease" adıyla yayımlanmıştır.

eğitim, meslek edinme ve gelir alanlarında "Siyah erkekleri geride bırakma *tehdidi oluşturuyorlar*." Diğer bir deyişle eşitsizlik apaçık ortada ama sorun bunun nasıl haklı çıkarılacağı mı?

Siyah feministler kadın olarak konuşur çünkü kadınız ve başkalarının bizim adımıza konuşmasına ihtiyacımız yok. Erkekliklerin neden ve nasıl böylesine tehdit altında olduğunu, haklı çıkarılabilir öfkelerinin ana hedefi olarak neden Siyah kadınları seçtiklerini açıklamak Siyah erkeklere düşüyor. İçinde yaşadığımız kapitalist canavarın hangi doğru analizi, Siyah erkeklerin Siyah kadınlara tecavüz etmesini meşrulaştırabilir ki?

Sözlerimiz ne kadar acı verse de hiç olmazsa Siyah feministler ve diğer Siyah kadınlar bu çok ihtiyaç duyulan diyalogu kurmaya başladılar. En azından biz, erkek kardeşlerimizi sokaklarda katletmiyor, onları çekiçlerle döve döve öldürmüyoruz. Henüz. Bölücü çözümlerin yanlışlarını görüyoruz biz.

Staples iddiasını, kapitalizmin Siyah erkeğe tatmin olması gereken penisi ile "acayip bir öfke" dışında bir şey bırakmadığını söyleyerek savunuyor. Peki bu öfke Siyah kadınların öfkesinden daha mı meşru? Niye Siyah kadınların sessizce bu eril öfkeyi soğurması gereksin ki? Eril öfke niye erkeklerin kendini gerçekleştirmesini sınırlandıran o kuvvetlere, yani kapitalizme yönlenmiyor? Staples, Ntozake Shange'nin *For Colored Girls* adlı oyununda "siyah erkek kanına toplu bir iştah duyulduğunu" görüyor. Oysa etrafımda yere serilmiş kan kaybedenler hep, erkek kardeşlerimizin iştahının kurbanları olan kız çocuklarım ve Siyah kız kardeşlerim.

Staples, Patricia Cowan'ı hangi kuramsal analize sığdırırdı acaba? Patricia, Detroit'de gördüğü bir ilan üzerine *Hammer* adlı bir oyun için yapılacak Siyah kadın oyuncu seçmelerine gitmişti. Bir tartışma sahnesini canlandırırken, yazarın erkek kardeşiyle kendi dört yaşındaki oğlunun gözleri önünde, Siyah yazar eline bir balyoz alıp onu döverek

öldürdü. Staples'ın "yanlış yola sapmış siyah erkeklere olan merhameti" bu genç anneyi geri getirecek mi? Onun bu anlamsız ölümünü daha kabul edilebilir kılacak mı?

Siyah erkeklerin kapıldıkları iptal edilme hissi, mağduriyetleri ve kırılganlıktan duydukları korkular hakkında konuşulmalı elbette, ama kendi "acayip öfkemiz" pahasına Siyah kadınlar tarafından değil.

Eğer bu toplum Siyah erkeklere, tatmin olmalarına müsaade edilmeyen roller biçiyorsa, eğilip bükülerek hayatlarını değiştirip bunun bedelini ödemek Siyah kadınlara mı düşüyor yoksa asıl değişmesi gereken bu toplum mu? Ayrıca Siyah erkekler bu rolleri niye doğru olarak üstlensinler, onları niye kendi ezilmişliklerinin farklı yönlerine razı olmayı teşvik eden uyuşturucu bir vaatten başka bir şey olarak görsünler ki?

Büyük-Amerikan-Çift-Düşün'ün araçlarından biri, mağduru mağduriyeti yüzünden suçlamaktır: Siyah insanlar olarak yerimizi bilmediğimizden dolayı linç ediliyoruz sözde; sözde Siyah kadınlar olarak tecavüz, cinayet ve tacize davetiye çıkarıyoruz çünkü yeterince uysal değiliz, ya da fazlasıyla cazibeliyiz, ya da fazlasıyla...

Staples'ın öne sürdüğü, Siyah kadınların kendini gerçekleştirme hissini çocuk yetiştirmekten aldıkları "gerçeği", aslında sadece Siyah erkeklerin ağzından çıktığında bir "gerçek" oluyor. Dahası bu ülkede "boşaltılması gereken birikmiş bir gerginliği olmayan" (!) "evli ve mutlu" bir kadın dahil olmak üzere her Siyah ya ahmaktır ya da deli. Bu, bir kadının "uslu durmak" için ihtiyaç duyduğu tek şeyin "iyi bir adam" olduğu şeklindeki gelmiş geçmiş en eski cinsiyetçi uydurmacaya nasıl da benziyor. "Benim de en iyi arkadaşlarımdan bazıları..." cümlesini koy yanına.

Staples Siyah erkekler ve Siyah kadınlar arasında fazlasıyla ihtiyaç duyulan o diyalogu kurmak yerine, nasıl 60'la-

rın beyaz liberallerinin birçoğu Siyahların onurları adına ve kendilerini savunmak için kullandıkları her ifadeyi kendi kimliklerine ve varlıklarına bir tehdit olarak gördülerse öyle savunmacı bir pozisyona çekiliyor. Burada da karşılaştığımız şu: Entelektüel Siyah bir adam, Siyah kadınların kendilerini sevmeleri için (üstelik kimse *sadece* kendilerini demiyor) yapılan her çağrının, kendi Siyah erkek kimliğini reddettiğine veya tehdit ettiğine inanıyor, ya da en azından bunu ileri sürüyor!

Bilindiği üzere bu ülkenin Siyah kadınları olarak kendimiz dışında herkese şefkat gösterdik durduk. Hayatta kalabilmek veya maaşımızı alabilmek için beyazlara baktık; çocuklarımıza, babalarımıza, erkek kardeşlerimize ve sevgililerimize baktık. Kişisel hayatlarımız kadar tarih ve popüler kültür de "yolunu kaybetmiş siyah erkeklere şefkat gösteren" Siyah kadınların hikayeleriyle dolu. Yaralı, dağılmış, hırpalamış ve ölmüş kızlarımız, kız kardeşlerimiz bu gerçekliğin dilsiz birer emaresidir. Kendimize karşı da sevgi ve şefkat göstermeyi öğrenmemiz gerekiyor.

Beyaz medya bu nasihatten ne kadar yersizce yararlanırsa yararlansın, Siyah kadınların çocuklarımız ve erkeklerimiz için gönül rızasıyla feda ettikleri göz önünde bulundurulduğunda bu nasihate gerçekten de ihtiyaç duyulduğu ortada. Bu kendini değerli kılma ve kendini sevme çağrısı, Staples'ın da muhakkak fark edeceği gibi, narsizmden oldukça farklı. Narsizm kendini sevmekten değil kendine nefret duymaktan doğar.

Bu meselelere dair makul ve tutarlı bir Siyah erkek bakış açısı oluşturmak Siyah kadınların sorumluluğu değil. Gereğinden uzun süredir bizden her insan için her türlü rolü oynamamız ve kendimiz dışında herkesin konumundan bakarak konuşmamız beklendi. Siyah erkekler, bizim onlar adına konuşmamıza ihtiyaç duyacak kadar pasif değiller. On dört

yaşındaki oğlum bile bunu biliyor. Siyah erkekler kendi arzularıyla durdukları konumları kendileri inceleyip dile getirmeli, ulaştıkları sonuçların da arkasında durmalılar. Siyah erkek bir düşünürün kendi bakış açısını Siyah kadınların çalışmalarında bulamayınca sızlanmasının kimseye faydası yok. Ezenler, kendilerinde yoksun olan kavrayışın onlara ezilenler tarafından sunulmasını bekleyip duruyorlar.

Sözgelimi Staples'ın, Siyah erkeklerin ailelerini terk etmesinin evdeki kararların kadınların merkezinde alınmasına karşı eril bir başkaldırı biçimi olduğunu ileri sürmesi, "The Myth of the Black Matriarchy"[2] makalesinde dillendirdiği kendi gözlemleriyle doğrudan çelişiyor.

Eminim beyaz kadınların bu ülkenin "kadınsılık" standartlarına daha uyumlu olduğunu düşündüklerinden dolayı onlarla evlenmeyi seçen Siyah erkekler halen vardır. Fakat Staples'ın bu davranışın gerçekleşmesine zemin oluşturan sebepleri kullanarak onu haklı çıkarması ve sorumluluğu da Siyah kadınların omuzlarına yüklemesi, akıl yürütmede yapılan bir başka hata olmakla kalmıyor. Bu, öleceğini bile bile hemcinslerinin peşi sıra uçurumdan atlayan bir kır sıçanının davranışını haklı çıkarmaya benziyor. Bunun gerçekleşiyor olması gerçekleşmesi gerektiği anlamına gelmediği gibi bu, ne bireyin ne de grubun refahı için işlevsel.

Siyah amerikanın kaderinde beyaz amerikanın hatalarını tekrarlamak yazmıyor. Ne var ki hastalıklı bir toplumun başarı göstergelerini anlamlı bir hayatın işaretleriyle karıştırma yanılgısına düşersek, tam da bu hatayı tekrarlamış oluruz. Siyah erkekler kendi arzuları yerine "kadınsılığı" tanımlamaya, üstelik bunu da arkaik avrupa terminolojisi kullanarak yapmaya devam ederlerse, birbirimizin enerjilerine erişimimizi kısıtlarlar. Siyahlar için özgürlük ve gelecek,

2 "The Myth of Black Matriarchy", Robert Staples, *The Black Scholar*, cilt 1, sayı 3-4, Ocak-Şubat 1970.

baskın beyaz erkek hastalığı olan cinsiyetçiliği benimsemek anlamına gelmiyor.

Siyah kadınlar ve erkekler olarak, eril ayrıcalığın baskıcı doğasını görmezden gelerek bir diyalog başlatmayı bekleyemeyiz. Eğer Siyah erkekler, ister Siyah kadınlara tecavüz etmek, ister şiddet uygulamak isterse de onları öldürmek olsun herhangi bir sebeple bu ayrıcalığı benimsemeyi seçerlerse, kendi komünitelerimizdeki Siyah erkek baskısının yarattığı bu davranış biçimlerini görmezden gelmek, yok edicilerimize hizmet etmekten başka bir işe yaramaz. Bir baskı ötekini haklı çıkarmaz.

Siyah erkeklerin kendi üstünlük kurma ihtiyaçlarını karşılayan bir kadınla birlikte olmak için kişisel tercih haklarını kullanmaktan mahrum edilemeyecekleri söyleniyor. Öyleyse Siyah kadınlar da gitgide daha kendinden emin ve kadın odaklı hale gelen kendi kişisel tercih haklarından mahrum edilemezler.

Halk olarak birlikte çalışmamız şüphesiz zorunlu. Beyaz erkek ayrıcalığının hâkim olduğu bir toplumda yukarıda bahsettiğim sorunların suçlusunun sadece Siyah erkekler olduğunu düşünmek öngörüsüz bir yaklaşım olur. Fakat Siyah erkek bilinci, cinsiyetçilik ve kadın nefretinin Siyah bir erkek olarak kendi kurtuluşu için de ciddi bir tehlike oluşturulduğunun farkına varmalı, zira bunlar da ırkçılık ve homofobiyi doğuran fikirler bütününün içinden türer. Bu bilinç geliştirilmedikçe Siyah erkekler, cinsiyetçiliği ve Siyah kadınların yıkımını mücadelenin merkezine koymak yerine Siyahların kurtuluşuna teğet geçen bir mesele olarak görmeye devam edecekler. Böyle devam ettiği müddetçe, bir halk olarak hayatta kalabilmemiz için büyük bir önem taşısa da, Siyah kadınlar ve Siyah erkekler arasında bir diyalog kurmaya asla başlayamayacağız. Aramızda süregiden bu körlük de, içinde yaşadığımız baskıcı sisteme hizmet etmekle kalacak.

Erkekler bizi "fazla içgüdüsel" olmakla suçlayarak kadınların gözlemlerini geçiştiriyorlar. Ama Siyah kadınlara duyulan nefretin kökenleri ne kadar anlaşılırsa anlaşılsın bu ne Patricia Cowan'ı geri getirebilir ne de ailesinin yaşadığı acıyı dindirebilir. Özellikle canı yanan insanlar için acı, gerçekten de içgüdüsel bir şeydir. Şair Mary McAnally'nin söylediği gibi: "Acı bize, parmaklarımızı o kahrolası ateşten ÇEKmeyi öğretir."[3]

Siyah kadınların sorunları sermaye ve emek arasındaki daha büyük bir çelişkinin uzantısıysa, bu durumda ırkçılık da öyledir ve her ikisine karşı birlikte savaşmalıyız. Kapitalist yapı çok-başlı bir canavardır. Burada şunu belirtmem gerekiyor, ziyaret ettiğim sosyalist ülkelerin hiçbirinde ırkçılık veya cinsiyetçiliğin sona erdiğini görmedim, dolayısıyla görünüşe göre bu hastalıkların kökünün kazınması, bir kurum olarak kapitalizmin ilgasından daha fazlasını gerektiriyor.

Aklı başında hiçbir Siyah erkeğin, kapitalist baskıya uygun bir tepki olduğu bahanesiyle Siyah kadınların Siyah erkekler tarafından tecavüze uğrayıp katledilmesine göz yumması mümkün değil. Ayrıca Siyah kadınların Siyah erkekler tarafından yok edilmelerinin tüm sınıfsal ayrımları aştığı da ortada.

Siyah komünitede cinsiyetçiliğin "yapısal dayanakları" (Staples) ne olursa olsun, bu cinsiyetçiliğin acısını Siyah kadınların çektiği belli, dolayısıyla bunu ortadan kaldırmak kesinlikle bizim yararımıza. Bunu ortadan kaldırmamız nihayetinde onların da yararına olduğundan dolayı Siyah erkek kardeşlerimizi bu yolda bize katılmaya davet ediyoruz. Zira Siyah kadınlarla ve mücadelelerimizle anlamlı bir ilişki kurmalarını engelleyen cinsiyetçilik yüzünden Siyah erkekler de güçsüzleştirilirler. Fakat istismar edilip kanı dökülen-

3 *We Will Make A River, poems by Mary McAnally* kitabından (West End Press, Cambridge, Massachusetts, 1979), s. 27.

ler Siyah kadınlar olduğundan, Siyah komünitedeki cinsiyetçiliğin patolojik olup olmadığına karar vermek de Siyah kadınlara düşer. Üstelik biz bu tartışmaya kurumsal açıdan yaklaşmıyoruz. Staples'ın bahsettiği Siyah komünitedeki o "yaratıcı ilişkiler", Siyah erkek/kadın oranı ve belli bir arz talep durumunun gösterdiği güç dengesi de göz önünde bulundurulursa, neredeyse her zaman Siyah erkeklerin yararına işliyor. Çokeşlilik "yaratıcı" bulunurken lezbiyen ilişki öyle bulunmuyor. Bu tıpkı, köle ve efendi arasındaki "yaratıcı ilişkilerin" her zaman efendinin yararına olmasına benziyor.

Siyah komünitedeki kadın nefretinin doğurduğu sonuçlar, tüm Siyah insanları zayıflatan trajedilerdir. Bu eylemler, Siyah kadınların bu komünitede sistemli bir şekilde değersizleştirilmesi bağlamında okunmalıdır. Tam da bu bağlamda bizler, Siyah erkek öfkesinin geçerli ve kabul edilebilir hedeflerine dönüşüyoruz. Üstelik bu dönüşümümüz öyle kabul edilebilir ki, Siyah bir sosyal bilimci bile bu şahsiyetsizleştirici istismara göz yummak için bahaneler üretiyor.

Artık bu istismar Siyah kadınlar için ne yoldaşlık ne de Siyahların kurtuluşu adına kabul edilebilir durumda. Siyah kadınlarla Siyah erkeklerin arasında kurulacak herhangi bir diyalog, sonu nereye varacak olursa olsun işte tam bu noktadan başlamalı.

çev. Yusuf Demirörs

MARY DALY'YE AÇIK MEKTUP |

Aşağıdaki mektup 6 Mayıs 1979'da *Gyn/Ecology*'nin[1] yazarı Mary Daly'ye yazıldı. Dört aydır yanıt alamadığım bu mektubu kadın komünitesine açıyorum.

Sevgili Mary,

Bu vahşi ve kanlı geçen baharda[2] ortalığın biraz sakinleşmesiyle beraber, bunca zamandır sana söylemek için aklımın bir köşesinde tuttuğum sözcükleri dillendirmek istiyorum. Yollarımızın kesişeceğini ve birlikte oturup konuşabileceğimizi umuyordum, ama olmadı.

Dilerim Boston Üniversitesi'nin baskıcı güçlerine karşı nihayet elde ettiğin zafer seni güçlendirip memnun etmiştir. Serbest kürsü konuşmalarına bu kadar çok kadının katılmasına sevindim ve umuyorum birlikten doğan bu güç gösterisi sana içine yerleşip büyüyebileceğin daha çok alan oluşturur.

1 *Mary Daly, Gyn/Ecology: The Metaethics of Radical Feminism*, Beacon Press, Boston, 1978.

2 1979 baharında, Boston bölgesinde on iki Siyah kadın öldürülmüştü.

Gyn/Ecology kitabını bana gönderdiğin için teşekkürler. Öyle anlam dolu, işe yarar, üretken ve kışkırtıcı bir metin ki. Tıpkı *Beyond God The Father*'da olduğu gibi, yaptığın çözümlemelerin birçoğu bana güç verdi ve yardımcı oldu. Şimdi bu mektubu, geçmiş çalışmalarının bana kattıklarını düşünerek, tıpkı benimle paylaştığın görüşlerden yararlanmam gibi senin de benim paylaştığım görüşlerden yararlanman umuduyla yazıyorum sana.

Bu mektup, sana elimi uzatmakta duyduğum çekingenlikten dolayı gecikti, çünkü burada üzerine düşünelim diye söylemek istediklerim ne kolay ne de basit. Siyah kadınların sözcüklerini duyamayan veya bizimle diyalog sürdüremeyen beyaz kadınların tarihi uzun ve yıldırıcı. Ancak beni duymayacağını varsaymam, belki sadece bu tarihi değil, aynı zamanda kendi geleceğimizi şekillendiren kadınlar olarak umuyorum ki yıkmaya ve ötesine geçmeye çabaladığımız, bazen korumacı bazen marazlı o eski ilişkilenme örüntülerini simgeliyordur.

Tüm kadınlara iyi niyetle inandığına, hepimizin yeşerebileceği bir gelecek bakışına sahip olduğuna ve değişim yaratmak için gereken zahmetli ve acı verici emeğe adanmış olduğuna inanıyorum. Bu inancım doğrultusunda, Siyah ve beyaz birer kadın olarak aramızdaki bazı farkları açığa kavuşturacak ortak bir müzakereye davet ediyorum seni.

Gyn/Ecology'yi okumaya başladığımda, sözcüklerinin arkasından ışıldayan tasavvurun beni gerçekten heyecanlandırdı ve "Birinci Pasaj"da mit ve gizemleştirme hakkında yazdıklarını okurken hep başımı salladım. Tanrıça'nın doğası ve işlevinin yanı sıra o Tanrıça'nın yüzünün nasıl da tanınmaz hale getirildiği üzerine anlattıkların, Afrika mit/efsane/dinlerini incelerken eski dişil gücün hakiki doğası hakkında keşfettiklerimle ne kadar da uyumluydu.

Dolayısıyla Mary örnek olarak niye Afrekete'den yararlanmıyor diye merak ettim. Tanrıça görüntüleri niye sadece

beyaz, batı avrupalı ve yahudi-hristiyan? Afrekete, Yemanje, Oyo ve Mawulise nerede? Vodun'un savaşçı tanrıçaları, Dahomeian Amazonları ve Dan'ın savaşçı kadınları nerede? Bu durumda, Mary çalışmasının kapsamını, sadece batı avrupalı kadınların ekolojisiyle sınırlandırarak bilinçli bir karar vermiş olmalı diye düşündüm.

"İkinci Pasaj"daki ilk üç bölümü okumaya başladığımda gördüm ki avrupalı olmayan kadınlarla da ilgilenmeye başlamışsın, ama onlardan sadece birer kurban, birbirini avlayan kimseler olarak bahsediyordun. Güç sahibi analarımın herhangi bir imgesinin bulunmaması yüzünden tarihimin ve mitik geçmişimin çarpıtıldığı hissine kapıldım. Hakkında gerçekten de çok az şey yazılmış olan Afrika kadın sünneti geleneği konusunu kitabına dâhil etmen, kadın ekolojisi hakkında herhangi bir tartışmaya önemli ve gerekli bir katkı sağlayacaktır. Ancak tüm kadınların, sırf kadın olmamız yüzünden aynı zulmü çektiğimizi ileri sürmek, ataerkinin türlü araçlarını görmezden gelmek demektir. Dahası kadınların fark etmeksizin bu araçları birbirlerine karşı nasıl kullandığına da aldırmamaktır.

Siyah analarımızı görmezden gelmek, avrupalı kadınların sevmeyi öğrendikleri yeri görmezden gelmek gibidir. Beyaz ataerkinin içinde Afrika-amerikalı bir kadın olarak arketipik deneyimimin küçümsenmesine ve çarpıtılmasına alışığım, ama bilgisi benimkine bu kadar temas eden bir kadının bunu yaptığını hissetmek dehşet acı veriyor.

Senin de bildiğin üzere, bilgiden bahsettiğimde aslında anlamanın hizmet ettiği, eşlik ettiği ve dil aracılığıyla kendimize ve başkalarına erişilebilir kıldığı o karanlık ve gerçek derinliği kastediyorum. Hepimizin içerisindeki bu derinliktir tasavvuru besleyen.

Gyn/Ecology'den dışladığın şeyler, benim ve avrupalı olmayan tüm kadınların mirasını yok sayıp, aramızdaki gerçek bağları inkâr eti.

Bu kitap için çok büyük emek harcadığın aşikâr. Ama sırf beyaz kadınların söylediği sözlerde beyaz-olmayan dişil güç ve semboller hakkında radikal feminist bir perspektiften bakan pek az kaynak olduğunu bahane edip, bağlantımızın bu yönüne herhangi bir atıfta bulunmaman, avrupalı-olmayan ve her birimizin bakışını besleyen dişil dayanıklılık ve gücün kaynağını reddetmektir. Bilerek yapılmış bir tercihtir bu.

Dolayısıyla Siyah kadınların sözcüklerine sadece Afrika kadın sünneti geleneğiyle ilgili bölüme giriş yapmak için atıfta bulunman, onlara herhangi bir şekilde niye ihtiyaç duyduğunu sorgulamama sebep oldu. Kendi adıma, benim sözcüklerimi suistimal ettiğini, Renkli bir kadın olarak aleyhimde tanıklık etsinler diye kullandığını hissettim. Benden alıntılayıp kullandığın sözcüklerin bu bölüme kazandırdığı anlaşılırlık, "Şiir Bir Lüks Değildir" metnimin veya birçok başka şiirimin *Gyn/Ecology*'de yer alan diğer pek çok bölüme kazandırabileceği anlaşılırlıktan ne daha az ne de daha çok.

Bu yüzden aklıma şu soru geliyor Mary, Siyah kadınlarının çalışmalarını gerçekten hiç okudun mu? Benim yazdığım sözcükleri okudun mu hakikaten, yoksa aramızdaki bağla ilgili zaten sahip olduğun eski ve çarpıtılmış bir fikri destekleyecek alıntıları ararken sadece şöyle bir göz mü gezdirdin onlara? Retorik bir soru değil bu, gerçekten yanıt bekliyorum senden.

Renkli kadınların yaşlı kadın-bilgisinin ve çalışmalarının, ataerkil ve batı avrupalı bir referans çerçevesi içinde çalışan beyaz bir kadın tarafından gettolaştırılmasının başka bir örneği gibi geliyor bu bana. *Gyn/Ecology*'nin 49. sayfasında "Kendini-merkeze alan kadınlar olarak Geçmişimizi keşfederken bulduğumuz güç, *bize ait* olup Kendimize geri verdiğimiz güçtür" diyorsun; aslında bu dediklerin bile Afrikalı kadınların dişil bağlarla birbirine bağlanmasında hâlihazırda mevcut eski güç, dayanıklılık ve duygusal bes-

lenme geleneklerini hatırladığımızda farklı bir çağrı niteliğinde. Kendine bağlanmanın sebep olacağı aydınlanmadan korkmayan tüm kadınlar kullansın diye var bu güç.

Benim ve başka Siyah kadınların çalışmalarını sana ne verebileceğini düşünerek mi okudun? Yoksa Afrika kadın sünneti geleneğiyle ilgili bölümü sırf Siyah kadınların gözünde meşrulaştıracak sözcükleri bulup yakalamak için mi okudun çalışmalarımızı? Öyleyse eğer, varlığımız ve oluşumuzla bağlantı kurduğumuz yerleri meşrulaştırmak veya göstermek için niye bizim sözcüklerimizi kullanmayasın ki? Ama Siyah kadınlara ulaşmaya çalışmıyorsan eğer, bizim sözcüklerimiz anlatmak istediklerini beyaz kadınlara nasıl gösterebilir ki?

Mary, bunun, yani güç ve geçmiş arayışındaki tüm kadınların başvurabileceği tek meşru kadın-tarihi ve mitinin, Beyaz kadınların kadın-tarihi ve miti olduğu, dahası beyaz-olmayan kadınların ve tarihlerimizin sadece süs olsun diye ya da kadınlara yönelik zulmü örneklendirmek için ele alınabileceği varsayımının, nasıl da ırkçılığın ve kadınlar arasındaki ayrımın yıkıcı güçlerine hizmet ettiğini fark etmeni istiyorum.

Bu yok sayılmanın Siyah kadınlar veya başka Renkli kadınları nasıl etkilediğini fark etmeni ve senin sözlerinin değerini nasıl değersizleştirdiğini görmeni istiyorum. Aslında bu yok sayma, Siyah kadınları şu an bile şehrimizde gerçekleşen cinayetlerin kurbanı olmasına hizmet eden değersizleştirmelerden farklı değil. Ataerki bizi görmezden geldiğinde katledilmemizi teşvik ediyor. Radikal lezbiyen feminist teori bizi görmezden geldiğinde ise kendi yok oluşunu teşvik ediyor.

Bu yok sayma aramızdaki iletişimi engelleyen gerçek bir duvar gibi duruyor. Bu duvar, seçeneklerinin arkasındaki düşünceleri anlamaya çabalamaktansa sana tamamen sırtımı

dönmeyi daha da kolaylaştırıyor. İlişkimizdeki bir sonraki aşama savaş mı yoksa ayrılık mı olacak bilemiyorum. Ama sadece avrupalı bir kadın-tarihinin içinde asimile olmanın kabul edilemeyeceği kesin.

Mary, içinde konuşmana yardımcı olan karanlık, kadim ve kutsal şey ne ise onu tekrardan hatırlamanı rica ediyorum. Dışlanmışlar olarak desteği, bağ kurmayı ve sınırlarda yaşamanın tüm öteki gereklerini elde etmek için birbirimize ihtiyacımız var. Ama bir araya gelmek için ilk önce birbirimizi tanımamız lazım. Beni tanımayı tamamen reddettiğinden, belki de senin hakkında yanıldığımı ve artık seni tanıyamadığımı hissediyorum.

Beyaz kadınlar arasındaki farkları, yanlış anlaşılmanın veya ayrılığın bir sebebinden ziyade, değişime yönelik yaratıcı bir güç olarak övdüğünü hissediyorum. Oysa aramızdaki bu farklardan dolayı kadınlar olarak, bazen hepimizin ortaklaştığı bazense ortaklaşmadığı, farklı biçimlerde ve derecelerde ataerkil zulme maruz kaldığımızı kabullenmiyorsun. Örneğin, eminim biliyorsundur ki bu ülkede beyaz-olmayan kadınlar arasında meme kanserinden ölme oranı yüzde 80; gereksiz karın ameliyatı, histerektomi ve kısırlaştırma ameliyatı geçiren beyaz-olmayan kadınların sayısı beyaz kadınlarla kıyaslandığında üç kat fazla; tecavüze uğrama, öldürülme ya da saldırıya uğrama ihtimalleri beyaz kadınlara göre üç kat daha fazla. Bunlar istatistiksel gerçekler, tesadüf veya paranoyak kuruntular değil.

Kadınlar topluluğunun içinde ırkçılık, seninkinde olmasa da benim hayatımda gerçekliğin bir gücü. Ohio'nun sokaklarında KKK literatürü dağıtan beyaz kadınlar senin dediklerinden hoşnut kalmayabilirler, ancak beni gördükleri anda öldürürler. (Sen ve ben Dismal Gulch, Alabama'da, hakkımızda sadece ikimizin de Lezbiyen/Radikal/Feminist olduğunu bilen kadınlarla dolu bir sınıfa girecek olsaydık,

tam olarak ne demeye çalıştığımı anlardın.)

Kadınlara uygulanan baskı etnik veya ırksal sınırlar tanımıyor, doğru, ama yine de farklar arasında özdeşlik olduğu anlamına gelmez bu. Dahası, kadim güç kaynaklarımız da bu sınırları tanımıyor. Bunlardan birini diğerine gönderme yapmadan ele almak ortaklığımızı ve farkımızı çarpıtmaktır.

"Sessizliğin Dile ve Eyleme Dönüştürülmesi" adlı MLA panelinde tanışmıştık. Bu mektup, o tarihin az öncesinde kendi kendime dayattığım bir sessizliği bozmaya çalışıyor. Beyaz kadınlarla bir daha asla ırkçılık hakkında konuşmamaya karar vermiştim. Yıkıcı suçluluk ve savunmacılık yüzünden boşa enerji harcıyormuşum gibi hissediyordum, ayrıca diyecek neyim vardıysa onları beyaz kadınlar, konuşan kimseye duygusal olarak daha az zarar vererek ve belki de karşı tarafın daha iyi dinleyebileceği bir şekilde birbirlerine anlatabilirler gibime geliyordu. Fakat seni bilincimde yok etmek ya da yok etmeye mecbur kalmak istemiyorum. Cadı kardeşin olarak, algılarıma konuşmanı istiyorum.

Bunu yapsan da yapmasan da Mary, senden öğrendiklerim için sana tekrar teşekkür ediyorum.

Bu mektup onların karşılığı olsun.

Afrekete'nin namına
Audre Lorde

çev. Yusuf Demirörs

ERKEK ÇOCUK: SİYAH BİR LEZBİYEN FEMİNİSTİN CEVABI[1]

Bu makale ne Lezbiyen Anneler ve Oğullarına dair teorik bir tartışmadır ne de nasıl yapmalı türünden bir makaledir. Oğlumla bana ait ortak tarihimizin bazı parçalarını irdelemeye ve paylaşmaya dönük bir denemedir. İki çocuğum var: on beş buçuk yaşındaki kızım Beth ve on dört yaşındaki oğlum Jonathan. Ben ve Jonathan arasında mevzu böyle/ydi ve teoriyi başka bir zamana ve kişiyi bırakıyorum. Bir kadının anlatısıdır bu.

Diğer lezbiyen anneler için oğul yetiştirme hakkında ne sihirli bir mesajım var ne de sorularınızı belli bir ışığa dönüştürecek bir sırrım. Aynı malum soruları tekrar edip durduğum kendimce yöntemlerim var. Bu soruları ve hayatımızın paylaşmaya ihtiyaç duyduğumuz parçalarını hepimizin dile dökeceğini umuyorum. Bizler kendimizle ve birbirimizle önceden yayımlanmış bir yazının kısıtlamalarını aşıp temas kuran, kendi bilgimizi ve birbirimizin bilgisini kullanmaya kararlı kadınlarız.

1 İlk olarak *Conditions: Four*'da yayımlanmıştır (1979).

En doğru yön insanın içinden gelir. Çocuklarıma en büyük gücü, kendi içime bakmaya hevesli olarak ve orada ne bulduğuma dair onlara dürüst davranarak, onlardan kendi yaşlarının ötesinde bir karşılık beklemeyerek veriyorum. Bu şekilde onlar da kendi korkularının ötesine bakmayı öğrenmeye başlıyorlar.

Tüm çocuklarımız, henüz belli olmayan bir kraliçeliğin süvarileri.

Ergen oğlumun serpilmekte olan cinselliği Jonathan ile benim aramda bilinçli bir dinamik. Burada Jonathan'ın cinselliğini tartışmam, bu alanı kiminle birlikte keşfetmeyi seçerse seçsin, seçimlerinin baskıcı olmayan, neşeli, derinden hissedilen serpilme yerleri olacağına inancımı belirtmemin haricinde, haddimi aşmak olur.

Bu metni yazmanın zorluklarından biri geçici bir şey; Jonathan'ın fiziksel olarak erkekleştiği bir yaz bu. Ve oğullarımız erkek haline gelecekler, umarız ki doğmuş olsun olmasın kızlarımızın aralarında yaşamaktan memnun olacakları türden erkekler. Oğullarımız büyüyüp kadın haline gelmeyecekler.[2] Onların yolu kızlarımızınkinden çok daha zor çünkü bizden uzaklaşmalılar, biz olmadan. Umalım ki oğullarımız bizlerden bir şeyler öğrenmişlerdir ve bunu nasıl kendi görüşlerine uyduracaklarının bilgisine sahiptirler.

Kızlarımız kendilerine ölçü almak ya da isyan etmek için, kendi ana hatlarını çizmek ya da hayal etmek için bize sahipler ama lezbiyenlerin oğulları erkekler olarak kendi tanımlarını kendileri oluşturmak zorundalar. Bu hem bir güç

2 Bu cümle transfobik okumaya müsait olduğu için cümleyi kendi bağlamında değerlendirip konuya dair açıklık getirmek üzere bir dipnot düşmeyi tercih ettik. Oğullarının kadın haline gelmeyeceğini söylerken, Audre Lorde, patriyarkal kodlardan asude olan bir alanda erkek olarak serpilmek isteyen oğlanların da olacağını ve ataerkil olmasınlar diye bu isteklerinin veya eğilimlerinin hırpalanmaması ve kendilerini tanımlamada özgür olmaları gerektiğini ifade etmektedir, y.n.

hem de kırılganlık. Lezbiyenlerin oğulları bizlerin hayatta kalma kılavuzluğumuzun avantajına sahipler fakat bizim bildiklerimizi alıp kendi erkekliklerine aktarmalılar. Tanrıça oğlum Jonathan'a şefkatli olsun.

Geçenlerde, bugüne dair endişelerinin yanı sıra geleceklerinin ve tasavvurlarının da benimkinden daha çok Jonathan'ınkiyle daha yakından kesiştiğini söylemekten memnuniyet duyduğum genç Siyah erkeklerle tanıştım. Zamana özgü hayatta kalma stratejilerimizin yanı sıra görüşlerimi de paylaştım bu erkeklerle ve birlikte oturabildiğimiz bu alanlara müteşekkirim. Bu erkeklerden bazılarıyla Washington D.C.'de Ekim 1979'da ilki düzenlenen Üçüncü Dünya Lezbiyenleri ve Geyleri Senelik Konferansı'nda tanıştım. Diğerleriyleyse farklı yerlerde tanıştım ve kendilerini cinsel olarak nasıl tanımladıklarını bilmiyorum. Bu erkeklerden bazıları tek başına aile bakıyor. Bazılarının evlatlık oğulları var. Onlar hayal kuran, eyleyen ve kendi hislerine sahip çıkan, sorgulayan Siyah erkekler. Oğullarımızın tek başlarına yola çıkmadıklarını bilmek yüreklendirici.

Jonathan'ın beni en kızdırdığı vakitlerde ona hep içimdeki testosteronu açığa çıkardığını söylerim. Kastettiğim, bir kadın olarak kabul etmeye ya da keşfetmeye gönülsüz olduğum bir parçamı temsil ediyor olmasıdır. Mesela "bir erkek gibi davranmak" ne demektir? Benim için, ıskartaya çıkardığım şey mi? Jonathan için, yeniden tanımlamaya çalıştığı şey mi?

Irkçı, cinsiyetçi, intihara meyyal bir ejderhanın ağzında kadın olsun erkek olsun Siyah çocuklar yetiştirmek vahim ve risklidir. Eğer severken aynı anda direnemezlerse büyük ihtimalle hayatta kalamazlar. Ve hayatta kalmak için işi oluruna bırakmak zorundalar. Anneler bunu öğretir; sevmeyi ve hayatta kalmayı, yani kendini tanımlamak ve işi oluruna bırakmak. Bu iki şeyin her biri için, kuvvetlice hissetme be-

cerisi ve bu hisleri tanımlamak esastır: Sevgi nasıl hissedilir, Hem korkuyu önemseyip hem de onun içine nasıl çekilmemeli, derinden hissetmekten nasıl keyif alınır.

Beyaz babalar tarafından *güç* olarak adlandırılan ve benim yıkımım olduğu kadar kesinlikle onun yıkımı anlamına da gelen yozlaşmalar tarafından yok edilmeyecek Siyah bir adam yetiştirmek istiyorum. Düşmanlığının meşru nesnelerinin kadınlar değil kendisini kadınlardan olduğu kadar kendi siyah benliğinden de korkmaya ve nefret etmeye programlayan bir yapının özellikleri olduğunu fark edecek Siyah bir adam yetiştirmek istiyorum.

Benim için bu görev, oğluma onun hissini oluşturmak için var olmadığımı öğretmekle başlar.

Hissetmekten korkan erkekler, kendilerine ait hisleri oluşturmaları için kadınları etraflarında tutmak zorundadırlar. Bir yandan da sözde "aşağı" buldukları bu derin hissetme kudretinden dolayı bizden el ayak çekerler. Fakat bu şekilde aynı zamanda bağımlılık ve korku içinde kapana kısılan erkekler, kendi temel insanlıklarını, kendilerini inkâr ederler.

Yaşanabilir bir geleceğe kendini adamış Siyah bir kadın olarak, erkek olacak bir oğlanı seven, yetiştiren bir anne olarak böylesine yıkıcı bir sistem içindeki tüm var olma olasılıklarımı sınamak zorundayım.

Sevgilim Frances ve ben tanıştığımızda Jonathan üç buçuk yaşındaydı. Daimi olarak hep birlikte yaşamaya başladığımızda ise yedi. Frances ile benim lezbiyen olduğumuza dair gerçekle ilgili evimizde hiç sır olmamasına dönük ısrarımız, en başından itibaren her iki çocuk için de hem sorunların hem kudretin kaynağı olmuştur. Başlangıçta, korkudan dolayı saklanan her şeyin ya kendimize ya da çocuklara karşı her zaman kullanılabileceğini bilmemizden kaynaklandı bu ısrar. Dürüstlük açısından kusurlu ama işe

yarar bir argüman. Korkunun bilgisi bizi özgürleştirmeye yardımcı olabilir.

Kuşatılanlar için
Ev olamayacak
Hiçbir yer yok
Ne de var.[3]

Amerikadaki Siyah çocukların hayatta kalabilmeleri için savaşçı olarak yetiştirilmeleri gerek. Hayatta kalabilmek için düşmanlarının binbir yüzünü tanımak zorundalar. Lezbiyen çiftlerin Siyah çocuklarının bir avantajı var çünkü çok erken yaşta baskının çok farklı biçimlerde uygulandığını ve bunların hiçbirinin kendi değerleriyle bir ilgisi olmadığını öğrenirler.

Bu bakış açısını kazanmama yardımcı olan bir şey hatırlıyorum; okulda Jonathan'a hakaret etmek isteyen oğlanlar senelerce ona "senin annen bir lezbiyen" diye değil "senin annen bir *nigger*"[4] diye bağırdılar.

Jonathan sekiz yaşına gelip de üçüncü sınıfa geçtiğinde taşındık ve ortamdaki yeni oğlan olduğundan hayatının cehenneme döndüğü yeni bir okula gitti. Sert oyunlar oynamaktan hoşlanmadı. Kavga etmekten hoşlanmadı. Köpekleri taşlamaktan hoşlanmadı. Ve tüm bunlar onu çabucak kolay bir hedef haline getirdi.

---

3 *The Black Unicorn* kitabındaki "School Note" şiirinden (W:W: Norton and Company, New York, 1978), s. 55.

4 "Nigger", Amerika'da Siyah insanlara karşı kullanılan aşağılayıcı bir terimdir. Aslen beyaz köle sahiplerinin köleleştirilen Siyah insanlara hitaben kullandığı bu kelime, günümüzde Siyah Amerikalıların sahiplendiği ve aralarında birçok anlam ifade edebilecek bir şekilde kullandığı bir kelime haline gelmiştir. Beyaz insanların bu kelimeyi ağzına alması büyük tartışmalara ve ırkçılık suçlamalarına sebep olduğundan genel olarak bu kelimeden "N Word" olarak bahsedilir. Buradaki çeviride bu kelimeyi "zenci" ile karşılamak yerine bu şekilde bırakmak çevirmenlerimizden Yusuf Demirörs'ün önerisidir, ç.n.

Bir öğleden sonra ağlayarak Jonathan eve geldiğinde, Beth'in onlarla savaşmak için orada olmadığı her seferinde köşebaşı zorbalarının eve dönerken Jonathan'a nasıl ayakkabılarını sildirdiklerini Beth'den duydum. Ve elebaşının Jonathan'ın sınıfında, kendi boylarında bir küçük oğlan olduğunu duyduğumda başıma ilginç ve çok rahatsız edici bir şey geldi.

Çok eskilerde kalan kendi güçsüzlüğüme duyduğum öfke ile onun ıstırabından duyduğum o anki acı, şiddet ve korkuya dair bildiğim her şeyi unutturdu, kurbanı suçlamama neden oldu, ağlayan çocuğa tıslamaya başladım. "Buraya bir daha ağlayarak gelirsen..." Ve birden kendimi dehşet içinde yakaladım.

Koruma adı altında ve kendi acımızı dindirmek adına oğullarımızın tahribatının başlamasına işte böyle izin veriyoruz. *Benim* oğlum mu dövülmüş? Az daha, gücün yozlaşması içinde ilk dersini almasını talep etmek üzereydim, bu doğru olabilir. Gücün ve cesaretin gerçekte ne olduğuyla ilgili asırlık çarpıtmaları devam ettirmeye başlıyor olduğumu duyabiliyordum.

Ve hayır, Jonathan eğer istemediyse kavga etmek zorunda değildi ama savaşmama konusunda da kendini bir şekilde iyi hissetmesi gerekiyordu. Gözlükleri kırılacak diye dehşete düşüp kaçan o şişko çocuk olduğum zamana ait o eski korku her yanımı sardı.

O zaman çok bilge bir kadın bana dedi ki "Jonathan'a bir zamanlar senin de korktuğunu söyledin mi hiç?"

Bu fikir o an bana uzak geldi ama ağlaya ağlaya koşup kaçmaktan kan ter içinde eve geldiği bir sonraki seferde beni ya da kafasında anne/kadın olarak yarattığımız bir tür imgeyi hayal kırıklığına uğrattığı için utandığını görebiliyordum. Her şeyin üstesinden gelen bu kadın imgesi, evde lezbiyen ebeveynleri ve dobra ablasından oluşan üç güçlü kadınla yaşadığı gerçeği ile destekleniyordu.

Üstelik toplumumuz bize öldür ya da öl, hükmet ya da hükmedil şeklinde, ya/ya da kipinde düşünmeyi öğrettiği için bu, onun ya baskın çıkması ya da yetersiz kalması anlamına geliyordu. Bu düşünce çizgisinin sonuçlarını görebiliyordum. Anne/oğul ilişkisinin iki batılı klasik mitini/modelini düşünün: Jocasta/Oedipus, annesini beceren oğlan ve Clytemnestra/Orestes, annesini öldüren oğlan.

Her şey yerli yerine oturdu zihnimde.

Koridorun merdivenlerine oturdum ve Jonathan'ı kucağıma alıp gözyaşlarını sildim. "Senin yaşlarındayken ben de korkardım, sana bunu hiç anlatmış mıydım?"

Gözlüklerimin hikayesini ve okul sonrası kavgalarımı anlattığımda o küçük oğlanın yüzünün halini asla unutmayacağım. Bir rahatlama ile tam inanamama hali, hepsi bir arada.

Ebeveynler olarak kadir-i mutlak olmadığımızı bilmek nasıl bizim için zor ise çocuklarımız için de buna inanmak zor. Fakat bu bilgi gücün fiziksel kuvvet, yaş, ayrıcalık veya korkusuzluktan başka bir şey olarak yeniden değerlendirilmesinde ilk adım olarak gereklidir. Sadece hissetmez ya da kazanırsa güçlü olabileceğine inanmaya zorlandığı anda sosyal tahribatı başlayan bir oğlan için bu, önemli bir adımdır.

Tüm bunlar üstüne bir sene sonra, Beth on Jonathan da dokuz yaşındayken, bir gazetecinin bir feministin çocuğu olmanın onları nasıl etkilediğine dair ne düşündüklerini sormasıyla düşündüm.

Jonathan feminizmin içinde oğlanlar için öyle fazla şey olduğunu düşünmediğini söyledi, gerçi içinden geldiğinde ağlayabilmek kesinlikle iyiymiş ve istemediğinde futbol oynamak zorunda olmaması da öyleymiş. Şimdi Kahverengi Kuşak Tekvando çalışırken onu gördüğümde bazen bunu düşünüyorum.

Oğluma öğretebileceğim en sağlam ders kızıma öğrettiğimle aynı: kendisi için kim olmak istiyorsa o kişi olması. Ve

bunu yapabilmemin en iyi yolu kimsem o olmam ve bu şekilde Jonathan'ın nasıl ben olacağını değil de (ki bu imkansız) nasıl kendisi olacağını buradan öğreneceğini ummamdır. Bu da dışarıdan gelen ve dünyanın ondan beklediği gibi biri olması için ona baskı yapan boğuk, ikna edici veya tehditkâr seslerden ziyade kendi içindeki o sese nasıl yöneleceği anlamına gelir.

Ve bu yeterince zor.

Jonathan cesaretin ve kudretin bazı farklı yüzlerini kendi içinde bulmayı öğreniyor, onları hangi adla çağırmayı seçerse seçsin. İki sene önce, Jonathan on iki yaşında ve yedinci sınıftayken eve gelen arkadaşlarından biri Frances'i ısrarla "hizmetçi" olarak çağırdı. Jonathan onu düzelttiğinde oğlan bu sefer ondan "temizlikçi kadın" olarak bahsetti. Nihayetinde Jonathan lafı dolandırmadan şöyle dedi: "Frances temizlikçi kadın değil, o benim annemin sevgilisi." Ziyadesiyle ilginçtir ki onun açıklığından hâlâ kendine gelememiş olanlar bu okuldaki öğretmenlerdir.

Frances ve ben bu yaz Lezbiyen/Feminist bir konferansa katılmayı düşünüyorduk ki on yaşın üstünde hiçbir oğlanın kabul edilmediği bildirildi bize. Bu bizim için felsefi olduğu kadar lojistik sorunlar da oluşturuyordu ve şu mektubu yazdık:

> Bacılar:
> Irklararası lezbiyen bir çift olarak geçirdiğimiz on yıl bize, hem yetersiz bir tasavvurda var olan tehlikeyi hem de herhangi bir ezmenin doğasına ve çözümlerine ilişkin aşırı basitleştirilmiş yaklaşımların tehlikelerini öğretti.
> On üç yaşındaki oğlumuz, on beş yaşındaki kızımız kadar gelecekteki dünyamız için umudu temsil ediyor. Bizler hepimizin hayatta kalacağı ve serpileceği geleceğin Lezbiyen-Feminist bir tasavvurunu oluşturmaya katkıda bulunmak için batıya seyahat ederken oğlumuzu New York şehrinin öldürücü sokaklarına terk etmeye istekli değiliz. Tasavvurumuz ve hayatta kalmamız açısından taşıdığı önemi hissettiğimden dolayı bu diyaloğa yakın gelecekte devam edebilmeyi umuyorum.

Ayrılıkçılık sorunu hiçbir şekilde basit değildir. Dürüst kalmama yardımcı olduğu için çocuklarımdan bir tanesinin erkek olmasına şükran duyuyorum. Yazdığım her satır feryat figan, kolay çözümler yok.

Ben büyük ölçüde kadın çevrelerinde büyüdüm ve bunun kendi gelişimim için ne kadar önemli olduğunu biliyorum. Sadece kadınların bulunduğu çevreleri sık sık istiyor ve onlara ihtiyaç duyuyorum. Kendi alanlarımızın gelişim ve yeniden enerji yüklenmemiz için gerekli olduğunun farkındayım.

Siyah bir kadın olarak, zaman zaman tümden Siyah gruplara çekilmeyi gerekli buluyorum, tümüyle aynı nedenlerden, gelişim aşamalarındaki farklılıklardan ve etkileşim düzeyindeki farklılıklardan. Çoğu kez erkeklerle ve beyaz kadınlarla konuşurken her mesaj göndermek istediğinizde kalemi yeniden icat etmenin ne kadar zor ve zaman israfı olduğunu hatırlıyorum.

Fakat bu, kızımın eğitimi için olduğu gibi oğlumun da eğitimi konusundaki sorumluluğumun da on yaşına geldiğinde sona erdiği anlamına gelmiyor. Bununla birlikte onlar gitgide daha kadın ve erkek haline geldikçe her birine karşı duyduğum bu sorumluluk giderek azalıyor.

Hem Beth hem de Jonathan'ın neyi paylaşıp neyi paylaşamayacaklarına, nasıl ekleneceklerini ve nasıl eklenmeyeceklerini bilmeye ihtiyaçları var. Ayrıca Frances ve benim de, yetişkin kadınlar ve kendi güçlerini gitgide kazanan lezbiyenler olarak, farkın tehdit edici olmak zorunda olmadığı dersini yeniden çıkarmaya ihtiyacımız var.

Geleceği hayal ettiğimde, kızlarım ve oğullarım için özlem duyduğum dünyayı düşünüyorum. Bu, türlerin hayatta kalmasına dair, hayata dair düşünmektir.

Büyük ihtimalle kadınlarla hareket eden kadınlar, erkeklerle yaşayan kadınlar, erkekleri seçen erkekler hep ola-

cak. Kadınlarla birlikte kadınların, erkeklerle birlikte kadınların, erkeklerle birlikte erkeklerin olduğu bir zaman için emek harcıyorum ben. Hepsinin de uyum sağlamak adına ekmeğini veya benliğini, güzelliğini, aşkını takas etmediği bir dünyanın emeğini paylaştığı. Ve o dünyada çocuklarımızı kendilerini en iyi nasıl gerçekleştireceklerini seçmekte özgür yetiştireceğiz. Çünkü gençlerin bakımı ve yetiştirilmesinden müştereken sorumluyuz, çünkü onların yetiştirilmesi *olgusu* nihayetinde türün bir yükümlülüğüdür.

Bu üçlü ilişkilenme/varoluş modeli içinde gençlerin yetiştirilmesi, çocuklarla ilişki kurmayı seçen tüm yetişkinlerin ortak sorumluluğu olacaktır. Elbette bu üç ilişkinin her biri içinde büyümüş çocuklar farklı olacak, hayatımızı en iyi nasıl yaşayacağımıza dair o sonsuz araştırmaya özel bir tat katacaklardır.

Frances ve ben tanıştığımızda Jonathan üç buçuk yaşındaydı. Şimdi on dört yaşında. Lezbiyen ebeveynlere sahip olmanın Jonathan'a verdiği hayat tarzı bakış açısının onun insani duyarlılığına değerli bir katkı olduğunu hissediyorum.

Jonathan cinsiyetçi olmayan, bu toplumun sözde doğal bulduğu yöneten/yönetilen varsayımlarına meydan okunan bir ilişki içinde büyümenin avantajına sahip oldu. Ve bu sadece Frances'le benim lezbiyen olmamızdan kaynaklanmadı, zira eşitsiz güç ilişkilerinin patriyarkal modeli içine sıkışıp kalmış bazı lezbiyenler maalesef hâlâ var.

Bu güç ilişkilerine dair varsayımlar sorgulanıyor çünkü Frances'le ben, güçle, kendimiz ve başkalarının gücüyle ilgili duygularımızı tekrar tekrar değerlendirmeye ve ölçmeye çalışıyoruz. Bu genellikle acı verici bir şekilde ve değişik derecelerdeki başarı ile cereyan ediyor. Ve bu alanların bizim aramızda, bizimle çocuklar arasında nasıl kullanıldığına ve açıkça ya da başka şekilde nasıl ifade edildiğine ilişkin alanları dikkatle keşfediyoruz. İki haftada bir yap-

tığımız aile toplantılarımızın büyük bir kısmı bu keşfe ayrılmış durumda.

Ebeveynleri olarak, Frances ve ben Jonathan'a kendi tasavvurunu oluşturmasına yardımcı olmak için sevgimizi, açıklığımızı, hayallerimizi veriyoruz. Her şeyden önemlisi o, lezbiyenlerin oğlu olarak, sadece bir ilişkinin değil ilişkilenmenin paha biçilmez bir modeline sahip olageldi.

Jonathan şimdi on dört yaşında. Onunla bu makale üzerine konuşurken ve ondan hayatının bazı bölümlerini paylaşmak için izin isterken Jonathan'a, lezbiyenlerle büyümüş olmanın ona hissettirdiği en güçlü olumsuz ve en güçlü olumlu yönlerin neler olduğunu sordum. Edindiğini hissettiği en büyük yararın, insanlar hakkında tanıdığı diğer çocuklardan çok daha fazla şeyler bilmesiymiş ve diğer bazı oğlanların kadınlar ve erkekler hakkında yaptığı takıntıların çoğuna sahip olmamasıymış. Böyle söyledi.

Hissettiği en olumsuz yönün de, straight ebeveynleri olan bazı çocukların alay konusu haline gelmesi olduğunu söyledi.

"Akranlarını mı kastediyorsun?" dedim.

"Ah hayır," diye cevapladı hemen. "Akranlarım neyin ne olduğunu bilir. Ben diğer çocukları kastediyorum."

çev. Gülkan 'Noir'

BİR RÖPORTAJ: AUDRE LORDE VE ADRIENNE RICH[1]

Adrienne: "Şiir Bir Lüks Değildir" ve "Erotiğin Faydaları" metinlerini bir silsile olarak tarif ederken ne kastediyorsun?

Audre: Bu iki metin henüz bitmemiş bir şeyin parçaları. Bu işin devamı neye benzeyecek bilmiyorum ama yazdığım ilk düzyazı metniyle bağlantılı bir hissin peşinden gittiğim bir silsile oldukları ortada. Hayatımın tek seyri algılarımı korumak için verdiğim bir savaştan ibaret, hoş ya da nahoş, acı verici ya da her neyseler...

Adrienne: Ve ne kadar inkâr edilmiş olsalar da.

Audre: Ve bazıları ne kadar acı verici olsa da. Cezalandırılmaya nasıl davetiye çıkardığımı, onun içine nasıl daldığımı düşününce: "Benimle uğraşmanızın tek yolu buysa, benimle bu şekilde uğraşmak zorunda kalacaksınız."

1 30 Ağustos 1979'da Montague, Massachusetts'de yapılan bu röportaj, birlikte doldurduğumuz üç saatlik kaset kayıtlarından hazırlandı. *Woman Poet: The East* (Women-In-Literature, Reno, Nevada, 1981) kitabının konuk editörü Marilyn Hacker tarafından ısmarlanan bu görüşmenin bir kısmı yine aynı kitap içinde yayımlandı. Röportajın tümü ilk olarak *Signs*, cilt 6, no.4 (Yaz 1981) içinde yayımlanmıştır.

Adrienne: Çocukluğundan mı bahsediyorsun?

Audre: Tüm hayatımdan bahsediyorum. Hissederek kendime tutundum. Bu şekilde yaşamımı sürdürdüm. Hem de öyle derinliklerden ki nasıl anlatacağımı bile bilmiyordum. Bilgi edinmenin ve vermenin başka yollarını hissetmekle ve elimden gelen diğer her şeyi yapmakla öyle meşguldüm ki, çünkü bunların olduğu yerde konuşmaya yer yoktu. Etrafımdaki herkes sürekli konuşuyordu ama ne kendileri ne de benim için işe yarar bir şey elde edemedikleri gibi veremiyorlardı da.

Adrienne: Ve konuştuğunda da ne söylemeye çalıştığını dinlemiyorlardı.

Audre: Yazmaya nasıl başladığımı sorduğunda, şiirin küçüklüğümden beri benim için ne kadar belirli bir işlevi olduğunu söylemiştim. Biri bana "Nasıl hissediyorsun?" veya "Ne düşünüyorsun?" diye sorduğunda veya başka herhangi bir doğrudan soru yönelttiğinde, ezberden bir şiir okurdum ve şiirin bir yerinde bu his, bu hayati bilgi kırıntısı olurdu. Bir satır olabilirdi bu. Bir simge olabilirdi. Şiir benim cevabımdı.

Adrienne: Konuşmaya başlamadan önce bildiğin bir şeyin, hâlihazırda var olan bir şiire tercüme edilmesi gibi. Yani şiir, dilin haline mi geldi?

Audre: Evet. Kütüphanenin çocuk bölümünde kitap okuduğumu hatırlıyorum. En fazla ikinci ya da üçüncü sınıfa gidiyordum ama okuduğum kitap hâlâ aklımda. Arthur Rackham tarafından resimlendirilen bir şiir kitabıydı. Bunlar eski kitaplardı, Harlem'deki kütüphane genelde en eski kitapları temin ederdi, hepsi de çok kötü durumda olurlardı. Walter de la Mare'in *The Listeners* şiiri. O şiiri asla unutamam.

Adrienne: Yolcunun boş evin kapısını çaldığı şiir mi?

Audre: Aynen. Yolcu kapıyı çalıyor ama kimse cevap vermiyor. "'Kimse var mı?' diye soruyor." Bu şiir bende derin bir iz bıraktı. Sonunda, kapıyı yumruklasa da kimse cevap

vermiyor, yine de içinde bir his ona aslında evde birinin olduğunu söylüyor. Sonra atına dönüp şöyle diyor: "'Onlara geldiğimi ama kimsenin cevap vermediğini söyle. Sözümü tuttuğumu söyle.'" Kendi kendime sürekli bu şiiri okurdum eskiden. En sevdiklerimden biriydi. Ama bana "Neyle ilgili bu şiir?" diye sorsalardı sanırım bunu anlatamazdım. Hem zaten yazmamın ilk sebebi buydu benim için; başka türlü söyleyemediğim şeyleri söylememe yarayan şiirler bulamadığımda onları yine de söyleme ihtiyacı duymam.

Adrienne: O zaman kendi şiirlerini yazman gerekti.

Audre: Hakkında şiir yazılmamış o kadar fazla karmaşık duygu vardı ki. Hislerimi ifade etmenin gizli bir yolunu bulmam gerekiyordu. Kendi şiirlerimi ezberlerdim. Onları yüksek sesle okurdum, kâğıda dökmezdim bile. Kafamda büyük bir şiir yığını vardı. Lisede şiirlerin içinden düşünmemeye çabaladığımı hatırlıyorum. Başka insanların nasıl düşündüklerini görmüştüm ve bu beni büyük bir şaşkınlığa uğratmıştı; kaostan yükselen ve sözcüklerle demir atman gereken kabarcıkların içinden değil de, adım adım düşünmek... Bunu annemden öğrendiğimi düşünüyorum aslında.

Adrienne: Neyi annenden öğrendiğini?

Audre: Dilin altında yatan, sözlü olmayan iletişim türlerinin mühim değerini. Hayatım buna bağlıydı. Aynı zamanda, dünyada yaşadığımdan dolayı, annemin dili kullanma şekliyle yakından uzaktan bir alakam olmasını istemiyordum. Annemin sözcüklerle tuhaf bir ilişkisi vardı: Eğer bir sözcük işine yaramıyorsa veya yeterince güçlü değilse yeni bir tane uydururdu ve bu sözcük sonsuza kadar aile dilimizin bir parçası haline gelirdi, onu unutanın da vay haline. Ama sanırım annemden başka bir mesaj aldım... İnsanların arasında esasen sözlü olmayan güçlü bir iletişim, bir temas dünyası var ve şifresini çözüp kullanmayı öğrenmen gereken asıl dünya bu. Büyürken çok sıkıntı çekmemin sebeplerinden

biri ebeveynlerimin, bilhassa annemin, her zaman onun ne hissettiğini bilmemi ve benden beklentilerinin ne olduğunu bana söylemeden anlamamı beklemesiydi. Ben de bunun doğal bir şey olduğunu düşünürdüm. Onları dillendirmiş olsun ya da olmasın, annem birçok şeyi bilmemi beklerdi...

Adrienne: Yani yasaları bilmiyor olman geçerli bir mazeret değildi.

Audre: Aynen. Çok kafa karıştırıcıydı. Ama nihayetinde, sözcükler olmadan hayati ve koruyucu bilgileri nasıl edineceğimi öğrendim. Annem bana "Enayi gibi sadece insanların ağızlarından çıkanları dinleme" derdi. Ama ardından, bana doğru gelmeyen bir şeyler de eklerdi bu sözlerine. Her zaman gözlem yaparak öğrenirsin. İnsanlar bilmen gereken şeyleri sana asla söylemezler, bu yüzden sözlü olmayan yollarla anlaman gerek. Hayatta kalmak için ihtiyacın olan her şeyi, kendi kendine elde etmen lazım. Ve bir hata yaparsan da cezalandırılırsın ama bu o kadar da büyük bir olay değil. Güçlü olmak için ihtiyaç duyduğun şeyleri yapa yapa güçlenirsin. Hakiki öğrenme bu şekilde gerçekleşir. Zor olmasına rağmen böyle yaşamanın bana kazandırdıkları da oldu. Bu, hem bir yük hem de bir servetti. Liseye giderken insanların gerçekten de farklı şekillerde düşündüğünü gördüm; sözlü yollarla algıladıklarını, çözümlediklerini, bilgi edindiklerini. Benim için çok zordu bu. Hiç ders çalışmazdım; tüm öğretmenlerimi kelimenin tam manasıyla sezerdim. Sevdiğim bir öğretmenin dersine girmek bu yüzden benim için çok önemliydi, zira hiç ders çalışmasam da, ödevlerimi hiç okumasam da bir şekilde ne hissettiklerini, ne bildiklerini, bunun gibi şeyleri algılardım ama kendi özgün düşüncelerim dâhil olmak üzere birçok şeyi de gözden kaçırırdım.

Adrienne: Hiç okumuyordum derken, ödev olarak verilenleri okumuyordun ama sonuç olarak okuyordun, değil mi?

Audre: Ödev olarak verilenleri okusam bile onları okumamız gereken şekilde okumazdım. Her şey farklı kıvrım-

ları, farklı seviyeleri olan bir şiir gibiydi. Dolayısıyla her zaman içselleştirme yollarımın diğer insanlarınkinden farklı olduğunu hissederdim. Nasıl düşünülür diye alıştırmalar yapardım.

Adrienne: Düşünmek, sözüm ona o başka insanların yaptığı şey. Bunu yapmak nasıl bir şeydi, hatırlıyor musun?

Audre: Evet. Aklımda köşe başında bekleyen ama her ulaşmaya çalıştığımda benden kaçıp duran bir şeyin hayali vardı. Bu hayal sürekli gözden yitip gidiyordu. Meksika'da, Cuernavaca'ya taşındığımda başımdan bir şey geçti...

Adrienne: Tam olarak kaç yaşındaydın o sıralar?

Audre: On dokuz yaşındaydım. Derslerim için Meksiko City'ye gidip geliyordum. Erken saatlerdeki derslerime girmek için köy meydanından kalkan sabah altı minibüsüne binerdim. Daha gün doğmadan evden çıkmış olurdum. Belki bilirsin, iki tane volkan var orada, Popocatepetl ve Ixtacuhuatl. Onları pencereden ilk gördüğümde bulut olduklarını zannetmiştim. Henüz karanlıkta olurlardı, zirvelerindeki karları ve güneşin yükselişini görürdüm. Güneş dağların üstüne çıktığında, belli bir noktada, kuşlar ötmeye başlardı. Ama biz vadide olduğumuzdan hâlâ geceymiş gibi görünürdü. Sadece karın ışığı olurdu. Hele o kuşların gittikçe yükselen inanılmaz sesleri. Bir sabah tepeyi çıktım ve yeşil, ıslak kokulara tutuldum. Sonra o kuşlar, önceden aslında hiç fark etmemiş olduğum o sesleri... Sanki ilk defa kuş sesi duyuyordum. Tepeyi hayretler içinde indim. Her şey çok ama çok güzeldi. Meksika'da olduğum onca zaman boyunca hiç yazmamıştım. Benim sözcüklerle tek ilişkim şiirdi ve bu çok önemliydi... Ve o tepede, ilk defa, bu iki şeyi birleştirebileceğime dair bir hisse kapıldım. Sözcükleri doğrudan hissettiklerimle demleyebilirdim. Hakkında yazdığım dünyayı yaratmam gerekmiyordu. Fark ettim ki sözcükler anlatabilir; duygusal bir cümle diye bir şey var. O ana kadar içinde bir yere

bir inci sakladığım yapılar inşa ederdim, Çin mantısındaki gibi bu inci bir besin kaynağı, yani gerçekten ihtiyacım olan, yaratmam gereken şey olurdu. O tepenin üstünde kokularla, hislerle dolup taşmıştım, hele tepenin o görüntüsü, her şey o kadar güzeldi ki inanamıyordum... Önceden hep hayalini kurmuştum bunun. Ağaçların hayalini kurup ormanı düşlerdim. Dört yaşımda gözlük takmaya başlayana kadar ağaçları yeşil bulutlar zannederdim. Lisede Shakespeare okuduğumda, onun bahçelerinde, güzel kadınların dinlendiği ve güneşin kırmızı tuğlaların üstüne düştüğü tropik likenlerin, güllerin ve kameriyelerin arasında kendimden geçerdim. Meksika'dayken bunun bir gerçeklik olabileceğini keşfettim. Dağdaki o gün de, sözcüklerin bunu yakalayabileceğini, tekrardan yaratabileceğini öğrenmiştim.

Adrienne: Sence Meksika'da, önceden hayali kurduğun kadar sıra dışı, canlı ve duyumsal bir gerçeklikle mi karşılaştın?

Audre: Sanırım öyle. Bu gerçekliği hep kafamda yaratmam, uydurmam gerektiğini zannediyordum. Meksika'da öğrendim ki hiç gerçekleşmediği sürece veya hiç gerçekleşemeyecekse bir gerçekliği yaratamazsın. Bu, benim için ilk defa ne zaman gerçekleşti bilmiyorum; annemin doğduğu yer olan Batı Hint Adaları'ndaki Grenada hakkında bize anlattığı hikayeleri hatırlıyorum... Ama Meksika'daki o sabah, hayatımın sonuna kadar güzellik yaratmam gerekmediğini anladım. Eudora'ya bu ani farkındalığı anlatmaya çalıştığımı ama doğru sözcükleri bulmadığımı, onun da bana "Bir şiir yaz" dediğini hatırlıyorum. O sabah hissettiklerimle ilgili bir şiir yazmaya çalıştığımda bunu beceremedim ve elimde kalan tek şey, bunun bir yolunun olması gerektiğine dair bir hatıra oldu. Bu inanılmaz önemliydi. Meksika'dan çok ama çok farklı bir insan olarak döndüğümü ve bunun büyük oranda Eudora'dan öğrendiklerim sayesinde olduğunu biliyorum. Ama bunun ötesinde, Meksika deneyimi emeğimi, kendimi salıvermek gibiydi.

Adrienne: Sonra Lower East Side'a[2] geri döndün, değil mi?

Audre: Evet, arkadaşım Ruth'la yaşamaya geri döndüm ve iş aramaya başladım. Bir yıl boyunca üniversiteye gittim ama o insanların dünyasında var olamadım. Bu yüzden hemşire olabileceğimi düşündüm. Herhangi bir iş bulmakta o kadar zorlanıyordum ki. Hemşirelik lisansı alırım, sonra da Meksika'ya dönerim diye düşünüyordum...

Adrienne: Elinde bir meslekle.

Audre: Ama bu da mümkün değildi. Hiç param yoktu ve kimse siyah kadınlara hemşirelik okumaları için burs vermiyordu. O zamanlar bunu böyle anlamıyordum, çünkü gözlerimin kötü olmasını bahane ediyorlardı. Ama döndüğümde yaptığım ilk şey Meksika'yla ilgili "La Llorona" adlı bir düzyazı yazmak oldu. *La Llorona* Meksika'da bulunduğum bölge olan Cuernavaca'ya ait bir efsane. Cuernavaca'yı biliyor musun? Büyük *barrancas* [vadiler] var ya? Yağmur dağlara düştüğünde yerlerinden kopan kayalar, suyla dolan büyük ve derin vadiler boyunca sürüklenir. Ses, ilk akın, yağmurlar gelmeden birkaç gün önce başlardı. Dağlardan devrilen tüm taşların çıkardığı gürültü yankılandığında, arkasından gelen suyla birlikte bir ağlama sesine dönüşürdü. Kaldığım evde yaşayan Modesta adında bir kadın bana *La Llorona*'nın efsanesini anlatmıştı. Üç oğlu olan bir kadın kocasını başka bir kadının yatağında bulmuş (Medea hikayesi bu) ve oğullarını *barrancas*'ta boğmuş, kendi çocuklarını boğmuş. Efsaneye göre bu kadın her yıl bu zamanlarda çocuklarının yasını tutmak için bu bölgeye geri dönüyormuş. Bu efsaneyi alıp kendi hissettiklerimle birleştirerek "La Llorona" adlı bir hikaye yazdım. Esasında annem ve benle ilgili bir hikaye. Annemi alıp o kadının yerine koymuştum sanki: Burada öldüren, bir şey isteyen bir kadın var, çocuklarını tüketen, hep

2 New York'ta, Manhattan adasının Güney ucunda, bu dönemler göçmenlerin ve işçilerin bulunduğu bir bölge, ç.n.

fazlasını isteyen, ama kötü olduğundan değil kendi hayatını arzuladığı için isteyen bir kadın. Oysa artık hayatı öyle tahrif edilmiş ki... Tuhaf ve bitmemiş bir hikayeydi ama dinamiği...

Adrienne: Hayatının bu iki parçasını, anneni ve Meksika'da öğrendiklerini bir araya getirmeye çalışıyormuşsun gibi geliyor kulağa.

Audre: Evet. Annemin içimde ne kadar güçlü olduğuyla, ki çok güçlüydü, ya da onun hakkında ne kadar çok düşündüğümle yüzleşmekten çekinirdim. Ama bu hikaye çok güzel. Hikayenin kimi parçaları, kimi cümleleri hâlâ kafamdaki şiir havuzunda. Bu hikayeden önce hiç düzyazı yazmamıştım ve yakın bir zamana kadar da bir daha yazmadım. Onu *Rey Domini* ismiyle bir dergide yayımladım...

Adrienne: Niye başka bir isim kullandın?

Audre: Çünkü... Ben hikaye yazmam. Şiir yazarım. Dolayısıyla onu başka bir isim altında yayımlamam gerektiğini düşündüm.

Adrienne: Senin farklı bir parçanı oluşturduğundan mı?

Audre: Aynen. Ben sadece şiir yazarım ama bir de bu hikaye var. Gerçi kullandığım isim, *Rey Domini*, Audre Lorde'un Latince karşılığı.

Adrienne: Gerçekten de bu hikayeyi yazmanla birkaç sene önce "Şiir Bir Lüks Değildir"i yazman arasında hiç düzyazı yazmadın mı?

Audre: Yazamadım. Nedense ne kadar fazla şiir yazarsam, o kadar az düzyazı yazabilirmişim gibi hissettim. Birileri kitap eleştirisi yazmamı isterdi ya da kütüphanede çalışırken kitapların özetini çıkarmamı isterlerdi. Kabiliyetim olmadığından da değil, o zamana kadar cümlelerle tanışmıştım elbette. Paragraf kurmayı biliyordum. Ama derin hisleri yazının çizgisel, katı bloklarıyla ifade etmek bana esrarengiz geliyordu, beni aşan bir yöntem gibiydi.

Adrienne: Ama yıldırım hızıyla mektuplar yazıyordun, öyle değil mi?

Audre: Yani, yazdığım mektuplara mektup denebilir mi bilmiyorum. Bilinç akışıyla, sadece onun meyvesini toplayabilecek yakınlıkta olduğum insanlara yazıyordum. Arkadaşlarım Meksika'dan yazdığım mektupları bana geri verdiler; tuhaf, en biçimlendirilmiş olanlar onlar. Bir düşünceyi başından sonuna götürebilecek kadar ona odaklanamadığımı hatırlıyorum ama bir şiire günlerce kafa yorabilir, onun dünyasına adeta yuva kurabilirdim.

Adrienne: Sence bu, düşünmenin başka insanların yaptığı ama senin alıştırmalarla öğrenmen gereken gizemli bir süreç olduğu fikrinden mi kaynaklanıyordu? Yani senin öylece yapıverdiğin bir şey olmaması fikrinden?

Audre: Düşünmek benim için gerçekten de gizemli bir süreçti. Aynı zamanda onun adına yapılan bir sürü hata gördüğümden ondan şüphelenmeye, ona olan saygımı kaybetmeye başlamıştım. Öte yandan, kendi hayatım ve kendi hislerim hakkında düşünceye kafa tutan kaçınılmaz sonuçlara ya da inançlara varmış olduğumdan dolayı ondan korkardım. Bu inançları bırakacak halim yoktu. Onlardan vazgeçmeye niyetim yoktu. Benim için çok değerliydiler. Benim hayatımdılar. Ama onları analiz edemedim veya anlayamadım çünkü kavrama yoluyla ulaşmayı öğrendiğim türden bir mantığa uymuyorlardı. Bildiğim ama dillendiremediğim şeyler vardı. Onları anlayamıyordum.

Adrienne: Onları ortaya koyabilmek, analiz edebilmek, savunabilmek anlamında mı?

Audre: ... haklarında düzyazı yazabilmek anlamında. Evet. Beni ilk tanıdığın o şiirlerin çoğunu, *The First Cities*'deki[3] şiirleri, ta lisedeyken yazmıştım. O zamanlar eğer bu şiirler hakkında konuşmamı istemiş olsaydın, onlar hakkında

3 *The First Cities* (Poets Press, New York, 1968).

çok sıradan bir şekilde konuşurdum. Tek sahip olduğum şey, o hislere tutunmam gerektiği ve bir şekilde onları havalandırmam gerektiği sezgisiydi.

Adrienne: Ama bu hisler dile de dönüşüyordu.

Audre: Aynen. Bu hisleri barındıran bir şey yazdığımda onu yüksek sesle okurdum, o da canlanırdı, gerçekleşirdi. Kendini tekrar etmeye başlardı ve bu şekilde yazdığımın çarpıcı, hakiki olduğunu bilirdim. Çan gibi. Bir şeyler hakikate çarpıp çınlardı. Ve sözcükler de işte tam orada olurdu.

Adrienne: Öğretmenlikle yazmanın senin açından nasıl bağlantılı olduğunu hissediyorsun?

Audre: Öğretmenliğin bir hayatta kalma tekniği olduğunu biliyorum. Benim için öyle ve sanırım genel olarak da öyle; gerçekten öğrenmenin tek yolu. Çünkü bizzat kendim de, hayata devam etmek için ihtiyaç duyduğum bir şeyler öğreniyordum. Üstelik onu öğrenirken aynı anda onu hem inceliyor hem de öğretiyordum. Onu kendime yüksek sesle öğretiyordum. Bunların hepsi Tougaloo'da bir şiir atölyesiyle başladı.

Adrienne: Tougaloo'ya davet edildiğinde hastaydın, öyle değil mi?

Audre: Evet, neredeyse ölü gibiydim... öyle hissediyordum.

Adrienne: Neden ki?

Audre: Diane di Prima (bu 1967'de oluyor) Poets Press'i kurmuştu. Bana dedi ki "Biliyor musun, senin bir kitabının çıkma zamanı geldi artık." Ben de "Peki ama kim basacak?" dedim. O şiirleri rafa kaldırmayı düşünüyordum çünkü yeni şiirler yazacağıma onları tekrar tekrar gözden geçirmeye takılmıştım. Bu şekilde, yine deneyim sonucu, şiirin oyun hamuru olmadığını öğrendim. Bir şiiri alıp sürekli yeniden biçimlendiremezsin. O neyse odur ve onu ne zaman bırakacağını bilmen gerekir; söylemek istediğin başka şeyler olsa

da sorun değil. Ama ben şiirlerimi tekrar tekrar cilalayıp duruyordum ve sonunda Diane bana "Bunları yayımlaman gerekiyor. Çıkar artık onları" dedi. Böylece Poets Press, *The First Cities*'i bastı. O kitap üzerine, onu bir araya getirirken epey uğraştım ve nihayet baskıya gidiyordu... Basılmadan önceki son halini elime alınca tekrar düzeltmeler yapmaya koyulduğumda şunu fark ettim: "Bu bir kitap olacak!" Kendimi ortaya koyuyordum. Hiç tanımadığım insanlar bu şiirleri okuyacaktı. Neler olacaktı acaba?

Bir dönüm noktasında gibi hissediyordum ve evde ekonomik durumlar çok kötü olduğundan hep oradan oraya koşturuyordum. Harekete geçip bir iş bulmuştum; gündüzleri iki çocuğumla beraberken geceleri kütüphanede çalışıyordum. Jonathan her akşam arkamdan ağlardı ve asansöre giden uzun koridor boyunca onun haykırışlarını duyardım. Geceleri çalışıyordum, bir vitray ustasına kalfalık yapıyordum, annemin ofisinde çalışıyordum, arkadaşlarım için Noel hazırlıkları yapıyordum ve birden hastalandım, kendimi fazla zorlamıştım. Ayağa kalkamayacak kadar hastaydım, dolayısıyla günün birinde çalan telefona Ed cevap verdi. Poetry Center'dan Galen Williams bana, Mississippi'deki bir Siyah koleji olan Tougaloo'da konuk-şair olarak çalışmak ister misin diye sormak için aramış. Bir burs için önerilmişim. Bana "Bunu yapmalısın" diyen kişi Ed'di. Enerjim öyle düşmüştü ki nasıl yapabilirim bilmiyordum. Birinin beni bir şair olarak karşılaması fikri bana çok korkutucu gelmişti. Bu arada kitabım da daha çıkmamıştı, anlıyor musun?

Adrienne: Ve birdenbire dışarıda bir yerlerde önceden görmediğin insanlar tarafından ciddiye alınmaya başlamıştın bile.

Audre: Aynen. Benden bilhassa toplumun önüne çıkmam istendi; birileri *için* konuşmaktansa kendim *olarak* konuşmam. O noktada ölümden dönmüş gibi hissettiğim için

elime ne geçerse kabul ederdim. Evet, çok iyi, bir deneyelim diye düşündüm; yapabileceğimi hissettiğimden değil, sadece yeni ve farklı bir şey olduğunu bildiğimden. Güneye gitmeye çok korkuyordum. Üstelik eski bir hayalin yankıları da çınlıyordu kulağımda: Tougaloo'ya yıllar önce gitmek istemiştim. Arkadaşım Elaine ile 1961'de Kalifoniya'dan ayrılıp New York'a dönecek ve Jackson'daki *Freedom Riders*'a[4] katılacaktık ama Elaine'in annesi biz daha San Francisco'dayken dizlerinin üstüne çöküp gitmeyin, giderseniz sizi öldürürler diye yalvardı, biz de gitmedik. Anlayacağın Jackson'daki Tougaloo'ya gitmenin benim için mitik bir boyutu da vardı...

Adrienne: Ama sanki kulağa, önceden güneye gitmek senin için daha romantik anlamlar taşıyormuş gibi geliyor. Altı yıl sonra, iki çocuk sahibi olduktan ve bu sırada Güney'de gerçekleşen olaylardan sonra...

Audre: Korkuyordum. "Gidiyorum" diye düşündüm. Her gece ardımdan ağlayan oğlumu evde bırakmanın sebep olduğu öfke ve acıyı dindiren ilk şey gerçekten de bu düşünceydi. Dedim ki tamam, her gece kütüphaneye benimle gelmek için peşimden ağlayan oğlumun sesini duymama rağmen yine de işe gidebiliyorsam, o zaman en azından gerçekten ilgimi çeken bir iş yapabilirim. Dolayısıyla gittim.

Adrienne: Öğretmenlik yapmak, ilk atölyendeki öğrencilerle tanışmak açısından da Tougaloo seni korkutuyor muydu?

Audre: Evet ama çok besleyici bir atmosferdi. Dersim için insanlarla tanışmaya başlamadan iki hafta önce oraya taşındım ve hâlihazırda şiir yazmakta olan sekiz öğrenci vardı bile. Tougaloo'da kendimi gerçekten de ortaya koymam gerekti... Cesaretin ne demek olduğunu öğrenmeye başladım,

4 Amerika'nın güneyinde, özellikle otobüslerde ırk ayırımcılığının sürdüğü bölgelerde protestolar düzenlemek amaçlı kurulan bir grup. Güney eyaletlerine ırk ayrımı olmayan otobüs seferleri düzenliyorlardı. Grubun parçası olan birçok eylemci yolculukları sırasında beyazların şiddetine maruz kaldı, ç.n.

konuşmayı öğrenmeye başladım. Çok küçük bir gruptuk ve çok yakınlaşmıştık. İnsanları dinleyerek o kadar çok şey öğrendim ki. Elimde olan tek şey dürüstlük ve açıklıktı. Ne kadar korkuyor olsam da, birbirimize açılırken şunu dile getirmek benim için son derece önemliydi: "Çocuklarımın babası beyaz." Ve o zamanlar Tougaloo'daki o genç Siyah insanlar için bunun taşıdığı anlam, kendim hakkında açık bir şekilde konuşmak ve onların saldırganlıklarıyla, hayal kırıklıklarıyla baş etmek, bunları aşmak çok zordu.

Adrienne: Evliliğinin çıkmaz sokağa girmiş olduğunu o zamanlar biliyor olduğunu düşünürsek, bunu yapmak cidden zor olmuş olmalı. Kendi içinde savunulur bir tarafı olmayan bir şeyi savunmaya çalışmak gibi.

Audre: Savunduğum şey aslında savunulması gereken bir şeydi ve bu gerekli olma hali, durumu başka bir yere, "Ed'i savunuyorum çünkü onunla yaşamak istiyorum"un ötesine taşıdı. Durum şuydu: "Bu ilişkiyi savunuyorum çünkü onu incelemeye ve denemeye hakkımız var." Demem o ki kuzeyli Siyah bir şair o güneyli genç Siyahlarla temas kuruyordu ve bu gençler "Bunun için sana ihtiyacımız var," demek yerine bana kim olduklarını ve benden ne istediklerini söylüyorlardı. "Siyah Çalışmalar"[5] adlı şiirimde bu etkileşimler güçlü bir şekilde ortaya çıkmaya başlıyor. Tougaloo bu şiirin, beş yıl sonra doğan bu bilginin temelini attı. Öğrencilerimin benim sezgime ihtiyaçları vardı ama onların neye ihtiyaç duyduklarına dair sezgimle onların söyledikleri birbirinden farklıydı. Yüksek sesle "Güçlü Siyah insanlara ihtiyacımız var" diyorlardı ama aynı zamanda, gücün ne anlama geldiğine dair fikirleri ezenlerden aldıklarını ve bu fikirlerin kendi hisleriyle kesinlikle uyuşmadığını da söylemeye çalışıyorlardı.

5 New York Head Shop and Museum (Broadside Press, Detroit, 1974), s. 52-56.

Şiir sayesinde tüm bunlarla yüzleşmeye başladık, şeklen diyelim. Hiçbir şey bilmiyordum. Adrienne, şiir hakkında tek bir kitap bile okumamıştım daha! Bir gün Karl Shapiro'nun yazdığı, küçük ince beyaz bir kitap buldum. Kitabı açınca okuduğum bir satır bana çok anlamlı geldi. "Şiir Cadillac satmaya benzemez." Yazmak üzerine hayatımda ilk kez konuşuyordum; önceden hep dinlerdim, biraz kendimi iyi ifade edemediğimden, biraz da ne düşündüğüm belli olmadığından. Bir şeyi sözcüklere dökerek anlamazdım, anlasam da öyle korkardım ki konuşmazdım. Ama Tougaloo'da şiir üzerine konuştuk. Üstelik kitabımın ilk kopyalarını da ilk defa Tougaloo'da elime aldım.

Daha önce Siyah insanlarla böylesi bir ilişki hiç kurmamıştım. Hiç. Harlem Yazarlar Loncası ile aramda gergin bir iletişim vardı, bana müsamaha gösterseler de beni asla tam anlamıyla kabul etmediklerini hissederdim. Deli bir kuir olduğumu, ancak olgunlaşıp bunları aşacağımı düşünürlerdi. İyi kalpli bir adam olan Johnny Clarke beni çok sevdiğinden bana kol kanat gerdi. Bana Afrika'yla ilgili harikulade şeyler öğretti. Bana "Sen bir şairsin. Şair. Şiirlerini anlamıyorum ama sen bir şairsin, bir şair" derdi. Ben de bana dair söylediklerinin alt metninden şunları çıkarırdım: "Yapman gereken şeyi yapmıyorsun ama, evet, bunu başarabilirsin ve biz de senden tam olarak bunu bekliyoruz. Pırıl pırıl parlayan bir ışıksın. Birçok yanlış yola sapmışsın; kadınlar, Village,[6] beyaz insanlar, hepsi, hepsi, ama daha gençsin. Elbette yolunun bulacaksın." Böyle aynı anda hem öven hem de reddeden çifte mesajlar alıp dururdum. Ailemden duyduğum mesajların bir tekrarıydı bunlar, anlatabiliyor muyum? Ailemde durum şuydu: "Sen bir Lorde'sun, dolayısıyla özel ve yeryüzündeki herkesten üstünsün. Ama bizim gibi bir Lorde

6 West Village, New York'un Manhattan bölgesinde, şimdilerde kuir, bohem ve sanatçı insanların yaşadığı bir muhit, ç.n.

da değilsin. Ne zaman kendine çeki düzen verip düzgün davranmaya başlayacaksın?"

Adrienne: Tıpkı ailendeki gibi Harlem Yazarlar Loncası'nda da, doğru olanı yapmak için çözüp anlaman gereken yazılmamış kuralların var olduğunu mu hissediyordun?

Audre: Evet. Buluşmalarda okumak için şiirler götürürdüm. Ve benden tam olarak ne istediklerini bana söylemelerini umardım ama bunu asla yapamadılar, yapmadılar.

Adrienne: O grupta başka kadınlar, senden büyük kadınlar var mıydı?

Audre: Rosa Guy benden büyüktü ama o bile hayli gençti. Sadece bir kadın daha hatırlıyorum, Gertrude McBride. Ama atölyeye girip çıkması bir oldu, bu yüzden onu tanıma fırsatım olmadı. Bu topluluğun çekirdeğini ekseriyetle erkekler oluştururdu. Ben ve arkadaşım Jeannie üyeydik ama ikimiz de lisede olduğumuzdan konumumuz biraz farklıydı.

Adrienne: Yani diğer Siyah yazarlarla birlikte çalışma bakımından Tougaloo tamamen farklı bir deneyimdi.

Audre: Tougaloo'ya gittiğimde ne vereceğimi veya vereceğim şeyleri nereden bulup çıkaracağımı bilmiyordum. Sıradan şiir öğretmenlerinin verdiklerini veremeyeceğimi, zaten bunu yapmak da istemediğimi biliyordum, zira onların verdikleri benim hiç işime yaramamıştı. İngilizce öğretmenlerinin verdiğini de veremezdim. Verebileceğim tek şey kendimdi. Bu genç insanlarla çok yakından ilgileniyordum, onları çok seviyordum. Buluşmalar düzenlediğimizden dolayı her birinin duygusal yaşantısını biliyordum ve bu yaşantı, onların şiirlerinin ayrılamaz bir parçasıydı. Grupta şiirlerini, hayatlarına dair bildiklerim üzerinden ele alırdım. Onlara daha önceden öğretilenin aksine, bu ikisi arasında birbirinden ayrılamaz, gerçek bir bağ olduğunu ortaya koyardım.

Tougaloo'dan ayrılma zamanım geldiğinde, yapmam gereken işin öğretmenlik olduğunu, kütüphaneciliğin (üstelik artık Town School'da kütüphane sorumlusu olmuştum) bana yetmediğini biliyordum. Öğretmenlik benim için çok doyurucuydu. Ve daha önce çalışırken hiç sahip olmadığım bir itibarım olmuştu. Tougaloo'ya gidip o atölyeyi başlattığım andan itibaren biliyordum. Evet, ben hem bir şairim, hem de yapacağım iş böyle bir şey olacak.

Cables to Rage'deki[7] şiirlerin hemen hemen hepsini Tougaloo'da yazdım. Orada altı hafta kalmıştım. Dönerken, Ed'le ilişkimin artık yeterli olmadığını biliyordum. Bu ilişkiyi ya değiştirecek ya da bitirecektik. Hayatımda hiç böyle bir son yaşamadığım için ilişkimizi nasıl bitireceğimi de bilmiyordum. Fakat Tougaloo'da Frances'le tanışmıştım ve onun hayatımda kalıcı bir insan olacağını biliyordum. Gerçi ilişkimizi nasıl yürütebileceğimize dair hiçbir fikrim yoktu. Kalbimin bir parçasını Tougaloo'da bırakmıştım, sadece Frances yüzünden de değil, öğrencilerimin bana orada öğrettiklerinden dolayı da.

Velhasıl geri döndüm ve bir süre sonra öğrencilerim arayıp 4 Nisan'da Carnegie Hall'da Duke Ellington ile şarkı söylemek üzere New York'a geleceklerini söylediler; hepsi aynı zamanda Tougaloo korosundaydı. Ben de bu konser üzerine Jakson'daki *Clarion-Ledger* dergisi için bir yazı yazacaktım, dolayısıyla konsere gittim ve konser esnasında Martin Luther King öldürüldü.

Adrienne: O akşam mı?

Audre: Öldürüldüğünde Carnegie Hall'da Tougaloo korosuyla birlikteydim. "*What the World Needs Now Is Love*" [Bugün Dünyanın Aşka İhtiyacı Var] adlı şarkıyı söylüyorlardı ve Martin Luther King'in öldürüldüğünü söylemek için şarkıyı ortasında kestiler.

7 *Cables to Rage* (Paul Breman, Heritage Series, Londra, 1970).

Adrienne: İnsanlar ne yaptı?

Audre: Duke Ellington ağlamaya başladı. Koronun şefi Honeywell "Şu an burada yapabileceğimiz tek şey, onun hatırasına bu şarkıyı bitirmek" dedi. Ve şarkıya yeniden başladılar, "*What the Word Needs Now Is Love.*" Çocuklar ağlıyordu. Seyirciler ağlıyordu. Şarkının ardından koro ara verdi. Konseri kısa kestiler. Ama sonuna kadar söyledikleri o şarkı kulaklarımızda çınlamaya devam ediyordu. Acıdan da öte bir şey hissediyorduk. Dehşeti, bu olan bitenlerdeki alçaklığı. Sadece King'in öldürülmesinin değil, bu ölümün taşıdığı anlamın dehşetini. Ömrüm boyunca hep bir mahşerde yaşadığımı hissetmişimdir, o günler bunu çok daha yoğun hissediyordum, kaosun tam kıyısında yaşıyorduk sanki. Sadece kişisel anlamda değil, aynı zamanda evrensel anlamda. Ölüyorduk, dünyamızı öldürüyorduk, bu his yakamı hiç bırakmadı. Yaratıcı ve doğru ne yapıyorsam yapayım, ne yapıyorsak yapalım hepsi de, uçurumun kenarından düşmemek içindi. Aklı başında bir gelecek inşa etmeye çabalarken elimizden en fazla bu geliyordu. Yine de böylesi bir tehlike içindeydik. Ve aslında, işte gerçekler tam önümüzdeydi. Şiirlerimin bazıları, mesela *Equinox*,[8] o zamanlardan çıktı. Kütüphaneden ayrılmam gerektiğini biliyordum. Tam o sıralar Yolanda *The First Cities* kitabımı alıp, eskiden öğretmeni olan Mina Shaughnessy'ye[9] götürmüş ve Mina'ya "Neden onu öğretmen yapmıyorsun?" gibi bir şey demiş sanırım. Yolanda nasıl biridir bilirsin.

Adrienne: Ama bu aynı zamanda tam Mina'nın kulak vereceği türden de bir soru.

---

8 İlk olarak *From a Land Where Other People Live* (Broadside Press, Detroit, 1973) içinde yayımlanmış ve *Chosen Poems: Old and New* (W.W. Norton and Company, New York, 1982), s. 39-40, içinde derlenmiştir.

9 Mina Shaughnessy (1924-78), o zamanlar City University of New York, City College'deki SEEK Yazma Programının yöneticisiydi.

Audre: Yolanda eve gelip "SEEK[10] İngilizce programının yöneticisi seninle tanışmak istiyor. Belki orada iş bulabilirsin" dedi. Büyük bir riske gireceğimi düşündüm. Güneye geri dönüp de orada kurşunlanmak gibi bir şey olmasa da Mina bana "Ders aç" dediğinde en az onun kadar tehlikeli bir işin altına giriyormuşum gibi hissettim. O zamanlar bunu nasıl yapacağımı bilmiyordum ama çarpışmam gereken ön saflar burasıymış gibime geliyordu. Tougaloo deneyimini paylaştığım Frances'le konuştum ve "Savaşa gidiyor olsam, elime silahı alıp inandığım şeyleri savunacak olsam tamam, ama bir sınıfta ne yapacağım ki ben?" dedim. Frances de "Tougaloo'da yaptığının aynısını yapacaksın sadece" diye yanıtladı beni. Ve SEEK öğrencilerime söylediğim ilk şey "Ben de korkuyorum" oldu.

Adrienne: Ben de oradaki derslere dehşet içinde girdiğimi hatırlıyorum. Ama benim hissettiğim bir beyaz dehşetiydi; bilirsin, artık risk almışsın, tüm ırkçılığın dışa vurulacak...

Audre: Ben Audre dehşeti, Siyah dehşeti içinde derslere girdim. O öğrencilere karşı bir sorumluluğum olduğunu düşünüyordum. Onlarla nasıl konuşacağım? Onlardan ne istediğimi nasıl dillendireceğim; bu tür bir dehşet. Ağzımı açıp da nasıl anlaşılır bir şekilde konuşacağımı bilmiyordum. SEEK programında bir öğrenci de olan yoldaşım Yolanda "Onlarla benimle konuştuğun gibi konuşman yeterli olur herhalde, çünkü ben onlardan biriyim ve bana ulaşmayı başardın" dedi. Her sınıfta tek tek her şeyi yeniden öğrendim. Girdiğim sınıfların her birinde, her şeye en baştan başlıyordum sanki. Her gün, her hafta. Ama işin heyecan verici kısmı da buydu.

10 "Search for Education, Elevation, and Knowledge": 1960'larda ve 1970'lerin başlarında City University of New York'ta birkaç yazar-öğretmenin katıldığı, yardımcı eğitim bağlamında bir ön lisans programı.

Adrienne: İngilizce 1 dersini mi veriyordun? Hani o ardıl açılan, senin bir şair, bir yazma öğretmeni olduğun ama dilbilgisi öğretmediğin, dilbilgisinin ayrı bir İngilizce öğretmeni tarafından verildiği dersten bahsediyorum? Benim de orada ders verebilmemin tek yolu oydu.

Audre: Dilbilgisi öğretmeyi de öğrendim. Sonra fark ettim ki bu iki şeyi birbirinden ayıramayız. Birbirlerini tamamladıkları için onları birlikte uygulamamamız gerekli. Dilbilgisinin ne kadar önemli olduğunu ve anlama sürecinin kısmen dilbilgisine dayandığını o zaman anladım. Düzyazı yazmayı kendi kendime böyle öğrendim. Öğrenmeye hep devam ettim. Derse girip şöyle derdim: "Dün akşam ne öğrendim tahmin edin? Zaman kipleri, zamanın etrafındaki kaosu düzenlemenin bir yolu." Dilbilgisinin keyfe keder olmadığını, bir amaca hizmet ettiğini, düşünme biçimlerimizi şekillendirmeye yardımcı olduğunu, kısıtlayıcı olduğu kadar özgürleştirici de olabileceğini öğrendim. Ve çocukken onu nasıl ve neden öğrendiğimizi tekrardan anladım. Araba kullanmaya benziyor: Bir kez öğrendik mi ister kullanmayı ister bir kenara kaldırmayı seçebiliriz ama onun kontrolünü ele alana dek faydalı mı yoksa yıkıcı mı bir gücü olduğunu bilemeyiz. Tıpkı korku gibi: Onu ele aldığın anda ister kullanır ister itip kendinden uzaklaştırırsın. Bir yandan sınıfta bunları anlatırken bir yandan da hem Frances'le aramda olanlarla, hem de hayata bakış açınla onu yaşama biçimin farklı olabilirmiş gibi yapmaya devam etmek isteyen birlikte yaşadığım o kaçık adamla aramda olup bitenlerle uğraşıyordum. Tüm bunlar, tek tek her bir parçası derslerime doğrudan akıyordu. Çocuklarım okulda yeni yeni okumayı söküyorlardı, tabii bu da çok önemliydi çünkü gelişmelerini gözlemleyebiliyordum. Sonra Lehmann College'a geçince her şey daha da ağırlaştı. Eğitimde ırkçılığa dair bir ders veriyor, beyaz öğrencilere bunun nasıl bir şey olduğunu, hayatlarıyla bu öfke arasındaki bağlantıları anlatıyordum...

Adrienne: Lehmann'da beyaz öğrencilere ırkçılık hakkında bir ders mi verdin?

Audre: New York devlet okullarında öğretmenlik yapacak o beyaz gençler için Eğitim Fakültesi'nde yeni bir program başlatıyorlardı. O zamanlar Lehmann'ın yüzde 99'u beyazdı ve Eğitim Fakültesi'nden mezun olan bu gençler devlet okullarındaki Siyah çocuklara öğretmenlik yapacaklardı. Dolayısıyla dersin adı "Irk ve Kentsel Durum"du. "Neyi yanlış yapıyoruz? Öğrencilerimiz niye bizden nefret ediyorlar?" diye soran bir sürü beyaz öğrencim vardı. En temel düzeyde nasıl etkileşim kurulacağını bilmemelerine şaşıyordum. Onlara şöyle derdim: "Beyaz bir çocuk 2 + 2 = 4 dediğinde ona 'doğru' diyorsunuz ama aynı sınıftan Siyah bir çocuk ayağa kalkıp 2 + 2 = 4 dediğinde onun başını okşayıp 'Vay canına, harikasın' diyorsunuz. Peki, aslında nasıl bir mesaj veriyorsunuz? Veya öğretmenlik yapmaya giderken sokakta neler görüyorsunuz? Ya da sınıfa girdiğinizde neler oluyor? Haydi, biraz canlandırma yapalım." Bu genç beyaz üniversite öğrencilerinin daha önceden hiç ele alınmamış tüm korkuları ve tiksintileri derslerde tufan gibi boşalırdı.

Adrienne: Eğitim Fakültesi'ndeki öğrencilerin çoğu kadındı, öyle değil mi?

Audre: Evet, çoğu kadındı ve kendilerini zoraki kurbanlar gibi hissederlerdi. Ama iki dönemin sonunda, bu işi beyaz birinin yapmasının daha iyi olacağını hissetmeye başladım. Duygusal açıdan bana fazla pahalıya mal oluyordu. Sınıfımda en fazla bir iki tane Siyah öğrenci oluyordu. Bir tanesi dersin ona göre olmadığını söyleyerek dersi bıraktığında kendi kendime dedim ki, bir dakika, ırkçılık sadece beyaz insanları tahrif etmiyor, peki bize ne yapıyor? Beyaz ırkçılığın Siyah insanların birbirlerini algılama biçimi üzerindeki etkilerine ne demeli? Peki ya içselleştirilmiş ırkçılığa? Getto okullarında çalışan Siyah öğretmenlere? Böyle böyle, ırkçı ve cinsi-

yetçi bir eğitim aldıktan sonra New York devlet okullarında öğretmenlik yapmaya giden Siyah bir öğretmenin de farklı olsa da en az diğerleri kadar ciddi olan sorunlar yaşadığını gördüm.

Adrienne: Beklentiler bağlamında mı?

Audre: Sadece beklentiler bağlamında değil, kişinin kendi imgesi, neye bağlılık duyacağı konusunda yaşadığı kafa karışıklığı bağlamında da. Ezenle özdeşleşme bağlamında da. Bu sorunlarla kim ilgilenecek, onlar hakkında neler yapabiliriz diye düşünmeye başladım. Enerjimi bu yönde kullanmak istiyordum. Bu esnada, yıl 1969, tüm bunların içindeki kendi yerimi sorguluyordum. Sınıfta iki Siyah kadın vardı ve onlarla konuşmaya çalışıp Siyah kadınlar olarak bir araya gelmemiz gerektiğini anlatıyordum. Aynı dönemler kampüslerdeki Siyah örgütleri bahar eylemlerine hız vermişlerdi. Bana "Sen delirmişsin, erkeklerimizin bize ihtiyacı var" dediler. Beni tümüyle reddediyorlardı. "Hayır, kadınlar olarak bir araya gelemeyiz. Biz Siyahız." Bu düğümü çözmek için uğraşmayı sürdürmem gerekiyordu çünkü bu saçmalığı yoluna sokmak için çabalamayı bıraktığım anda onun beni de içine çekeceğini biliyordum. Yani tek umudum bu konu üstünde ve diğer her düğümü tek tek çözmek için çabalamaya devam etmekti. Frances'e duyduğum aşk, Ed, çocuklarım, Siyah öğrencilere ders vermek, kadınlar.

Sonra '69 yılı gelip çattı ve beraberinde Siyahların ve Porto Rikoluların City College işgalini getirdi. Siyah öğrenciler dışarıda, barikatlardaydı. Yolanda ve ben onlara çorbalar, battaniyeler götürür ve Siyah kadınların masaların üstünde, ders sıralarının altında becerildiğini görürdük. Onlarla kadın kadına konuşmaya çalıştığımızdaysa tek duyduğumuz şu olurdu: "Şimdi devrim zamanı ama, değil mi?" Her şeyi bir araya getirip düşününce, Siyah kadınların nasıl kullanılıp istismar edildiğini görmek acı vericiydi. "Yine Siyah öğ-

rencilere ders vermek istiyorum" dedim. John Jay Collage'a gidip dekanla ırkçılık ve kentsel koşullara dair bir ders vermek istediğimi konuştum. Bana "Hemen gelip bu dersi açmalısın" dedi. Kafamda iki ders vardı; biri bu, diğeri de İngilizce Bölümü'ne sunduğum, temel yazıma yaratıcı yazarlık üzerinden yaklaşılacak bir dersti. Yüzleşme öğretmenliği yapıyordum.

Adrienne: John Jay genel olarak bir polis yüksekokuluydu değil mi?

Audre: Eskiden öyleydi ama ben oraya 1970'te, yani kayıtlar herkese açıldıktan sonra başladım. Artık John Jay, üniformalı kamu personelinin yanı sıra sıradan insanların da kaydolduğu dört yıllık bir yüksekokuldu. Ne İngilizce ne de Tarih bölümünde Siyah öğretmenler vardı. Yeni gelen birinci sınıf öğrencilerimizin çoğu ise ya Siyah ya da Porto Rikoluydu. Benim tavrım da hiç tehdit edici değildi.

Adrienne: John Jay'deki tavrını görmüş biri olarak tehdit edici olmadığını söyleyemem, ama tabi bu daha sonradandı sanki...

Audre: ...ve üstelik ben Siyah bir kadındım. İşte böyle gidip bu dersi açtım ve ciddi bir iş yükü altına girdim. Üstelik katılım da çok yoğundu. Bir sürü Siyah ve beyaz polis memuru dersime kaydoldu. Ve hiç abartmıyorum, silahları beni çok korkuturdu.

Adrienne: Silahla mı sınıfa geliyorlardı?

Audre: Evet. Kayıtların herkese açılmasıyla tüm lise mezunları bu yüksekokula girebilir hale geldiğinden sınıfta aynı mahallenin hem polisleri hem de gençleri olurdu. 1970'te Kara Panterler Şikago'da öldürülüyorlardı. Sınıfımda ise hem Siyah ve beyaz polisler hem de Siyah ve beyaz mahalle gençleri vardı. Kadınların çoğu, eskiden okula girme şansları olmadığından ancak kaydolabilmiş genç, Siyah, aklı başında kadınlardı. Hepsi olmasa da bazıları SEEK öğren-

cileriydi ve onların tek eğitim şansı buydu. Birçoğu yaşça büyüktü. Sokak terbiyesi almış olmalarına rağmen Siyah kadınlar olarak kendileri hakkında pek kafa yormamışlardı. Kendilerine dair düşüncelerini sadece beyazlarla ilişkili olarak ya da onlara karşıt olarak oluşturuyorlardı. Düşman her zaman dışarıdaydı. Bu dersi tüm diğer dersleri nasıl verdiysem öyle verdim, yani yürürken öğrenerek, zor olan soruları sorarak, bir sonraki adımın ne olduğunu bilmeyerek. Keşke bazılarını kaydetmiş olsaydım. Genç bir beyaz polisin "Evet ama herkesin tepeden bakacağı birine ihtiyacı vardır, değil mi?" demesini örneğin. O zamana kadar nasıl konuşulacağını çoktan öğrenmiştim. Belki kısa ve öz ya da zarif bir dil kullanmıyordum ama söylediklerim onlara yeterince geçiyordu; bu şekilde kendi süreçleri başlayabiliyordu. Bir dönemde en fazla bunu yapabileceğimi fark ettim. Yüklüce bilgi veren insanlar olabilir belki ama ben o değildim. Öğrenme süreci ancak kışkırtabileceğiniz, kelimenin tam manasıyla kışkırtabileceğiniz bir şey, tıpkı bir ayaklanma gibi. Ancak bundan sonra, bir ihtimal, bir umut, benimsenir ya da devam eder.

O sıralar John Jay'in Siyah Çalışmalar Bölümü'nde bir çatışma başlamıştı. Kadınların, Siyahların nasıl istismar edildiğine şahit oldum yine, Siyah çalışmalarının üniversite tarafından tam bir alaycılıkla nasıl kullanıldığını gördüm. Bir sene sonra İngilizce Bölümü'ne geri döndüm. Birçok düşman edinmiştim. Siyah öğrenciler arasındaki itibarımı düşürmek için lezbiyen olduğum söyleniyordu mesela. O zamanlar artık kendimi açılmış biri olarak görüyordum ama John Jay'de kendi şiirlerim ya da cinsel yönelimim hakkında henüz hiç konuşmamıştım. Her zaman bildiğim gibi o zamanlar da biliyordum ki olduğun kişiyi sana karşı kullanmaya çalışanların önünü kesmenin tek yolu, ilk önce senin dürüst ve açık olman, kendin hakkında onlardan önce ko-

nuşmandır. Mevzu cesaret bile değildi. Yüksek sesle konuşmak benim için bir koruma mekanizmasıydı. Tıpkı 1971'de *Ms.* dergisinde "Love Poem" şiirimi yayımlayıp onu İngilizce bölümünün duvarına asmak gibi.

Adrienne: Upper West Side'da, 72. Sokak'taki bir kafede "Love Poem"i okuduğunu hatırlıyorum. O şiiri okuyuşunu ilk kez dinlemiştim. Sanırım bahsettiğin zamanlardı, 70'lerin başlarıydı. Şiiri okudun. İnanılmazdı. Bir başkaldırıydı sanki. Fevkaladeydi.

Audre: Hissettiklerim tam olarak öyleydi, köşeye sıkışmışım gibi, çünkü şimdi durumlar ne kadar kötü olsa da o zamanlar Siyah komünitede açık lezbiyenlik fikri çok daha korkutucuydu; çok kısa bir zamanda çok yol kat ettik demeye çalışıyorum. Yayımcım beni aradı ve "Love Poem" şiirimi anlamadığını söyledi ciddi ciddi. "Bu neyle ilgili tam olarak? Seni bir erkekmişsin gibi mi farz etmemiz lazım?" dedi. Üstelik bu adam bir şairdi! Dedim ki "Hayır, ben seven bir kadınım."

Adrienne: Nasıl yani, yayımcının lezbiyenlerin var olduğundan haberi yok muymuş?

Audre: Eminim varmıştır ama bunun hakkında bir şiir yazacağım fikri...

Adrienne: ... Hem de *Broadside Series*'deki şairlerinden birinin...

Audre: Aynen öyle. Üstelik duyarlı bir adamdı. Bir şairdi.

Adrienne: Ama çalışmalarını yayımladı nihayetinde.

Audre: Evet, yayımladı. Ama o şiiri değil, ilk basımda değil. "Love Poem" şiirinin *From a Land Where Other People Live* kitabımda olması gerekiyordu.

Adrienne: O kitabın içinde yayımlanmadı mı? Onu kitaptan çıkardın mı?

Audre: Evet. Ama beni "Love Poem" şiirimi okurken dinlediğin sıralar, ömrüm boyunca hep kadınları sevdiğimi

kimin bilip bilmediği konusunda endişelenmeyeceğim diye karar vermiştim çoktan. Beni kırılganlaştıran, kendimi kırılmaktan alıkoyamadığım bunca çok şey varken, düşmanlarımın ellerine sessizlik silahını da vererek kendimi iyice kırılgan hale getirmeyeceğim diye bir his vardı hep içimde ve beni ayakta tutan da bu histir. Bu tam anlamıyla cesaret ya da yiğitlik olmasa da onları doğuran şeyin ta kendisidir. Siyah komünitede açılmamış bir lezbiyen olmak çok daha zor olsa da açık bir lezbiyen olmak da kolay iş sayılmaz.

Bir halk benzer bir ezilme tarihi paylaştığında, belli beceriler ve ortak savunma mekanizmaları geliştirir. Ve eğer hayatta kalırsanız, bu beceriler ve mekanizmalar işe yaradığı için hayatta kaldınız demektir. Diğer mevcut farklarımız yüzünden ihtilafa düşersek, birbirimize karşı son derece derin ve çaresiz bir şekilde kırılganlaşırız. İşte Siyah erkeklerle kadınlar arasında tam da bu yaşanıyor zira beyaz kadınlarla erkeklerin sahip olmadığı, birlikte keskinleştirdiğimiz kılıçlarımız var bizim. Bir keresinde bunu birine söyledim ve çok haklı bir şekilde, Yahudi komünitesi içindeki Yahudi erkeklerle kadınlar arasında da benzer bir durum olduğunu açıkladı. Yaşadıkları ezilme biçiminin farklı olduğunu düşünürdüm ama aynı kırılganlık mekanizmasına sahiplermiş. Benzer bir ezilme tarihi paylaştığınızda, ortak düşmana karşı birlikte, gizlice dövdüğümüz kılıçlarınız olduğundan onları birbirinize karşı da kullanırsınız. Hâlâ atlatamadığım ve diğer Siyah kadınlarla etkileşime geçtiğimde hep hatırladığım bir korku bu: ex-yoldaş korkusu.

Adrienne: "Şiir Bir Lüks Değildir" metninde şöyle yazmışsın: "Beyaz babalar bize şunu dedi: Düşünüyorum, öyleyse varım. Her birimizin içindeki Siyah anne, şair ise düşlerimizde şöyle fısıldıyor: Hissediyorum, öyleyse özgür olabilirim." Burada sadece rasyonel beyaz erkek ve duygusal kara kadın klişelerini tekrar ettiğine dikkat çekildiğini duydum

hep. Ama şahsen ben çok farklı bir şey kastettiğini düşünüyorum, bu konuyu biraz açmak ister misin?

Audre: Bu klişeye katkıda bulunduğum, zeka ve rasyonellik alanının beyaz erkeklere ait olduğunu söylediğim yönünde eleştiriler yapıldığını ben de duydum. Ama hiçbir yerden başlayan ve hiçbir yere varan bir yolda seyahat ediyorsanız eğer, o yola kimin sahip olduğunun bir anlamı kalmaz. Eğer bu yolun üzerinden geçtiği bir toprağın yoksa, bu yolun gittiği bir yer, coğrafi açıdan bir varış noktası yoksa, o zaman bu yolun varlığı tamamen anlamsızdır. Rasyonelliği beyaz erkeğe bırakmak, ona hiçbir yerden başlayıp hiçbir yere giden bu yolun bir parçasını vermek gibidir. Her birimizin içindeki Siyah anneden, şairden bahsettiğimde, her birimizin içindeki şair Siyah annelerden değil, Siyah annelerin kendisinden bahsediyorum.

Adrienne: Şairin ta kendisi olan Siyah annelerden mi?

Audre: Her birimizin içinde var olan, şairin ta kendisi olan Siyah anneden. Erkekler ya da (ister erkek ister kadın) ataerkil düşünürler bu kombinasyonu reddettiklerinde güdük kalıyoruz. Rasyonellik gereksiz bir şey değil. Bilginin kaosuna hizmet ediyor. Hislere hizmet ediyor. Bir yerden bir yere yol almamıza yardımcı oluyor. Ama gidilen yerlerin değerini bilmediğin sürece yol tamamen anlamsızdır. Genelde rasyonelliğe ve o dairesel, akademik, analitik düşünme biçimine tapınca olan şey bu. Ama nihayetinde ben, hissetme/düşünme eylemlerini bir ikilik olarak görmüyorum. Onları bir yol ve kombinasyon tercihi olarak görüyorum.

Adrienne: Sürekli yaptığımız. Sadece ilk ve son kez, bir kereliğine yaptığımız bir tercih değil. Nerede olduğumuza bağlı olarak, tekrar tekrar, sürekli olarak bu tercihi yapmamız gerekiyor.

Audre: Fakat bize düşünmenin, bilgiyi kodlamanın belli eski yöntemlerinin, anlamanın belli yollarının öğretildiğini

düşünüyorum. Önceden var olmayanın olası şekilleri, şu an olası olduğu söylenenlerden farklı ve onların ötesinde olana duyduğumuz ismi konmamış, evcilleştirilmemiş arzularımızı sakladığımız o gizli yerde mevcuttur ve anlama, bu gizli yere bir yol inşa etmemize yarar sadece. Ama bize, bu bereketli alanlarımızı yadsımamız öğretildi. Şahsen ben, Siyah annenin kadınlarda daha fazla yeri olduğuna inanıyorum; ama o, erkeklerin de içinde olduğu bir insanlığa adını vermiştir. Oysa erkekler kendi içlerindeki bu parçaya karşı bir duruş benimsemişlerdir; dünyevi ve zamanı baştan başa kat eden. Hem Adrienne, sana daha önce de söylediğim gibi, evrimleştiğimizi hissedebiliyorum. Bir tür olarak...

Adrienne: Kadınlar evrimleşiyor...

Audre: İnsan ırkı kadınlar aracılığıyla evrimleşiyor. Gitgide daha fazla kadının olması bir tesadüf değil. Kulağa biraz delice geliyor değil mi? Gitgide daha fazla kadın doğuyor, hayatta kalıyor ... ve bu yeni güç vaadini ciddiye almalıyız, yoksa aynı hataları tekrar yapacağız. Siyah olsak da olmasak da içimizdeki Siyah anneden dersler çıkaramazsak... Bu gücün erkeklerin içinde de var olduğuna inanıyorum ama onlar bu güçle ilgilenmemeyi tercih ediyorlar, ki bu, öğrendiğim kadarıyla, onların hakkı. Umarım bu tercihleri etkilenmeye açıktır, ama bilmiyorum. Sorunları yenme kafasından hayatı deneyimlemeye geçmenin tek bir jenerasyonda veya tek bir yatırımla gerçekleşebilecek bir değişim olduğunu sanmıyorum. Bu değişimin, harekete geçirmeye çalıştığınız ve bir katkıda bulunduğunuz bütünlüklü bir devinim olduğunu düşünüyorum. Fakat kadınların düşünmediğini veya analiz etmediğini de söylemiyorum. Ya da beyazların hissetmediğini. Dehşet karşısında, kaos karşısında gözlerimizi asla kapamamalıyız diyorum. Öyle bir kaos ki o Siyah, yaratıcı, dişil, karanlık, reddedilmiş, karmakarışık...

Adrienne: Uğursuz...

Audre: Uğursuz, kokuşmuş, erotik, muğlak, üzücü...

Adrienne: Bence olumsuzlamak ve aşağılamak için kullanılan sözcükleri kullanıp olumlamaya devam etmemiz gerekiyor. Bu cümlede ve şiirlerinde tekrar tekrar bunu ifade etmeye çalıştığını düşünüyorum. Ve bu "Siyah güzeldir" demek kadar basit bir şey de değil.

Audre: Siyah bir makinenin güzel olan hiçbir yanı yoktur. Biliyor musun Adrienne, ben lisedeyken okul dergisinin editörü, şiirimi reddetme gerekçesini yumuşatmak için bana "Audre, günün sonunda kösnül bir şair olmak istemiyorsun değil mi?" demişti.

Adrienne: Bana da bir şair olarak öfkeli olmamam, kişisel olmamam gerektiği söylendi.

Audre: "Erotiğin Fayaları"nı yayımladıktan sonra metni okuyan bazı kadınlar yazdıklarımın antifeminist olduğunu söylediler. Erotikten bir yol gösterici olarak faydalanmanın...

Adrienne: Antifeminist olduğunu?

Audre: Bizi tekrardan görünmez, kullanılamaz olana indirgediğini. Bu metni yazarak bizi, içgörüsüz bir sezgiler alanına tümüyle geri döndürdüğümü.

Adrienne: Ama o denemede de emek ve güçten, yani var olan en politik iki şeyden bahsediyorsun.

Audre: Evet, ama onların anladıkları başka... Üstelik buna en başta atıfta bulunuyorum: Erotiğin, hatta bu sözcüğün kendisinin bile sık sık bize karşı kullanıldığını, bize en derinlerimizde olan şeylerden şüphe duymanın öğretildiğini ve böylelikle kendimizin, kendi hislerimizin aleyhinde tanıklık etmeyi öğrendiğimizi söylemeye çalışıyorum. Kendi hayatlarımız ve kadın olarak nasıl hayatta kaldığımız açısından konuştuğumuzda, erotiğe dair bilgimizi yaratıcı bir şekilde kullanabiliriz. İnsanların kendileri aleyhinde tanıklık etmesini sağlamanın yolu polis taktikleri ve ezici teknik-

lerden geçmiyor. Bunun yolu, onu insanların içine işlemek, böylelikle kendi içlerindeki onaylanmamış her şeyden şüphe duymayı ve içlerindeki en yaratıcı şeyi ilk olarak reddetmeyi öğrenir insanlar. Bu sayede içlerindeki alev daha tutuşmadan söner. Bir Siyah kadının emeğini değersizleştiren başka bir Siyah kadın. Saç düzleştiricisi alıp kütüphanedeki dolabıma koyan Siyah kadın. Söz konusu olan Siyah erkekler bile değil; Siyah kadınlar olarak birbirimizin aleyhine tanıklık ediyoruz. En parlak zihinlilerimizin, en yaratıcı ve analitik kadınların erotiğe bu şekilde sırtını dönmesi rahatsız edici ve yıkıcı bir gerçek. Zira eski iktidarla, sadece eski iktidar ilişkileri içinden savaşamayız. Savaşabilmemizin tek yolu, direnirken varlığımızın her yönüne dokunan alternatif bir yapı kurmak.

Adrienne: Dersler, Siyah çalışmaları, kadın çalışmaları hakkında söylediğin gibi: Bu sadece eski iktidar ilişkileri çerçevesinde tarihimize, edebiyatımıza veya teorimize sahip olmamıza "izin verilmesi" meselesi değil. Söz konusu olan hayatımızın her dakikası, rüyalarımızdan sabah uyanmamıza, dişlerimizi fırçalamamızdan öğretmenlik yapmaya gitmemize kadar...

Audre: Siyah ve beyaz kadınlar hayatlarında farklı tercihlerle karşılaşıyorlar, deneyimlerimiz, rengimiz yüzünden tamamen farklı belli tuzaklar çevreliyor bizi. Yüzleştiğimiz bazı sorunların farklı olmasından öte, bizi etkisizleştirmek için kullanılan kimi silahlar ve tuzaklar da farklı.

Adrienne: Keşke bu konuyu daha çok inceleyebilsek, hem senle benim açımdan, hem de genel anlamda. Siyah ve beyaz kadınlar olarak bize sunulan alternatifler veya tercihler arasındaki fark hakkında konuşulması, yazılması gerekiyor bence. Bu duruma ya-hep-ya-hiç şeklinde bakmak tehlikeli. Oysa bence bu çok karmaşık bir şey. Beyaz kadınlara sürekli olarak tercihler veya tercih yanılsamaları sunuluyor. Gerçi

gerçek seçimler sunulduğu da inkâr edilemez. Bu ikisi arasındaki farkı her zaman algılayamıyoruz.

Audre: Adrienne, günlüklerim seninle kafamda ettiğim sohbetlerle dolu. Seninle bu sohbetleri etmeye devam edip hep günlüğüme düşeceğim çünkü stereotipik ya da sembolik olarak bu sohbetler, sanki biz iki sesmişiz gibi, Adrienne ve Audre'yi aşan bir Siyah kadın/beyaz kadın alanında gerçekleşiyor.

Adrienne: Kafanda ve günlüğünde yürüttüğün sohbetlerden mi yoksa şu yeryüzü üstünde yürüttüğümüz sohbetlerden mi bahsediyorsun?

Audre: Kafamın içinde var olup günlüğüme aktardığım sohbetlerden. Bu konuşma da, bence, onlardan biri; farklı tuzaklarla ilgili olan. Bir keresinde telefonla konuşurken bana "Bunu sezdiğini söylemen bana yetmiyor" dediğinde sesinde tınlayan o sabırsızlığı hiç unutamam. Hatırlıyor musun? Ben asla unutmayacağım. Ne kastettiğini anlamama rağmen, aynı anda kendi üslubumun, kendi algılama ve formüle etme biçimimin silinip atıldığını hissetmiştim.

Adrienne: Tamam ama söz konusu olan senin üslubunun silinmesi değil. Zira ben de kendi üslubumun sezgisel olduğu düşünüyorum, anlıyor musun? Üstelik hayatım boyunca göğüs gerdiğim zorluklardan biri de bana rasyonel, mantıklı, soğukkanlı olduğumun söylenmesiydi; hâlbuki o buz kestiren manasıyla ne soğukkanlı, ne rasyonel ne de mantıklı biriyim. Fakat senin deneyimini kendi deneyimime aktarmaya çalışırken zaman zaman her şeyi etraflıca duymaya ihtiyacım olduğu oluyor. Her şeyin "Ah evet, anlıyorum" ifadesinde kaybolup gitmesinden korkuyorum. Hatırlıyorsan bahsettiğin o telefon konuşması, feminizm ve ırkçılık hakkında yazmaya çalıştığım bir denemeyle ilgiliydi. Sana bu konuşmanın "Beni anlamıyorsun", "Seni anlayamıyorum" veya "Evet, elbette birbirimizi anlıyoruz çünkü birbirimizi

seviyoruz" gibi bir döngüye dönüşmesine izin vermeyelim demeye çalışıyordum. Saçmalık bu. Dolayısıyla senden bir tür belgelendirme beklediğimde, bunun sebebi farkın, ırkçılığın aramızda yarattığı alanları ciddiye almam. Ne demek istediğini bana açıklamazsan senin bildiklerini bildiğimi öylece varsayamayacağım zamanlar oluyor.

Audre: Ama ben de belgelendirme talebini algılarımın sorgulanması ve keşfetme sürecinde olduklarımın değersizleştirmesiyle ilişkilendiriyorum.

Adrienne: Öyle değil. Algıladıklarını algılamamda bana yardımcı ol. Sana söylemeye çalıştığım bu.

Audre: Ama belgelendirme, birinin algılamasına yardımcı olmaz ki. En iyi ihtimalle, algıyı analiz etmekle kalır. En kötü ihtimalle, çekirdekteki farkındalığa yoğunlaşmayı ve nasıl hissettirdiğine giden yolu takip etmeyi engelleyen bir perde oluşturur. Bir kez daha, bilgi ve anlama ayrımına geldik. Uyum içerisinde işleyebilirler ama birbirlerinin yerine geçemezler. Fakat belgelendirmeye duyduğun ihtiyacı da reddetmiyorum.

Adrienne: Zaten bana bunu her zaman şiirlerinle, en son yazdığın düzyazı metninle[11] ve sürekli ettiğimiz sohbetlerle verdiğini hissediyorum. Artık bunun eksikliğini hissetmiyorum.

Audre: Kütüphaneci olduğumu unutma. Bilgiyi bir düzene koymak ve analiz etmek için belli araçlar edinebileceğime inandığımdan kütüphaneci oldum ben. Dünyadaki her şeyi bilemezdim ama bunları öğrenmek için araçlar edinebilirdim. Fakat bunun değeri sınırlıydı. Senin için Abomey'e giden yolu belgelendirebilirim ve doğru, o bilgi olmadan oraya ulaşamayabilirsin. Yani dediklerine saygı duyuyorum. Ama

11 *Zami: A New Spelling of My Name*, ilk olarak 1982'de Persephone Press tarafından yayımlanmış ve 1983'te Crossing Press tarafından yeniden basılmıştır.

oraya vardığında, neden, ne için oraya gittiğini ancak sen bilirsin, zira onu arayan da, hatta belki bulan da sensin.

Dolayısıyla belli evrelerde bu belgelendirme talebi bir tür göz bağına, kendi algılarımın bir sorgusuna dönüyor. Bir keresinde biri beni Afrika'daki tanrıçayı, *The Black Unicorn*'a[12] [Tek Boynuzlu Siyah At] binen kadın serfi belgelendirmemekle suçladı. Gülmek dışında elimden bir şey gelmedi. Ben bir şairim, tarihçi değil. Bildiğimi paylaşmayı umuyorum sadece. Çok istiyorsan şimdi sen gidip belgelendir.

Senin için de böyle mi bilmiyorum Adrienne ama ben algılarımı söze dökmekte, o derin yere ulaşmakta, bu ele alma biçimini geliştirmekte yeterince zorluk çektim. Belgelendirme bu noktada çoğu zaman faydasız. Nasıl ki tasavvur eylemden ya da başarıdan önce geliyorsa, algılar da analizden önce geliyor. Bir şiire erişmek gibi...

Ömrüm boyunca adına savaşmam gereken tek şey buydu; her şeyin nasılına dair algılarımı korumak ve sonra da, onları eşzamanlı olarak nasıl kabullenip düzelteceğimi öğrenmek. Üstelik bunu inanılmaz bir muhalefete ve acımasız bir şekilde yargılanmaya rağmen yapmak. Kendi algılarımla ve içsel bilgimle ilgilenmek, onların beni çıkardığı yola koyulmak yerine onları sorgulayarak çok zaman kaybettim.

Adrienne: Hoş, aramızda olan biten tüm bu şeylerin bir başka yönünün daha olduğunu düşünüyorum. Özellikle de bana her şeyi etraflıca anlatmanı istediğim o telefon konuşmasının. Senin kimi algılarına karşı çok direnç gösterdiğimi hissediyorum. Benim için çok acı verici olabiliyorlar. Aramızda olan bitenlere, Siyah ve beyaz insanların arasında olan bitenlere, Siyah ve beyaz kadınların arasında olan bitenlere dair algılarından bahsediyorum. Böyle olunca, senin algılarını duraksamadan öylece kabul edemiyorum. Bazıları benim için çok zor. Ama onları inkar etmek de istemiyorum.

12 *The Black Unicorn* (W.W. Norton and Company, New York, 1978).

Bunu yapmayı kaldıramam, biliyorum. "Bu, kullanabileceğim bir şey mi? Bununla ne yapacağım?" diye uzun uzun, dikkatle düşünmem gerekebiliyor. Büyük bir coşkuyla söylediklerinin akışına kendimi kaptırmamak için bir adım geri çekilmeye çalışmam gerekiyor. İçimde bir parça tümüyle direnç göstermek isterken bir parça da tümüyle kabul etmek istiyor ve bu ikisinin arasında ayaklarımı basacak yeri bulmaya çalıştığım bir alan var. Senin algılarını silip yok etmeyi ya da seni anlamadığımda anlamışım gibi davranmayı kaldıramam ben asıl. Ve eğer bu bir ırkçılık meselesiyse, ki sadece dışarıdan gelen aleni şiddetten değil, aynı zamanda görme biçimlerimiz arasındaki farklardan da bahsediyorum, şu soru hep bâki: "Bunu nasıl kullanabilirim? Bu konuda ne yapabilirim?"

Audre: "Bu hakikatin ne kadarını görmeye katlanabilirim / ve yine de hayatta kalabilirim / gözlerimi bağlamadan? / Bu acının ne kadarından / faydalanabilirim?"[13] Bizi geride tutan şey, önemli olan o soruyu soramamamız, o gerekli adımı atamıyor olmamız. *The Black Scholar*[14] için yazdığım metni biliyorsun. O metin faydalı olsa da kısıtlıydı çünkü bazı asli soruları sormadım. Kendime bu soruyu sormadığım için, hatta bu sorunun farkında bile olmadığım için, o metinde enerjimin çoğunu boşa harcamışım. Onu tekrar tekrar okudum ve kendi kendime bu metin tam olarak olması gerektiği gibi değil dedim. O zamanlar, demek istediklerim *The Black Scholar* için kabul edilemez olduğundan kendimi tuttuğumu düşünüyordum. Ama sorun aslında bu değildi. Kendimi tutuyordum çünkü kendime şu soruyu sormamıştım daha: "Beyaz erkek pozisyonunu takınmak istemiyorlarsa eğer, o zaman neden kadınların kadınları sevmesi Siyah erkekler için bu kadar

13 "Need: A Choral of Black Women's Voices" içinde, *Chosen Poems*, s. 115.

14 Bkz. "Yüzeyi Kazımak: Kadınlara ve Sevmeye Dair Engeller Üzerine Bazı Notlar," bu kitapta, s. 55.

büyük bir tehdit oluşturuyor?" Bu, ne kadar yük kaldırabileceğimle alakalı, o zamanlar aslında sandığımdan çok daha fazlasını kaldırabileceğimi fark edemememle alakalı bir meseleydi. Bu algıyı sırf öfke veya yıkım dışında nasıl kullanabileceğimle alakalı da bir meseleydi ayrıca.

Adrienne: Mesele öfke ve yıkıma gelmişken, "Power"[15] şiirinin ilk beş satırında tam olarak ne söylemek istiyorsun?

Audre: "Şiirin farkı / retorikten / hazır olmaktır / kendini öldürmeye / çocukların yerine." Nasıl mı hissediyordum? Bir davayla çok ilgileniyordum...

Adrienne: Siyah bir çocuğu silahla vurduktan sonra beraat eden beyaz polisin davası. Bu şiiri yazdığın sıralar birlikte bir öğlen yemeğine çıktığımızda bahsetmiştin.

Audre: Polisin beraat ettiğini araba kullanırken radyodan duydum. Öfkeden midem bulandı. Öyle canım sıkılmıştı, öyle kızmıştım ki kaza yapmadan yola devam edebilmek için arabayı kenara çekip defterime bir şeyler karalamaya karar verdim. Ve bu satırları yazdım. Öylece yazıyordum ve bu şiir hiçbir hüner sergilemeden dökülüverdi. Herhalde bundan dolayı sana ondan bahsetmişimdir çünkü onu bir şiir olarak görmüyordum. Katilin John Jay'de bir öğrenci olduğunu ve onu koridorlarda yürürken görmüş olabileceğimi, tekrar görebileceğimi düşünüyordum. Hak ettiği ceza neydi? Başka ne yapılabilirdi? Jüride bir Siyah kadın vardı. O kadın ben olabilirdim. Şimdi burada, John Jay'de ders vermeye devam ediyorum. Onu öldürmeli miyim? Bana düşen en etkili rol ne? Jürideki Siyah kadını da aynı şekilde öldürmeli miyim? Kararı alma aşamasında bu kadın ne kadar güçlü durdu, ben ne kadar güçlü durabilirdim...

Adrienne: On bir beyaz adama karşı...

Audre: ...senin şartlarına uygun olacak şekilde ifade edilmeyen bir iktidarın karşısında duyulan atalardan kal-

15 *The Black Unicorn*, s. 108-110.

ma bir korku. Jüri bu; beyaz eril iktidar, beyaz eril yapılar. Onlara karşı nasıl bir pozisyon alabilirsin? Tehdit edici farka öldürülmeden veya öldürmeden nasıl uzanabilirsin? İnandıklarınla nasıl baş eder, onları teori, hatta duygu olarak bile değil, tam da eylem, etki ve değişimin riskli çizgisi üstünde nasıl yaşarsın? O şiirde tüm bunlar akıp dolanıyor işte. Ama o zamanlar bu bağlantılara dair hiçbir hissim, fikrim yoktu, sadece kendimin o kadın olduğumu biliyordum. Her yerde ve her zaman yapılması gerekenleri yapmak için kendimi o riske atmanın çok zor ama kesinlikle çok önemli olduğunu, bunu yapmamanınsa korkunç bir ölüm olacağını. Ve kendini böyle riske atmak, içinde bir parçayı öldürmeye benziyor; bir şeyi öldürmen, sonlandırman, tanıdık ve güvenilir olanı yok etmen gerekiyor ki yeni bir şey doğabilsin, kendi içimizde, dünyamızda. Ve bir uçurumun kenarında, bir mecburiyetten, tercih ettiğin için değil de zorunda olduğun için yazıyor olma hissi, o hayatta kalma mücadelesi hissi. O şiir, manevi oğlumun tekrar tekrar ölmesinin verdiği acının yanı sıra tüm bu bahsettiklerimden doğdu. Tasavvurunuzun herhangi bir parçasını yaşadığınız anda bu sizi, ardı arkası kesilmeyen bir saldırıya açık hale getiriyor. Zorunlulukların, dehşetlerin, ama aynı zamanda mucizelerin, imkânların saldırısına.

Adrienne: Ben de tam, biraz da öbür tarafı anlat diyecektim.

Audre: Mucizeler, mutlak mucizeler, imkânlar; durmak bilmeyen meteor yağmurları, bir bombardıman gibi, biteviye bağlantılar. Sonra bir de, hayatta kalmaya yarayan şeyleri tahrif edilmiş olanlardan, benliğimiz için yıkıcı olandan ayıklama çabası.

Adrienne: Yapılması gereken ne çok şey var; tahribatları reddetmek, kullanabileceklerimizi muhafaza etmek. Candan sevdiğimiz insanların ürettiği çalışmalarda bile.

Audre: Evet, seçici bir şekilde açık olmaya bir adanmışlık. Fiziksel anlamda hayatta kalma mücadelemde bunu yapmam gerekti örneğin. Hem kanserle yaşayıp hem de ona yenik düşebileceğim onca yola sapmamayı nasıl başaracağım? Ne yapmam gerekiyor? Üstelik bununla karşı karşıya kalınca, size olasılıklardan bahsedecek birisi de olmuyor. Hastanedeyken şöyle düşünüp durdum, bakalım bir, mutlaka bir yerlerde birisi olmalı, kanser hastası Siyah bir lezbiyen feminist, acaba o nasıl bunun üstesinden geldi? Sonra kendi kendime dedim ki, canım, o kişi sensin, şimdilik. Bir sürü kitap okudum ve sonunda, bunu nasıl başarabileceğimi bana kimsenin anlatamayacağını fark ettim. Seçici olmam, bana doğru hissettireni kendim bulmam gerekiyor. Kararlılık, şiir; bunların hepsi emeğimin bir parçası.

Adrienne: 1977'de ilk kez biyopsi yaptırdığın zamanı düşünüyorum, ikimizin de Şikago'daki bir panelde "Sessizliğin Dil ve Eyleme Dönüşmesi" üzerine konuşmamız gerekiyordu. MLA'ya [Modern Diller Derneği] gitmenin imkansız olduğunu söylemiştin, hatırladın mı? Gidemeyeceğini, buna ihtiyaç duymadığını, panele katılmanın senin için çok da önemli olmadığını söylemiştin. Ama sonunda oraya çıktın ve o sözleri söyledin. Bunu kendin için olsa da sırf kendin için yapmadın üstelik.

Audre: Bana "Niye tam şu anda yaşadıklarını anlatmıyorsun?" diye sormuştun. Ben de "Ama bunun panelle hiçbir ilgisi yok ki" diye sana cevap vermeye koyulmuştum. Tam bu laflar ağzımdan dökülürken "Sessizlik" ve "Dönüşüm" sözcüklerini hissettim. Bu deneyim hakkında daha önceden hiç konuşmamıştım... Bu bir sessizlik... Bunu dönüştürebilirim miyim? Aralarında bir bağlantı var mı? En önemlisi, bunu nasıl paylaşacağım? İşte bir yazı tam da böyle kağıda dökülür, bağlantılar yazıya dökerken netleşir sanki. O metin[16] ve "A Litany for

16 Bkz. "Sessizliğin Dil ve Eyleme Dönüşmesi", bu kitapta, s. 49.

Survival"[17] aşağı yukarı aynı zamanda yayımlandı. İçimden bir his, muhtemelen bedensel bir sezgi, bana hayatın bir daha asla aynı olmayacağını söylüyordu. Şimdi olmasa bile eninde sonunda yüzleşmem gereken bir şeydi bu. Kanser yüzünden olmasa da bir şekilde, hayatta kalma mücadelemin niçinlerinin yanı sıra şartlarını ve araçlarını incelemem gerekecekti, hem de değişimin içinde. Yaptığım işlerin çoğunu kanser olduğumun bilincine varmadan önce yaptım. O metinde yer verdiğim ölüm ve ölmeye dair meseleler, güç ve dayanıklılıkla ilgili sorular ve "Neyin bedelini ödüyorum" hissi, benim için bir yıl sonra çok önemli bir hale geldi. "Erotiğin Faydaları" 1978'de göğüs kanseri olduğumu öğrenmemden dört hafta önce yazılmıştı.

Adrienne: Yine burada, önceden var olmayan ama var olmasına ihtiyaç duyduğun şiirleri yaratmakla ilgili söylediğin şeye geliyoruz.

Audre: O metnin varlığı kendimi toparlayıp Houston ve Kaliforniya'ya seyahat etmemi sağladı, tekrar çalışmaya başlamamı sağladı. O sözcükleri bulmasaydım tekrardan yazmaya ne zaman başlayabilirdim bilmiyorum. Farkında mısın, başladığımız yere geri döndük, çünkü bilmenin ve anlamanın buluştuğu nokta burası. Anlamanın yaptığı şey, bilginin kullanıma açılmasını sağlamak. Aciliyeti, itici gücü, güdüsü buradan geliyor. Yeni bitirmiş olduğum bir düzyazıyı nasıl yazdığımı bilmiyorum, yazmam gerektiğini biliyordum sadece.

Adrienne: Yani bildiğini anlaman ve ayrıca başkalarına da açman gerektiğini biliyordun.

Audre: Aynen öyle. Bir sürecin ayrılmaz iki unsuru. Ama, en azından benim için, ilk önce bildiğimi bilmem gerekiyordu, hissetmem gerekiyordu.

çev. Yusuf Demirörs

17 *The Black Unicorn*, s. 31.

EFENDİNİN ARAÇLARI EFENDİNİN EVİNİ ASLA YIKAMAZ[1]

Bir yıl önce, New York Üniversitesi Enstitüsünde gerçekleşecek bu konferansa katılmayı kabul ettiğimde Amerikalı kadınların hayatlarında farkların -ırk, cinsiyet, sınıf ve yaş farklarının- rolüyle ilgili bildirileri yorumlayacağımı düşünüyordum. Bu farklara dair mülahazaların yokluğu, kişisel veya politik olana dair herhangi bir feminist tartışmayı zayıflatır.

Çok çeşitli farklarımızı incelemeksizin, özellikle yoksul kadınlara, Siyah kadınlara ve Üçüncü Dünya Ülkesi kadınlarına ve lezbiyen kadınlara dair önemli verileri dikkate almaksızın feminist teoriye dair herhangi bir tartışma yürütülebileceğini farz etmek akademiye özgü bir kibir. Ama işte, bu konferansın Siyah feminist ve lezbiyenlerin katkılarının sunulduğu tek panelinde yorumlarımı aktarmak için davet edilmiş bir Siyah lezbiyen feminist olarak karşınızdayım. Bu durumun, ırkçılığın, cinsiyetçiliğin ve homofobinin birbirinden ayrılmaz olduğu bir

1 "Kişisel ve Politik Paneli"ne Yorumlar, İkinci Cins Konferansı, New York, 29 Eylül 1979. [Bu çeviri ilk defa *Cogito* dergisinin "Irkçılığı Görmek" başlıklı sayısında yayımlanmıştır, Sayı 101, Bahar 2021, ç.n.]

ülkede bu konferansın vizyonuna dair açık ettikleri çok üzücü. Bu konferansın programını okuyunca, lezbiyen ve Siyah kadınların varoluşçuluğa, erotik olana, kadınların kültürüne ve sessizliğe, feminist teoriyi geliştirmeye veya heteroseksizme ve iktidara dair söyleyecek hiçbir şeyleri olmadığını sanırsınız. Peki, burada sunum yapan iki Siyah kadının dahi kelimenin tam anlamıyla son dakikada bulunmuş olması kişisel ve politik açıdan ne anlama gelir? Irkçı ataerkinin araçları, aynı ataerkinin meyvelerini analiz etmek için kullanıldığında, bu ne anlama gelir? Değişimin yalnızca çok dar, kısıtlı bir çeperde mümkün olduğu ve yalnızca bu dar, kısıtlı çepere izin verildiği anlamına gelir.

Lezbiyen bilincine veya Üçüncü Dünya Ülkesi kadınlarının bilincine dair mülahazaların yokluğu, bu konferansta ve burada sunulan bildirilerde büyük bir boşluk yaratıyor. Örneğin, kadınlar arasındaki maddi ilişkileri konu alan bir bildiriyi dinlerken, benim Siyah bir lezbiyen olarak bilgimi tamamen yok sayan, "ya öyle/ya böyleci" (*either/or*) bir bakım ve besleme (*nurturing*) modelinin bilincindeydim. Bu bildiride kadınlar arasındaki karşılıklılığa dair bir inceleme yoktu, müşterek destek sistemleri veya lezbiyenler ve kendini kadın olarak tanımlayan kadınlar arasında olduğu gibi bir karşılıklı bağımlılık da yoktu. Oysa, o bildiride ifade edildiği üzere "kendilerini özgürleştirmeye çalışan kadınlar", sadece ataerkil bir bakım ve besleme modelinde "sonuçlara kıyasla çok büyük bir bedel ödemek zorunda kalır"

Kadınlar için birbirlerine bakım verme ihtiyacı ve arzusu patolojik değil, kurtarıcıdır ve gerçek gücümüzü tam da bunun bilgisi dahilinde keşfederiz. Ataerkil dünyanın bu kadar korktuğu şey de bu gerçek bağdır işte. Kadınlara verilen tek toplumsal gücün annelik olduğu tek yapı, ataerkil yapıdır.

Kadınların birbirine bağımlılığı, *Ben*'in, kullanılmak üzere değil, yaratıcı bir şekilde *varolmasına* izin veren özgür-

lüğe götüren yoldur. Edilgen *varlık* ile etkin *varoluş* arasında bir fark vardır.

Kadınlar arasındaki farkın salt hoş görülmesini savunmak en iğrenç reformizmdir. Farkın hayatımızdaki yaratıcı işlevinin bütünüyle inkârıdır. Fark salt hoş görülmemeli, yaratıcılığımızın bir diyalektik gibi kıvılcımlanması için zorunlu olan kutupluluğun kaynağı olarak görülmelidir. Birbirine bağımlılığın bir mecburiyet olması, ancak böylelikle tehditkâr olmayan bir hâle gelir. Dünyada yeni oluş yollarını arayacak güç ile herhangi bir ayrıcalığın olmadığı durumlarda eyleme cesareti ve süreklilik ancak teslim edilen ve birbirine eşit olan farklı kuvvetlerin birbirine bağımlılığı içinde üretilebilir.

Bilginin kaosuna inmemize ve bu kaostan geleceğimizin gerçek yüzleriyle -bu geleceği var edebilecek değişimleri gerçekleştirecek güç eşliğinde- dönmemize olanak sağlayan güvence karşılıklı (baskın olmayan) farkların birbirine bağımlılığı içinde bulunur. Fark, kişisel gücümüzün demir misali dövülerek biçimlendirildiği bu ham ve güçlü bağdır.

Kadınlar olarak, ya farklarımızı görmezden gelmemiz ya da bu farkları değişime etki edecek kuvvetler olarak değil, bölücülük ve şüphe sebepleri olarak görmemiz gerektiği öğretildi bize. Müştereklik (*community*) olmadan özgürleşme olmaz, bireyle maruz kaldığı zulüm arasında olabilecek en kırılgan ve geçici ateşkes ilan edilmiş olur sadece. Öte yandan müştereklik, farklarımızdan sıyrılmak anlamına gelmediği gibi bu farklar yokmuş gibi davranılan patolojik bir aldatmaca anlamına da gelmemelidir.

Bu toplumun kabul edilebilir kadın tanımı çerçevesinin dışında duranlarımız; fark potasında eritilenlerimiz -yoksul olanlarımız, lezbiyen olanlarımız, Siyah olanlarımız, daha yaşlı olanlarımız- bilir ki *hayatta kalmak akademik bir yetenek değildir.* Hayatta kalmak, rağbet görmeyerek ve bazen de hakarete uğrayarak nasıl tek başına ayakta

duracağını ve bu yapının dışındakiler olarak tanımlanmış başkalarıyla birlikte hepimizin serpilebileceği yeni bir dünya tanımlamaya ve onu aramaya adanmış bir ortak davanın nasıl güdülebileceğini öğrenmektir. Farklarımızı alıp nasıl güce dönüştürebileceğimizi öğrenmektir. Çünkü *efendinin araçları efendinin evini asla yıkamaz.* Bu araçlar geçici olarak efendiyi onun oyununda yenmemizi sağlayabilir ama hiçbir zaman hakiki bir değişim getirmemize olanak sağlamayacaklar. Ve bu olgu, hâlâ efendinin evini tek destek kaynağı olarak tanımlayan kadınlar için tehditkâr bir hal alır yalnızca.

Yoksul kadınlar ve Renkli tenli kadınlar evlilik içi köleliğin gündelik tezahürleriyle fuhuş arasında bir fark olduğunu biliyor çünkü 42. Cadde'de dizilenler bizim kızlarımız. Eğer beyaz Amerikan feminist teori aramızdaki farklarla ve bunun sonucunda, maruz kaldığımız zulüm arasındaki farklarla uğraşmak istemiyorsa, siz feminist teori konferanslarına katılırken evinize temizliğe gelen ve çocuklarınıza bakan kadınların çoğunlukla yoksul ve Renkli tenli kadınlar olduğu gerçeğiyle nasıl başa çıkmayı düşünüyorsunuz? Irkçı feminizmin arkasında yatan teori nedir?

Hepimize olanaklar sunan bir dünyada, kişisel görüşlerimiz politik eylemin temellerini atmaya yardımcı olur. Akademik feministlerin, farkı can alıcı bir güç olarak tanıma konusundaki başarısızlıkları, ilk ataerkil dersin ötesine ulaşma konusundaki başarısızlıktır. Bizim dünyamızda, "böl ve fethet" taktiği, "tanımla ve güçlendir" stratejisine dönüşmek zorundadır.

Neden bu konferansa katılacak başka Renkli tenli kadınlar bulunmadı? Neden bu konferans için iki kişinin beni araması bana danışıldığı anlamına geliyor? Siyah feministlerin adları için danışılacak tek olası kaynak ben miyim? Paneldeki siyah konuşmacı bildirisini kadınlar arasındaki önemli

ve güçlü sevgi bağı vurgusuyla sonlandırdı ama, birbirlerini sevmeyen feministlerin ırklar arası iş birliği ne olacak peki?

Akademik çevrelerde bu sorulara sık sık, "Kime soracağımızı bilmiyorduk" cevabı veriliyor. Ancak bu cevap, Siyah kadınların sanatının kadın sergilerinin, Siyah kadınların çalışmalarının -ara sıra kendilerine yer bulabildikleri "Üçüncü Dünya Ülkelerinde Kadın Sorunu Özel Sayısı" hariç- feminist yayınların ve Siyah kadınların metinlerinin okuma listelerinizin dışında bırakılmasına yol açan sorumluluktan kaçınma yaklaşımının, kaypaklığın ta kendisi. O halde, Adrienne Rich'in yakın zamanlı bir konuşmasında söylediği gibi, beyaz feministler son on yılda kendilerini inanılmaz derecede geliştirdilerse eğer nasıl oldu da, bir hareket olarak hayatta kalmamızın anahtarı olan bir konuda, Siyah kadınlara ve kendi aramızdaki -beyaz ve Siyah- farklara dair eğitmediniz kendinizi?

Günümüz kadınları erkek cehaletinden doğan boşluğun ötesine uzanmaya ve erkekleri varoluşumuz ve ihtiyaçlarımız konusunda eğitmeye çağrılıyor hâlâ. Bu, tüm ezenlerin, ezdikleri insanları efendinin endişeleriyle oyalamak adına başvurdukları birincil ve eski bir araçtır. Şimdi de, varoluşumuz, farklarımız, müşterek hayatta kalışımızdaki göreceli rollerimiz hakkında beyaz kadınları eğitmenin Renkli tenli kadınların görevi olduğunu duyuyoruz. Bu, güçlerin bölünmesi ve ırkçı ataerkil düşüncenin trajik bir tekrarıdır.

Simone de Beauvoir'ın zamanında dediği gibi: "Yaşama gücümüzü ve eyleme geçme sebeplerimizi, hayatlarımızın hakiki koşullarına dair bilgimizden almalıyız."

İçinde bulunduğumuz bu zamanda ve mekânda, ırkçılık ve homofobi hayatımızın gerçek koşulları. *Burada bulunan herkesi kendi içinde derinlerdeki bilgiye ulaşmaya ve orada yaşayan her tür farka yönelik dehşet ve tiksinme duygularına temas etmeye çağırıyorum. Bu duyguların kimin yüzünü takındığını gö-*

rün. Politik olarak kişisel olan işte o zaman bütün seçimlerimizi aydınlatmaya başlayabilir.

çev. Alâra Kuset

YAŞ, IRK, SINIF VE CİNSİYET: KADINLAR FARKI YENİDEN TANIMLIYOR[1]

Batı Avrupa tarihi, bizi insani farkları basit karşıtlıklar üzerinden anlamaya alıştırır: baskın/tabi, iyi/kötü, yukarı/aşağı, üst/ast. İyi'nin insani ihtiyaç değil de kâr temelinde tanımlandığı bir toplumda, sistemik zulüm yoluyla kendilerini bir fazlalık gibi hissetmelerini sağlayıp, insanlıktan çıkarılmış alt tabaka konumuna yerleştirilebilecek bazı insan grupları hep olacak. Bu toplumun içindeki böyle gruplar Siyahlardan ve Üçüncü Dünya insanlarından, işçi sınıfı üyelerinden, yaşlılardan ve kadınlardan oluşur.

Irklar arası bir ilişkisi olan, biri erkek iki çocuk annesi kırk dokuz yaşında Siyah lezbiyen feminist bir sosyalist olarak, kendimi çoğu kez öteki, sapkın, alt tabaka ya da düpedüz yanlış tanımlanan bu grubun içerisinde buluyorum. Amerikan toplumunda geleneksel olarak, ezilen ve nesneleştirilen grupların üyeleri olarak hayatımızın gerçekleri ile bizi ezenlerin bilinci arasındaki boşluğu aşacak bir köprü kurmamız bekleniyor. Ha-

1 Copeland Kolokyumu'nda sunulan metin, Amherst Koleji, Nisan 1980.

yatta kalmak için, en az elmalı turta kadar amerikaya özgü olan zulmü yaşayan bizlerin her zaman birer gözlemci olması, ezenlerin dilini ve davranışlarını tanıması, hatta bazen bir tür yanılsamalı koruma elde etmek adına bunları benimsemesi gerekti. Ne zaman bir iletişim kurma fırsatı çıksa bize uygulanan zulümden yararlananlar bilgimizi onlarla paylaşmaya davet eder bizi. Yani ezenlere yaptıkları hataları göstermek ezilenlerin sorumluluğudur. Okulda, çocuklarımın kültürünü reddeden öğretmenleri eğitmek benim sorumluluğum mesela. Siyahlar ve Üçüncü Dünyalılar olarak bizlerden beyaz insanları insanlığımız hakkında eğitmemiz beklenir. Kadınların erkekleri eğitmesi beklenir. Lezbiyenlerin ve gey erkeklerin heteroseksüel dünyayı eğitmesi beklenir. Ezenler konumlarını korurlar ve kendi eylemlerinin sorumluluğunu almaktan kaçarlar. Bu çaba, kendimizi yeniden tanımlamaya, şimdimizi değiştirip geleceğimizi inşa etmek için gerçekçi senaryolar tasarlamaya yönlendirebileceğimiz enerjimizi sürekli olarak emer.

Dışlananlara fazla nüfus olarak ihtiyaç duyan bir kâr ekonomisinde farkın kurumlaştırılmış reddi mutlak bir gerekliliktir. Böyle bir ekonominin parçası olarak hepimiz, insani farklara korku ve nefretle yaklaşıp, onlarla üç şekilde baş etmeye, yani ya onları görmezden gelemeye, bu olmuyorsa üstünlük kazandıracağını düşündüğümüz farkı taklit etmeye ya da aşağı konumda olduğunu düşündüğümüz farkı yok etmeye programlanmış haldeyiz. Ama insani farklarla eşitler olarak ilişkilenmemizi sağlayacak hiçbir modelimiz yok. Sonuç itibariyle bu farklar, ayrımlara ve kafa karışıklığına hizmet edecek yanlış adlandırmalarla ifade edilip kötüye kullanılıyor.

Elbette aramızda ırk, yaş ve cinsiyet gibi gerçek farklar var ama bizi ayıran bunlar değil. Bizi asıl ayıran, bu farkları kabullenmeyi reddetmemiz, onları yanlış adlandırma-

mızdan kaynaklı tahribatlar ile bunların insan davranışı ve beklentileri üzerindeki etkileridir.

Irkçılık, bir ırkın diğer bütün ırklardan doğal olarak üstün olduğu ve dolayısıyla hâkimiyet kurmaya hakkı olduğu inancı. Cinsiyetçilik, bir cinsiyetin diğerinden üstün olduğu ve dolayısıyla hâkimiyet kurmaya hakkı olduğu inancı. Yaşçılık. Heteroseksizm. Elitizm. Sınıfçılık.

Bir ömür boyu her birimiz, bir yandan farkların dayatılmasından kaynaklı tahribatları yaşamımızdan çıkarmaya, bir yandan da bu farkları kabul etmeye, yeniden kendimize mal etmeye ve tanımlamaya uğraşırız. Hepimiz bu tahribatların endemik olduğu bir toplumda yetişiyoruz. Farkı tanımak ve keşfetmek için gereken enerjiyi, çoğu kez sanki bu farklar aşılmaz engellermiş ya da hiç yokmuşlar gibi davranmaya harcıyoruz. Bu da gönüllü bir yalıtılmışlıkla ya da sahte ve aldatıcı bağlar kurulmasına sebep oluyor. Her halükarda, insani farkın hayatımızda yaratıcı değişimin başlangıç noktası olmasına yarayacak araçlar geliştirmiyoruz. İnsanı farktan değil, insani sapmadan bahsediyoruz.

Bilincimizin sınırlarında bir yerde, her birimizin ta kalbinde "ben bu değilim" dediği, *mitik norm* diye adlandırdığım bir şey var. Amerikada bu norm, genel olarak beyaz, ince, erkek, genç, heteroseksüel, hristiyan ve maddi durumu iyi olan kişi olarak tanımlanıyor. Bu toplumun içine yerleşmiş güç tuzakları bu mitik normla bağlantılıdır. Bu gücün dışında duranlarımız, kendimizi çoğu kez farklı olduğumuz yönümüzle tanımlıyor, belki de farktan kaynaklı ve bazılarını kendimizin de uygulayabileceği diğer tahribatları unutup, zulmün ana kaynağının bu fark olduğu kanaatine varıyoruz. Genellikle günümüz kadın hareketi içindeki beyaz kadınlar, kadın olarak gördükleri zulme odaklanıyor ve ırk, cinsel yönelim, sınıf ve yaş farklarını görmezden geliyor. *Kız kardeşlik* sözcüğüyle üzeri örtülen homojen bir deneyim varsayımı, aslında gerçeğe dayanmaz.

Tanınmamış sınıf farkları, kadınlar olarak bizi birbirimizin enerjisinden ve yaratıcı öngörüsünden yoksun bırakıyor. Yakın bir zamanda bir kadın dergisi kolektifi, şiirin daha "özensiz" ve "ciddiyetsiz" bir sanat türü olduğunu söyleyerek sadece düzyazı yayımlama kararı aldı. Oysa yaratıcılığımız büründüğü biçim bile çoğu zaman sınıfsal bir meseledir. Şiir tüm sanat türleri arasında en ekonomik olanıdır. En az fiziki emek, en az materyal gerektiren en gizli sanat türüdür şiir; vardiya aralarında, hastane kantininde, metroda buruşuk kağıt parçaları üzerine yazılabilir. Son birkaç yıldır zor ekonomik koşullar altında bir roman yazmaya giriştiğimde şiir ve düzyazı yazma için gereken materyaller arasındaki farkı anlamaya başladım. Kendi edebiyatımızı sahiplendikçe, şiir de yoksul, işçi sınıfı ve Renkli tenli kadınların hâkim sesi haline geldi. Düzyazı yazmak için kendine ait bir odaya ihtiyaç duyabilirsin, ama bu yetmez, aynı zamanda kağıt tomarları, daktilo ve zaman da gerekir. Görsel sanat üretmek için gerekli materyaller de hangi sanatın hangi sınıfa ait olduğunu belirliyor. Materyallerin çok pahalı olduğu bu devirde heykeltıraşlarımız, ressamlarımız, fotoğrafçılarımız kim? Genel bir kadın kültüründen bahsederken, sanat üretmek için gereken materyallere erişimde sınıfsal ve ekonomik farkların ne kadar etkili olduğunu fark etmemiz gerek.

Her birimizin gelişebileceği bir topluma doğru ilerlerken körlemesine aramıza girip ilişkimizi baltalayan bir başka tahrip edici etmen ise yaşçılık fikridir. Geçmişi görmezden geldiğimizde geçmişteki hataları tekrar etmeye cesaret ederiz. "Kuşak farkı" her baskıcı toplumun kullandığı önemli bir araçtır. Eğer bir komünitenin genç üyeleri yaşlıları hor görüyorsa, onları suçluyorsa ya da gereksiz buluyorsa, asla elbirliği yapamaz, toplumun yaşayan hatıralarını asla inceleyemez ve "Neden?" sorusunu asla soramaz. Bu da ne zaman

ekmek almak için fırına gitsek tekerleği tekrar icat etmemizi gerektiren tarihsel bir unutkanlığa sebep olur.

Öğrendiklerimizi aktaramadığımız veya dinlemeyi bilmediğimiz için annelerimizin öğrendiği o eski derslerin aynısını tekrarlayıp yeniden öğrenmek zorunda kalıyoruz. Mesela şu an söylediklerim daha önce kim bilir kaç kere söylenmiştir? Ya da örneğin kızlarımızın topuklu ayakkabılarla, korselerle ve bacaklarını sımsıkı saran dar uzun eteklerle bedenlerinin engellenmesine ve baskılanmasına tekrardan izin verecekleri kimin aklına gelirdi?

Kadınlar arasındaki ırk farklarını ve bu farkların ima ettiklerini görmezden gelmek, kadınların birleşik gücünü harekete geçirmenin önündeki en büyük tehdittir.

Beyaz kadınlar beyaz olma ayrıcalığına sahip olduklarını görmezden gelip *kadını* yalnızca kendi deneyimleriyle tanımladıkça, Renkli tenli kadınlar "öteki" haline, onların deneyimleri ve gelenekleri de anlaşılamayacak kadar "yabancı" hale geliyor. Kadın araştırmaları ders programlarında kaynak olarak Renkli tenli kadınların deneyimlerinin olmaması bunun bir örneğidir. Kadın edebiyatı derslerinde Renkli tenli kadınların edebiyatına çok az yer veriliyor, diğer edebiyat derslerinde ve bir bütün olarak kadın araştırmalarında ise neredeyse hiç yer verilmiyor. Buna bahane olarak da çoğu kez Renkli tenli kadınların edebiyatının ancak Renkli tenli kadınlar tarafından öğretilebileceği veya bu edebiyatın anlaşılmasının çok zor olduğu ya da bu edebiyat "çok farklı" deneyimlerden yola çıktığı için sınıflarda bu edebiyatın "işlenemeyeceği" gösteriliyor. Bu argümanların oldukça parlak zekaya sahip, Shakespeare'in, Moliere'in, Dostoyevski'nin ve Aristophanes'in son derece farklı deneyimlerinden türeyen yapıtlarını inceleyip anlatma konusunda hiç de zorlanmayan beyaz kadınlar tarafından ortaya atıldığını duydum. Bunun kesinlikle başka bir açıklaması olmalı.

Bu karmaşık bir mesele olmakla birlikte bence beyaz kadınların Siyah kadınların yazdıklarını okumakta bu denli zorlanıyor olmasının nedenlerinden biri Siyah kadınları hem kadın hem de kendilerinden farklı görme konusundaki tereddütleridir. Siyah kadın edebiyatını etkili bir şekilde incelemek, bu toplumda Siyah kadınların hakiki görüntüleriymiş gibi sunulan sorunlu ama bildik olan stereotiplerden ziyade, bir bütün olarak tüm karmaşamızla ele alınmamızı gerektiriyor; birey olarak, kadın olarak, insan olarak. Bunun aynı zamanda, Siyah olmayan diğer Renkli tenli kadınların edebiyatı için de geçerli olduğuna inanıyorum.

Tüm Renkli tenli kadın edebiyatı hayatlarımızın dokusunu yeniden oluştururken birçok beyaz kadın gerçek farkları görmezden gelmeye meylediyor. Zira aramızdaki fark, birinin üst birinin ast olmasını gerektirdiği sürece, herhangi bir farkın tanınması suçluluk duygusuyla yüklüdür. Renkli tenli kadınların stereotiplerden dışarıya adım atmalarına izin vermek, zulmü sadece cinsiyet temelinde gören kadınların gönül rahatlığını tehdit edip onları suçlu hissettirir.

Farkı tanımayı reddetmek, kadınlar olarak karşılaştığımız farklı sorunları ve tuzakları görmeyi imkansızlaştırır.

Dolayısıyla beyaz ten ayrıcalığının bu kadar önemli bir dayanak olduğu ataerkil bir iktidar sisteminde, Siyah kadınları ve beyaz kadınları etkisizleştirmek için kullanılan tuzaklar aynı değildir. İktidar yapısının, Siyah kadınlar erkek değil de Siyah oldukları için onları Siyah erkeklere karşı kullanmasının çok kolay olması bunun bir örneğidir. Bu yüzden Siyah kadınlar olarak, ezenlerin ihtiyaçlarını kendi komünitemiz içindeki çatışmalardan her daim ayrı tutmalıyız. Oysa beyaz kadınların böyle bir derdi yok. Siyah kadınlar ve erkekler, farklı şekillerde olsa da aynı ırkçı zulmü yaşadı ve halen daha yaşıyor. Birlikte yaşadığımız bu zulüm sayesinde, Yahudi kadınlar ve erkekler arasındaki ilişki hariç beyaz in-

sanlar komünitesinde benzeri olmayan ortak savunma yolları ve hassasiyetler geliştirdik.

Öte yandan beyaz kadınlar, iktidarı paylaşma aldatmacasıyla ezenlerin safında yer almak için baştan çıkarılma tuzağıyla karşı karşıyalar. Oysa Renkli tenli kadınlar için böyle bir olasılık yok. Zaman zaman dahil edildiğimiz tokenizm,[2] iktidara katılma daveti değildir; ırksal "ötekiliğimiz", bunu açıkça gösteren görünür bir gerçek. Beyaz kadınlara, ataerkil iktidar ve onun araçlarıyla özdeşleşsinler diye çok sayıda sahte tercih ve ödül sunuluyor.

ERA'nın[3] yenilgiye uğraması, ekonomik koşulların kötüleşmesi ve muhafazakarlığın artmasıyla birlikte günümüzde beyaz kadınların şu tehlikeli fanteziye inanmaları daha da kolay hale geldi: Yeterince iyi olursan, yeterince güzel olursan, yeterince tatlı olursan, yeterince sessiz olursan, çocuklara uslu olmayı, doğru insanlardan nefret etmeyi ve doğru adamlarla evlenmeyi öğretirsen, o zaman ataerkil sistemle göreli bir barış içerisinde yan yana var olabilirsin, en azından bir adam sana ihtiyaç duyduğu sürece ya da tecavüz-

2 Tokenizm kavramı akademik literatüre 1977 yılında Rosabeth Moss Kanter tarafından kazandırılmıştır. Kanter, tokenizm tanımlamasını "herhangi bir azınlığa mensup olan veya dezavantaj gruba dâhil olduğu düşünülen bireylerin, toplum katmanlarında ait oldukları sınıfların temsilcisi gözüyle bakıldığı ve bu kişilerin kalıp yargılarla değerlendirildiği" tespitinden yola çıkarak yapmıştır. Tokenizm bir kurgunun, iktidarın veya kurumsal yapının; cinsiyet, din, engellilik, yaş, etnik köken gibi kimliklere karşı duyarsızlık suçlamasından kurtulmak amacıyla tek veya önemsiz görülebilecek sayıda bireyleri saflarına almasını anlatmak için kullanılmaktadır, ç.n.

3 Equal Rights Amendment [Eşit Haklar Yasa Değişikliği]. ABD Anayasası'nda esas olarak kadınlara karşı ayrımcılık yapan birçok eyalet ve federal yasayı geçersiz kılmak üzere tasarlanan ancak onaylanmamış bir değişiklik; altında yatan temel ilke, cinsiyetin ırk ayrımı gözetmeksizin erkeklerin veya kadınların yasal haklarını belirlememesi gerektiğiydi. Bu yasa değişikliği 1972'de senato tarafından kabul edilse de farklı eyaletlerde oylanıp kabul edilmesi yıllar sürdü, ç.n.

cü bir komşuya denk gelene kadar. Doğru, insanın siperlerde yaşayıp siperlerde sevmediği sürece, insanlıktan çıkarılmaya karşı verilen savaşın hep sürdüğünü hatırlaması zor.

Oysa biz Siyah kadınlar ve çocuklarımız biliyoruz ki bizim hayatlarımızın kumaşı nefret ve şiddetle dikildi, dinlenmeye ise hiç vakit yok. Bunlarla sadece grev hattında, gece karanlığında yan sokaklarda ya da başkaldırımızı dillendirmeye cesaret ettiğimiz durumlarda uğraşmıyoruz. Gündelik yaşamımızın dokuları giderek daha fazla şiddetle örülüyor; süpermarket, sınıf, asansör, klinik ve okul bahçesi, her yer bizim için şiddetle dolu, tesisatçıdan fırında çalışana, tezgâhtar kadınlara, otobüs şoförlerine, banka görevlisine ve bize hizmet etmeyen garson kadına kadar herkes bize karşı şiddet yüklü.

Kadınlar olarak paylaştığımız sorunlar var, paylaşmadığımız sorunlar var. Siz çocuklarınız büyüyüp ataerkil sisteme dâhil olacak ve aleyhinize tanıklık edecekler diye korkuyorsunuz, biz ise çocuklarımızın zorla arabadan indirilip sokakta vurulacak ve siz de onların ölüm sebeplerine sırtınızı döneceksiniz diye korkuyoruz.

Fark tehdidi Renkli tenli insanlar açısından hiç de daha az körleştirici değildir. Biz Siyahlar görmeliyiz ki hayatımızın gerçekleri ve mücadelemiz, farkları görmezden gelme ve onları yanlış adlandırmadan kaynaklı hatalara karşı bizi bağışık hale getirmiyor. Irkçılığın yaşanan bir gerçeklik olduğu Siyah komünitelerimizde aramızdaki farklar birçok zaman tehlike ve şüphe uyandırıyor. Birliktelik ihtiyacı çoğu kez aynılık ihtiyacı olarak yanlış adlandırılıyor ve Siyah feminist tasavvur, bir toplum olarak ortak çıkarlarımıza bir ihanetmiş gibi yanlış algılanıyor. Siyah kadınların ve erkeklerin yok edilmeye karşı yürüttükleri bitmeyen savaş yüzünden bazı Siyah kadınlar, kadın olarak da zulme uğradığımızı, Siyah kadınlara yönelik cinsel şiddetin sadece ırkçı beyaz

toplum içinde değil, aynı zamanda Siyah toplum içinde de uygulandığını görmeyi reddediyor. Sessizlik, Siyah ulusu kalbinden vuran bu hastalığı yok etmeyecek. Siyah kadınlara ve çocuklara yönelik şiddet, ırkçılıkla ve güçsüzlüğün baskılarıyla daha da alevleniyor ve komünitelerimizde erkekliği ölçen bir standarda dönüşüyor. Ama kadınlara yönelik bu nefret eylemlerinden Siyah kadınlara yönelik suçlar olarak nadiren bahsediliyor.

Renkli tenli kadınlar amerikada en düşük maaş alan grubu oluşturuyor. Burada ve yurt dışında zorunlu kürtaj ve kısırlaştırma operasyonlarının ana hedefinde de biz varız. Afrika'nın bazı bölgelerinde erkeklerin zevki için uslu durmaları istenen küçük kızların bacak araları dikilerek kapatılıyor. Kadın sünneti olarak bilinen bu uygulama, Jomo Kenyatta'nın ısrarla belirttiği gibi kültürel bir mesele değil, Siyah kadınlara karşı işlenen bir suçtur.

Siyah kadın edebiyatı sadece ırkçı ataerkilliğin değil aynı zamanda Siyah erkeklerin de bitmek bilmez saldırısının acılarıyla dolu. Fakat ortak bir savaş yürütme ihtiyacı ve bu savaşın tarihi, Siyah kadınlar olarak bizi cinsiyetçilik karşıtlığının Siyah karşıtlığı olduğu suçlamasına karşı korumasız bıraktı. Üstelik güçsüzlerin beslendiği bir kaynak olarak kadın düşmanlığı, Siyah komünitelerin ve hayatlarımızın kuvvetini emiyor. İster beyan edilmiş ister edilmemiş olsun, tecavüz vakaları artıyor ve tecavüz saldırgan bir cinsellik değil, cinselleştirilmiş bir saldırganlıktır. Kalamu ya Saalam adlı Siyah bir erkek yazarın belirttiği üzere "Erkek üstünlüğü var olduğu sürece tecavüz de var olacak. Tecavüzü ancak başkaldıran kadınlar ve cinsiyetçiliğe karşı savaşta kendi sorumluluklarının farkına varan erkekler birlikte durdurabilir."[4]

4 Kalamu ya Salaam, "Rape: A Radical Analysis, An African-American Perspective", *Black Books Bulletin*, cilt. 6, sayı. 4, 1980.

Ayrıca Siyah kadınlar olarak aramızdaki farklar yanlış adlandırılıyor ve bizi birbirimizden ayırmak için kullanılıyor. Hem kimliğimi oluşturan farklı unsurlardan hiç rahatsızlık duymayan Siyah lezbiyen bir feminist hem de kendini ırksal ve cinsel özgürlüğe adanmış bir kadın olarak, benliğimi oluşturan bir parçayı hep ayıklayıp sanki benliğimin tamamı bu parçadan ibaretmiş gibi davranmaya, öteki parçalarımı reddetmeye veya onların üstünü örtmeye teşvik ediliyorum. Oysa yıkıcı ve parçalanmış bir yaşam tarzı demek bu. Enerjimi bütünüyle yoğunlaştırmam, ancak dışarıdan dayatılan tanımlar olmaksızın kendi yaşamımın belli kaynaklarından çıkıp benliğimin farklı parçaları içinde özgürce ileri geri dalgalanan bir güce izin verip, benliğimi oluşturan tüm parçaları birleştirdiğimde mümkün olabiliyor. Ancak bundan sonra bir bütün olarak kendimi ve enerjimi yaşamımın bir parçası olarak kucakladığım mücadelelere hizmet edecek şekilde kullanabiliyorum.

Lezbiyenlerden korkmak ya da bir lezbiyen olmakla suçlanmaktan korkmak, pek çok Siyah kadının kendilerine rağmen kendilerini ispatlamalarına neden oldu. Bazılarımızı yıkıcı ittifaklara bazılarımızı da umutsuzluk ve yalıtılmışlık duygularına sürükledi. Beyaz kadınlardan oluşan topluluklarda heteroseksizm, kimi zaman beyaz ataerkillikle tanımlanmanın bir sonucudur, kadın-tanımlanmış kadın arasındaki karşılıklı bağımlılığın reddidir ve bu da bir kadının erkeklerin hizmetinde kullanılmaktan ziyade kendisi olmasına imkân tanır. Kimi zaman aynı renkte kişiler arasındaki heteroseksüel ilişkilerin koruyucu olduğuna dair vazgeçilmez bir inancı, kimi zaman da doğduğumuz andan itibaren bize öğretilen ve mücadele etmek zorunda olduğumuz bir kendinden-nefret fikrini yansıtır.

Bütün kadınlar bu tür tavırlardan birini ya da birkaçını sergilese de heteroseksizm ve homofobi Siyah kadınlar arasında özel bir yankı bulur. Afrikalı ve Afrika amerikalı toplumlarda kadınlar arasında uzun ve onurlu bir bağlılık tarihi olmasının yanı sıra politik, toplumsal ve kültürel alanlarda pek çok güçlü ve yaratıcı Siyah kimlikli kadın bilgi ve başarı elde etmiş olsa da, heteroseksüel Siyah kadınlar Siyah lezbiyenlerin varlığını görmezden gelmeye veya kötülemeye meylediyor. Bu tavır kısmen Siyah komünitenin katı ve kapalı yapısı içinde Siyah erkeğin saldırısından duyulan dehşetli korkudan kaynaklanıyor, ki böyle bir komünitede kadınlar kendilerini ortaya koyduğunda lezbiyen olmakla suçlanıp cezalandırılıyor ve dolayısıyla Siyah erkeğin ilgisine ve desteğine layık görülmüyor. Ama Siyah lezbiyenleri yanlış adlandırma ya da görmezden gelme ihtiyacı bir yanıyla da kendini tanımlarken artık erkeklere bağımlı olmayan Siyah kimlikli kadınların toplumsal ilişkilere dair bütün kavramlarımızı yeniden düzenleyebileceği korkusundan kaynaklanıyor.

Lezbiyenliğin beyaz kadın problemi olduğunda ısrar eden Siyah kadınlar, şimdi de Siyah lezbiyenlerin Siyah toplum için bir tehdit oluşturduğu, düşmanla arkadaşlık kurdukları ve na-Siyah oldukları konusunda ısrar ediyorlar. Derin ve gerçek bir anlayış umduğumuz kadınlardan gelen bu suçlamalar, beyaz kadınların ırkçılığı ile kız kardeşlerinin homofobisi arasında sıkışıp kalan birçok Siyah lezbiyeni gizlenmek zorunda bıraktı. Angelina Grimke, Alice Dunbar-Nelson ve Lorraine Hansberry gibi figürlerim yaptıkları işler görmezden gelindi, küçümsendi veya yanlış adlandırıldı. Oysa evlenmemiş hala ve teyzelerimizden Dahomey'in amazonlarına kadar uzanan kadınlar arasında kadın kadına kurulan bağlar her zaman Siyah komünitelerin gücünün bir parçası oldu.

Sokaklarımızda kadınlara, çocuklara ve büyükannelere saldıran ve onlara tecavüz edenlerin Siyah lezbiyenler olmadığı kesin.

Bu ülkede 1979 yılının baharında Boston'da on iki Siyah kadının katledilmesinden sonra olduğu gibi, Siyah lezbiyenler Siyah kadınların maruz kaldığı şiddete karşı yürütülen mücadelenin en ön saflarında yer alıyor.

Her birimizin hayatında hangi detaylar, değişimi neden oldun diye dikkatle gözden geçirilip dönüştürülebilir? Tüm kadınlar için farkı nasıl yeniden tanımlayabiliriz? Bizi kadınlar olarak ayıran farklarımız değil, bu farkları tanıma, onları görmezden gelmenin ve yanlış adlandırmanın sebep olduğu tahribatla etkili bir biçimde baş etme konusunda gönülsüz olmamız.

Kadınların bir insani fark olarak tek bir alanı, yani sadece kadın ve erkek arasındaki farkları meşru görmeye teşvik edilmesi, toplumsal bir kontrol aygıtıdır. Zulüm gören tüm madunların aceleciğiyle bu farkların ötesinde davranmayı öğrendik. En başta babalarımız olmak üzere her birimiz erkeklerle birlikte yaşamayı ve onlarla birlikte var olmayı öğrenmek zorunda kaldık. Bu farkları tanıyıp müzakere etmemiz gerekti, hem de ezilenin hayatta kalmak için efendinin farkını tanımak zorunda kaldığı, baskın/tabi olan taraflar arasındaki eski insan ilişkisi devam ettiği zaman bile farkları tanımaya devam ettik.

Oysa gelecekte hayatta kalabilmemiz, eşitlik ilişkisi kurabilmemize bağlı. Kadınlar olarak toplumsal değişimin en yüzeysel boyutunu aşmak istiyorsak içselleştirdiğimiz zulüm örüntülerini kökünden söküp atmalıyız. Artık birbirimizle ilişkimizde ast ya da üst konumlarda değil de eşit konumda olan kadınlar arasındaki farkları tanımalı, kendi tasavvurumuzu ve ortak mücadelemizi zenginleştirmek için ötekilerin farkından yararlanabileceğimiz yöntemler bulmalıyız.

Yeryüzünün geleceği, tüm kadınların farkın ötesinde ilişkilenmeyi sağlayacak yeni tanımları ve yeni modeller tanımlayıp geliştirme becerisine bağlı olabilir. Eski tanımlar ne bizim ne de bizi destekleyen yeryüzünün işine yaradı. Her ne kadar ilerleme adına akıllıca yeniden düzenlenmiş olsalar da eski modeller, bizi sadece yüzeysel olarak değişmiş eski ilişkilerin aynısını, aynı suçluluk duygusunu, nefreti, karşılıklı suçlamayı, kederi ve şüpheciliği tekrarlamaya mahkûm ediyor.

Hepimizin içinde eski beklenti ve tepki şemaları ve eski zulüm yapıları var ve biz bu yapıları, onların sonucu olan yaşam koşullarıyla aynı anda değiştirmeliyiz. Efendinin araçları efendinin evini asla yıkamaz.

*Ezilenlerin Pedagojisi*5 adlı kitabında Paulo Freire bize devrimci değişimin asıl hedefinin sadece kurtulmak istediğimiz baskıcı koşullardan ibaret olmadığını çok güzel anlatır, devrimci değişim, ezenlerin her birimizin içine yerleşen ve sadece ezenlerin taktiklerini ve ilişkilerini bilen o parçasıyla ilgilidir.

Değişim büyümek anlamına gelir ve büyümek acı verici olabilir. Kendi tanımımızı ancak kendimizi yaptığımız işle ortaya koyarak ve kendimizden farklı olarak tanımladığımız kişilerle birlikte mücadele ederek keskinleştirebiliriz. Siyah ve beyaz, yaşlı ve genç, lezbiyen ve heteroseksüel kadınlar için bu, hayatta kalmanın yeni yolları demektir.

Birbirimizi tercih ettik
birbirimizin mücadelelerinin kıyısında
savaşımız aynı
kaybedersek eğer
bir gün kadınların kanı donacak

5 Paulo Freire, *Ezilenlerin Pedagojisi*, çev. E. Özbek ve D. Hattatoğlu, Ayrıntı Yayınları, 2020.

ölü bir gezegenin üzerinde
ama kazanırsak
anlatacak bir şey yok
tarihin ötesinde ararız
yeni ve daha mümkün bir buluşmayı[6]

çev. Yusuf Demirörs

6 "Outlines" içinde, yayımlanmamış şiir.

ÖFKENİN FAYDALARI: IRKÇILIĞA KARŞILIK VEREN KADINLAR[1]

Irkçılık. Bir ırkın diğer tüm ırklardan doğası gereği üstün olduğuna duyulan inanç ve dolayısıyla açıktan ve örtük egemenlik hakkı.

Irkçılığa kadınların verdiği karşılık. Ben ırkçılığa öfke ile karşılık veriyorum. Hayatımın büyük bir bölümünde o öfkeyle, onu görmezden gelerek, onunla beslenerek, tasavvurlarımı yerle bir edemeden onu kullanmayı öğrenerek yaşadım. Bir zamanlar bunu sessizlik içinde yapardım, ağırlığından korkarak. Öfkeden korkum bana hiçbir şey öğretmedi. Öfkeden korkunuz size de hiçbir şey öğretmeyecek.

Irkçılığa karşılık veren kadınlar öfkeye karşılık veren kadınlar demektir; dışlanmanın, sorgulanamaz ayrıcalığın, ırksal çarpıtmaların, sessizliğin, hırpalanmanın, basmakalıplaştırmanın, savunmacılığın, yanlış adlandırmanın, ihanetin ve atamanın öfkesine.

Benim öfkem ırkçı tutumlara ve bu tutumların doğurduğu

1 Ulusal Kadın Çalışmaları Derneği Konferansı'ndaki açılış sunumu, Storrs, Connecticut, Haziran 1981.

varsayımlara ve eylemlere bir karşılıktır. Eğer başka kadınlara muameleniz bu tutumları yansıtıyorsa, o zaman benim öfkem ve senin yancı korkuların, tıpkı kendi gelişimim için öfkemi ifade etmeyi öğrendiğim şekilde gelişim için kullanılabilecek bir ışıldak olur. Fakat düzeltici cerrahi olarak, suçluluk duygusundan değil. Suçluluk ve savunmacılık, karşısında hepimizin bocaladığı bir duvarın tuğlalarıdır; geleceklerimize bir yararları dokunmaz.

Bunun teorik bir tartışmaya dönüşmesini istemediğimden dolayı bu noktaları aydınlatan kadınlar arası paylaşımlardan birkaç örnek vereceğim. Zamanı kollamak için, örnekleri kısa keseceğim. Fakat bilmenizi isterim ki çok daha fazlası vardı.

Örneğin:

- Akademik bir konferansta doğrudan ve belli bir öfkeyle konuşuyorum ve beyaz bir kadın bana şöyle diyor: "Bana nasıl hissettiğini anlat ama bunu çok sert bir şekilde söyleme, yoksa seni duyamam." Gelgelelim onu duymaktan alıkoyan benim tarzım mı yoksa hayatının değişebileceğine dair bir mesajın oluşturduğu tehdit mi?
- Güney üniversitelerinden birindeki Kadın Çalışmaları Programı Siyah ve beyaz kadınlar üzerine bir haftalık bir forumun ardından çıkarım yapmak üzere Siyah bir kadını davet ediyor. "Bu hafta size ne kazandırdı?" diye soruyorum. En çok sesi çıkan beyaz kadın cevaplıyor, "Ben çok şey kazandığımı düşünüyorum. Artık Siyah kadınların beni gerçekten daha iyi anladığını hissediyorum; nereden geldiğime dair daha iyi bir fikirleri oldu." Sanki ırkçılık sorunun kalbinde, onu anlamak yatıyormuş gibi.
- Tüm kadınların hayat kaygılarını ve mümkün geleceklerini ele aldığını iddia eden on beş yıllık bir kadın hareketinin ardından gittiğim her kampüste hâlâ şunu duyuyorum: "Irkçılık konularını nasıl irdeleyebiliriz ki? Hiç Renkli

tenli kadın katılmadı." Ya da bu beyanın başka bir yüzü, "Bizim bölümümüzde onların çalışmalarını öğretebilecek donanımda hiç kimse yok." Başka bir deyişle, ırkçılık bir Siyah kadın, bir Renkli tenli kadın problemi ve bunu sadece bizler tartışabiliriz.

- "Öfke Dolu Kadınlar için Şiirler"[2] adlı çalışmamdan parçalar okuduktan sonra beyaz bir kadın bana şöyle soruyor: "*Bizim* öfkemizle doğrudan nasıl baş edebileceğimize dair herhangi bir şey yapacak mısınız? Bunun çok önemli olduğunu hissediyorum." Ben soruyorum, "Siz nasıl kullanıyorsunuz *sizin* öfkenizi?" Ve ardından beni kendi imhasına katılmaya davet etmeden önce gözlerindeki boş bakıştan yüzümü çevirmek zorundayım. Onun öfkesini onun yerine hissetmek için var olmuyorum.

- Beyaz kadınlar, Siyah kadınlarla ilişkilerini incelemeye başlıyorlar. Ama çoğu kez onların sadece çocukluk zamanlarındaki Renkli tenli küçük çocuklarla, sevgili bakıcılarıyla, ikinci sınıftaki tesadüfi arkadaşlarıyla, yani bir zamanlar gizemli, ilgi çekici veya tarafsız olan o dokunaklı anılarıyla uğraşmak istediklerini duyuyorum. Rastus ve Alfalfa'ya atılan korkunç kahkahaların biçimlendirdiği çocukluk varsayımlarından, az evvel ben oturduğum için parktaki banka açılan annenizin mendilinin verdiği keskin mesajdan, Amos'n Andy'nin silinmesi imkansız ve insanlıktan çıkarıcı portrelerinden ve babanızın uykudan önce size anlattığı gülünç masallardan imtina ediyorsunuz.

- 1967'de iki yaşındaki kızımı bir market arabasının içine oturtmuş, Eastchester'daki bir süpermarkette dolanıyorum, annesinin market arabasında oturan beyaz bir küçük kız çocuğu yanımızdan geçerken heyecanla sesleniyor: "Aa bak anne, bebek bir hizmetçi!" Ve anneniz size şşşt diyor

2 Bu dizideki bir şiir *Chosen Poems: Old and New* kitabına eklenmiştir (W.W. Norton and Company, New York, 1978), s. 105-108.

ama sözünüzü de düzeltmiyor. Geçen on beş yılın ardından, ırkçılık üzerine bir konferansta bu hikayeyi hâlâ komik bulabiliyorsunuz. Fakat kahkahalarınızın dehşetle ve marazla dolu olduğunu duyuyorum.

- Beyaz bir akademisyen, Siyah olmayan Renkli tenli kadınların hazırladığı bir derlemenin[3] çıkışını memnuniyetle karşılıyor. "Siyah kadınların haşinliğiyle uğraşmadan ırkçılıkla ilgilenmeme imkân veriyor" diyor bana.
- Uluslararası bir kültürel kadın buluşmasında, tanınmış beyaz bir amerikalı kadın şair, kendi şiirini okumak için Renkli tenli kadınların çalışmalarının okunmasını kesiyor ve ardından da aceleyle "önemli bir panele" geçiyor.

Eğer akademideki kadınlar ırkçılığa dair bir diyaloğu sahiden istiyorlarsa bu, öteki kadınların ihtiyaçlarını ve hayat şartlarını tanımayı gerektirecektir. Akademisyen bir kadın "Buna param yetmez" diyorsa elindeki parasını nasıl harcayacağına dair bir seçim yapıyor olduğunu ifade ediyor olabilir. Fakat yardım parasıyla ayakta kalan bir kadın "Buna param yetmez" dediğinde bu, 1972'de bile onu zar zor geçindiren bir miktar parayla hayatta kaldığı ve çoğu zaman beslenmek için yeterince parası olmadığı anlamına gelir. Yine de Ulusal Kadın Çalışmaları Derneği, burada 1981'de, ırkçılığa karşılık vermeyi taahhüt ettiği halde atölyeler düzenlemek ve yürütmek isteyen yoksul kadınlar ve Renkli tenli kadınlar için kayıt ücretinden feragat etmeyi reddettiği bir konferans düzenliyor. Bu, birçok Renkli tenli kadının bu konferansa katılımını imkansız hale getirdi. Örneğin Ev İçi Emek için Ücret'in Siyah Kadınları'ndan Wilmette Brown'un katılımını. Bu, akademinin kendi içinde kapalı devre halde yaşamı tartıştığı başka bir akademi vakası mı?

3 *This Bridge Called My Back: Writings by Radical Women of Color*, der. Cherrle Moraga ve Gloria Anzaldua (Kitchen Table: Women of Color Press, New York, 1984), ilk olarak 1981'de yayımlanmıştır.

Bu tutumlara aşikâr olan buradaki beyaz kadınlara, fakat her şeyden çok, başından böyle karşılaşmalar geçip de hayatta kalan tüm Renkli tenli bacılarıma, benim gibi öfkelerine gem vururken titreten ya da bazen öfkemizin ifadesini işe yaramaz ve yıkıcı bulup sorgulayan (en popüler iki itham) Renkli tenli bacılarıma, öfkeden, öfkemden ve onun hüküm sürdüğü yerlerdeki yolculuklarımda öğrendiklerimden bahsetmek istiyorum.

Her şey kullanılabilir / ziyan olanın dışında / (bunu hatırlamaya ihtiyacın olacak / suçlandığın zaman yıkımla.)[4]

Her kadının, bu öfkeyi meydana getiren kişisel ve kurumsal baskılara karşı potansiyel olarak yararlı, iyi stoklanmış bir öfke cephaneliği vardır. Hassasiyetle odaklanılırsa bu, ilerlemeye ve değişime hizmet eden güçlü bir enerji kaynağı haline gelebilir. Ve değişimden bahsettiğimde ne pozisyonların yer değiştirmesinden ya da gerilimlerin geçici olarak azaltılmasından ne de gülümseyebilme ya da iyi hissedebilme yetisinden bahsediyorum. Hayatlarımıza mim koyan malum varsayımlarda temel ve radikal bir değişimden bahsediyorum.

Beyaz kadınların ırkçı bir yorum duyduklarında söylenilene hınçlandıkları, hiddetle doldukları ve korktukları için sessiz kaldıkları durumlara şahit oldum. Bu ifade edilmemiş öfke içlerinde infilak etmemiş bir bomba gibi yatar ve genellikle ırkçılıktan bahseden ilk Renkli tenli kadına patlar.

Oysa tasavvurumuzun ve geleceğimizin yararına ifade edilen ve eyleme dönüştürülen öfke, özgürleştirici ve kudretlendirici bir aydınlanma edimidir. Çünkü bu dönüşümün sancılı sürecinde kimlerin ciddi farklarımız olan müttefikle-

4 "For Each of You" şiirinden. İlk kez *From A Land Where Other People Live* içinde yayımlanmış (Broadside Press, Detroit, 1973) ve *Chosen Poems: Old and New* içinde derlenmiştir (W.W. Norton and Company, New York, 1982), s. 42.

rimiz olduğunu ve kimlerin de harbi düşmanlarımız olduğunu tespit ederiz.

Öfke bilgi ve enerjiyle yüklüdür. Renkli tenli kadınlardan bahsettiğimde sadece Siyah kadınları kastetmiyorum. Siyah olmayan ve ırkçılıkla mücadelesinin benimkiyle aynı olduğunu varsayarak onu görünmez kılmakla beni suçlayan Renkli tenli kadının söylediğinden öğrenmem gereken bir şey var, aramızdaki hakikatleri savaştırarak kendimizi ziyan etmeyelim diye. Bilerek ya da bilmeyerek, eğer bacımın ezilmesine dâhil olursam ve o da beni bu konuda konuşmaya davet ederse, ona kendi öfkemle cevap vermem paylaşımımızın özünün üstünü tepkiyle örtmekle kalır. Enerjiyi ziyan eder. Ve evet, öylece durup başka bir kadının paylaşmadığım ya da bizzat benim de katkıda bulunduğum bir ıstırabı tarif eden sesini dinlemek çok zordur.

Burada kadınlar olarak mücadelemizin daha bariz hatırlatıcılarından azade konuşuyoruz. Bu, bize karşı yükselen dayatmaların büyüklüğüne ve karmaşıklığına, çevremizdeki en insani olan her şeye karşı bizi illa kör etmez. Burada ırkçılığı politik ve toplumsal bir boşlukta inceleyen kadınlar olarak bulunmuyoruz. Irkçılığın ve cinsiyetçiliğin birincil, yerleşik ve kârın zorunlu payandaları olduğu bir sisteme rağmen faaliyet gösteriyoruz. Irkçılığa karşılık veren kadınlar öyle tehlikeli bir konu ki yerel medya bu konferansın itibarını sarsmaya çalıştığında dikkati başka yöne çekmek için lezbiyenleri ağırlama koşuluna odaklanmayı seçiyor. Kadınların aslında hayatlarımızın tüm baskıcı koşullarını incelemeye ve değiştirmeye çalıştıkları ortaya çıkmasın diye Hartford *Courant* burada tartışmak için seçilen konunun ırkçılık olduğundan bahsetmeye cesaret edemiyor sanki.

Ana akım iletişim kanalları kadınların, bilhassa da beyaz kadınların ırkçılığa karşılık vermesini istemez. Irkçılığın akşam vakti ya da soğuk algınlığı gibi varoluşunuzun do-

kusuna işlenmiş sabit bir şey olarak kabul edilmesini ister.

Bu yüzden bir başkaldırı ve tehdit bağlamı içinde çalışıyoruz, bunun nedeni kesinlikle birbirimize yönelik öfkelerimiz değil. Aksine tüm kadınlara, Renkli tenli insanlara, lezbiyenlere ve geylere, yoksullara karşı yükselen şiddetli nefret. Ezilme biçimlerimize direnirken, koalisyona ve etkin eyleme doğru ilerlerken hayatımızın ayrıntılarını incelemeye çalışan hepimize karşı duyulan.

Kadınlar arasında ırkçılığa dair tartışma ne olursa olsun, öfkenin tanınmasını ve kullanımını içermeli. Bu tartışma doğrudan ve yaratıcı olmalı çünkü hayati. Öfkeye olan korkumuzun bizi caydırmasına ya da dürüstlüğü ortaya çıkaran yoğun emekten daha azına razı olmamız için baştan çıkarmasına izin veremeyiz. Bu başlığın seçimi ve içinde dolanan öfkeler konusunda çok ciddi olmalıyız çünkü, emin olun, hasımlarımız bize ve burada yapmaya çalıştığımız şeye karşı nefretleri konusunda oldukça ciddiler.

Hem birbirimizin öfkesinin acı veren yüzünü dikkatle incelerken, geceleri kapılarınızı kilitlemeniz ve Hartford sokaklarında tek başınıza dolaşmamanız için sizi tembihlememe yol açan şeyin bizim öfkemiz olmadığını lütfen unutmayın. Buna yol açan, sokaklarda pusuya yatmış o nefrettir, salt akademik retoriğe dalmak yerine gerçekten değişim için çalıştığımızda hepimizi yok edecek o dürtüdür.

Bu nefret ile bizim öfkemiz çok farklıdır. Nefret, hedeflerimizi paylaşmayanların hiddetidir, amacı da ölüm ve yıkımdır. Öfke, dengimizle aramızdaki tahribatlara ait bir kederdir ve amacı değişimdir. Fakat zamanımız daralıyor. Bizler cinsiyet dışında ne fark varsa onu bir yıkım sebebi olarak görecek şekilde yetiştirildik. Ve Siyah kadınlarla beyaz kadınların birbirlerinin öfkeleriyle inkâr, sabitlik, sessizlik ya da suçluluk duymadan yüzleşmeleri başlı başına sapkın ve üretken bir fikirdir. Bu, farkları incelemek ve tarihin fark-

larımız etrafında yarattığı malum tahrifatları değiştirmek üzere denklerin ortak bir temelde buluşması anlamına gelir. Zira bizleri ayıran bu tahrifatlardır. Ve kendimize sormalıyız: Tüm bundan kâr eden kimdir?

Amerikadaki Renkli tenli kadınlar, bir öfke senfonisi içinde, susturularak, seçilmeyerek, insanlıktan yoksun olduğumuzu kanıksamış ve kendi hizmetinde olmadığımızda bizzat varlığımızdan nefret eden bir dünyaya rağmen hayatta kaldığımızı bilerek büyüyorlar. Üstelik *kakofoni*dense *senfoni* diyorum çünkü bizi paramparça etmesinler diye bu hiddetleri orkestra şefi gibi düzenlemeyi öğrenmek zorunda kaldık. Onların içinden geçmeyi ve onları günlük yaşamlarımızda kudret, kuvvet ve içgörü için kullanmayı öğrenmek zorunda kaldık. Bu zor dersi öğrenemeyenlerimiz hayatta kalamadılar. Ve öfkemin bir kısmı da düşen bacılarımın şerefine şarabı toprağa dökmek gibidir.[5]

Irkçı tutumlara öfke duymak nasıl uygun bir tepkiyse, bu tutumlardan kaynaklanan eylemler değişmediğinde hiddet duymak da öyledir. Gözden geçirmedikleri kendi ırkçı tutumlarından ziyade Renkli tenli kadınların öfkesinden korkan buradaki kadınlara soruyorum: Renkli tenli kadınların öfkesi, hayatımızın her yanını saran kadın nefretinden daha mı tehditkâr?

Bizi mahvedecek olan diğer kadınların öfkesi değil, öylece durmayı, onun ritimlerini dinlemeyi, onun içinde öğrenmeyi, hakikate sunulma biçiminin ötesine geçmeyi, onu güçlenmenin önemli bir kaynağı olarak kullanmayı reddetmemizdir.

Seni suçluluktan kurtarmak için öfkemi gizleyemem, ne duygularını incitirim ne de öfkeye cevap veririm çünkü böyle yapmak tüm çabalarımızı aşağılar ve önemsizleştirir.

5 Burada tanrıların veya tanrıçaların şerefine toprağa şarap döküldüğü pagan ritüeli olan "libation"a gönderme yapılmaktadır, ç.n.

Suçluluk öfkeye bir karşılık değildir; kişinin kendi eylemlerine ya da eylemsizliğine bir karşılıktır. Eğer değişime sevk ediyorsa o zaman faydalı olabilir çünkü artık o, suçluluktan ziyade bilginin başlangıcıdır. Yine de çoğu zaman suçluluk acizliğin, iletişimi yıkan savunmacılığın başka bir adıdır. Cehaleti korumanın ve her şeyi olduğu gibi sürdürmenin bir aracı, değişmezliğin nihai savunması haline gelir.

Çoğu kadın öfkeyle yapıcı biçimde yüzleşmek için araçlar geliştirmemiştir. Büyük ölçüde beyazlardan oluşan eski bilinç yükseltme grupları, genellikle erkekler dünyasında öfkenin nasıl ifade edileceğiyle ilgilendiler. Ve bu gruplar kendi ezilme koşullarını paylaşan beyaz kadınlardan oluşuyordu. Kadınlar arasındaki ırk, renk, yaş, sınıf ve cinsel kimlik gibi özgün farkları dile getiren çok az girişim vardı genelde. O zamanlar benliğin çelişkilerini, ezen olarak kadını incelemeye bariz bir ihtiyaç yoktu. Öfkeyi ifade etmeye dönük çalışma varsa da birbirine dönük öfkeye dair çalışma çok azdı. Başka kadınların öfkesiyle başa çıkmak için ondan uzak durmak, onu saptırmak ya da bir suçluluk örtüsüne sarınıp ondan kaçmak dışında hiçbir araç geliştirilmemişti.

Suçluluk için, ne sizinki ne de benimki için yaratıcı bir kullanım şeklim yok. Suçluluk, bilinçli eylemden kaçınmanın, net seçimler yapma yönündeki acil ihtiyaçtan ve ağaçları bükebileceği gibi dünyayı da besleyebilecek yaklaşan fırtınadan zaman kazanmanın başka bir yolu sadece. Sizinle öfke içinde konuşuyor olsam da en azından sizinle konuşuyorum: Kafanıza bir silah dayayıp sizi sokak ortasında vurmuyorum; kanlar içindeki bacınızın bedenine bakıp "Bunu hak edecek ne yaptı acaba?" diye sormuyorum. Hamile bir Siyah kadının önce linç edilip ardından da bebeğinin bedeninden sökülüp alınmasından bahseden Mary Church Terrell'in anlatısına iki beyaz kadının tepkisi buydu. 1921'de

oldu bu ve Alice Paul, On Dokuzuncu Yasa Değişikliği'nin[6] tüm kadınlar için uygulanmasını, bu değişikliğin yapılması için omuz vererek birlikte çalışmış olmamıza rağmen Renkli tenli kadınların dâhil olmasını onaylamayarak alenen henüz reddetmişti.

Eğer hassasiyetle dile getirebilirsek, eğer söyleme biçimine karşı kendimizi savunduğumuz kadar yoğun biçimde ne söylendiğini dinlersek, kadınların arasındaki öfke bizi öldürmez. Öfkeye arkamızı döndüğümüzde sadece zaten bilinen, ölümcül derecede tanıdık ve güvenli fikirleri kabul edeceğimizi söyleyerek içgörüye de arkamızı dönmüş oluruz. Öfkemin sınırlamaları kadar bana faydalarını da öğrenmeye çalışıyorum.

Korkuyla büyütülen kadınlar için öfke çoğu zaman yok oluşun habercisidir. Kaba kuvvetin erkek yapısı içerisindeki hayatlarımızın patriyarkal gücün iyi niyetine bağlı olduğu öğretildi bize. Başkalarının öfkesinden ne pahasına olursa olsun kaçınmamız gerekiyordu çünkü ondan, yapmamız gerekeni yapmadığımız, eksik kaldığımız, kötü kızlar olduğumuz yargısından ve acıdan başka öğrenilebilecek bir şey yoktu. Ve eğer güçsüzlüğümüzü kabul edersek sonrasında elbette herhangi bir öfke bizi yok edebilir.

Fakat kadınların kudreti aramızdaki farkları yaratıcı olarak kabul etmekte ve miras almamız bizim suçumuz

6 Birleşik Devletler'in tüm eyaletlerini, vatandaşlarının cinsiyet temelinde oy kullanma hakkını reddetmekten men eden, dolayısıyla kadınlara oy kullanma hakkı tanıyan yasa değişikliği. Bu değişiklik hem Amerika'da hem dünyada onlarca yıl süren Renkli tenli ve beyaz kadınların ortak mücadelesinin kazanımıdır fakat Afrikalı-amerikalı, Asyalı-amerikalı, İspanyol-amerikalı ve Kızılderili kadınlara oy kullanma hakkı tanımamıştır. Renkli tenli kadınların devam eden mücadelesi ve oy hakkına inanan bir kesim beyaz kadının desteğiyle sonradan nihayet ırk veya cinsiyet ayrımı gözetmeksizin herkese oy hakkı tanınmıştır, ç.n. kaynak: https://en.wikipedia.org/wiki/Nineteenth_Amendment_to_the_United_States_Constitution

olmasa da artık bizim olan ve değiştirmemiz gereken tahrifatlara karşı durmakta yatıyor. Kadınların öfkesi içgörü sayesinde farkı güce dönüştürebilir. Çünkü denkler arasındaki öfke yıkımı değil değişimi doğurur ve genelde bundan duyulan rahatsızlık ve kayıp duygusu ölümcül değildir, büyümenin işaretidir.

Benim ırkçılığa verdiğim karşılık öfke. Bu öfke ancak dile getirilmediği ve kimseye faydası olmadığı zaman hayatımı yedi, oyuklar açtı. Siyah Kadınların emeklerinin ve tarihlerinin soluktan hafif olduğu, ışıktan ve öğrenmeden yoksun sınıflarda da öfkem bana hizmet etti. Benim deneyimimde ve halkımın deneyimlerinde sadece korku ve suçluluğun yeni gerekçelerini gören beyaz kadınların anlamayan gözlerinin buzlu yöresinde ateş olarak hizmetimdeydi. Ve benim öfkem ne körlüğünüzle uğraşmamak için bir mazeret ne de kendi eylemlerinizin sonuçlarını üstlenmemek için bir gerekçedir.

Renkli tenli kadınlar öfke içinden konuştuklarında bu, beyaz kadınlarla temaslarımızın çoğunu bağlar. Bize sıklıkla "umutsuz bir ruh hali yarattığımız", "beyaz kadınların suçluluktan kurtulmalarını engellediğimiz" ya da "iletişime ve eyleme güvenmenin önünde durduğumuz" söylenir. Tüm bu alıntılar doğrudan, son iki sene içerisinde bu organizasyonun üyeleri tarafından bana yazılmış mektuplardan alındı. Bir kadın şöyle yazmıştı: "Siyah ve Lezbiyen olduğun için acı çekmenin ahlaki otoritesi gibi konuşuyorsun." Evet, Siyah ve Lezbiyenim ve sesimde duyduğunuz şey de acı değil hiddet. Ahlaki otorite değil öfke. Arada fark var.

Siyah Kadınların öfkesini özürlerle ya da tehdit mazeretleriyle bir kenara bırakmak hiç kimseye güç kazandırmaz. Bu ancak, ırksal körlüğü, ele alınmamış, aşılamamış, bozulmamış ayrıcalığın gücünü korumanın başka bir yoludur. Suçluluk başka bir nesneleştirme biçimidir sadece. Körlük

ve insanlık arasındaki boşluğa köprü olmak için ezilen halklardan daima biraz daha esnemeleri istenir. Siyah Kadınlar olarak bizden öfkemizi yalnızca diğer insanların kurtuluşu ya da ders çıkarması için kullanmamız bekleniyor. Fakat o günler sona erdi. Öfkem benim için acı demek olduğu kadar hayatta kalmam da demekti ve açıklığa giden yolda ondan vazgeçmeden önce onun yerini alacak en az onun kadar güçlü bir şey olduğundan emin olacağım.

Buradaki hangi kadın, başka bir kadının yüzündeki kendi topuk izini göremeyecek kadar kendi ezilmesine aşık? Hangi kadının ezilme koşulları, kendini irdelemenin soğuk rüzgarlarından uzakta, erdemlilerin katına bir biletmişçesine ona değerli ve gerekli geliyor?

Üniversitede çalıştığım için düzenli yemek yiyebilen çocukları olan Renkli tenli lezbiyen bir kadınım. Eğer çocuklarımın tok karınları, iş bulamadığı için çocuklarını besleyemeyen ya da evde kürtaj ya da kısırlaştırma yüzünden içi çürüdüğü için çocuğu olmayan Renkli tenli bir kadın ile ortaklığımı fark etmeme mani oluyorsa; eğer çocuk yapmamayı seçmiş o lezbiyeni, tek yaşam desteği etrafındaki homofobik komünitesi olduğu için açılamamış o kadını, başka bir ölümdense sessizliği seçen o kadını, benim öfkemden kendisininkini tetikleyecek diye korkan o kadını fark etmeyi beceremiyorsam; eğer onları benliğimin diğer yüzleri olarak tanımakta çuvallıyorsam, o zaman sadece onların ezilmelerine değil kendi ezilmeme de katkıda bulunuyorumdur. Öyleyse aramızda duran öfke, suçluluk duygusundan sakınmak ya da daha fazla ayrışmak için değil, açıklık ve karşılıklı güçlenme için kullanılmalıdır. Bir kadın özgür değilse ben de özgür değilim, onun prangaları benimkilerden çok farklı olsa dahi. Ve Renkli tenli bir insan bile zincirlere vurulduğu sürece ben de özgür değilim. Hiçbiriniz de değilsiniz.

Burada yıkılmaya değil hayatta kalmaya kararlı Renkli tenli bir kadın olarak konuşuyorum. Hiçbir kadın, ezeninin zihniyetini değiştirmekten sorumlu değildir, bu zihniyet başka bir kadında vücut bulmuş olsa dahi. Kurdun öfkeden memelerini emdim ben ve hiç ışığın, yemeğin, bacının, merhametin olmadığı yerlerde onu aydınlanmak, kahkaha atmak, barınmak ve ısınmak için kullandım. Bizler tanrıçalar ya da maderşahiler ya da yüce bir bağışlayıcılığın mabetleri değiliz; bizler yargılamanın ateşli parmakları ya da kamçılama araçları değiliz; bizler kendi kadın gücümüzü daima kendimizde tutmak durumunda bırakılmış kadınlarız. Hayvanların ölü etini kullanmayı nasıl öğrendiysek öfkeyi kullanmayı da öyle öğrendik, yaralanarak, hırpalanarak ve değişerek hayatta kaldık ve büyüdük, Angela Wilson'un sözleriyle, biz yola devam edi*yor*uz. Renkli olmayan kadınlarla ya da onlarsız. Tüm bacılarımızın büyüyebileceği, çocuklarımızın sevebileceği, başka bir kadının farkına ve kerametine dokunmanın, bunlarla karşılaşmanın gücünün nihayetinde yıkım ihtiyacını aşacağı bir dünyayı tanımlamaya ve şekillendirmeye yardımı olacak, öfke dâhil uğruna savaştığımız ne kudret varsa onu kullanıyoruz.

Çünkü hastalıklı bir sıvı gibi bu kürenin üzerine damlayan şey Siyah kadınların öfkesi değil. Roketler fırlatan, füzelere, diğer savaş ve ölüm makinelerine saniyede altmış bin dolardan fazla para harcayan, şehirlerdeki çocukları katleden, sinir gazı ve kimyasal bomba stoklayan, kızlarımızı ve dünyamızı sikip atan benim öfkem değil. İnsanlıktan çıkarıcı kör bir güce dönüşen, elimizde olanlarla karşı koymadığımız sürece hepimizi yok etmeye kararlı olan o şey Siyah kadınların öfkesi değil. Yaşayacağımız ve çalışacağımız koşulları irdeleyip yeniden tanımlama gücümüzle, farkın tozlaştığı bir geleceği ve seçimlerimizi destekleyen bir dünyayı

acı verici her bir öfke zerremizle, ağır taşları üst üste dize dize tasavvur etme ve yeniden inşa etme gücümüzle karşı koymadığımız sürece.

Nesneleştirmenin ve suçluluğun ötesinde bizimle yüz yüze gelebilecek tüm kadınları bağrımıza basıyoruz.

çev. Gülkan 'Noir'

60'LARDAN ÖĞRENMEK[1]

Malcolm X hayatımın çok önemli bir dönemine ait yeri apayrı bir modeldir. Malcolm'un ve geleneğinin bir mirasçısı, Siyah, Lezbiyen, Feminist olarak bugün buradayım, işimi yapıyorum ve onun sesinin hayaleti bu akşam burada olan her birinize benim ağzımdan soruyor: Siz de sizinkini yapıyor musunuz?

Yeni fikirler yoktur, hayatlarımızda üzerine titrediğimiz bu fikirlere nefes ve güç vermenin yeni yolları vardır sadece. Malcolm X'i ilk gördüğüm ya da duyduğum anda masallarımın prensi haline geldiğini söyleyemeyeceğim çünkü bu doğru olmaz. Şubat 1965'te Harlem'deki 149. Sokakta üç odalı bir dairede iki çocuk ve bir koca büyütüyordum. Malcolm X ve Siyah Müslümanlar hakkında okumuştum. "İslam Milleti"nden ayrılmasının ardından Malcolm X ile daha ilgilenir oldum. Kennedy suikastının ardından "ettiğini buldu" tarzı yorumu üstüne Elijah Muhammad tarafından susturulmuştu. Bundan önce hem kadınlara dönük tutumlarından hem de aktivist olmayan

1 Malcolm X Haftası'nda yapılan konuşma, Harvard Üniversitesi, Şubat 1982.

duruşlarından dolayı "İslam Milleti" üzerine pek de düşünmemiştim. Malcolm'un otobiyografisini okumuş ve tarzından hoşlanmıştım. Babamın tarzında insanlara çok benzediğini düşünmüştüm. Fakat ben aslında Malcolm'un sesini ölümüyle kuvvetlenene kadar gerçekten duymayanlardan biriydim.

Çoğumuzun hâlâ suçlu olduğu şeyden suçluydum; medyanın, sadece beyaz medyayı da kastetmiyorum, hayatlarımız için son derece mühim olan mesajların taşıyıcılarını tanımlamasına izin verdim.

Malcolm X'i dikkatli bir ilgiyle okuduğumda, sahici değişimin karmaşıklığına daha önce okuduğum her şeyden çok daha yakın olan bir adam buldum. Bu akşam burada söyleyeceğim şeylerin çoğu onun sözcüklerinden doğdu.

Malcolm X hayatının son yılında temel tasavvuruna, değişim için yaratıcı ve gerekli bir kuvvet olarak fark sorunuyla, eğer yaşasaydı kendisini kaçınılmaz bir yüzleşmeye götürecek bir derinlik ekledi. Zira Malcolm X, ırksal statükoya karşı bir direniş pozisyonundan ve bu statükonun analizinden, değişim için örgütlenmenin daha etkin değerlendirmelerine doğru ilerledikçe, daha önceki pozisyonlarından bazılarını yeniden değerlendirmeye başladı. Siyahların en temel hayatta kalma becerilerinden biri, iyi ya da kötü olsun deneyimi sindirip yararlı, kalıcı, etkili bir şeye dönüştürmedir. Nesli tükenmekte olan bir tür olarak dört yüz yıl boyunca hayatta kalmak çoğumuza, eğer yaşamaya niyetliysek hızlı öğrenen kişiler olmamız gerektiğini öğretti. Malcolm bunu biliyordu. Eğer hatalarımıza bakabilirsek, onlardan ders çıkarabilirsek ve onların üzerine yeni şeyler inşa edebilirsek aynı hataları üst üste tekrarlamak zorunda değiliz.

Malcolm öldürülmeden önce, kadının toplumdaki ve devrimdeki rolüne ilişkin görüşlerini değiştirip genişletmişti. Şiddetsizlik politikaları kendisininkiyle çok zıt görünen

Martin Luther King, Jr. ile arasındaki bağdan gitgide daha saygıyla bahsetmeye başlıyordu. İttifakların ve koalisyonların pek tabii oluşması gereken toplumsal koşulları incelemeye girişmişti.

Bunların yanı sıra, düşmanlarımıza karşı bir savaştan ziyade bizi kendi içimizde birbirimizle savaşa sürükleyen ezilmenin o yara izlerini de tartışmaya koyulmuştu.

Siyah insanlar olarak 60'lardan öğrenebileceğimiz bir şey varsa o da, özgürleşmeye dönük her hareketin nasıl sonsuzca karmaşık olması gerektiğidir. Çünkü sadece bizi dışsal bir şekilde insanlıktan çıkaran kuvvetlere karşı değil aynı zamanda kendi içimize almaya zorlandığımız ezici değerlere karşı da hareket etmeliyiz. Zaferlerimizin ve hatalarımızın birleşimini irdelemek suretiyle eksik kalan bir tasavvurun tehlikelerini irdeleyebiliriz. O tasavvuru mahkum etmek için değil değiştirmek için, mümkün geleceklere dair örnekler oluşturmak ve değişim hiddetimizi birbirimizden ziyade düşmanlarımıza odaklamak için. 1960'larda Siyah komünitenin uyanan öfkesi çoğunlukla gücün yozlaşmasına ve hayatlarımız üstündeki hakiki denetim kaynaklarına karşı dikey olarak değil ama bize en yakın olup da kendi acizliğimize ayna tutanlara karşı yatay olarak ifade edildi.

Her zaman en etkili yerlerde olmasa da saldırıya hazırdık. Belli bir sorunun çözümüne ilişkin birbirimizle fikir ayrılığına düştüğümüzde, ortak sorunumuzu yaratanlardansa birbirimize karşı genellikle çok daha hırçındık. Tarihsel olarak fark, bir halk olarak bize karşı öyle acımasızca kullanıldı ki, dışarıdan Siyahlık olarak tanımlanan şeyden herhangi bir sapmaya müsamaha göstermeye isteksizdik. 60'larda politik doğruculuk, yaşamak için bir kılavuzdan çok yeni bir pranga haline geldi. Siyah komünitenin küçük ama ses çıkaran bir bölümü, birliğin fikir birliği anlamına gelmediğini gözden kaçırdı; oysa Siyah halk öyle tek bi-

çimde sindirilebilecek bir nicelik değil. Birlikte çalışmamız için bir fıçı homojenize edilmiş çikolatalı süt misali ayırt edilmesi imkansız parçacıkların bir karışımı olmak zorunda değiliz. Birlik, her şeyden önce, kendilerine has çeşitli ve farklı doğaları olan öğelerin bir araya gelmesi demektir. Çeşitliliğin içindeki gerilimleri irdelemeye dönük ısrarımız ortak hedefimize doğru büyümeyi teşvik eder. Çoğu zaman geçmişi ya inkâr eder ya da romantikleştirir, birliğin nedenini yararsız ya da mitsel kılarız. Geçmişin geleceğin işine yaramasını sağlamak için gereken temel malzemenin, birini diğerine özümseten bugünkü enerjimiz olduğunu unuturuz. Süreklilik otomatik olarak gerçekleşmediği gibi pasif bir süreç de değildir.

60'ların temel karakteristiği, anlık çözümlere duyulan baş döndürücü bir inançtır. Uyanışın, onurun ve hatanın can alıcı yıllarıydı. Sivil haklar ve Siyah gücü hareketleri, bu memlekette haklarından mahrum bırakılmış gruplar için ihtimalleri yeniden alevlendirdi. Ortak düşmanlarla savaşmış olsak da bireysel çözümlerin cazibesi zaman zaman bizi birbirimize karşı itinasız hale getirdi. Bazen birbirimizin farkı ile yüzleşmeyi kaldıramadık çünkü bu farkların kendimizle ilgili söyleyebileceği şeylerden korkuyorduk. Sanki nihayetinde herkes çok Siyah, çok beyaz, çok erkek, çok kadın olamazmış gibi. Gelgelelim hepimizi kapsayabilecek herhangi bir gelecek tasavvuru, tanımı gereği kapsayıcı ve karmaşık olmalıdır, ki bunun elde edilmesi de kolay değildir. Soğuğun yanıtı ısıtmadır, açlığın yanıtı yiyecektir. Fakat ırkçılığın, cinsiyetçiliğin, homofobinin yekpare basit bir çözümü yoktur. Aynı derdin bu belli tezahürleri ile nerede karşılaşırsam karşılaşayım onlara karşı çıkmak için her bir günümde bilinçli bir şekilde odaklanmam vardır sadece. *Bizin* kim olduğunu görerek, enerjimizi kendimize değil düşmanlarımıza karşı daha hassas bir şekilde kullanmayı öğreniriz.

60'larda Siyah militan Siyah Müslümanla kavga ederken, Siyah Milliyetçi şiddet karşıtlarını yerden yere vururken ve Siyah Kadınlara Siyah Güç hareketindeki tek işe yarar konumumuzun mütevazılığımız olduğu söylenirken ırkçısıyla liberaliyle tüm beyaz amerika seyirci olarak arkasına yaslanmaktan ziyadesiyle memnundu. Siyah lezbiyen ve geylerin varlığının Siyah amerikanın kamusal bilincine karışmasına izin dahi verilmiyordu. 1980'lerde Bilgi Edinme Özgürlüğü Yasası yoluyla elde edilen belgelerden, FBI ve CIA'in 60'ların Siyah komünitelerinin her bir kesiminde ardı ardına karışıklık ve facialarıkışkırtmak için kendi farklarımıza karşı hoşgörüsüzlüğümüzü kullandığını biliyoruz. Siyah güzel olsa da hâlâ sakıncalıydı ve tartışma forumlarımız çoğu zaman kimin kimden daha Siyah ya da kimin kimden daha yoksul olduğuna dair oyunların oynandığı ve kazananın olamayacağı sahnelere dönüştü.

Benim için 60'lar bir vaat ve heyecan dönemiydi fakat 60'lar bir izolasyon ve içeriden bir hayal kırıklığı zamanıydı da. Çalışıyordum ve çocuklarımı bir boşlukta yetiştiriyormuşum ve bu da benim suçummuş gibi hissediyordum çoğunlukla. Sanki daha Siyah olsam her şey düzelecekmiş gibi. Çok fazla enerjinin boşa harcandığı bir zamandı ve çoğu zaman çok acı çekiyordum. Kimliğimin ya da işimin çeşitli yönlerini ister inkâr edeyim istersem de bu yönler arasında seçim yapayım Siyahlığım kabul edilemez olurdu. Irklar arası bir evlilik içindeki Siyah lezbiyen bir anne olarak, bir parçam her zaman, kim olmam gerektiğine dair konforlu önyargıları olan herkesi garanti rencide ederdi. Kendimi kendi kendime tanımlamazsam başka insanların bana dair fantezilerinin beni öğütüp canlı canlı yiyeceğini işte böyle öğrendim. Şiirim, hayatım, çalışmam, mücadele enerjilerim bir başkasının normuna uyuyormuş gibi yapmadığım sürece kabul edilebilir değildi. Bu oyunda başarılı olamayacağım gibi,

bu maskeli balo için gereken enerjinin çalışmamdan çaldığını da öğrendim. Üstelik büyütülecek bebekler, eğitilecek öğrenciler vardı. Vietnam Savaşı tırmanıyor, şehirlerimiz yanıyor, gittikçe daha fazla okul çağındaki çocuğumuz koridorlarda uyuşturucu ile kendinden geçiyor, eroin sokaklarımızı ele geçiriyordu. Uygunluğu değil gücü dile getirmemiz gerekiyordu. Dar bir tür Siyahlık tahayyülü üzerinden görüşleri rafa kaldırılan ve susturulan başka güçlü Siyah işçiler vardı. Siyah kadınlar da bu tahayyülden muaf değillerdi. Politik Eylem için Siyah Kadınlar'ın ulusal bir toplantısında, Mississippi'de dövülüp hapse atılmasının üstünden sadece birkaç yıl geçmiş olan genç bir sivil haklar aktivisti, beyaz kocası yüzünden sakıncalı bulunup gözden çıkarıldı ve susturuldu. Bazılarımız başardı, bazılarımızsa mücadelede yitip gitti. Büyük umutlar ve büyük beklentiler zamanıydı; keza büyük ziyanların da zamanıydı. Tarih bu işte. 80'lerde bu hataları tekrarlamak zorunda değiliz.

60'larda Siyah azminin açığa çıkardığı ham enerji, Siyah farkındalığı, benlik algıları ve beklentilerinde yaşanan değişimleri güçlendirdi. Bu enerji, kadınlar, Renkli tenli öteki halklar, eşcinseller, engelliler, yani bu toplumda haklarından mahrum bırakılmış tüm insanlar arasındaki değişim hareketlerinde hâlâ hissediliyor. 60'ların bize ve başkalarına mirasıdır bu. Fakat kabul etmeliyiz ki hızlı bir devrimci dönüşüme ilişkin yüksek beklentilerimizin çoğu aslında gerçekleşmedi. Ve elde edilen kazanımların çoğu şimdilerde yürürlükten kaldırılıyor. Bu, umutsuzluğa kapılmak ya da o yılların önemini reddetmek için bir neden değil. Ama özfarkındalık ve özgürlük için yürütülen her tür mücadelenin aşırı basitleştirilmesinden çıkarılacak derslerle açıklık ve içgörü ile yüzleşmeliyiz. Yoksa 80'lerde, hayatta kalmamızın önündeki çok boyutlu tehditlerle yüzleşmek için ihtiyacımız olan kuvveti bulamayacağız.

Tek meseleli mücadele diye bir şey yoktur çünkü tek bir meseleden ibaret hayatlar yaşamıyoruz. Malcolm bunu biliyordu. Martin Luther King, Jr. bunu biliyordu. Mücadelelerimiz özgün olsa da yalnız değiliz. Mükemmel olmasak da hatalarımızın toplamından daha güçlü ve bilgeyiz. Siyah insanlar bizden önce de buradaydılar ve hayatta kaldılar. Onların hayatlarını yoldaki yön işaretleri gibi okuyabiliriz. Bernice Reagon'un pek dokunaklı söylediği gibi, tek tek her birimizin burada olması, bizden önce birilerinin bunu mümkün kılmak için bir şeyler yapmasından. Onların hatalarından ders çıkarmak, ne onlara ne de kendimiz olmak için, etkili olmak için harcayacağımız yoğun emeğimize borcumuzu azaltmaz.

New York Times, *Amsterdam News* ya da *Times* dergisinde bizim yerimize önceden hazmedilmiş olan tarihimizi öyle kolay kaybediyoruz ki. Belki şairlerimizi ya da delilerimizi dinlemediğimizden, belki içimizdeki annelerimizi dinlemediğimizden. En derin hakikatleri konuştuğumda ağzımdan çıkanların anneminkiler gibi çınladığını duyduğumda, ona karşı nasıl savaştığımı hatırlasam bile, hem bilmemin kaynaklarını hem de ilişkimizi yeniden değerlendirmeliyim. Kadın olarak, Siyah olarak bana verdiklerini takdir etmem için annemi romantikleştirmem gerektiği anlamına gelmiyor bu. Bugünümüze nasıl tohumlar ektiğinin farkında olmak için geçmişimizi romantikleştirmemize gerek yok. Geçmişin derslerini derin bir kavrayışın yanı sıra onurla okumamıza da imkân vermesindense, bizi bu derslerden mahrum bırakan bir hafıza kaybıyla heba olmak zorunda değiliz.

Bize yalan söylenilmesinin ne olduğunu biliyoruz, kendimize yalan söylememenin ne kadar önemli olduğunu da biliyoruz.

Güçlüyüz çünkü hayatta kaldık ve bütün mevzu bu; hayatta kalmak ve büyümek.

Her birimizin içinde, kriz üstüne kriz çıkaran ve geleceğimizi un ufak eden makinenin aslında bizim yararımıza olmadığını bilen bir tutam insanilik var. Bize karşı birleşmiş kuvvetlerin gaddarlığını yanlış bir ezme hiyerarşisi kurmaktan alıkoymak istiyorsak, Siyahlara karşı herhangi bir saldırının, kadınlara karşı herhangi bir saldırının, desteklediğimiz sistemlerin bizim çıkarlarımıza hizmet etmediğinin farkına varan hepimize karşı bir saldırı olduğunu dair kendimizi eğitmeliyiz. Buradaki her birimiz, yoksullara karşı mevzuatların, eşcinsel cinayetlerinin, sinagogların yakılmasının, sokak tacizinin, kadınlara saldırının ve Siyah halka karşı yeniden tırmanan şiddetin birbirleriyle bağlantısında birer halkayız. Her birinize sorduğum gibi kendime de soruyorum, bu bağlantı günlük hayatımın kişisel dokusunda tam olarak hangi değişimi gerektiriyor? Hayatta kalmak teorik bir mesele değildir. Halkım olarak tanımladığım kişilerin herhangi bir kesiminin boyun eğdirilmesine ne şekilde katkıda bulunuyorum? İçgörü, hayatlarımızın ayrıntılarını aydınlatmak zorundadır: Ziyan ettiğimiz ekmeği yapan kim? Ya da biyolojik olarak bin yılda ayrışmayacak nükleer zehirleri üretmek için gereken enerjiyle uğraşan kim? Ucuz hesap makinelerimize mikrotransistörleri monte ederken kim kör oluyor?

Bizler, Eşit Haklar Yasasının yıkıcı mevzuat olarak yenildiği bir ülkede kendilerine gelecek örmeye çalışan kadınlarız. Bizler, Yeni Sağ'ın en açık hedefi olarak hadım edilmekle, hapsedilmekle ve sokaklarda öldürülmekle tehdit edilen Lezbiyenler ve gey erkekleriz. Ve biliyoruz ki bizlerin silinmesi, diğer Renkli tenli insanların, yaşlıların, yoksulların ve o mitik kişiliksizleştirici norma uymayan herkesin silinmesine zemin hazırlamakla kalır.

Birbirimizle savaşmayı yine de göze alabilir miyiz cidden?

Bizler kasıtlı katliam bilincinin etrafımızı sardığı bir dönemde yaşayan Siyah insanlarız. Hükümetimizin hem burada hem de yurtdışında politikası Renkli tenli insanları giderek daha fazla harcanabilir kılıyor. Bizler, Vietnam'daki trajediyi El Salvador ve Nikaragua'da tekrarlamaya hazır bir hükümetin hükmü altında çalışıyoruz. Bir hükümet ki şu küre üstünde gerçekleşen özgürlük savaşlarının hepsinin yanlış tarafında duruyor; bir hükümet ki 110.000 kişilik nüfusunun ABD için tehdit oluşturduğu bahanesiyle bağımsız bir ülke olan Grenada'nın (ben bu yazıyı düzenlerken) elli üç mil karesini işgal ediyor. Bir yanda Güney Afrika'da ırk ayrımcılığıyla, Haiti ve El Salvador'da cinayet ve işkenceyle yürütülen sistematik soykırımı resmen kabul edip askeri tedarikle desteklerken, öte yanda gazetelerimiz beyaz komünist Polonya'daki insan haklarına dair sözde endişelerle dolu. Amerikan danışma ekipleri Orta ve Güney Amerika'nın dört bir yanındaki ve Haiti'deki baskıcı hükümetleri destekliyor, oysa *danışma* askeri yardımdan önce gelen bir kod isimden ibaret.

Ölümcül hastalara, yaşlılara, bağımlı çocuklara, yemek fişlerine, hatta okul yemeklerine yapılan destekleri kesme kararları, iki arabası ve sayısız vergi sığınağı olan, konforlu evlerde yaşayan karınları tok adamlar tarafından alınıyor. Hiçbiri gece yatağa aç gitmiyor. Hatta geçenlerde, ileri yaşlı yurttaşların nükleer santrallerde çalıştırılması önerildi çünkü onlar nasılsa hayatlarının sonuna yaklaşmışlar.

Buradaki herhangi birimiz geleceği geri alma çabalarının müstakil veya bireysel olabileceğine inanmayı yine de göze alabilir mi? Buradaki herhangi biri özgürleşme arayışının belirli bir ırka, cinsiyete, yaşa, dine, cinselliğe veya sınıfa mahsus ve tek alan olabileceğine inanmayı hâlâ göze alabilir mi?

Devrim tek seferlik bir olay değildir. Yerleşmiş, kabına sığmayan tepkilerde hakiki bir değişiklik yapmak için en kü-

çük fırsata karşı bile hep tetikte olmaktır. Örneğin birbirimizin farklarını saygıyla ele almayı öğrenmektir.

Bizim paylaştığımız ortak bir çıkarımız var; hayatta kalmak. Ve sırf farkları bizi rahatsız ettiğinden dolayı başkalarından izole olarak sürdürülemez bu. Bize yalan söylenilmesinin ne olduğunu biliyoruz. 60'lar kendimize yalan söylememenin ne kadar önemli olduğunu öğretmeli bize. Devrimin tek seferlik bir olay olduğuna ya da içimizden ziyade etrafımızda cereyan eden bir şey olduğuna inanmamayı. İçimizden herhangi bir grubun diğerleri özgür olmadan da özgür olabileceğine inanmamayı. Liderlerimizin bile bizleri bizim yerimize tanımlamasına, gücümüzün kaynağını bizler adına tanımlamasına izin vermemenin ne kadar önemli olduğunu.

Buradaki hiçbir Siyah insanın hayatta kalmak için pozitif ayrımcılığı destekleyen eylemlere yönlendirilmeyi bekleyebilecek lüksü yok. Her birimiz kendi hayatlarımızın hakiki ayrıntılarına (koşullarına) açık seçik ve yakından bakmalı, nerede eylem ve enerjinin gerekli olduğuna ve nerede etkili olabileceğine karar vermeliyiz. Nerede ve nasıl duruyorsak duralım, hangi arenayı seçersek seçelim değişim her birimizin acil sorumluluğudur. Bizler başka bir Malcolm'u, başka bir Martin'i, mücadelemizi tasdik edecek başka bir karizmatik Siyah lideri beklerken yaşlı Siyahlar gecekondularda donarak ölüyor, Siyah çocuklar sokaklarda vahşice dövülüyor, katlediliyor ya da televizyonların önünde alıklaşıyor. Üstelik yoksulluk sınırının altında yaşayan Siyah ailelerin yüzdesi bugün 1963'ten daha yüksek.

Hem eğer geleceğimizi bir tür yeni mesihin ellerine teslim etmeyi beklersek bu liderler vurulduklarında ya da itibarsızlaştırıldıklarında, onları katletmeye çalıştıklarında, eşcinsel diye adlandırdıklarında ya da başka şekillerde yetkisiz kıldıklarında ne olacak? Geleceğimizi askıya mı alacağız?

Hareket etmemizi engelleyen, bir araya gelmemizi engelleyen içselleştirilmiş ve kendi kendimizi yıkan bu bariyer ne?

Siyah olan bizler, hayatlarımızın müstesna bir tercih noktasındayız. Geleceğimizin şekillendirilmesine katılmayı reddetmek ondan vazgeçmektir. Ne sahte bir emniyetle (beni kast etmiyorlar) ne de umutsuzlukla (yapabileceğimiz hiçbir şey yok) pasifliğe kapılmayın. Her birimiz yapacağımız işi bulmalı ve yapmalıyız. Militanlık, eğer öyle idiyse de, artık kritik anda doğrultulan silahlar anlamına gelmiyor. Militanlık değişim için aktif olarak çalışmak anlamına gelir, hatta kimi zaman değişimin gelmekte olduğuna dair herhangi bir garanti olmasa da. Anlamlı koalisyonlar oluşturmak için gereken sıkıcı ve romantik olmayan o emeği vermek ve hangi koalisyonların gerekli hangilerinin de gereksiz olduğunu fark etmek anlamına gelir. Birlik gibi koalisyonun da, önceden belirlenmiş adımlarla yürüyen otomatların değil, kendini gerçekleştiren, odaklanmış ve inanan insanların bir bütün olarak bir araya gelmesi anlamına geldiğini bilmek demektir. Umutsuzlukla savaşmak demektir.

Ve üniversitede, bu kesinlikle kolay bir görev değildir. Çünkü burada olmanız sayesinde her biriniz kendinize yanlış isim verme, kim olduğunuzu, gerçek çıkarlarınızın nerede olduğunu unutma yağmuruna tutulacaksınız. Şüphesiz mahkemelik de olacaksınız; ve hiçbir şey yaratıcılığı tokenizmden, bireysel çözümler mitinden beslenen şu sahte güvenlik duygusundan daha hızlı etkisiz hale getiremez. Malcolm'dan alıntı yaparsak, Brooklyn'de Z Caddesinde Mercedes'ini sürmekte olan Siyah bir kadın avukat, hiç modası geçmeyen o iki sözcüktür yine de: "*nigger* kaltak."

Yan yana savaşmamız için ben olmana gerek yok. Aynı savaşı verdiğimizi fark etmem için sen olmama gerek yok. Yapmamız gereken birbirimizi içerebilecek türden bir geleceğe kendimizi adamak ve bireysel kimliklerimizin kendile-

rine özgü kuvvetleriyle bu geleceğe doğru çalışmaktır. Bunu yapabilmemiz için de aynılığımızı tanırken aynı zamanda farklarımıza da izin vermeliyiz.

Tarihimiz bize bir şey öğrettiyse o da, ezilmemizin sadece dışsal koşullarına karşı bir değişim eyleminin yeterli olmadığıdır. Bütün olmak için, çabalarımızın faydasız olduğunu, bir şeylerin asla değişmeyeceğini söyleyen, öyleyse neden zahmet edesin, kabullen bunu diye söylenen her birimizin içindeki o cılız sesin umutsuz ezici tuzaklarını fark etmeliyiz. Ve zehir misali içimizde yaşayıp serpilen, bizi birbirimizdeki kendimize saldırtana kadar sorgulanmayan, içimize yerleştirilmiş o özyıkım parçasıyla savaşmalıyız. Fakat tek tek her birimizin derinliklerine gömülü olan bu tiksintiye parmak basabilir ve bizi kimi hor görmeye teşvik ettiğini görebilir, farklarımızın arasından geçerek gerçek bağlantılılığımızın bilgisi ile onun gücünü azaltabiliriz.

Umarım ki 60'lardan, birbirimizi yok ederek düşmanlarımızın işini görmeyi göze alamayacağımızı öğrenebiliriz.

Şu Illinois'te olan, Siyah kızgın bir beyzbol oyuncusunun, sözünü kesen beyaz birine küfür ederken Siyah birini bıçaklaması ne anlama geliyor? Azınlık bir komüniteye ait sokakları kontrol altında tutmanın, bir nesli diğerine düşman etmekten daha iyi bir yolu olabilir mi?

Howard Üniversitesi'ndeki öğrenci başkanı, kampüsteki bir Eşcinsel Öğrenci Bildirgesi vesilesiyle Siyah lezbiyenler ve gey erkeklere atıfta bulunarak "Siyah komünitenin bu tür pisliklerle hiçbir alakası yoktur. *Bu insanları* başımızdan atmak zorundayız" [italikler bana ait] diyor. Başımızdan atmak? Çoğu zaman fark etmeden, Siyahların herkesin öfkesine uygun hedefler olduğuna dair ırkçı inancı özümseriz. Biz birbirimize en yakın olanlarız ve öfkemizi düşmanlarımıza kusmaktansa birbirimize kusmak daha kolay.

Elbette, Howard'daki genç adam tarihsel olarak yanlıştı. Siyah komünitenin bir parçası olan "bizimle" çok işi var. 60'larda olduğu gibi bugün de en iyi yazarlarımızdan, organizatörlerimizden, sanatçılarımızdan ve akademisyenlerimizden bazıları lezbiyen ve gey, tarih de beni doğrulayacak.

60'larda defalarca varlığımı ve çalışmamı savunmam istendi benden çünkü bir kadındım, bir Lezbiyendim, bir ayrılıkçı değildim, çünkü parçalarımdan bazıları kabul edilemezdi. Çalışmamdan dolayı değil, kimliğimden dolayı. Tüm diğerlerini dışlayarak sadece bir tanesini ifade etmem konusundaki baskıya rağmen bana yarayan tüm parçalarıma tutunmayı öğrenmek zorunda kaldım. Ve kadınları birincil enerji ve destek kaynağım olarak tanımladığım için benim pislik olduğumu söyleyen Howard Üniversitesi'ndeki o genç adamla yüz yüze gelsem ne söylerdim bilmiyorum, onun bu noktada olmasına katkıda bulunanların benim ve benim gibi diğer kadınların enerjisi olduğunu söylemek dışında. Fakat bence o, pislik olduğumu yüzüme söylemezdi çünkü isim takmak uzaktan, akademik olarak yapıldığında hep daha kolaydır. Siyah varoluşun ve hayatta kalmanın çetrefil dokusunda lezbiyenlerin ve geylerin varlığını görünmez kılma hamlesi, Siyah komünitedeki parçalanmaya ve zayıflığa katkıda bulunan bir hamledir.

Başka yerlerde olduğu gibi akademik çevrelerde de genç Siyah kadınları hizada tutmak için gitgide artan bir şekilde kullanılan bir tür isim takma vardır. Çoğu zaman herhangi bir genç Siyah kadın Siyah olduğu kadar kadın olduğu için de ezildiğini fark etmeye başlar başlamaz, kendini cinsel olarak nasıl tanımlarsa tanımlasın ona lezbiyen denir. "Ne demek kahve yapmak, notları almak, bulaşıkları yıkamak, benimle yatmak istemiyorsun? Sen lezbiyen falan mısın?" Ve kız böylesine korkunç bir lekeyle kirlenme tehdidi karşısında çoğu zaman uysalca ama gizliden gizliye hizaya girer. Fakat *lezbiyen* kelimesi

sadece cinselliklerinden korkan ya da cinsellikleriyle dışarıdan tanımlanmalarına izin veren Siyah kadınlar için tehdit edicidir. Mücadelesini kendi bakış açımızla veren, kendi adımıza konuşan, politik ve duygusal açıdan birbirleri arasında yakın bağlar olan Siyah kadınlar, Siyah erkeklerin düşmanı değildir. Bizler kendi tanımlarımızın arayışında olan, aramızdaki çeşitliliği saygıyla tanıyan Siyah kadınlarız. Çok uzun bir süredir komünitelerimizde varız ve bu komünitelerin hayatta kalmasında çok önemli roller oynadık: Hat Shep Sut'tan Harriet Tubman'a, Daisy Bates'e, Fannie Lou Hamer'e, Lorraine Hansberry'ye, Maydine Teyze'ye, şimdi önümde oturan bazılarınıza kadar.

60'larda Siyah halk birbiriyle savaşarak cevherimizin çoğunu boşa harcadı. Washington D.C.'nin herhangi bir ABD şehrinden daha fazla bebek ölüm oranına sahip olduğu, yirmi yaşın altındaki Siyah komünitenin yüzde 60'ının işsiz ve gitgide daha fazlasının da işsiz kalmakta olduğu, linçlerin arttığı, son seçimlerde kayıtlı Siyah seçmenlerin yarısından azının oy kullandığı 80'lerde aynı şeyi yapmayı göze alamayız.

Vaaz ettiğiniz şeyi nasıl uyguluyorsunuz? Her neyi vaaz ediyorsanız ve tam olarak kim dinliyorsa? Malcolm'un vurguladığı gibi bizler ezilmemizden sorumlu değiliz ama kendi kurtuluşumuzdan sorumlu olmalıyız. Kolay olmayacak ama elimizde öğrendiklerimiz ve bize verilmiş olan işe yarar şeyler var. Bizden önce gelenlerin bize verdikleri ile onların durdukları yerin ötesine geçme gücüne sahibiz. Ağaçlarımız, suyumuz, güneşimiz ve çocuklarımız var. Malcolm X okuduğumuz sözcüklerinin kuru metinlerinde yaşamıyor, onunla ortak tasavvurlarımız boyunca ilerlemek için ürettiğimiz ve kullandığımız enerjide yaşıyor. Bugünün muazzam baskısına göğüs germek için bağ kurmanın yanı sıra geleceği de kuruyoruz ve bu da tarihin bir parçası olmak demektir.

çev. Gülkan 'Noir'

GÖZ GÖZE: SİYAH KADINLAR, NEFRET VE ÖFKE[1]

Acı yok olduğunda nereye gider?[2]

Amerika'daki her Siyah kadın, kadim ve dillendirilmemiş öfkelerin geniş yelpazesinin bir yerinde hayatını sürdürüyor.

İçimdeki Siyah Kadın öfkesi, tam çekirdeğimde erimiş bir lav gölü ve en sıkı koruduğum sırrım. Güçlü hisseden bir kadın olarak hayatımın ne kadarı bu hiddet ağıyla örülmüş biliyorum. Bu, hayatımın temellerini oluşturan duygu nakışlarının hepsine dokunmuş elektrikli bir iplik. Her an patlayabilecek, bilincimden bir ateş gibi yeryüzüne yayılabilecek kaynar, kızgın bir su. Bu öfkeyi reddetmek yerine onu düzgün bir şekilde eğitmek, hayatımın başlıca görevlerinden biri olageldi.

1 Bu makalenin kısaltılmış versiyonu *Essence*'de yayınlanmıştır, cilt 14, sayı 6, Ekim 1983. İç görüleri ve destekleri sayesinde bu makaleyi tamamlayabildiğim şu kadınlara teşekkür etmek istiyorum: Andrea Canaan, Frances Clayton, Michelle Cliff, Blanche Wiesen Cook, Clare Coss, Yvonne Flowers, Gloria Joseph, Adrienne Rich, Charlotte Sheedy, Judy Simmons ve Barbara Smith. Bu makale Sheila Blackwell Pinckney'in (1953-1983) anısına ithaf edilmiştir.

2 Dr. Gloria Joseph'in bir şiirinden.

Bu öfke gölünün kaynağı ya da kökü diğer Siyah kadınlar değil. Bir başka Siyah kadınla şu an aramızda geçen bize özgü durum ne olursa olursun, bundan eminim. Öyleyse bu öfke neden en küçük fırsatta yüzünü başka Siyah kadınlara gösteriyor? Neden onları başkalarından daha eleştirel bir ışığın altında yargılıyorum, neden beklentilerimi karşılayamadıkları takdirde çileden çıkıyorum?

Üstelik bu saldırımın hedefinin arkasında kendi kabul görmemiş yüzümü bulacaksam eğer, bu gelgitli tutkuların körüklediği ateşi ne söndürebilir ki?

Siyah kadınların arasında geçen öfkenin hararetiyle ilgili yazmaya başladığımda, parçalara bölünmüş bir buzdağının ancak en ucuna dokunuyor olduğumu, bu buzdağının en derin tabakasında Nefretin, yani Siyah ve Amerikalı olarak doğduğumuz andan itibaren bize yönelen bir toplumsal ölüm dileğinin olduğunu anladım. Gerçekten de o andan itibaren ten rengimiz, cinsiyetimiz, yaşam hakkımız olduğunu varsaymaya cüret etme küstahlığımız yüzünden nefrete gömülmüşüz. Çocukken bu nefreti emmiş, benliğimizin içine işlemişiz ve genel olarak hâlâ hayatlarımızı bu nefretin aslında ne olduğunun ve nasıl işlediğinin farkında olmadan sürdürüyoruz. Bu nefret, birbirimizle olan etkileşimlerimizde gaddarlık ve öfke olarak yankılanıyor. Zira her birimiz bu nefretin aradığı surete sahibiz ve kendi hayatımızda çok zulme uğrayıp yine de ayakta kaldığımızdan bunu garipsememeyi öğrenmişiz.

Siyah kadınların öfkesi hakkında yazmadan önce, bunu besleyen nefretin zehirli sızıntısı ve öfkeyle nefretin buluşmasından üreyen gaddarlık hakkında yazmalıyım.

Bunu diğer Siyah kadınlardan beklentilerimi inceleyerek anladım. Siyah-kadınlığa olan öfkemin ipliğini takip edip, bu öfkenin nereden geldiğini veya niye üstüme

yığıldığını anlamadan henüz çok önceleri, hayatımı ateşle nakşeden nefret ve horgörüye ulaşınca keşfettim. Çocuklar hayatlarındaki her olayın sebebinin sadece kendileri olduğunu sanırlar. Dolayısıyla çocukken, insanlarda bu denli horgörü uyandırabildiğime göre bende çok ciddi bir sorun olduğuna karar vermiştim. Otobüs şoförü öteki insanlara öyle bakmıyordu. Annemin bana yapmamam ve olmamam gerektiğini söylediği halde benim onu dinlemeyip yapmayı ve olmayı seçtiğim her şeyin suçu, bendeki bu sorun olmalıydı.

Kendi içimde güç aramak, ileride karşılaşacaklarımdan duyduğum korkunun içinden geçmeye istekli olmamı gerektiriyor. En korunaksız yerlerime bakıp yaşamış olduğum acıyı fark edersem, düşmanlarımın cephanesinden bu acıların kaynağını yok edebilirim. Bu durumda tarihim, düşmanlarımın oklarını keskinleştirmek için kullanılamayacak ve böylece onların benim üzerimdeki hakimiyeti zayıflayacak. Kendime dair kabullendiğim hiçbir şey, beni zayıflatmak için kullanılamayacak. Ben kimsem o'yum, yapmaya geldiklerimi yapıyorum, kendimde seni keşfederken, sana senin "kendi"liğini hatırlatmak için seni bir uyuşturucu veya keski gibi etkiliyorum.

Amerika'nın bana biçtiği değer, kendi güçlerimi gerçekleştirmemin önünde bir duvar gibi örülmüş haldedir. Bu duvar, enerjimi bütünüyle ve yaratıcılıkla kullanabilmek adına her bir sancılı parçasını tek tek inceleyip ayırmam gereken bir engeldi. Irkçılık ve cinsiyetçiliğin harici alametleriyle uğraşmak, bu tahrifatın kendimizin ve birbirimizin bilincinde içselleşmesinin sonuçlarıyla cebelleşmekten daha kolay.

Peki ama birbirimizle o en yüzeysel düzeyler dışında bağ kurmaya duyduğumuz çekingenliğin doğası ne? Siyah kadınlar arasında süregiden bu güvensizlik ve mesafenin kaynağı ne?

Nefret hakkında konuşmayı sevmiyorum. Görebilmeye başladığım andan itibaren birçok beyaz insanın gözünde gördüğüm o ölümüme duyulan istek kadar ağır olan iptal etme niyetini ve nefreti hatırlamayı sevmiyorum. Bu nefret gazetelerde, filmlerde, kutsal resimlerde, çizgi romanlarda, Amos'n Andy radyo programlarında yankılanırdı. Onu teşrih etmek için bir aracım, adlandırmak için bir dilim yoktu.

Harlem'e giden AA metrosu. Kolları ağır Noel poşetleriyle dolu annemi elbisesinin yenlerinden tutmuşum. Kış giysilerinin nemli kokusu, sarsılan tren. Annem koltukta ufak bir boşluğu gözüne kestirip kar tulumuyla kaplanmış minik bedenimi oraya oturtuyor. Bir yanımda gazete okuyan bir adam. Öbür yanımda da bana dik dik bakan kürk şapkalı bir kadın. Bana bakarken ağzı seğiriyor, sonra da gözlerini yere dikiyor, benimkileri de beraberinde sürükleyerek. Deri eldivenli eli, yeni mavi kar pantolonumun onun kibar kürk mantosuna değen yerini çekiştiriyor. Mantosunu iyice kendine çekiyor. Bakıyorum. Koltuğun aramızda kalan kısmında gördüğü o korkunç şeyi ben göremiyorum. Bir hamamböceği olmalı. Ama dehşetini bana geçiriyor. Bakışlarından anladığım kadarıyla çok kötü bir şey olmalı, bu yüzden ben de kar pantolonumu iyice kendime çekip ondan uzaklaştırıyorum. Kafamı kaldırdığımda kadının hâlâ beni izlediğini görüyorum, gözleri ve burun delikleri kocaman. Birdenbire koltuğun aramızda kalan kısmında sürünen bir şey olmadığını fark ediyorum; mantosunun değmesini istemediği şey benmişim. Hızla ilerleyen trende ürpertiyle ayağa kalkıp bir askıya tutununca kürkü suratımı yalayıp geçiyor. Doğma büyüme bir New York şehir çocuğu olduğumdan hemen yana kayarak anneme oturması için yer açıyorum. Tek kelime edilmiyor. Anneme bir şey demeye korkuyorum çünkü ne yanlış yaptığımı bilmiyorum. Gizlice kar pantolonumun yanlarına bakıyorum. Üstlerinde bir şey mi var? Bir şeyler

dönüyor, ne olduğunu anlamasam da asla unutmayacağım. Kadının gözleri. Gergin burun delikleri. Nefret.

Üç yaşındaki gözlerim onları incelemek için kullanılan makinelerden dolayı ağrıyor. Alnım ağrıyor. Tüm sabah boyunca gözlerime bir şeyler sokulup döküldüğü gibi bir de gözlemleniyorum. Deri kaplamaları olan yüksek metal sandalyeye korkuyla büzülmüşüm, perişanım ve annemi istiyorum. Göz kliniğinin muayene odasının diğer köşesinde, beyaz önlük giymiş bir grup beyaz adam benim tuhaf gözlerimden bahsediyor. Aklımda sadece bir ses kalmış. "Görünüşüne bakılırsa bu kız biraz da ahmak." Hepsi gülüyor. Biri bana yaklaşıyor, kelimeleri yavaş ve dikkatli bir şekilde telaffuz etmeye özen göstererek "Tamamdır kızım, şimdi çıkıp dışarıda bekle" diyor. Yanağımı okşuyor. Gaddar olmadığı için minnettarım.

Kütüphaneci, Okuma Saati'nde *Little Black Sambo*'yu [Küçük Siyah Sambo] okuyor. Kocaman kırmızı dudakları olan ve yağlı saçı örgülerle dolu, düğme suratlı, ufak bir oğlan çocuğu hakkındaki küçük kitabın sayfalarını beyaz parmaklarıyla çeviriyor kadın. Resimlerin canımı yaktığını ve diğer herkes gülüp eğlendiğine göre yine problemin bende olduğunu düşündüğümü hatırlıyorum. Üstelik kütüphaneci kadının söylediğine göre bu küçük kitap şehir merkezindeki kütüphaneden gönderilen özel bir hediyeymiş.

SENİN NE DERDİN VAR YAHU? BU KADAR HASSAS OLMASANA!

Altıncı sınıfta yeni bir katolik okulundayım ve okulun ilk Siyah öğrencisi benim. Beyaz kızlar örgülü saçlarıma gülüyorlar. Rahibe evdeki anneme "çift saç örgüsü okul için uygun değildir" yazan ve saçlarımı "daha münasip bir şekilde" taramayı öğrenmem gerektiğini belirten bir not gönderiyor.

Lexie Goldman'la birlikte Lexington Caddesi'ndeyiz, yeniyetme yüzlerimiz bahardan ve dersten kaçtığımızdan al al

olmuş. Küçük bir restorana girip su rica ediyoruz. Kasanın arkasındaki kadın Lexie'ye gülümsüyor. Bize su veriyor. Lexie'ninki cam bir bardakta. Benimkisi ise kağıt. Sonrasında, benimkinin daha portatif olmasıyla ilgili şakalaşıyoruz. Gereksiz şekilde yüksek sesle.

Okul sonrası yarı zamanlı bir iş için ilk iş mülakatım. Nassau Caddesi'ndeki bir optik firması benim okulumdan bir öğrenci talep etmiş. Tezgâhın arkasındaki adam başvurumu okuyup bana bakmak için kafasını kaldırıyor, Siyah yüzüm onu şaşkına çevirmiş. Gözleri bana, beş yaşındayken trende yanına oturduğum kadını anımsatıyor. Sonra bu bakışa bir şey daha ekleniyor; beni tepeden tırnağa süzerken göğüslerimde duraksaması.

Açık-tenli annem, yaşamımın öncelikli sırada görülmediği bir ortamda beni hayatta tuttu. Ne kadar az olursa olsun eline geçen her imkânı kullandı. Ten rengi hakkında asla konuşmazdı. Batı Hint Adaları'nda doğmuş çok cesur bir kadın olan annem, amerika için hazırlıksızdı. Beni sessizlikleriyle silahsızlandırdı. İçten içe, başkalarının renk farklarını önemsemediğinin bir yalan olduğunu biliyordum. Ben, iki kız kardeşimden de koyu tenliyim. Babamsa en koyumuz. Kız kardeşlerimi hep kıskanırdım çünkü annem onların iyi kızlar olduğunu düşünürdü, bense kötüydüm, başım hep beladaydı. "Küçük şeytan" derdi bana. Onlar derli topluydu, bense savruktum. Onlar sessizdi, ben gürültücü. Onlar kibardı, ben yaramaz. Onlar piyano derslerine gidip görgü ödülleri kazandılar. Bense babamın ceplerinden para çalıp yokuş aşağı kızak kayarken bileğimi kırdım. Onlar güzeldi, bense karaydım. Kötü, haylaz, doğuştan baş belasının en iyi örneği.

Kötü demek *Siyah* mı demekti? Olgunlaşan, koyulaşan bedenimin tüm yarık ve çatlaklarının limon suyuyla bitmek bilmeden ovalanması. Ah ve o koyu dirseklerimin ve dizleri-

min, diş etlerimin ve meme uçlarımın, boynumdaki kıvrımların ve koltuk altlarımdaki oyukların nice günahları!

Merdiven boşluğunun arkasında beni sıkıştıran eller hep Siyah eller. Şaplak atan, okşayan, cimcikleyen, elbisemi çekiştiren oğlanların elleri. Taşıdığım çöp poşetini çöp tenekesine fırlatıp üst kata kaçıyorum koşarak. Ardımdan bağırışlar geliyor. "Aynen öyle, koşsan iyi edersin, seni çirkin melez kaltak!" Belli ki renk göreceliydi.

Annem bana örnek olup çok erken yaşta hayatta kalmayı öğretti. Ayrıca sessizliklerinden de yalnızlığı, hiddeti, güvensizliği, kendini reddetmeyi ve hüznü öğrendim. Hayatta kaldıysam, onun bana verdiği silahların nasıl kullanılacağını ve kendi içimdeki o ismi cismi olmayan şeylerle nasıl mücadele edileceğini öğrendiğimdendi.

Ve hayatta kalmak, sevginin verebileceği en büyük hediyedir. Bazen Siyah annelerin verebilecekleri tek hediyedir bu ve böylelikle şefkat kaybolur. Annem beni hayata, mermer bir taşa öfkeli bir mesaj kazır gibi kazıdı. Yine de çevremdeki nefrete rağmen hayatta kaldım çünkü annem, evde ne olursa olsun, bana dış dünyanın aslında olduğu gibi olmaması gerektiğini dolambaçlı yollarla hissettirdi. Fakat dışarısı gerçekten de öyle olduğundan, beni çepeçevre saran ve en yakınımda bu nefret edilen benliklerden payına düşeni alan kim varsa ona doğru taşan açıklanamaz bir öfke bataklığına yerleştim. Elbette o zamanlar bunun farkında değildim. Bu öfke içimde asitten bir göl olarak birikti ve hislerim her derinleştiğinde, kendini en tuhaf yerlere iliştiren o öfkeyi de hissettim. Benim kadar güçsüz olanlara ilişirdi mesela. İlk arkadaşım bana şöyle sorardı: "Niye herkese vurup duruyorsun? Başka türlü arkadaş olmayı bilmiyor musun?"

Şu dünyada, hayatta kalma mücadelesini bunca nefretin bilgisiyle inşa edip yaşamını sürdüren Siyah kadınlar hariç başka bir varlık var mı?

Amerikan İç Savaşı'ndan kısa bir süre sonra. New York 110. Sokak'taki gri bir beton hastanede bir kadın çığlık atıyor. New York'a Güney'den getirilmiş Siyah ve sağlıklı bir kadın. İsmini bilmiyorum. Bebeği doğmaya hazır. Ama bilim kisvesine bürünmüş bir merak yüzünden kadının bacaklarını birbirine bağlamışlar. Bebek, kadının kemikleri arasından ölümüne doğuyor.

Little Rock Arkansas'lı yedi yaşındaki Elizabeth Eckford, neredesin? Işıl ışıl bir pazartesi sabahı, okuldaki ilk gününe gidiyorsun, üstünü başını kaplayan tükürükler, o beyaz nefret pembe kazağından damlarken, beyaz bir annenin çarpık, zorba ve insanlıktan çıkmış ağzından dökülenler, pembe kurdelelerinin havaya diktiği neşeli örgülerinle alay ediyor.

Numvulo, yük vagonunun onu bıraktığı kasvetli yerden beş gün boyunca yürümüş. Güney Afrika'daki Capetown'un yağmuru altında, çıplak ayaklarıyla, eskiden evinin olduğu yerdeki buldozer izlerinin üzerinde duruyor. Bir zamanlar masasını kaplayan bir karton parçasını eline alıp sırtına bağlı olan bebeğinin üzerine tutuyor. Kısa süre içinde tutuklanacak ve dilini bile bilmediği rezerv kampına geri gönderilecek. Kocasının yanında yaşamak için asla izin alamayacak.

Washington D.C.'nin iki yüzüncü yıldönümü. İki heybetli Siyah kadın bir evin önündeki kaldırıma gelişigüzel yığılmış eşyaları korumak için nöbet tutuyorlar. Mobilyalar, oyuncaklar, giysi tomarları. Kadınlardan biri farkında olmadan oyuncak bir atı ayakkabısının ucuyla ileri geri sallıyor. Sokağın karşısındaki binanın üstüne, tam bir katını kaplayacak şekilde kocaman harflerle şu yazılmış: *TANRI SİZDEN NEFRET EDİYOR*.

Addie Mae Collins, Carol Robertson, Cnythia Wesley, Denise McNair. Hepsi de on yaşından küçük dört Siyah kız

çocuğu, Birmingham, Alabama'daki Pazar kilise okulunda son güz şarkılarını söylüyorlar. Patlamanın tozu çöktüğünde hangi rugan kilise ayakkabısının hangi bacağa ait olduğunu anlamak imkansız oluyor.

Başka hangi insan, bu denli kötücül bir düşmanlığı soğurup da işlemeye devam edebilir?

Siyah kadınların güçlerini ortaklaştırıp kullandıkları tarih, Dahomey'in Amazon alaylarından, Ashanti savaş kraliçesi Yaa Asantewaa'ya, özgürlük savaşçısı Harriet Tubman'a ve bugün Batı Afrika'nın ekonomik açıdan güçlü kadın loncalarına kadar uzanıyor. Benin'in sadece kadınlardan oluşan meclisindeki Ana Kraliçelerinden ya da Brezilya'da kaçak köleler olarak diğer köleleştirilmiş kadınların kaçıp sığınacak yer bulmasına yardım etmiş ve şimdilerde de birbirlerine bakmakta olan yaşlı kadınların oluşturduğu Good Death Sisterhood [*Hayırlı Ölüm Kız Kardeşliği*] topluluğundan bize kalan bir yakınlık, karşılıklı bakım ve destek geleneğimiz var.[3]

Bizler, Siyah ve dişil olan her şeye karşı kemikleşmiş bir tiksinti ve horgörü duyan bir topluma doğan Siyah kadınlarız. Güçlü olduğumuz kadar dayanıklıyız. Ayrıca derinden yaralıyız. Bir zamanlar, Afrikalı kadınlar olarak hep birlikte, dişimizle tırnağımızla dünyayı bereketlendirdik. Nasıl Kralı korumak için ateş hattının en önüne mevzileniyorsak, yeryüzünün meyve vermesini de sağlarız. Hem kendi adımıza hem de Kral'ın adına can almış olsak da (Harriet'in o korkunç bataklıkta omuzladığı tüfeği konuşuyor) öldürme gücünün yaratma gücünden daha aşağı olduğunu hep biliriz, zira bu, yeni bir başlangıçtan ziyade bir son üretir.

Öfke; aşırıya kaçabilen veya yanlış yere yönlenebilen ama illa zararlı olması gerekmeyen bir hoşnutsuzluk tutku-

3 Samella Lewis, henüz yayımlanmamıştır.

su. Nefret; tiksintinin garezle birleştiği duygusal bir alışkanlık veya kafa yapısı. Öfke, kullanıldığı takdirde, yok etmez. Nefretse yok eder.

Irkçılık ve cinsiyetçilik yetişkinlerin sözcükleridir. Amerikadaki Siyah çocuklar yaşantılarında bu tahrifatlardan uzak duramadıkları gibi, çoğu zaman bunları adlandıracak sözcükleri de bilmezler. Ama ikisini de doğru şekilde, nefret olarak algılarlar.

Büyümek, nefreti bir nimet gibi hazmetmek. Siyah olduğum için, kadın olduğum için, yeterince Siyah olmadığım için, belli bir kadın fantezisine uymadığım için, ben OLDUĞUM için. Bu denli istikrarlı bir perhizin neticesinde insan, düşmanlarının nefretine arkadaşlarının sevgisinden daha fazla değer veren biri haline gelebiliyor, zira bu nefret öfkenin kaynağına dönüşüyor ve öfke de çok kuvvetli bir yakıt.

Doğrudur, bazen yalnızca bu öfke beni hayatta tutuyormuş gibi oluyor. Sönmeyen parlak bir ateşle yanmaya devam ediyor. Ama tıpkı suçluluk duygusu gibi öfke de tamamlanmamış bir insani bilgi biçimi. Nefretten daha yararlı olmasına rağmen yine de sınırlı. Öfke farklarımızı netleştirmemize yardımcı olsa da, uzun vadede, sırf öfkeden doğan kuvvet gelecek yaratamayan kör bir gücün ötesine geçmiyor. Geçmişi yıkabiliyor sadece. Böylesi bir kuvvet ileride olacaklara değil eskiden olanlara, onu yaratan şeye, nefrete yoğunlaşıyor. Ve nefret de, herhangi bir şeyin yaşamasına duyulan bir arzudan çok nefret edilenin ölmesine duyulan bir arzudur.

Nefreti bir nimet gibi hazmederek büyümek, eninde sonunda her insani etkileşimin olumsuz hırslarla, nefretin yan ürünleri olan koyu bir öfke ve gaddarlıkla lekelenmesi anlamına geliyor.

Biz Afrikalı kadınlarız ve analarımızın birbirlerine sarılırken hissettikleri şefkatin kanımızda aktığını biliyoruz. İşte bu bağın peşindeyiz. Birbirlerinin yaralarını iyileşti-

ren, çocuklarını yetiştiren, savaşlarında mücadele eden, topraklarını ekip biçen ve birbirlerine hem hayata atılırken hem ölüme yolculuk ederken destek olan Siyah kadınların hikayeleriyle yüklüyüz biz. Bu birbirine destek olmanın imkânlarına ve hasretini çektiğimiz, sık sık hayalini kurduğumuz bağlara aşinayız. Bu imkân ve bağların zengin bir hatırlatıcısı olan Siyah kadın edebiyatı gitgide büyüyor. Ne var ki Siyah kadınlar arasındaki bağlar, benzerliklerimizin otomatik bir sonucu değiller ve hatta aramızda hakiki bir iletişimin imkânlarını yaratmak hiç kolay değil.

Karşılıklı destek fikrini ve Siyah kadınlar arasındaki bağları çoğu zaman lafta destekliyoruz çünkü hem bu ihtimallerin önündeki engelleri henüz aşmamışız, hem de gerçek bir Siyah kız kardeşliğinin gücünü deneyimlememizi önleyen öfke ve korkuları tam manasıyla incelememişiz. Ve bazen hayallerimizi kabullenmek, bu hayallerle mevcut durumumuz arasındaki mesafeyi kabullenmek demektir. Bu kabullenildiği takdirde, şimdinin alın teri ve irdelemesiyle beslediğimiz hayallerimiz geleceğimizin gerçekliğini şekillendirebilir. Yalandan bağlarla ve öz-sevgi parodileriyle yetinemeyiz. Ne öfkelerimizden korktuğumuzdan dolayı birbirimizin derinliklerinden sakınmaya, ne de saygının başka bir Siyah kadının gözlerinin içine asla doğrudan veya açıklıkla bakmamak anlamına geldiğine inanmaya devam edebiliriz.

Tek başıma ve beni anlayan senden yoksun olmamam gerekirdi.[4]

I

İçimde yatan öfkeyi, kalbimin atışını, tükürüğümün tadını bildiğim gibi biliyorum. Öfkeli olmak incinmekten daha

4 Barbara Smith ve Beverly Smith'in hazırladığı "Letters from Black Feminists, 1972-1978" süreli yayınından, *Conditions: Four (1979).*

kolay. Öfke, en iyi olduğum konu benim. Öfkeden küplere binmek, bir şeyler için yanıp tutuşmaktan daha kolay. Kendimi senin içinde çarmıha germek, birbirimizi arzulamaya layık olduğumuzu itiraf edip o tehditkâr beyazlık evreniyle boy ölçüşmekten daha kolay.

Siyah kadınlar olarak öyle çok benzer deneyimimiz var ki. Niye bu ortaklık bizi birbirimize yakınlaştırmaktansa aşinalığımız sayesinde güzelce bileyebildiğimiz bıçaklarla birbirimizin boğazına yapışmamıza sebep oluyor?

Benim uygun bulduğum bir tepkiden, bu tepkiye duyduğum arzu, ihtiyaç ya da onu kavramsallaştırma şeklimden azıcık sapan Siyah kadınlara duyduğum öfke derin ve can yakıcı, çaresizlikten seçilmiş, kederden gözü kararmış bir öfke. En çok birlikte olması gereken bizlerin bu denli ayrı olmasının bende uyandırdığı acıyı örter bu öfke. Benim ona ihtiyaç duyduğum kadar onun da bana ihtiyaç duymama ihtimali -benim- acımı örter. Ya da belki de bana, nefret dolu insanların körleşmiş gözleriyle, ona dair çarpık imgelerimden çok iyi tanıdığım o gözlerle bakma ihtimali örter acımı. Ya sil ya da silin!

Halk Kütüphanesinde, masanın birkaç metre arkasında oturmuş Siyah kadın çalışan tarafından fark edilmeyi bekliyorum. Kendini bir kitaba kaptırmış, gençliği ve kendinden emin haliyle öyle güzel ki. İçten içe beni görmüş olduğunu bilmeme rağmen belki de görmemiştir diye bileziklerimi hafifçe şıngırdatarak gözlüklerimi düzeltiyorum. Başka hiçbir yerini kıpırdatmadan yavaşça kafasını kaldırıp bana bakıyor. Gözleri gözlerimle öyle tesadüfi bir düşmanlıkla kesişiyor ki kendimi teşhir direğine bağlanmış gibi hissediyorum. Arkamdan iki erkek müdavim içeri giriyor. Bunun üstüne ayağa kalkıp bana yaklaşıyor. Gözlerini başka bir yöne çevirmeye özen göstererek, tekdüze bir sesle "Evet" diyor. Bu genç kadını daha önce hiç görmemiştim. İçimde yükselen gerilimi fark ederek kendi kendime "tavır dediğin budur işte" diye düşünüyorum.

Yan yan bakarak inceden inceye beni kesen Siyah kızın yüzünden akan, cüretkârlığın ötesinde bir marifet. Gözlerini benimkilerden kaçırmasına sebep olan ne? Onu bu denli öfkelendirecek, çileden çıkaracak ya da tiksindirecek ne görüyor? Niye gözleri benimkilerle buluşmayınca onun yüzünü parçalamak istiyorum? Niye kız kardeşimin suretine bürünmüş? Kızımın büküp emdiği dudaklarına? Kızgın ve reddedilmiş bir aşığın gözlerine? Niye gece seni bağrıma bastığımı hayal ediyorum? Uzuvlarını en az sevdiğim hayvanların yemek kaplarına bölüştürdüğümü? Korkunç geceler boyu büyülenmişçesine senin yüzünden uyuyamadığımı? Ah bacım, birlikte gezmek istediğimiz o zengin, karanlık diyar nerede?

Nefret buyurdu, ¾'lük ritimlere bağlanmış sesin, beni ve seni, beni veya seni öldürmeye uygun tüm görüşlerin kirli bir daktilo fontuyla yazıya dökülmesini. Peki, kimin gelecek imgesini mahvetmişiz biz, senin suretini mi benimkini mi, herhangi biri olmadan ikisinden birine tekrar nasıl bakacağım, herhangi birinden yoksunsam kendimden yoksunum.

Peki sana güvenirsem, korkudan, nefsini müdafaa etmek için hangi soluk renkli ejderhayı kahverengi tenimizle besleyeceksin, gidecek hiçbir yeri olmayan ve bu yüzden dehşetin, nefretin bir başka sureti haline gelen sevmenin tüm masumiyetini hangi erkek kardeşlere kurban edeceksin?

Sessizliğin zehirli saldırılarını durmak bilmeden içine hapseden kokuşmuş et misali aptal bir canavar, o loş inde ne büyüyebilir ve bir çocuk nasıl kurbandan yalancıya dönüşebilir?

Öz kız kardeşim, salonunda tam karşımda duruyor. Ben ona ulaşmaya çabalayarak, ona çok acı çektiren bana dair yargılarını değiştirmeye çalışarak azimle konuşurken o, sandalyesine yaslanmış oturuyor. Tek bir iğneleyici söz-

cüğü kaçırmamam için yavaşça, dikkatlice ve soğukkanlılıkla "Bana anlatmaya çalıştığın hiçbir şeyle ilgilenmiyorum; bunları duymak istemiyorum" diyor.

Beni ne kız kardeş olarak, ne müttefik olarak, ne de kedisinden bir tık fazla bir eğlence kaynağı olarak istememenin bende yarattığı öfkeyi asla atlatamadım. Sen de benim herhangi bir biçimde belirmiş olmamın öfkesini atlatamadın. Ve farklı olsam da yeterince farklı olmamamın öfkesini. Bir kadının gözleri, annesinin sevgisini kazanma fırsatı bulamadan ortaya çıktığım için (sanki bu yapabilirmiş gibi) beni asla affetmeyen ablamın gözlerine benziyor. Başka bir kadın, liderlik etmek istese de ona sadece itaat etmesinin öğretildiği, dolayısıyla bugün itaat ederek yönetmeye kendisini adamış olan pasif bir görüşe sahip öbür kız kardeşimin sivri elmacık kemiklerine sahip.

Daha kendi benliğimizle barışmamışken ötekinin kim olmasını bekliyorduk ki? Başkalarını dışarıda bıraktığım gibi seni de dışarıda bırakamıyorum, bu yüzden belki de seni yok etmeliyim. Seni yok etmeli miyim?

Kendimizi sevmediğimiz için birbirimizi sevemiyoruz. Zira birbirimizin yüzünde kendi suretimizi, hiçbir zaman arzulamayı bırakmadığımız o sureti görüyoruz. Zira biz hayatta kaldık ve hayatta kalmak kendiliğimizi çoğaltma arzusu üretir. Hem imha etmeye çalıştığımız hem de hiçbir zaman arzulamayı bırakmadığımız bir suret.

Neden birbirimizin gözlerinin içine bakamıyoruz? Birbirimizin bakışlarında ihaneti mi yoksa tanınmayı mı bulacağımızı düşünüyoruz?

Bir kez olsun, bizi boğmak üzere kanları sel olup akan tüm Siyah kadınların acısını hissedebilseydik! Yalnızlığımın en derinlerinde yatan bir öfke şamandırası sayesinde su üstünde kaldım, bu yüzden sadece daha fazla hayatta kalabilme yolunda ilerleyebiliyorum.

Bir şeye sözünüzü geçiremiyorsanız, geri çekilmek bilgelik olur.[5]

Çocukluğumuzun şeker dükkânlarının vitrinlerindeki küçük kahverengi *niggerbaby* şekerlerinin bile bize karşı tanıklık ettiği amerikada yaşayan her Siyah kadın, birkaç hayata sığacak nefreti göğüsleyip hayatta kalmıştır. Çocukluk ayakkabılarımızın üstünden rüzgarla akıp giden tükürükleri, pembe ten renkli yara bantlarını, bina çatılarındaki tecavüz girişimlerini, kapıcının oğlunun yoklayan parmaklarını, Pazar Okulunda kız arkadaşlarımızın gözlerimizin önünde parçalara ayrılmasını göğüsleyip hayatta kaldık ve bu tiksintiyi doğal bir durum olarak özümsedik. Öyle bir nefreti hazmetmemiz gerekti ki, hücrelerimiz onun üstünden yaşamayı öğrendi zira ya böyle yapacak ya da bu nefret yüzünden ölecektik. Yaşlı Kral Mithridates, kendisini zehirlemeye çalışanları alt etmek için azar azar arsenik içmeyi öğrenmiş ama onu dudaklarından öpmeyi gerçekten de istemezdim! Nefreti benliğimizle etkisizleştirmeyi öğrendiğimizden, artık bu nefretin bir zamanlar var olduğunu reddediyoruz ve bu katabolik süreç, sevdiğimiz zamanlarda bile, atık ürün olarak kızgınlık doğuruyor.

nefreti görüyorum
onunla yıkanmışım, içinde boğuluyorum
hayatımın neredeyse en başından beri
soluduğum hava bu
yediğim yemek, sezgilerimin içeriği;
varlığımın en sabit tek gerçeği
onların nefreti...
tarihim için fazla gencim[6]

Sorun, Siyah kadınların birbirlerinin ruhlarını kolayca

5 *I Ching* falından.

6 Judy Dothard Simmons'ın *Decent Intentions* kitabında yer alan "Nigger" şiirinden (Blind Beggar Press, P.O. Box 437, Williamsbridge Station, Bronx, New York 10467, 1983).

kanatması değil, kanımızın akıtılmasını öyle çok gördüğümüzden dökülen kanın acısının sıradanlaşması. Açlıktan ölürken, inlerken, tuzaktan kurtulabilmek için kendi patisini kemiren dişi-kurttan ders çıkarırken, ormanda kendi etimi yemeği öğrenmişsem, susadığımda kendi kanımı içmem gerekmişse, sıra senin kanını içmeye gelince neden durayım ki? Ta ki kıymetli ölü kolların solmuş bir çelenk misali bağrımı sarana kadar, gidişinin ardından gözyaşı dökene kadar, ah bacım, gidenlerimizin yasını tutana kadar.

İçimizden biri, olur da gaflete düşüp tümüyle koruyucu olan o hiddetten ve kibirli alaycı havadan payına düşeni almaktan yakasını kurtarırsa, olur da her niteliğimize, tüm gözeneklerinden akan güvensiz ve ihtiyati tedbirlerle ya da sadece birbirimize ayırdığımız o amansız keskinlik ve şüphecilikle boyanmış gözlerle bakmazsa, olur da yeterince temkinli yaklaşmazsa, o zaman şu alaycı ilk ithamı duymakla lanetlenir: *naif*, yani sorgulamadan önce defansif saldırıda bulunmaya programlanmamış. Şaşkın sözcüğünden daha da etkili olan *naif*, nihai hezimetimizdir.

Boş bir mevsimde boş bir şehrin boş bir semtinin boş bir evinde beslenmek için kendi kendini yiyip bitiren Siyah kadınlar, her birimizin baharın yeniden gelişini görmeyeceği bir yıl daha. Başkasından önce kendi etimizin tadını çıkarmayı öğrendik çünkü bize müsaade edilen tek gıda buydu. Ve birbirimiz için kelimelere sığmayacak kadar değerli ve ölçülemeyecek kadar tehlikeli hale geldik. Öylesine büyük, yatıştırılmaz ve yıpratıcı bir öfkeden bahsediyorum ki, kendi çözümü, çözünmesi, ayrışması için en çok ihtiyacı olanı yok etmesi gerekiyor. İşte bu noktada birbirimizin gözlerinin içine bakmayı deniyoruz. Sözlerimizin tadı, yitirilmiş bir kadının sesi kadar keskin olsa da konuşuyoruz.

II

Yıllarca çalışmış, kendini yaşadığı hayata adamış, çocuklarının atkestanesi gibi kalın bir kabukla kaplanmamaları için onları elinden geldiğince yedirmiş, giydirmiş ve sevmiş, daha en başından beri onları ya öldürmesi ya da er geç ölüm-diyarlarına, beyaz labirente göndermesi gerektiğini bilen Siyah bir kadın.

Şükran Gününü masamıza oturmuş, kızımın üniversiteden ve mutlak görünmezliğin dehşetlerinden bahsetmesini dinliyorum. Onların elinde bazen şanlı bazen bayağı biçimlerde öldüğünü gördüğü rüyalarını not ediyorum yıllardır. En basit soruları bile anlamazlıktan gelen, ona iyi huylu (yani güçsüz) ama çirkin bir tümörmüş gibi bakan öğretmenlerini anlatıyor. Ağlıyor. Ona sarılıyorum. Üniversitenin ona sahip olmadığını, onun bir yuvası olduğunu hatırlatıyorum. Ama kızımı o hayaletler ormanına salmam gerek, ona sadece hızlı olmayı, ıslık çalmayı, sevmeyi ve gerekmediği sürece kaçmamayı öğretebildim. Asla yetmeyecek bunlar.

Siyah kadınlar olarak çocuklarımızı, onlara kendilerine ait yeni, bedeli daha az olan hayatta kalma yolları yaratmak için kullanabilecekleri bir şeyler öğretmiş olduğumuzu umarak, allak bullak gençlik günlerimizi kurutan bir nefretin kucağına yolluyoruz. Köle gemilerinde cesetlere zincirli bazı kız kardeşlerimin yaptığı gibi doğduktan hemen sonra onları boğazlamadığımı, hâlâ atan küçük kalplerini çaresiz dişlerimle söküp koparmadığımı biliyor olmam, bu ana olan adanmışlığımın göstergesidir.

Artan gücün bedeli, artan muhalefettir.[7]

Oturup kızımın, söylediği her şeye rağmen tekrar girmeye kararlı olduğu bu çarpık dünya hakkında konuşmasını dinledim. Zira bu dünyanın bilgisini değişim yaratmak için

7 *I Ching* falından.

gerekli bir cephaneliğin parçası olarak görüyor. Onu küçük koruyucu ağlarıma geri çekmeye duyduğum sancılı arzuyu saklayarak kulaklarımı açtım. Bir yükselip bir alçalan hiddetini hissederek, bu savaşı vermesine yardımcı olamadığım, bu savaşı onun yerine veremediğim, verebilsem bile buna asla müsaade etmeyeceği için bana yönelen öfkesini hissederek, tek tek her acı verici duygusunu çözümlemesini izledim.

Her anne kızının gidişini görür. Siyah anneler bu gidişi, kızlarının önünde uzanan yola lavdan örtüler gibi asılmış nefret perdesinin ardından geçen bir kurbanlık alayı gibi izler. Her kız çocuğu annesinin gidişini görür. Siyah kızlar bu gidişi, hiçbir güven ateşinin delip geçemeyeceği bir yalnızlık tehdidi perdesinin ardından izler.

Geçen ay annesinin ölümünün kederi ve mahrumiyeti yüzünden hıçkıra hıçkıra ağlayan Siyah bir kadına kollarımı açtım. Teselli edilemez kaybı, önünde uzandığını gördüğü duygu yüklü manzaranın ıssızlığı, bir daha asla başka bir Siyah kadının fazla yaklaşmasına izin veremeyeceği dokunulmaz bir yalnızlık noktasından konuşan ağzından dökülüyordu. "Dünyada iki çeşit insan vardır," dedi "annesi olanlar ve olmayanlar. Ve artık benim annem yok." Söylediklerinden anladığım, başka hiçbir Siyah kadının onu bir daha olduğu gibi görmeyeceği, bir daha asla güvenmeyeceği veya güvenilmeyeceğiydi. Ağlayışının yalnızlığında Siyah kadınlarla anaları arasındaki romansın kaynağını duydum.

Nefretin eğittiği Küçük Siyah kızlar, başka herhangi bir şey olmak isterler. Kız kardeşlerimize göz ucuyla bakarız zira sanki annemiz dışında herkesin bildiği şeyi sanki sadece onlar yansıtabilirler: biz nefret dolu, çirkin ya da değersiziz ve kesinlikle lanetlenmişiz. Oğlan değiliz, beyaz değiliz, demek ki annemiz hariç diğerleri için zerre kadar değerimiz yok.

Eğer sadece annelerimizden görmeyi beklediğimiz kabulü ve tanınmayı kendi kendimize vermeyi öğrenebilirsek,

Siyah kadınlar olarak birbirimizi daha açıklıkla görebilir ve birbirimizle daha dolaysız bir şekilde ilgilenebiliriz.

Siyah kadınlar arasındaki en küçük karşılaşmada bile sık sık beliren haşinlik, yargılama ve notunu verme, o bağlanmayı reddetme halinin gaddarlığı üzerine düşünüyorum. Bazen başka bir Siyah kadınla tartışmak hayatıma mal olacakmış gibi hissettiğimi biliyorum. Onu görmezden gelmek, ondan uzaklaşmak, onun etrafından dolaşmak, bir şekilde onunla uğraşmamak çok daha iyi. Sırf sinirimi bozduğu için değil, aynı zamanda bir hakaret gibi hissettiği şeye, yani bana verdiği tepkisinin korkunç kuvvetiyle beni yok edebileceğinden. Veya benim verdiğim tepkimin kuvvetiyle onu yok edebileceğimden. Korkular birbirine denk.

Siyah bir kadın olarak yaşadığım tüm teferruatları özümseyip bunlara iki çocuğum ve kolektif Siyah hayatlarımızın tüm günlerini eklediğimde, üstelik bunların altında hiç sendelemediğimi düşününce (hangi Siyah kadın su misali, günışığı misali, taş misali bir kutlama değil ki) sesimin haşin olması şaşırtıcı geliyor mu? Şimdi bana düşen, bu haşinliği onu en az hak edenlere, yani kız kardeşlerime karşı kullanmamak için kendimin daha fazla farkında olmaya çalışmak.

Siyah kadınlar neden birbirlerine hiddet ve hayal kırıklığı yüklü özel bir sesle sesleniyorlar? Birbirimize önceden belirlenmiş ve ıslah edici bir imha güdüsü ile saldırdığımızda yok etmemiz gereken kim? Birbirimizi en küçük ortak paydamıza indirgiyoruz, sonra da sevmeyi ve dokunmayı en çok arzuladığımız, sahipsiz olsa da birbirimizden şiddetle koruduğumuz o sorunlu benliği yok etmeye teşebbüs ediyoruz.

Aramızdaki bu haşinlik, bu gaddarlık, öldürücü bir iğne olması niyetiyle doğduğumuz günden beri bize aşılanan nefretin mirasından bir kırıntı. Buna rağmen bizler uyum sağ-

ladık, bu nefreti hiç irdelemeden soğurmayı ve kullanmayı öğrendik. Ama neyin pahasına! Fırtınayı atlatabilmek için kaya gibi sertleşmemiz gerekti, şimdi de bize en yakın olanların üzerinden kendimizi incitiyoruz.

Tanıştığım her Siyah kadında annemin veya katilimin suretini görmek istemiyorsam rotamı nasıl değiştirmeliyim?

Seni sevmiştim. Senin hayalini kurmuştum. Rüyalarımda seninle saatlerce konuşurdum, bir gülibrişim ağacının altında kollarımızı birbirimize dolamış saçlarımızı örerken veya sırtlarımıza yağ sürerken. Oysa şimdi sokakta, postanede veya sosyal sigortalar ofisindeki masanın ardında sana her rastladığımda boğazını sıkmak istiyorum.

Her birimizin hayatında haklı bir öfke doğuran, katlanan ve bölücü öyle çok an var ki.

- Siyah kadınlara bir şekilde daha iyi olabileceğimizin, ama Siyah erkeklerden, öteki kadınlardan, tüm insanlardan daha kötü olduğumuzun, asla onlarla eşit olamayacağımızın söylenmesi.
- Bana *This Bridge Called My Back*[8] kitabı yayımlandığı için duyduğu memnuniyeti anlatan beyaz akademik feminist. Zira bu kitap sayesinde ırkçılığı, diğer renklerle seyreltilmemiş Siyahın haşinliğiyle yüzleşmek zorunda kalmadan ele alma şansı oluyormuş. Siyahlığa karşı beslediği kendisine has dehşet ve tiksintisini incelemesi ya da Siyah kadınların öfkesiyle uğraşması gerekmediğini söylemeye çalışıyor. Öyleyse, hep berbat görünen o kirli çirkin küstah suratlarınızı uzaklaştırın benden!
- Büyük bir sabırla ve güzelce başa çıktığımı düşün-

8 *This Bridge Called My Back: Writings by Radical Women of Color*, der. Cherrie Moraga ve Gloria Anzaldua (Kitchen Table: Women of Color Press, New York, 1984).

düğüm o ırkçı film sanatçısı. Kör olası makinasını patlatmadım mesela. Bunun yerine, ırkçı körlüğünün bende nasıl bir his bıraktığını ve filminin daha anlamlı olması için nasıl değiştirilebileceğini açıkladım. Siyahların görsellerinin nasıl sunulacağına dair bir şeyler öğrenmiş olmalı. Fakat sonra evime döndüğümde, birtakım davetiyelerdeki basım hataları yüzünden evimi ve sevgilimi neredeyse paramparça ediyordum. Bu öfkeyle nerede dolduğumu hiç fark etmeden.

• Hüküm giymiş bir kadın ve çocuk işkencecisi, orduda eğitilmiş bir katil olan Siyah bir adam ölüm hücresinde beklerken günlüğüne şunu yazıyor: "Ben, Mercedes kullanırken veya ilk 100 büyük şirketten birinin yönetim ofisinde otururken rastlayabileceğiniz türde bir insanım." Haklı da. Siyah olduğunu saymazsak tabii.

Onlara duyduğumuz öfkeyi kendimize ve birbirimize boşaltmaktan nasıl sakınabiliriz? Besleyici herhangi bir şeyin en ufak kokusunu aldığım anda öfkemi kusana dek bir Strasbourg kazı gibi[9] zorla yedirildiğim bu zehirden kendimi nasıl kurtarabilirim? *Ah bacım, kavgaya hazır omzun, saçının nefesi...* Her birimiz yok etme zanaatını öğrendik. Bize müsaade etmeyi bildikleri tek şey bu. Oysa baksana, sözcüklerimiz birbirlerini tekrar nasıl da buluyor.

Pisliğin eş anlamlarıyla çevriliyken bir haysiyet örneği oluşturmak zor ama imkansız değil. Nihayetinde, hayatta kalmış olmamızın bir sebebi var. (Bu dünya üzerindeki etkimi nasıl tanımlarım?) Doğru soruları aramakla başlıyorum.

Sevgili Leora,

İki Siyah kadının çözümleyici veya şifa verici bir ilişkiye girmesi, aslında meçhul ve güvencesiz bir yolculuğa çıkma-

9 Özel bir yemekte kullanılmak üzere karaciğeri iyice yağlansın diye zorla yemek yedirilerek olabildiğince şişmanlatılan kaz türü, ç.n.

ları demek. Herhangi bir prototip, örnek, Siyah kadınlar olarak etkileşimlerimizin özel dinamiklerini incelememiz için erişebileceğimiz kendimiz dışında tarafsız bir deneyim birikimi yok. Yine de bu etkileşim, derinden ilgilendiğimiz diğer tüm psişik meseleleri etkileyebiliyor. Tam da bu etkileşimi irdeleyince seni profesyonel olarak arayıp buldum ve şimdi görüyorum ki bu, hesaplı güvensizliklerimizle arzularımızın tarihinin yanı sıra benzerliklerimiz ve farklarımız arasında dikkatlice, ağır ağır ilerlemek anlamına geliyor.

Daha önce yapılmadığından veya yapılmış olsa da kaydedilmediğinden dolayı bu tür bir irdeleme hem sancı verici, hem psişik irdelemelerin kırılganlıklarıyla yüklü, hem de beyaz erkeklerin dünyasındaki Siyah kadınlar olmamızdan, hayatta kalmayı başarmış Siyah kadınlar olmamızdan kaynaklanan gizli tuzaklarla dolu. Bu, çoğu zaman kenara itilen, önemsiz addedilen veya konu dışı olarak görülen bir irdeleme. ÖRNEK: Bana "Siyah ya da Beyaz olmam ne fark eder?" diyen ama "Erkek ya da kadın olmam ne fark eder?" demek akıllarının ucundan geçmeyen öyle çok beyaz kadın terapistle [*psychwomen*] tanıştım ki. ÖRNEK: Kimin danışmanlığı altında olduğunu bilmiyorum ama eminim bir Siyah kadının değildir.

Dolayısıyla aramızdaki bu alan bana çok yeni ve acil olduğu kadar da korkutucu geliyor, sanki ikimiz de seçmediğimiz halde yaralarını taşıdığımız kendi bireysel ırk tarihimizin patlamaya hazır parçalarıyla donanmış gibiyiz. Bu yaraların hepsi kendimize özgü. Ama ırkçı ve cinsiyetçi bir kazanın içindeki Siyah kadınlar olduğumuzdan dolayı ortak bir tarihimiz de var, yani bu yolculuğun bir kısmı da sana ait.

Eğitimli ve yetenekli bir terapist [*psychperson*] olarak sana ne yeni ne de sorunlu gelecek pek çok alan, benim benliğimde sorunlu alanlar. Cesur bir kadın olduğunu düşünüyorum ve buna saygı duyuyorum ama eğitiminin seni, aramız-

da işleyen ihtiyaç, korku, güvensizlik, çaresizlik ve umuttan oluşan karmakarışık düğümü çözmeye, hele de bunu derinlemesine yapmaya hazırladığını hiç sanmıyorum. İkimiz de ne beyaz ne de erkeğiz, dolayısıyla bu tür bir çalışmaya layık görülmeyen bir insan grubuna aitiz. Bu yüzden kimsek o var sadece elimizde, Siyah kadınlar olarak aramızda yatanların bizi nasıl etkilediğini ve birlikte yaptığımız çalışmaları daha fazla araştırmak ve berraklaştırmak için bu benliklerimizi kullanmaya cesaretimiz olsa da olmasa da.

Üstelik bu işi burada, aramızda yapmazsak, ikimizin de onu başka bir yerde, başka bir zamanda yapması gerekecek.

Bunları biliyorum ama henüz bunlarla ne yapacağımı bilmiyorum. İstediğim bir şey varsa o da bu bilgileri yaşamıma ve çalışmama yarayacak şekilde yerlerine oturtmak. Hem de sadece güvende hissedeceğim bir yoldan ilerlemeyi kastetmiyorum. Bunlar senin yaşamını ve çalışmalarını nasıl ilerletip aydınlatır bilmiyorum ama bunu yapabileceklerinden eminim. Şairlerin kimi zaman daha sezgilerini düzenleyemeden sezinleyebilmeleri hem bir lanet hem de bir lütuftur ki bu da Kaos'un bir diğer adıdır.

Fakat elbet Kaos'tan doğar yeni dünyalar.

Seninle göz göze buluşmayı iple çekiyorum.

Audre

III

Son zamanlarda etrafımda o kadar çok ölüm ve kayıp gördüm ki bazen bir metafor veya kurtarıcı bir sembolün yokluğunda tek bir tabire hapsolmuş gibi hissediyorum: ıstırap ve onun bir eklentisi olan tahammül. Konu öfkeye gelince de aynı sorunla karşılaşıyorum. Ya son zamanlarda gereğinden fazla öfke sindirdim ya da makine artık yavaşlıyor veya verimsizleşiyor, sonuç olarak da öfke, en mühim

mübadelelerime sızıyor.

Siyah kadınların beyaz kadınlarla etkileşime geçmesinin daha kolay olmasının sebebi belki de budur, çoğu zaman bu etkileşimler duygusal bir çıkmaza girse de. Zira beyaz kadınlarla orta derinlikli bir etkileşim mümkün ve sürdürülebilir. Tanınmış benlik üzerinden kurulan benlik ilişkilerinin duygusal bir sınırı var.

Peki, beyaz olan ve herkesten öte bir derinlikte buluştuğum Frances'le durum niçin farklı? Frances ve benden bahsettiğimde, sadece müthiş derin değil, aynı zamanda müthiş geniş bir ilişkiden, birbirinin içine karışıp kaybolmadan bir araya gelen farklardan da bahsediyorum. İkimizin de kolay, basit veya makul olanla yetinmeden geçirdiğimiz yıllar boyunca, emeğe ve yüzleşmeye olan ortak adanmışlığımızın biçimlendirdiği sevgimizden de bahsediyorum.

Bu orta derinlikteki ilişki genelde Siyah ve beyaz kadınlar arasında mümkün. Ne var ki, ilişkilerinin bağlamı ne olursa olsun birbirleriyle doğrudan, duygusal olarak bağlanmak isteyen herhangi iki Siyah kadını bekleyen, keşfedilmemiş ihtiyaç ve öfkeler düğümünden daha az tehdit edici. Bu, sevgililer için nasıl geçerliyse, ofis çalışanları ve politik aktivistler için de öyle geçerli. Fakat Siyah kadınlar arasında yeni benlik ve olanak imgelemleri ancak bu düğümleri aça aça ortaya çıkabilir. Burada sosyal ilişkilerden bahsettiğimi vurgulamak istiyorum, zira hem sevgili olan hem de olmayan kadınlar arasındaki dinamikleri incelemek çok önem taşıyor.

Irkçılığa karşı olan savaşımı çok daha çözümsüz başka bir acıyı görmezden gelmek için kullanıyor muyum diye soruyorum kendime. Eğer öyleyse, bu durumun, ırkçılıkla mücadelelerimde kullandığım enerjiyi seyrelttiği, bulanıklaştırdığı ya da beklenmedik gerginliklere ve hayal kırıklıklarına maruz bıraktığı olmuyor mu? Beyaz insanlar bizi asla tam anlamıyla meşru kılmazlar. Sözgelimi tam şu anda ırkçılık, Siyah kadın-

larla beyaz kadınlar arasındaki orta seviyeli o ilişkilerden tamamıyla silinseydi bu ilişkiler derinleşebilirdi ama ortak bilgi, gelenek ve tarihimizi düşününce Siyah kadınların birbirlerine duydukları ihtiyacı asla karşılayamazdı. Burada iki ayrı mücadele söz konusu. Biri beyaz insanların ırkçılığına karşı verilen savaş, diğeri ise Siyah kadınlar olarak birbirimize duyduğumuz yoksunluğun altında yatan ırkçı yapılarla yüzleşmek ve onların içerisinde bata çıka ilerlemek için verilen savaş. Bu iki mücadele kesinlikle birbirine benzemiyor.

Fakat bazen kaybetmenin, kaybetmenin ve yine kaybetmenin köreltici ağrısındansa haklı öfkenin daha iyi olacağını hissediyorum. Kızım artık kız çocuğum olmaktan çıkıyor. Arkadaşlar sağa sola dağılıyor.

...benzer gibi görünenler olgunlaştıkça, doğa onların benzersizliğini ortaya çıkarır ve farklar belirginleşir.[10]

Kabul görmeyi, inancı, değişim fikrini düşünüp taşınmama yetecek alanı, kısaca kendi kendime vermeye cüret edemediklerimi başka bir Siyah kadından kaç kez talep ettim ki? Ondan fark, şüphe, güvensizlik ve eski acıları aşmasını kaç kez istedim? Sırf öğrenilmiş tiksintilerimizden oluşan çirkin yarıkların üstünden, uçuruma aldırmaması için karanlıkla terbiye edilmiş bir hayvan gibi atlamasını kaç kez bekledim? Bu soruyu sormayı kaç kez unuttum?

Sana bildiğim tek dille ulaşmaya çalışmıyor muyum? Bana kurtarılmış tek dilinle el uzatmıyor musun? Farklarımız üzerinden uzanıp senin sözlerini duymaya çalışsam, benimkileri duyabildiğin/duyacağın anlamına gelir mi bu?

Bu soruları araştırıyor muyuz yoksa birbirimizden mahrum bırakılmaya gösterdiğimiz öğrenilmiş tahammülün o gizli yalnızlığına razı mı oluyoruz? Birbirimizin kahkahasına, koyu huzuruna ve paylaşıma duyduğumuz hasrete, yokluğunu itiraf edemediğimizden çoğu zaman hissettiğimizi

10 *I Ching* falından.

de kabul edemediğimiz o kendimiz gibi olabilme iznine duyduğumuz özleme, bu yoksunluğun ateşli bir hastalık kadar ısrarcı ve zayıflatıcı ağrısına razı mı oluyoruz?

Siyah tanrıçalar, Siyah kadın kahramanlar olmamıza geçit verilmediğinden, annelerimizin ve kendimizin ihtişamı iliğimize kemiğimize işleyene dek bu ihtişamın/ihtişamımızın bize özgü yanını görmemize bile izin verilmediğinden, görmezden gelmenin, zulüm etmenin, yargılamanın çivileriyle tekrar tekrar birbirimizi çarmıha mı geriyoruz? Nefret, kendi içimizdeki gücün güzelliğini gizleyip tahrif etmeye de yarıyor.

Daha beni tanımadan veya söyleyeceklerimi dinlemeden bana sırtını dönmeyecek Siyah kadınlara hasretim. Söylediklerimle hemfikir olmasa da bana sırtını dönmeyecek Siyah kadınlara hasretim. Nihayetinde hepimiz, aynı ödünç alınmış seslerin farklı birleşimlerinden bahsediyoruz.

Bazen farklarımızı incelemek, savaşa girmek gibi hissettiriyor. Benden, yani kendimden bir kol mesafesinde tutarak uzatabileceklerimin tümünü sunarak ilerliyor, kendimi, ulaşmak istediğim her Siyah kadının yörüngesine endişe içinde savuruyorum. Bu ona farklı hissettiriyor mu? Ben ihanet edilmeyi, reddedilmeyi, kınayan gülüşleri bekleyerek nasıl dehşete düşmüşsem aynı anda o da benim tarafımdan öyle yargıladığını mı hissediyor?

Tanıdığım Siyah kadınların çoğu çok ağladığımı veya bunu gereksiz yere herkesin önünde yaptığımı düşünüyor. Ağlamanın beni yumuşak ve dolayısıyla önemsiz gibi gösterdiğini söylüyor. Sanki aslında en kolayca ve en sıklıkla feda ettiğimiz yumuşaklığımız, gücümüz pahasına ödediğimiz bir bedel olmak *zorundaymış* gibi.

Kendi içimdeki kâbus görüntüleriyle savaşıyorum, onları tanıyorum, sahipleniyorum, beni geçmişte yok etmediklerini ve onları dile getirirsem bugün de yok etmeyeceklerini

biliyorum, beni nasıl korkuttuklarını, annemin bana hayatta kalmayı öğrettiği gibi kendi Siyahlığımdan korkmayı da öğrettiğini itiraf ediyorum. "Beyaz insanlara güvenme çünkü bize bir iyilikleri dokunmaz ve kendinden daha kara insanlara da güvenme çünkü onların kalpleri de suratları kadar Siyahtır." (Peki bu beni, en kara olanı nereye koyuyordu?) Şu an bunu yazıyor olmak bile acı verici. Her birimize böyle kaç mesaj, kaç farklı sesle, kaç farklı yolla ulaştı? Aslına ne söylediklerini ve ne kadar yıkıcı olduklarını fark etmeden bu mesajları bilincimizden nasıl kazıyabiliriz ki?

IV

Çetin olmak ne gerektiriyor? Öğrenilmiş bir gaddarlık mı?

Siyah kadınların her zaman birbirine yardım ettiği söyleyen bir ses olacaktır, öyle değil mi? Bu da iç çatışmamızın paradoksudur. Güçlü ve kadim bir bağ kurma, dayanışma geleneğimiz var ve bu geleneğin ezberlenmiş örgüleri, öznefretten türeyen öfke ve şüphenin karşısında, her birimizin içinde bulunur.

Kaşlarını çatmış dünya kınayan bakışlarla üstüme yürüdüğünde / Bacımdı basmam için ayaklarımın altına toprak seren.[11]

Bu şarkıyı her duyduğumda hissetmek isteyip de asla başıma gelmediği için hissedemediğim bir şeye karşı içimde, çok derin ve dokunaklı bir kayıp duygusu uyanıyor. Bunu deneyimleyebilmiş bazı Siyah kadınlar var. Kalan bizler için, kız kardeşlerimizden aldığımız kaya gibi sağlam bir desteğe bel bağlayabilme hissi, hayalini kurduğumuz ve gerçekleştirmeye çalıştığımız bir şey. Bunun mümkün olduğunu fakat aramızda yatan korku ve şüphelerden dolayı çok sorunlu ol-

11 Bernice Johnson Reagon yazdığı, Sweet Honey in the Rock topluluğu tarafından seslendirilen "Every Woman Ever Loved A Woman" şarkısından.

duğunu biliyoruz.

Hayatta kalma ateşlerinin üzerine pişen, yere indirilen göz kapaklarının örttüğü veya en tuhaf zamanlarda gözlerimizde alevlenen öfkemiz. Bir sevgilinin bacaklarının arasından, neredeyse neyden bahsettiğimi unuttururcasına dersin ortasında bir defterin arkasından bana bakan, markette kasadan aldıklarımı geçiren, işsizlik bürosunda veznenin ardında form dolduran, Broadway'ın ortasında Lagos'lu bir iş adamının kolunda taksiden inen, bir dükkâna girmek için kapıyı açtığımda hızla önüme geçen, bir an birbirimizin gözlerinin içinde gördüğümüz öfkemiz. Gözü dönmüş, yaralayıcı, kız kardeşlerim. Küçükken bana sürekli "Bir şeye mi kızdın anneciğim?" diye soran kızım.

Siyah kadınlar olarak öfkelerimizi boşa harcayıp durduk, gömdük, onların başkasına ait olduklarını iddia ettik, onları hiçbir titreşimin yankılanmadığı ırkçılık ve cinsiyetçilik okyanuslarına saldık coşkuyla, onları birbirimizin kafasına fırlatıp etkilerinden korunmak için de kafamızı kuma gömdük. Ama genel olarak onları ya açıkça ifade etmekten kaçınıyor ya da katı ve ulaşılmaz bir nezaketle kuşatıyoruz. Gayrimeşru ya da haksızmış gibi hissettiğimiz adsız sansız öfke gizli tutuluyor ve sonsuza kadar korunuyor. Kendimize karşı, birbirimize karşı kızgınlıklarla dolup taşıyoruz. Bunları incelemekten kokuyoruz zira her zaman hissettiğimiz ve belki de bazen tercih ettiğimiz o şeyi -yalnızlığı- parmakla gösterip onun adını koyması ihtimali bizi dehşete düşürüyor. Fakat elbette, öfkemizi doğru bir şekilde kullanabileceğimiz, birkaç hayata sığmaya yetecek kadar çok fırsatla karşılaşıyoruz kendi yaşamlarımızda. Birbirimizle yüzleşmekten kaçınmaya her daim hazırız. Öfkemizi, hatları (göreceli olarak) daha belirgin olan ve duygularla yüklü olmayan durumlarda incelemek çok daha kolay. Kendini hakikaten de açığa vurma tehdidi içermeyen o orta derinlikli ilişkilerde

öfkemizi ifade etmek çok daha kolay. Buna rağmen o tanıdık öze duyduğumuz özlem, gerçek paylaşıma, bizimle ortaklaşan kız kardeşe duyduğumuz açlık hep içimizde.

Beyaz reddine ve şiddetine, toplumsal cinsiyete dayalı nefret ve saldırılara doğrudan doğruya karşı çıkmak zor. Yüzüme baktıklarında kendi aynalarından silemedikleri bir yüzü gören, gözlerimde kendilerine ait olabileceğinden korktukları bir yansımayla karşılaşan Siyah kadınların reddiyle yüz yüze mücadele etmek daha da zor. Çoğu zaman, mevcut veya rağbet gören erkek eşi kaybetme korkusu, Siyah kadınlar arasındaki korku ateşini körüklüyor. Zira bize başarının tek ölçüsünün bir erkeği elde etmek olduğu öğretildi. Kadınları hemen hemen her zaman terk etseler bile.

Siyah bir kadın sessizce oturup başka bir Siyah kadını, onun nasıl göründüğünü, nasıl davrandığını, başkalarını nasıl etkilediğini yargılıyor. İlk kadının yargıları kendi aleyhine işliyor. İmkansızı ölçmeye çalışıyor. Baştan başa o olmak istemediği bir benliği ölçüyor. Ne çelişkileri ne de güzelliği kabul etmek istiyor. Öteki kadının gitmesini diliyor. Hatta öteki kadının başka biri olmasını temenni ediyor, başka bir Siyah kadın olmasın da kim olursa olsun. "Niye düzgün uçmayı öğrenemiyorsun?" diye soruyor öteki kadına. "Bu berbat gösterinin bizi nasıl gösterdiğini anlamıyor musun? Ben uçabilseydim, kesinlikle *bundan* daha iyisini yapardım. Daha derli toplu bir gösteri çıkaramıyor musun? Bak beyaz kızlar nasıl yapıyor. Belki sana nasıl yapılacağını göstermesi için bir beyaz kız bulabiliriz." Öteki kadın ise konuşamıyor. Kendini yere çakılmaktan uzak tutmakla meşgul. Küçük sivri taşlara dönüşen gözyaşlarını dökmeyecek. Bu yaşlar onun gözlerinden fırlayıp ilk kadının kalbine saplanacak. O da hızlıca yaralarını iyileştirip acısının kaynağını bu taşlar zannedecek.

V

Sevecenliğe ve anlayışa en çok ihtiyaç duyduğumuzda bizi birbirimizden ayıran, acımasızlık ve gaddarlık doğuran nefs-i müdafaa mitleri var.

1. Terbiye ve nezaket icabı birbirimize doğrudan doğruya değil, son derece gizli kapaklı ve ölçüp biçen bakışlarla bakmamız gerektiği miti. Ne pahasına olursa olsun korkumuzun imgesinden kaçınmamız gerek. "Ne güzel bir ağzın var" iltifatı "Şu koca dudaklara bak" şeklinde duyulabilir pekâlâ. Aramızda tuttuğumuz ihtiyatlı mesafe beni daha az sen ve seni daha az ben yaptığından dolayı da bu mesafeyi muhafaza ederiz.

İnsanlar arasında en ufak bir bağ yoksa, öfke onları birleştirmeye, yakınlaştırmaya yarar. Ama sorunlu, tehditkâr veya ikrar edilmemiş pek çok bağ olduğunda, öfke bizi ayırmaya, aramıza mesafe koymaya yarar.

2. Arada bir yabancılar karşısında birbirimizi savunmaya kalkışıyoruz diye kendi aramızdaki değersizleştirmeyi ve yok saymayı gözden geçirmemiz gerekmediği miti. Yabancılara karşı dayanışmakla birbirimize değer vermek bambaşka şeyler. Genelde durum "benzer benzerine ihtiyaç duyar"dan ibarettir. Bu, o *benzer* yaşamla ölüm arasındaki tek ince çizgi olsa bile o *benzer*e veya ona duyduğumuz ihtiyaca değer vermemiz gerektiği anlamına gelmiyor.

Eğer beyaz dünyanın bana dair Siyah-kadın-eşittir-süprüntü kanaatini ciddiye alırsam, içimde bir yerlerde her zaman gerçekten de hiçbir işe yaramadığıma inanırım. Ne var ki benimsenmiş nefretle yüzleşmek çok zor. Bana benzediğinden dolayı senin de hiçbir işe yaramadığını düşünmek daha basit. Dolayısıyla bana benzediğin için bana destek olman, senin de tıpkı benim gibi hiçbir şey olmadığını teyit etmeye yarar sade-

ce. Hiçbir şeyi destekleyenin de hiçbir şey olduğu, kimse kazanmasa da elbette birinin bedel ödeyeceği ama o kişinin kesinlikle ben olmayacağım bir durum bu! Ancak kendi değerimin farkına varabildiğimde senin değerinin de farkına varabilirim.

3. Mükemmelliğin, kendimizden ve birbirimizden doğru bir beklenti duymamızın ve bunun da kabul görmenin, insanlığın tek şartı olduğu miti. (Bunun bizi dışarıdaki kurumlar için nasıl da kullanışlı hale getirdiğine dikkat çekerim!) Bana benziyorsan, yeterli olmak için bile benden çok daha iyi olman gerekiyor. Ve ne kadar iyi olursan ol asla yeterli olamayacaksın çünkü nihayetinde tıpkı benim gibi sen de Siyah bir kadınsın. (Kendini ne zannediyorsun?) Bu yüzden başka herhangi bir insandan gelmiş olsa kabul edebileceğim veya en azından inceleyebileceğim bir davranış veya fikir senden, yani aynadaki görüntümden gelirse tahammül bile edilemez oluyor. Eğer ONLARIN mükemmeliyet imgesi değilsen, ki zaten Siyah bir kadın olduğundan asla o imge olamazsın, o zaman benim bir yansımamsın. Birbirimiz için asla yeterince iyi değiliz. Tüm kusurların benim tehditkâr yetersizliklerimin abartılmış yansımalarına dönüşüyor. Düşmanlarımız bizi birbirimize düşürmeden önce ilk ben sana saldırmalıyım. Gerçi her türlü düşürecekler.

Ah annem, niye savaşa buluttan dövülmüş kılıçlarla ve tozdan mızraklarla gidiyoruz? "Kendini kim zannediyorsun ki zaten?" Tanışma(ma)ya en çok korktuğum kişiyim ben.

VI

Bize kendimizi ve duygularımızı şüpheli addedip görmezden gelmemiz öğretilirken kullanılan dil, birbirimizi görmezden gelmek ve birbirimizden şüphe duymak için kullandığımız dille aynı. Fazla güzel – fazla çirkin. Fazla Siyah – fazla beyaz. Yanlış. Bunu zaten biliyorum. Kim demiş.

Sana kulak veremeyeceğim kadar çok şüphe uyandırıyorsun. ONLARIN dilini konuşuyorsun. ONLARIN dilini konuşmuyorsun. Kendini kim zannediyorsun? Kendini herkesten iyi mi sanıyorsun? Çek git karşımdan.

Aramızdaki suni mesafelerden vazgeçmeyi veya yaratıcı etkileşim için gerçek farklarımızı irdelemeyi reddediyoruz. İletişim kuramayacağımız kadar farklıyım ben. Demem o ki, kendimi sen-olmayan olarak kurmalıyım. Böyle böyle, öfkeye giden yol, birbirimizin yargılarına karşı hissettiğimiz ifade edilmemiş korkularımızla döşenir. Amerikadaki Siyah kadınlar olarak birbirimizi özgürce deneyimlememize izin verilmez; birbirimize mitler, klişeler ve dışarıdan yüklenen beklentiler, bize ait olmayan tanımlar aracılığıyla yaklaşırız. "Benim referans grubumsun ama seninle hiç çalışmadım." Beni neyle yargılıyorsun? Senin kadar Siyah olmakla mı? Senden daha Siyah olmakla mı? Yeterince Siyah olmamakla mı? Öyle ya da böyle, bir açıdan yetersiz olacağım...

Biz asla-yeterince-iyi-değil olarak tanımlanan Siyah kadınlarız. Senden daha iyi hale gelerek bunun üstesinden gelmeliyim. Eğer kendimden beklentilerimi yeterince yüksek tutarsam, belki olduğumuzu söyledikleri şeyden, yani senden farklı olabilirim. Belki yeterince farklı olursam bir "*nigger* orospu" olmam artık. Eğer seni kendimden yeterince farklı hale getirirsem, sana bu kadar çok ihtiyacım olmaz. Güçlü olacağım, en iyisi olacağım, her şeyde başarılı olacağım, en fazlası olacağım çünkü başka bir şey olmaya cesaret edemiyorum. Bu, insan olmaya yetecek kadar iyi olmak için tek fırsatım.

Kendim olduğumda beni kabul edemiyorsun. Ama beni kabul edebilirsen bu, olmak istediğin kişi olduğum anlamına gelir. O zaman da ben "gerçek olan" olmam. Öte yandan sen de o olmazsın. GERÇEK SİYAH KADIN LÜTFEN AYAĞA KALKABİLİR Mİ?

Enfes kıyafetlerin, pahalı makyajların, renk açıcı kremlerin (evet, hâlâ!) ve kalıcı dalgaları gizleyen saç düzleştiricilerinin altına gömülü gizli sırrımızı bağrımıza basıyoruz. Yasaklanmış görünüşümüzden sapan herhangi birine yönelik öldürme içgüdüsü keskin ve tehlikeli.

Tanıdık gibi davranırken yabancı gibi hissetmek, bir yandan Siyah kadınlar olarak kendimizi reddetmeyi sürdürürken bir yandan da bunun üstesinden geldiğimizi zannetmek. Ne kadar doğru ve gerekli olsa da politik çalışmalar ruhlarımızı kurtarmayacak. Hoş, politik çalışmalar olmadan değişim yaratacak kadar uzun bir süre hayatta kalmayı hayal bile edemeyeceğimiz de doğru. Kendini güçlendirme de en derin politik çalışma ve en zorlusu.

Kız kardeşler arasında var olan duygu karışıklığını adlandırmaya çalışmadığımızda, bu duyguları yüzlerce kırıcı ve verimsiz yolla dışa vuruyoruz. Eski acılardan hiç bahsetmeyerek, hatta onları öteleyerek. Sanki aramızda konuşmamak için gizli bir anlaşma yapmışız, bu irdelenmemiş acının ifade edilmesi birikmiş öfkemize gömülü başka kadim ve açığa vurulmamış ıstırapları beraberinde getirecekmiş gibi. Üstelik çocukluğumuzun kamçılanmış egosundan tanıdığımız bu öfke, çok erken yaşlarda vermemiz gereken hayatta kalma mücadelesinin çıplaklığında öğrendiğimiz sert bir gaddarlıkla kuşanmış. "Demek kaldıramıyorsun ha!" Dozens.[12] Sözümona dostane bir rekabet ve alay içeren bir Siyah oyunu. Gerçekteyse sözlü tacizi hiç sendelemeden nasıl özümseyeceğimizi öğrenmemize yarayan önemli bir alıştırma.

Hayatta kalmayı öğrenmek için ödediğimiz bedelin bir paçası çocukluğumuzdu. Çocuk olmamıza asla izin verilmedi. Çocukların bir süreliğine yaşamla oynamaya hakları var-

12 Amerika'da Siyah komüniteler içinde oynanan, katılımcıların biri pes eden kadar birbirlerini sözlü olarak aşağıladığı oyundur. Katılımcıları daha kırıcı hakaretler etmeye teşvik etmek için seyirciler önünde oynanır, ç.n.

dır ama Siyah bir çocuk için her davranış ölümcül sonuçlar doğurabilir. Siyah kız çocukları için durum daha da beterdir. İsterseniz Birmingham'da havaya uçurulan dört küçük kızın hayaletlerine sorun. Alçakça işlenmiş Atlanta cinayetlerinin kurbanı olan ve nasıl öldürüldükleri hâlâ aydınlatılmamış Angel Lenair'a, Latonya Wilson'a ya da Cynthia Montgomery'ye sorun.

Bazen Siyah bir kadın olarak bana yöneltilen tüm toplu nefreti görsem, etkilerini bilincime kabul etsem, bunun kasvetli ve korkunç ağırlığında ölebilirmişim gibime geliyor. Bir kız kardeşim bir keresinde bana "beyaz insanlar hisseder, Siyah insanlarsa yapar" derken bundan mı bahsediyordu?

Amerikada genellikle beyaz insanların kendi hislerini irdeleme lüksüne yetecek kadar çok zamana ve alana sahip oldukları doğru. Bu ülkedeki Siyah insanlar her zaman en maddi ve dolaysız düzlemlerde hayatta kalmak için zorlu ve aralıksız bir uğraş vermek zorunda kalmışlardır. Fakat bu gerçeği, Siyah insanlar olarak duygularımızı incelememiz gerekmediği inancına vardırmak bir yanıltmaca olur. Tıpkı çoğu kez bizi klişelere indirgemek ve çocuksulaştırmak için kullanıldığından dolayı bu duyguların önemsiz oldukları inancına, bu duyguların hayatta kalmamız için yaşamsal bir rol oynamadığı inancına ya da daha kötüsü, bunları derinden hissetmemenin kazanılmış bir erdem olduğu inancına varmakta olacağı gibi. Bu inançları taşımak, hislerimize bağlı saatli bir bomba taşımaya benzer.

Yaşamımda *acı* ile ıstırap çekmek arasında bir ayrım yapmaya başladım. Acı, tanınması, adlandırılması ve ardından da deneyimin değişmesi, başka bir şeye, metanete, bilgiye veya eyleme dönüştürülmesi için bir şekilde kullanılması gereken bir olay, bir deneyimdir.

Öte yandan ıstırap, irdelenmemiş ve sindirilmemiş acıyı yeniden yaşama kâbusudur. Acıyı tanımadan yaşadığımda, bi-

linçli olarak kendimi o acıyı *kullanmaktan* gelebilecek güçten, acının ötesinde bir hareketi besleyecek olan güçten yoksun bırakıyorum. Kendimi, ne zaman tanıdık bir şey o acıyı tetiklese onu tekrar tekrar yaşamaya mahkûm ediyorum. İşte ıstırap budur, görünüşüne bakılırsa içinden çıkılamaz bir döngü.

Doğru, eski bir acıyı yaşamak bazen kendimi tüm gücümle beton bir duvara fırlatmaya benziyor. Ama kendime hep şunu hatırlatıyorum: BUNLARIN HEPSİNİ ZATEN YAŞADIM VE HAYATTA KALDIM.

Bazen Siyah kadınlar olarak aramızda yatan öfkeyi incelemiyoruz çünkü kendimizi korumak ve hayatta kalmak uğruna özümüzü büyük oranda başkalarını incelemeye harcıyoruz ve kendimizi irdelemeye halimiz kalmıyor. Bazen bu öfkeyi incelemiyoruz çünkü öyle uzun süredir var ki artık ne olduğunu bile bilmiyoruz ya da acı çekmektense ıstırap çekmenin daha doğal olduğunu düşünüyoruz. Bazen bulacaklarımızdan korkuyoruz. Bazen de bunu hak etmediğimizi düşünüyoruz.

Metrodaki kadının, hamamböceği gördüğünü sandığım için mantosunu kenara çekerken yüzünde oluşan tiksinti. Gözlerindeki nefreti görebiliyorum, o da zaten bu nefreti görmemi istiyor, çünkü hayatta olup da onun dünyasına ait olamayacağımı sadece çocukların anlayabileceği bir şekilde anlamamı istiyor. Eğer yetişkin olsam belki güler, belki söylenir, belki de incinirim, yani durumu olduğu gibi görebilirim. Ama beş yaşındayım. Görüyorum, kaydediyorum, durumun adını koymuyorum, dolayısıyla deneyim tamamlanmamış. Bu acı değil, ıstıraba dönüşen bir şey.

Hep ıstırabını çektiğin ama asla hissetmediğin nefretin yumurtladığı içindeki tüm o adı konmamış öfkelerin serbest kalacağını biliyorsam eğer, beni göz ucuyla süzme şeklinden hoşlanmadığımı sana nasıl söyleyebilirim ki?

Bu yüzden birbirimize çekiliyoruz ama temkinliyiz,

düşmanlarımızdan asla beklemeyeceğimiz mükemmelliği birbirimizden anında talep ediyoruz. Ama bize miras kalan bu sancıdan kurtulmak, yalnızlık, öfke ve acının bu yakıcı maskaralığına boyun eğmeyi reddetmek mümkün.

Siyah kadınların yazılarında şu soruyla çok fazla karşılaşıyorum: "Kendimi niye yalnızlıkla lanetlenmiş gibi hissediyorum?" Bu sorunun tekrar tekrar, bitmek bilmeyen üstü örtülü yollarla dillendirildiğini duyuyorum. Ama bu senaryoyu değiştirebiliriz. Kendimize annelik etmeyi öğrenebiliriz.

Siyah kadınlar için bunun anlamı nedir? Bu, kendi tanımlarımıza hâkim olmamız gerektiği, sadece annelerimizden beklediğimiz o kabullenmenin başlangıcı olan özenli ilgiyi ve beklentiyi kendimize göstermemiz gerektiği anlamına gelir. Bu, kendimi hayatta kalma mücadeleme, kendi benliğime ve diğer Siyah kadınların benliğine adayarak kendi değerimi kendim biçiyorum demektir. Bir taraftan da bu, değerimi ve özgün olanaklarımı öğrenirken hem bende olanaklı olanın sıkı arayışından daha azına razı olmayı reddediyor hem de olanaklı olan ile dış dünyanın insan olduğumu kanıtlamak için beni yapmaya zorladığı şeyler arasında bir ayrım yapıyorum demektir. Bu, başarılarımın farkına varabilmek ve başarısız olduğumda bile kendime karşı şefkatli olmak demektir.

Kendimizi görmeye cesaret ettikçe birbirimizi görmeye başlayacağız; abartı olmadan, görmezden gelmeler ve birbirimizi suçlamalar olmadan, başarısız olduğumuzda sabır ve anlayış göstererek, başarılı olduğumuzdaysa bunun hakkını verip takdir ederek birbirimizi gördükçe de kendimizi görmeye başlayacağız. Kendimize annelik etmek, doğurduklarımızı tanımlayarak sevmeyi öğrenmek, başarı gibi başarısızlığın karşısında da, herhangi birini yanlış adlandırmadan, hem merhametli hem de talepkâr olmayı öğrenmek anlamına gelir.

Zamanın şahsiyetine saygı duymaya başlayınca, boşluğu ba-

hane ile örtmek zorunda kalmayacaksın.[13]

Yaratılanın ne olacağını her zaman bilemesek de birbirimizin yaratıcılığını tanımalı ve beslemeliyiz.

Birbirimizden daha az korkup birbirimize daha çok değer verdikçe, kendi gözlerimizde olduğu kadar birbirimizin gözlerindeki tanınmaya da değer vereceğiz ve bu görüşler arasında bir denge kurmaya çalışacağız. Annelik. Olmayı seçtiğimiz kişi üzerinde bir güç talep etmek ve bu gücün hayatımızın gerçeklikleri içinde göreceli olduğu bilmek. Yine de sadece bu gücü kullanarak bu gerçeklikleri değiştirebileceğimizi bilmek. Annelik güçsüz, ürkek ve hasarlı olanları -hor görmeden- toprağa vermek, yararlı olanların hayatta kalıp değişmesi için onları koruyup büyütmek ve aradaki farkı birlikte keşfetmektir.

Benin'in Ana Kraliçesi meclisinden "Elin Gücü" adlı çok güzel ve girift bir heykel hatırlıyorum. Ana Kraliçeyi, meclisindeki kadınları ve savaşçılarını dairesel bir vaziyette, pratiğe dönük ve maddi girişimlerde başarı kazanmak için gereken insan gücünü ve herhangi bir şeyden başka bir şey üretebilme yeteneğini kutsarken tasvir ediyor. Dahomey'de bu güç dişildir.

VII

Kendine değer vermekle ilgili teoriler oluşturmanın bir faydası yok. Rol yapmanın da öyle. Güzel ve boş suratlarıyla yaşamış kadınlar sancılar içinde ölebilirler. Ben kendime doğrudan doğruya bakmayı, olmadığım bir kişiymiş gibi yaşamanın acısını çekmeyi ve olduğum kişinin tadına varmayı öğrenmeyi kaldırabilirim. İçimdeki sevdiğim ya da sevmediğim tüm farklı parçalarımla arkadaş olabilirim. Çoğu gün komşumun aptal kocasına kendime davrandığımdan daha nazik davrandığımı itiraf edebilirim. Aynaya bakabilir ve sa-

13 *I Ching* falından.

dece teninin rengi, saçının yapısı ve dizleriyle dirseklerindeki koyuluklar toplamı olmasına izin verildiğinden -ki zaten bunlar da insani özellikler olarak kabul edilemezdi- beyaz ya da olduğu kişi dışında herhangi biri olmayı arzulayan o küçük huzursuz Siyah kızı görüp onu sevmeyi öğrenebilirim.

Siyah kadınlar olarak kendimizi sevmeyi öğrenmek "Siyah güzeldir" gibi basite indirgenebilecek bir diretmenin çok ötesindedir. Bu diretme kesinlikle iyi bir başlangıç noktası olsa da, kendimizi sevmek Siyah güzelliğin yüzeysel bir takdirinden öte ve derindir. Kendimizi ve birbirimizi geri kazanma arayışı bu noktada kalırsa, kendimizi başka bir yüzeysel ölçüyle ölçme tehlikesine düşeriz. Eskisinin üzerine bindirilmiş bu ölçü de yüzeysel olanda kaldığı için aynı derecede yıpratıcıdır. Daha güçlendirici olmadığı da kesindir. Güçlenme, yani kendimizin, birbirimizin, emeğimizin ve geleceğimizin emrine amade olmak için kuvvetlenme, ancak bu arayışın sonucu olur.

Seni sevebilmem veya sevgini kabul edebilmem için önce kendimi sevmeyi öğrenmem gerek. Beni sevebilmen veya sevgimi kabul edebilmen için önce kendini sevmeyi öğrenmen gerek. Birbirimize elimizi uzatmadan önce dokunmaya değer olduğumuzu bilmemiz gerek. O değersizlik hissini "seni istemiyorum", "önemli değil" veya "beyaz insanlar hisseder, Siyah insanlar YAPAR" diyerek örtbas etmememiz gerek. Tatminsizliklerimizi çözümsüz, ihtiyaçlarımızı elde edilemez olarak tanımlayarak sevi olmayanı ve örtbas etmeyi sürekli olarak teşvik eden, birbirimize duyduğumuz ihtiyaç hakkında sesimizi çıkarmamamız için bizi uyaran bir ortamda bunları başarmak çok zor.

Şimdiye dek bize birbirimize karşı nasıl şefkatli olacağımıza dair çok az şey öğretildi. Dünyanın geri kalanına karşı şefkatliyiz, evet, ama kendimize karşı değiliz. Başka bir Siyah kadınla karşılaştığımızda sırf kendisi OLDUĞU için ona nasıl nezaketle, saygıyla, sevecenlikle davranılacağına

veya gülümseneceğine dair, kendimizde de üç aşağı beş yukarı aynı eksiklikler olduğundan birbirimizin eksikliklerine nasıl anlayış gösterileceğine dair dışarıda çok az örnek var. En son ne zaman bir kız kardeşe iltifat ettin, onun benzersiz olduğunun farkına vardın? Bir alışkanlık haline getirene kadar birbirimize karşı nasıl şefkatli olacağımızı bilinçli bir şekilde çalışmamız gerekiyor çünkü bize özgü olan o şey, Siyah kadınların birbirine olan sevgisi, bizden çalınmış durumda. Ama birbirimize nazik davranarak kendimize nazik davranmaya alışabiliriz. Kendimizde tutunması en zor olan o parçalara karşı nazik davranarak, her birimizin içindeki o yaralı, cesur kız çocuğuna daha fazlasını vererek, onun başarılı olmak için sarf ettiği muazzam çabadan daha az şey bekleyerek birbirimize karşı nazik davranmaya alışabiliriz. O kız çocuğunu karanlıkta olduğu kadar aydınlıkta da sevebilir, onun mükemmel olma çılgınlığını dindirebilir ve dikkatini kendini gerçekleştirmesine yönlendirebiliriz. Belki o zaman onun bize ne kadar çok şey öğrettiğini ve bu dünyanın yaşanabilir bir geleceğe doğru dönmesini sağlamak için ne çok emek verdiğini daha iyi anlayabiliriz.

Bu sürecin uzun ve zorlu olmayacağına inanmak gülünç olur. Bu sürecin mümkün olmadığını düşünmekse intihardır. Kendimizi kendimizle ve birbirimizle silahlandırdıkça, o eksiksiz sevginin içinde baş başa verip imkansızı -ya da hep imkansızmış gibi görüneni- dillendirmeye başlayabiliriz. Bu asli değişime doğru atılacak ilk adım. Eninde sonunda, birbirimize hakikati söyledikçe bu hakikat bizim için de kaçınılmaz olacaklardır.

çev. Yusuf Demirörs

GRENADA ZİYARETİ: BİR ARA RAPOR[1]

Annemin doğduğu yer olan ve hep "yuvası" olarak tarif ettiği Grenada'ya ilk geldiğimde ben de "yuvamı" bulmak için gelmiştim. Aklımda burada gördüklerime ve buranın nasıl bir yer haline gelebileceğine dair canlı görüntüler kalmıştı.

- Pırıl pırıl bir sabahın erken saatlerinde işlek bir cadde; Grand Anse Plajı. Tertipli okul üniformaları giymiş, ayakkabılarını ellerinde taşıyan, belli ki tebeşir tozuna bulanıp iyice eskimiş okul sıralarına mahkûm çocuklar, hindistan cevizi ağacında çıkılacak bir maceranın mı yoksa tatlı sabah denizinin mi cazibesine kapılsak diye karar vermeye çalışıyorlar.
- Yaşlı, sıska bir kadının giydiği basma elbisenin yamalı etek ucu kumsalda salınıyor, elinde de bir denizci kaması. Ayağına büyük gelen uzun lastik çizmeler, kararlı adımlarını bir

1 Aralık 1983'ün sonlarında Grenada'da bir hafta geçirdim. Anne ve babamın yaklaşık altmış yıl önce ayrıldığı bu Siyah Karayip adasının ABD tarafından işgal edilmesinin üstünden en fazla iki ay geçmişti. Son beş yıl içinde oraya yaptığım ikinci ziyaretti. Bu makale, *Bahisdışı Kız Kardeş* dizilirken yazılan bir ara rapordur.

kez olsun engellemiyor. Şapkası yumuşamış, biçimsiz. Altında da, yılların soldurduğu çikolata teninden pörtleyen keskin, telaşsız gözleri.

- Başka bir kadın, daha genç, kollarını göğsünün üstünde kavuşturmuş, yedi koyun güdüyor keçiye benzeyen, lakin keçiler kuyruklarını yukarıya doğrulturken koyunlar aşağı sarkıtırlar.
- Pazarda-Balık-Kızartan-Şişman-Kadın leziz bir balık kızartıyor, Campbell's Pork 'n Beans teneke kutularına metal kulplar tutturarak oluşturduğu fincanlarda mis kokulu çikolata çayıyla birlikte tezgahından servis ediyor balıkları.
- Geceleri kumsalı parlak yeşile boyayan dolunay.

Grenada'ya ilk kez, Başbakan Maurice Bishop'ın önderliğinde kurulan Grenada Halkın Devrimci Hükümeti'nin (PRG) müjdecisi olan Yeni Mücevher Hareketi'nin 13 Mart 1979'daki kansız darbesinden on bir ay önce gelmiştim. Bu darbe, Sir Eric Gairy'nin yirmi dokuz yıl süren savurganlıkla, yolsuzlukla dolu ABD destekli rejimine bir son vermişti.

Grenville'deki ufak Pearl Havaalanı'ndan başlayıp Beauregard ve Birch ormanlarının arasından Grand Etang dağını tırmanan daracık tek yol, tepelere oyulmuş küçük köylerin içinden geçerken rengarenk çocuklar peşimizden bağırıyorlar. Padavra misali ağaçlaşmış eğrelti otları yamaçları örtüyor. 1978'de Grenada'da sadece bir tane asfalt yol vardı. Halkın Devrimci Hükümeti süresince tüm yollar genişletilip yenilenmiş ve karinalarda demir atıp bekleyen yolcu gemilerine turist getirip götürmekten başka pek çok işe de yarayan işlevsel bir otobüs hizmeti başlatılmış. Yolun eteklerinin altında tomar tomar *baligey,* yabani muz yaprakları. Çalıların arasında belli başlı ağaç kümeleri; kırmızı kakao meyvesi, altın elma, mango, ekmek ağacı, olgun hindistan cevizi, muz. Anandale yolunda kızlar, kafalarında taşıdıkları çamaşır sepetleri, elleri bellerinde salınıyorlar, Afrika'da gördüğüm yolları andırıyor her şey.

Küçük bir baharat adası olan Grenada, dünyanın ikinci en büyük hindistan cevizi üreticisi. Kakaosu yüzde 45 oranında yağ içeriyor ve dünya pazarında yüksek fiyatlara satılıyor. Fakat Grenadalılar, sadece ithalat yoluyla ulaşabildikleri işlenmiş sıcak çikolatadan içmek isterlerse, bu fiyatın sekiz katını ödemek zorundalar.

Grenada'ya ikinci gelişimde, yeni yeni tanıdığım bu toprakların parçalanmasından, işgal edilmesinden, halkının manipüle edilip işgalcilerine şükretmeye mecbur bırakılmalarından korkarak, kederle geldim. ABD'nin 25 Ekim 1983 Grenada işgalini çevreleyen yalan ve sırların sebep olduğu tahribatı biliyordum; gerçeklerin ağırlığı altında çöken rasyonelleştirmeleri de. Şu an bile, *New York Times*'ın arka sayfalarında bulunabilecek gerçekler bunlar.

1. *St. Georges Tıp Fakültesi öğrencilerinin tehlikede olması meselesi.* Okul çalışanları bunu inkâr ediyorlar.[2] Öğrenciler de.[3] ABD hükümeti, Devrimci Askeri Konsey üyesi General Hudson Austin'den öğrencilerin güvende olduğunu garantileyen teminatlar almasına rağmen bunları görmezden geliyor.[4]

2. *Doğu Karayip Devletleri Örgütü Anlaşması'nı imzalayan ülkeler tarafından ABD'nin müdahalede bulunmaya davet edilmesi meselesi.* Uluslararası olarak bunun yasal olması için ancak, Grenada'nın başka bir adayı işgal etmiş olması gerekirdi.[5] Aslında, işgal etme kararı yedi imzacının dördü tarafından verildi. Davetin kendisi ise ABD Dışişleri Bakanlığı tarafından hazırlanıp Doğu Karayip ülkelerine gönderilmişti.[6]

3. *Grenada'nın yeni bir askeri havaalanı inşa ederek ve modern silahlar cephaneliğini büyüterek ABD'nin güvenliğini*

2 P. Tyler, *Washington Post*, 10 Ekim 1983, s. A14.

3 A. Cockburn, *Village Voice*, 8 Kasım 1983, s. 11.

4 B.D. Ayers, *New York Times*, 22 Ekim 1983, s. A5 ve J. McQuiston, *New York Times*, 26 Ekim 1983, s. A20.

5 Text of Treaty, *New York Times*, 26 Ekim 1983, s. A19.

6 S. Taylor, *New York Times*, 26 Ekim 1983, s. A19.

tehdit etmesi meselesi. Grenada'nın yeni havaalanı turistleri ağırlamak için inşa edilmiş sivil bir havaalanıdır. Yirmi beş yıldır planlandığı gibi maliyetinin yarısı Kanada ve birkaç batı Avrupa ülkesi tarafından karşılanmıştır. Projeyi finanse eden İngiliz şirketi Plessey'ye göre, havaalanı askeri değil sivil standartlara göre inşa edilmiştir.[7] Bugün Grenada üzerine yazılan tüm ABD raporları, Grenada'nın turizm sektörü açısından bu havaalanının taşıdığı önemi vurguluyor.[8] Cephaneliğin büyütülmesi ise, aslında iki depoyu aşmayacak miktarda silah toplanmasından ibaret. 6.300 tüfekten sadece 400'ü modern silah kapsamına girebilir, gerisi çok eski, hatta antika sayılabilecek silahlar.[9]

Arthur Schlesigner, Jr.'ın bile dediği gibi "Bugün ordusu, donanması veya hava kuvvetleri olmayan 110.000 nüfuslu zavallı bir adaya karşı sinsi bir taarruz düzenleyip, bunun şanlı bir zafer olduğunu iddia edebiliyoruz."[10]

Kadınlı erkekli bir grup çapalar, kaya çekiçleri, el arabaları ve başka el aletleriyle önümüzdeki yolu onarıyor. Biz geçerken teker teker kenara çekiliyorlar. Tırpanına yaslanmış bir kadın başındaki örtünün ucuyla yüzünü siliyor. Başka bir kadın ise yalınayak, genç ama gülümsediğinde ön dişlerinin olmadığını görüyorum. PRG Grenada'ya ücretsiz sağlık hizmeti getirdi ve okulları da ücretsiz yaptı. Küçük köylerde yaşayan çiftçi ve köylülerin çoğu hayatlarında ilk defa dişçi yüzü gördü. Öğretmen yetiştirerek ve planlı bir herkes-birine-öğretsin programı sayesinde köylerde okur yazarlık arttırıldı.

Devrim. Bir ulus kendi ihtiyaçlarının ne olduğunu, bu ihtiyaçları nasıl elde edeceğini kendi tayin ediyor. Yemek. Dişçiler. Doktorlar. Yollar. 1978'de Grenada'yı ilk ziyaret ettiğimde,

7 A. Lewis, *New York Times*, 3 Kasım 1983 ve A. Cockburn, *Village Voice*, 8 Kasım 1983, s. 10.

8 S. Mydans, *New York Times*, 15 Ocak 1984, s. 9.

9 *Christian Science Monitor*, 7 Kasım 1983.

10 A. Schlesinger, Jr., *Wall Street Journal*, 26 Ekim 1983.

taşrada tarıma elverişli olan toprağın üçte biri, onu işlemeyen ve başka yerlerde yaşayan toprak sahiplerine ait olduğundan atıl bir durumdaydı. PRG toprak sahiplerinden arazilerini ekip biçmeleri için bir plan talep etti, aksi takdirde bu arazilerin onları işleyecek insanlara ya da devlete devredilmesi kararını aldı. Küçük muz kolektifleri, balıkçılık kooperatifleri kuruldu. Tarıma dayalı sanayi canlandırıldı. Dünya Bankası, ABD'nin karşı koymasına rağmen, büyüme ve istikrar hızında diğer tüm Karayip ekonomilerini geride bırakan Grenada'nın sağlıklı ekonomisine dikkat çekti. İşsizlik yüzde 40'tan yüzde 14'e düştü. Oysa şimdi yine hiç iş yok.

ABD dört yıl önce Grenada ekonomisine batıdan gelen para akışını kesmek üzere IMF aracılığıyla harekete geçti ve bunu yaparak San Diego, Kaliforniya'da sığınmacı olan Gairy'nin olası işgal operasyonuna karşı Grenada'yı korumasız bırakmayı hedefledi. Gairy'nin yirmi dokuz yıllık rejimi süresince iyiden iyiye çaresizliğe düşmüş bir ülkenin altyapısını yeniden kurmak adına 1979 yılında PRG, ABD'den mali yardım talep ettiğinde ABD'nin yanıtı, elçiliğin bütçesinden 5000 dolar takdim etmek gibi bir hakaret olmuştu! Bugün, işgalin ardından, 1983'te, işgalciler Grenadalılara refah vadediyorlar, bu onların ihraç ettikleri ikinci en büyük uyuşturucu. Şu ana kadar amerikan silahlarının gölgesinde Grenada'ya aktarılan para miktarı üç milyon dolar, elbette bu yardımı kabul edenlerin boyun bükmesi şartıyla.

Eğer bu işgalin her birimize vergi olarak döndüğü miktar beş yıl önce PRG amerikadan yardım talep ettiğinde Grenada'ya verilmiş olsaydı, Grenadalılar gerçekten de minnettar olurlardı ve yüzlerce hayat kurtarılabilirdi. Fakat o zaman Grenada kendi kaderini kendisi tayin eden bağımsız bir ülke olurdu ve elbette buna izin verilemezdi. Bağımsız bir Grenada, Karayipler'in, Orta Amerika'nın Renkli tenli

halkları ve ABD'de yaşayan bizim gibi insanlar için ne kadar da kötü bir örnek ve tehlikeli bir emsal teşkil ederdi.

Grenada istilasının ve Başbakan Maurice Bishop'ın suikastına zemin hazırlayan olaylara bir gölge güç olarak ABD'nin müdahil olmasının amerikalıların çoğunluğu tarafından hemen kabul görmesi, küf ahşabı nasıl tümüyle çürütürse ırkçılığın da ahlaki ve etik dokusunu öyle çürüttüğü bir amerikada gerçekleşti. Beyaz amerika, Siyahların canavarlaştırılması konusunda eğitimli. Siyah bir ada ülkesi mi? Saçmalama! Eğer *onlar* bu kadar kibirli olmasalardı *bizim* yeterince işimiz olurdu ve ekonomik durgunluk yaşamazdık. Siyahi gençliğin linç edilmesi ve Siyah kadınların kurşuna dizilmesi, Siyah gençlerin yüzde 60'ının işsiz olması ve hızla vasıfsızlaştırılması, Sivil Haklar Komisyonu'nun başkanlık tarafından dağıtılması ve yirmi yıl öncesine kıyasla çok daha fazla Siyah ailenin yoksulluk sınırının altında yaşaması... Eğer amerikadaki yaşamın ve ırkçılığın bu gerçeklerinin üzerinden atlanabiliyorsa, küçük Siyah Grenada'nın gasp ve ilhakının üzerinden neden atlanamasın ki?

Pentagon uzun bir zamandır kazanabileceği bir savaşın peşinde; en son kazandığı savaş 1950'lerde yapılan Inchon savaşıydı. Vietnam'da Sarı insanlara karşı yaşadığı yenilginin acı hatıralarını yok etmek için, amerikan halkının gözünde gücünü yeniden tesis etmesinin daha iyi bir yolu olabilir miydi? Amerikalı deniz piyadelerinin Siyahların kanına boyanan bir sahile indikleri görüntüler. Piyadeler marşlarında "...onurumuzu temizlemek için" diyorlar. Böylece bir akıl hastanesi bombalanıp elli kişi öldürülerek amerikan halkının dikkati ekonomik krizden, işsizlikten, Beyrut'taki felaketten, nükleer çılgınlıktan, okyanusların ölmesinden, ulus çapında artan depresyon ve umutsuzluktan başka bir yöne çekildi. Bu gurur verici haber bile, türlü türlü göz boyayıcı hikaye uydurulsun diye bir haftadan uzun süre servis edilmedi. Uyutma politikası.

Eğer ABD, Karayipler'de demokrasinin gelişmesini görmeyi biraz olsun istiyorsa, neden Amerika kıtasının en yozlaşmış ve baskıcı hükümetlerinden ikisi olan Haiti ve Dominik Cumhuriyeti'ni desteklemeye devam ediyor? ABD hükümetinin Grenada'yla ilgili yalanlarını kaplayan ırkçılık, Duvalier rejiminden kaçarken boğulup Miami'de kıyıya vuran 131 Haitili'nin Siyah yüzlerine karşı amerikalıların gözlerini kör eden ırkçılıkla aynı. Amerikalıların gözlerini Beyaz Güney Afrika'nın suratını aşındırıcı bir asit gibi eriten apartheid uygulamasından ve "yapıcı etkileşim" bahanesiyle onunla işbirliği yapan Reagan hükümetinden başka yöne çeviren de yine aynı ırkçılık. Beyaz Güney Afrika dünyadaki en yüksek yaşam standardına sahipken, Siyah Güney Afrika'da yaşayan çocukların yarısı beş yaşından önce ölüyor. Bir istatistik. Siyah amerikalılar arasında bebek ölüm oranı beyaz amerikalılardan iki kat daha fazla; ki bu, dünyanın en sanayileşmiş ülkesinde gerçekleşiyor. Beyaz amerika, Siyahların yok edilmesini kabullenmek konusunda oldukça eğitimli. Siyah Grenada'nın ve üstünde yaşayan 110.000 Siyah canın ne önemi var ki?

Grenada'da işsizlik dört yılda yüzde 26 azaldı.[11] 25 Ekim 1983'te amerikan Corsair füzeleri, deniz topları ve havan topları Grenville, St. Georges, Gouyave'nin arkasındaki tepeleri vurdu. Amerikalı denizciler "Kübalıları" arama bahanesiyle evleri ve otelleri talan ettiler. Bakanlıklar şimdi sessiz. Devlet çiftlikleri durma noktasında. Kooperatifler askıya alındı. True Blue'daki konserve fabrikası delik deşik, suskun. İşgalden sonraki gün işsizlik tekrar yüzde 35'e yükselmişti bile. Arz yönlü bir ekonominin en büyük arzusu ucuz, uysal bir işgücü havuzudur. İşgalden bir ay sonra, ABD Uluslararası Kalkınma Ajansı Grenada'yı ziyaret etti. Özel

11 der. C. Sunshine, *Grenada - The Peaceful Revolution* (E.P.I.C.A., Washington, D.C., 1982).

sektörün Grenada'nın geleceği üzerindeki rolüne dair raporlarında, vergi kanunlarının (genellikle yabancı olan) özel teşebbüsler lehine yenilenmesini, itaatkâr bir emek hareketi oluşturmaya yarayacak bir iş kanununun geliştirilmesini ve kamu kuruluşlarının özel girişimcilere satılmasını önerdiler.[12] Grenadalı kadınların uluslararası sanayi şirketleri için saati 0,80 dolara bilgisayar mikroçipleri monte etmekten kör olmalarına ne kadar kaldı? "Eskiden bir radyo istasyonunda çalışırdım" diyor sahildeki bir kadın, omuzlarını silkerek. "Ama savaştan sonra bu mümkün değil."

Grenada'ya karşı bu kısa, ilan edilmemiş ve gülünç savaş amerikan dış politikası yönetiminde yeni değil. Bu sadece, Monroe Doktrini denen 160 yıllık bir eylem planının bariz bir örneği. Monroe Doktrini adına amerika, 1823'den bu yana küçük Karayip ve Orta Amerika ülkelerini teker teker işgal etmiş ve bu işgalleri çeşitli isimlerin altında gizlemiştir. Bu işgallerin otuz sekiz tanesi 1917'den, Sovyetler Birliği henüz kurulmadan önce gerçekleşti. Örneğin 1897'de ABD deniz piyadeleri, İspanya-Amerika Savaşı'nda çarpışmak üzere Porto Riko'ya indiler ve bir daha da orayı terk etmediler.

ABD 1981'den itibaren Grenada'nın işgalini alenen prova etti. *Ocean Venture* adı altında, sözümona bir Porto Riko adası olan Vieques'i bombaladığı bir savaş tatbikatı yaptı. Bu bölgeye de "Amber of the Amberdines" (Grenada of the Grenadines) adını verdi. Tatbikatın korkunç uydurmacasına göre amerikalıların rehin alındığı bir durum söz konusuydu. Bildiğimiz üzere, Grenada'nın işgalini haklı çıkarmak için kullanılan ilk bahane de buydu. Oysa amerikalıların gerçekten de tehlikede olup olmadığına gelirsek, işgal boyunca ve sonrasında Grenada'da yaşamayı sürdüren 500'den fazla amerikalı yerleşimci vardı. *Ocean Venture*'ın bir senaryo olduğunu düşünürsek, bu senaryoda Amber'in başbakanın

12 C. Sunshine, *The Guardian*, 28 Aralık 1983.

suikastının gerekli görüldüğünü de unutmamalıyız. Bu durumda, ABD/CIA'in, Başbakan Maurice Bishop'ın ölümüyle dolaylı ya da dolaysız bir ilgisi olmadığına nasıl inanabiliriz? İleride yaşanan gerçeklerin bir senaryosu olan *Ocean Venture*'ı başlatan darbe, kişisel entrikaların talihsiz bir tesadüfü müydü, yoksa kurnaz manipülatörler tarafından uzun uzadıya planlanan bir olay mıydı?

Pentagon, Bishop'a yönelik darbe gerçekleşmeden iki hafta önce bundan haberdar olduğunu gizli Kongre brifinglerinde itiraf etti.[13] İşgale katılan Ranger birimi, 23 Eylül ile 2 Ekim 1983 arasında tam altı günü, bir havaalanının ele geçirilip rehinelerin kurtarılmasını prova ederek geçirdi; Pentagon bu manevrasına dair hiçbir açıklamada bulunmadı.[14] Bir Senatör, 26 Ekim'de, işgalin ertesi günü Grenada'dan kalkan uçaktaki 70 öğrenciye CIA ajanlarının eşlik ettiğini açıkladı.[15]

Bu soruların cevaplarını bulmak için uzun ve zahmetli bir yola çıkılması gerekecek.

ABD işgal kuvvetleri psikolojik operasyonlar birimi P.S.Y.O.P.S. (ilk kez buradaki çarpışmada adı duyulan yeni bir oluşum) St. Georges'u ve Grenada'nın geri kalanını Bernard Coard ve General Hudson Austin'in çıplak ve gözleri bağlanmış posterleriyle kaplamakta, onları Grenada halkının sevgili lideri Maurice Bishop'ın katilleri olarak alay konusu haline getirmekte çok hızlı davrandı. Bishop hayatta kalsaydı, Grenada'nın her türlü işgale karşı kanının son damlasına kadar savaşacağını herkes biliyor. Dolayısıyla Bishop'ın ölümünün günah keçilerinin bulunması şarttı. Yeni Mücevher Hareketi Partisi'nde yaşanan -yaşandıysa eğer tabii- iktidar çekişmelerinin ayrıntıları henüz bilinmemekle birlikte

13 E. Ray ve B. Schaap, "U.S. Crushes Caribbean Jewel," *Covert Action Bulletin* # 20, Kış 1984, s. 11.

14 A.g.e., s. 13.

15 A.g.e., s. 5.

muhakkak karmaşıktır. Bununla beraber, aylar geçmesine rağmen bu insanlar hâlâ St. Geroges'daki Richmond Hill'de, Grenadalı olmayan "güvenlik kuvvetleri" tarafından esir tutuluyorlar. Bu yazı yazılırken onlar da, onlarla beraber tutuklanan diğer 40 küsur Grenadalı da ne suçlu bulundular ne de yargılandılar.

Bishop rejiminin son iki gününe karıştığı bilinen, biri ABD'de silah kaçakçılığından aranan diğeri ise iki ülkenin pasaportuna da sahip olan iki amerikalı hakkında şu ana dek hiçbir şey açıklanmadı.[16] Bu insanlar kimin için ve hangi taraf adına çalışıyordu? Kimlikleri asla ifşa edilmedi (istikrarı bozma operasyonlarının üstünü örtmek için sıkça kullanılan bir taktik) ve varlıkları sadece *New York Times*'ın arka sayfalarında tek bir satırla tasdik edildi. Aynı şekilde, Fransa büyükelçisi Evan Galbraith'ın televizyonda dillendirdiği, ABD'nin "Bishop'ın ölümünden haftalar önce" Grenada'ya karışmış olduğu açıklaması gibi.[17]

Grenada'da çalışmakta olan Batı Almanyalı bir hemşire olan Regina Fuchs, içlerinden birinin kendisini CIA olarak tanıtan Frank Gonzales olduğu iki amerikalı tarafından kaçaklara yardım ve yataklık yaptığı yönündeki yanlış suçlamalarla acımasızca sorgulanıp hapse atıldığını belirtiyor.18

Grenada operasyonu ABD için birçok amaca hizmet etti, birçok tecrübenin zeminini oluşturdu. Bunların en önemlilerinden biri, Pentagon tarafından uzun süredir dile getirilen, Siyah amerikalı askerlerin diğer Siyah insanların üzerine ateş açmasının sağlanıp sağlanamayacağına ilişkin endişeyle ilgiliydi. ABD askeri-endüstriyel kompleksinin, ABD'nin ezilen halkların verdiği tüm kurtuluş mücadelelerinde neredeyse her zaman yanlış tarafta durduğu ya da bu

16 S. Taylor, *New York Times*, 6 Kasım 1983, s. 20.
17 A.g.e.
18 *Washington Post*, 21 Kasım 1983.

mücadeleleri görmezden geldiği Üçüncü Dünya'daki nazik pozisyonunu gitgide daha çok askeri çözümlere dayandırmasıyla, bu soru hayati bir değer kazanıyor. Elbette daha önemsiz tecrübeler de söz konusuydu. Yeni silahları denemenin yanında, askerlerin Nazi stilindeki yeni miğferlerini sevip sevmediği meselesi de var. Sevmemişler bu arada, çünkü onları takarken tıraş olmak zor oluyormuş. Ayrıca yeni ordu üniformalarının tropikal bölgelerde giyilmek için fazla ağır olup olmadığı da tecrübe edilmiş. Ve ağırlarmış.[19]

Grenada'da faaliyet gösteren psikolojik savaş uzmanları tarafından kurgulanan Pentagon'un kullandığı dile bir bakın.

- *Oraya tam zamanında vardık.*
- *Bu bir işgal değil, bir kurtarma operasyonu.*
- *Temizlik.*
- *Burası bizim sahamızdı. Her tür hakkımız var.*
- *Silahlı haydutlar* (Grenada ordusu).
- *Idi Amin tipinde biri, birçok rehin almaya hazır* (General Austin).
- *Halkı kin ve düşmanlığa tahrik etmekten hapsedildi.*

Bu dil, hem halihazırda gizliden gizliye Siyah Tehdidi'nden korkan, hem Siyah Yükseliş mitleri yüzünden öfkeli olan, hem de devlet tarafından Siyah bir insanın hayatını asla ciddiye almamaya teşvik edilen beyaz amerikalıların gözlerinde Siyah bir ulusun emellerini alçaltmak üzere hesaplanmış bir dildir.

En iyi ihtimalle sosyalizmin mitik ve belirsiz bir hayaletinden korkan birçok Siyah amerikalı bile, devletin "onlara" karşı "biz" söylemine inanıyor. Ama Siyah bir amerikalı olarak hangimiz sosyalizm tehdidinin gerçekliğini, tek tek her birimizin hayatlarına karışmış olan ırkçılığın tahrip edici gücünün gerçekliğiyle karşılaştırmaya zaman ayırdık? Medyanın durmak bilmeyen manipülasyonundan dolayı kafası

19 CBS Evening News, 18 Aralık 1983.

karışmış birçok Siyah amerikalı, vatanseverlik serabının yarattığı etkiyle Siyah Grenada'yı "bizim" işgal etmemiz gerektiğini savunuyor.

Bin dokuz yüz seksen dört gerçekleşmek üzere ve çift-düşün beynimizi allak bullak etmek ve itirazımızı bastırmak üzere başımıza üşüştü.

Grenada'nın işgali, Karayip halklarına kendi kaderini tayin etmeye kalkışan ulusların başına neler geleceğini gösteren bir örnek olmakla birlikte, otuz milyon Afrikalı-amerikalı için de çıplak bir uyarıdır. Ayağınızı denk alın. Uzaktakilere yaptıklarımızı size de yapmaktan çekinmeyiz. Toplama kampları. Sorgu kulübeleri. ABD işgal kuvvetleri tarafından apar topar inşa edilen tecrit hücreleri. Gözleri bağlı, çıplak mahkumlar. Hayali Kübalıları bulmak için yapılan ev aramaları. Birbirlerini ihbar etmeye zorlanan komşular. Görülmemiş bir talan. Yol barikatlarında ve havaalanlarında, Gairy'nin alçak Mongoose Çetesi'nin eski üyelerinin yardım ettiği ABD askerleri, ellerinde de Bishop ve PRG sempatizanlarının isimlerini içeren listeler.[20] Zapturapt altına alınan bir halka boyun eğdirmenin türlü taktiği. Mahkeme yok, hüküm yok, yasal süreç yok. Sosyal yardım var ama hasar gören işyerlerinin, yıkılan evlerin ve hayatların tamiri yok. Sokakta kimlik kontrolleri. "Sorun çıkaranların" anında tutuklanması. Saatlerce The Beach Boys rock grubunu çalan yeni radyo istasyonu.

Grenada kimin ülkesiydi?

Yüzlerce Grenadalının cesedi isimsiz mezarlara gömülü, haber alınamayan akrabalar, kayıplar, hayatta kalanların hapse atılma ve "halk arasında endişe yaratmak"la suçlanma korkusuyla seslerinin kesilmesi. Önceden planlanmış ama ilan edilmemiş bir savaşın bilinçli gaddarlığının dağıttığı aileleri, yıktığı hayatları, öldürdüğü insanların kız

20 *The London Guardian*, 4 Kasım 1983.

kardeşlerini, annelerini, eşlerini, çocuklarını tanıma diye bir şey olmadığı gibi bu kişilere yardım da yok. Plastik ceset torbaları içinde gemilerle Barbados'tan Grenada'ya, oradan Küba'ya, oradan da tekrar Grenada'ya gönderilen Grenadalı bedenlerle zerre ilgilenilmiyor. Zaten hepsi birbirine benziyor, hem belki oradan oraya yeterince dolanırlarsa öylece yok olup giderler, görünmez olurlar veya başka insanların kurbanları haline gelirler.

"Abim Calliste'deki evi kurşunladıklarında öldü," diyor Isme, "çünkü burada Kübalıların yaşadığını düşünüyorlardı. Babam kolunu ve bir bacağını kaybetti. Onu Barbados'daki bir hastaneye götürdüler ama orada öldü. Cesedi Pearl's Havaalanına geri getirildi ama şimdi onu eve getirip cenazesini kaldırmak için borç bulmam gerekiyor."

İşgalin üstünden haftalar geçmesine rağmen Grenadalılar hâlâ adanın dört bir köşesinde uzanan cesetleri koklayarak bulup gömüyorlar. Ölü ve yaralıların gerçek sayısı asla bilinemeyecek. Hiçbir sivil zayiat çalışması yok. Maurice Bishop'ın ve maktul bakanlarının cesetleri bile kesin olarak teşhis edilmedi; sevenleri tarafından yapılacak herhangi bir cenaze töreninin önüne geçmek için şüphesiz; halkın hafızasındaki yerini lekeleme görevini kolaylaştırabilmek için şüphesiz. Bunu yapmaya çoktan başladılar da.

Amerikan savaş tarihinde ilk defa, amerikan basını sahne tam kurulana kadar dışarıda tutuldu. Bu durum, bu ülkedeki askeri sansürün anlamını genişletmesiyle bir emsal teşkil ediyor. Aynı zamanda dikkatin işgalin kendisinden sapmasına da sebep oluyor. Görev "cerrahi bir hassasiyetle" tamamlandı demek, sivillerin evlerinin bombalanıp yok edilmesini, bir hastanenin, bir radyo istasyonunun ve bir polis merkezinin yok edilmesini saklamaya çalışmak anlamına geliyordu; trafikte sol şeritten gitme eğitimi olmayan askerlerin yol kenarlarında bıraktığı paramparça haldeki

amerikan ağır araçları ve bu askeri araçların çarptığı sivil araçları saklamaya çalışmak anlamına geliyordu. Bu, evlere, mağazalara ve diğer işyerlerine el konması, hiçbir tazminat ödemeden buraların kullanılması ve yok edilmesi anlamına geliyordu. Bu göz boyayıcı temizliğin ardından amerikan basını nihayet bölgeye kabul edildiğinde, bize işgalcilerini gülümseyerek karşılayan Grenadalıların fotoğrafları sunuldu (vergilerinizle ne satın alındığına bakın). Ama haber alamadıkları komşularıyla ilgili bilgi arayanların oluşturduğu panoların fotoğrafları yok. Kırsal bölgelerde yanki emperyalizmine son diye bağıran duvar yazılarının fotoğrafları yok. *BISHOP YOKSA DEVRİM DE YOK.*

Peki Grenada'da Devrim ne anlama geliyordu? Adanın tarihinde ilk kez kendi meyvesini, kendi kahvesini, kendi markası olan Spice Isle Foods adı altında işlediği tarıma dayalı bir sanayinin başlaması anlamına geliyordu. Bakkallarda Grenada'nın kendi topraklarında üretilmiş konserve ürünlerin satılması anlamına geliyordu. Balıkçılık ve balık-işleme sanayisinin açılması anlamına geliyordu. Tropik meyveleri bol, suları balıklarla dolu olan bir ülkede niye en çok içilen meyve suyu Florida portakal suyu ve en çok yenen balık da Kanada'dan ithal edilen tuzlu balık olsun ki?

Devrim, adada bulunan doktor sayısının yirmi üçten kırka yükselerek neredeyse ikiye katlanması, ilk kez her kilise bölgesine bir sağlık merkezi kurulması ve bir dişçi gönderilmesi anlamına geliyordu. 1981 yazında Karayipler'i kasıp kavuran Dang Humması dalgasından Grenada'yı başarıyla koruyan Ulusal Gençlik Örgütü'nün sivrisinekleri temizlemek için yürüttüğü sağlık kampanyası anlamına geliyordu.[21]

L'Esterre, Carriacou'lu on iki yaşındaki Lyndon Adams'ın, okuma yazma oranlarını artırmak adına Halk Eğitim Merkezi tarafından düzenlenen herkes-birine-öğ-

21 *Grenada - The Peaceful Revolution*, s. 87.

retsin programı kapsamında, yetmiş üç yaşındaki bir kadına okuma yazma öğretmesi anlamına geliyordu. Son derece başarılı olan bu program, gelmiş geçmiş en parlak eğitimcilerden biri olduğu gibi Dünya Kiliseler Birliği'nin okuryazarlık programının da başkanı olan Paulo Friere'nin yardımlarından faydalandı. *Ocean Venture*'ın yankıları 1981'de Vieques'den başlayarak tüm Karayiplere yayıldığında ve ABD işgalinin pis kokusu Grand Etang tepelerinden başlayarak Harvey Vadisi'ne kadar her yeri sardığında, Halk Eğitim Merkezi programındaki en genç öğretmenlerden biri olan Lyndon şunu demişti: "Devrimden önce karanlıktaydık. Asla pes etmeyeceğim. Eğer topraklarımızı ele geçirip bizi tekrar ezmeye çalışırlarsa, onlar için çalışmaktansa ölmeyi tercih ederim." Yetmiş üç yaşındaki komşusu ve öğrencisi olan kadın da şöyle dedi: "Bugün L'Esterre'de her şey çok daha iyi ve giderek daha da iyileşiyor. Baksanıza çocuklar nasıl güzel yetişiyor ve nasıl iyilikler yapıyorlar! Bu oğlanın yaşına göre çok iyi bir iş çıkardığını düşünüyorum!"[22]

Grenada sahiline ayak basan deniz piyadelerinin arasında vurulan ilk amerikalı askerin ölümüne şahit olan amerikalı tıp öğrencisi, televizyondaki muhabirin kışkırtmasına karşı koyuyor. *Yurt dışı kaynaklı direnişin son kırıntıları. Kübalılar tepelerde saklanıyorlar.* "Hayır hayır, o askeri Kübalılar vurmadı. Evlerinden ateş eden yaşlı bir adam ve oğlu vurdu." Lyndon Adams ve komşusu Kübalı değiller. Evlerini koruyan yaşlı adam ve oğlu da Kübalı değillerdi. Kendilerinin ve uluslarının kaderini ABD'den bağımsız olarak tayin etmeye hakları olduğuna inanmaya cesaret eden Grenadalılardı.

Grenada keskin sınıflara bölünmüş bir ülkedir; tarım işçileri ile küçük toprak sahibi köylülerin oluşturduğu büyük ve son derece yoksul bir kesimden, kentlerde hizmet sektörü

22 *Carriacou - In the Mainstream of the Revolution* (Fedon Publishers, St. Georges, Grenada, 1982), s. 54-57.

çalışanlarının oluşturduğu küçük ama büyüyen bir gruptan, hali vakti yerinde küçük bir orta sınıftan, devlet memurlarından ve geleneksel olarak yerli üretim ekonomisinden ziyade ithalat-ihracat işleriyle uğraşan toprak sahiplerinden oluşur. Bishop hükümeti bu farklı grupların arasında sağlam bir köprü görevi görüyordu. Ten rengine ve sınıfa dayalı ayrımcılık sorunları, derin ve kapsamlı olduğu kadar, peş peşe yaşanan sömürgeciliğin de karmaşık bir mirasıdır. Grenadalılar, haklı olarak, dışarıdan dayatılan yüzeysel çözüm önerilerine kuvvetle karşı koyuyorlar. Devrim, bu farklı grupların hedeflerini ortaklaştırarak ABD için çok daha tehlikeli bir hal almıştı.

Ortalama bir Grenadalı için ABD sadece, sevdikleri bir akrabalarının yaşadığı büyük ama bilinmez bir yer. PRG'nin bilgilendirme kampanyalarından önce uluslararası haber ve yorum kanallarının olmaması, Grenadalıları ABD'nin dünya politikasındaki yerinden ve kurumsallaşmış ırkçılık ve sınıfçılık tarihinden bihaber bırakıyordu. Ronald Reagan, dünyanın gelişmekte olan ülkelerinde yaşayan Renkli tenli insanların ekonomik ve askeri açıdan sistematik bir şekilde ezilmelerine yol açan politikalardan tümüyle bağımsız, babacan bir film yıldızı gibi görülüyordu.

Fakat ortalama bir Grenadalı, kendi ülkesindeki siyasi gelişmelerle ise son derece ilgilidir; hayatta kalma mücadelesinin ötesinde böyle bir ilgiye yer açabildiği her alanda elbette. Ekim olaylarının farklı yönlerinden sakınarak veya sakınmadan, gündelik veya başka her türlü konuşmada bir şekilde bahsediliyor.

Yeni Mücevher Hareketi'ndeki çekişmeler, Bishop'ın ev hapsi, hemen ardından düzenlenen ve on binlerce Grenadalının katıldığı gösteri yürüyüşü, Bishop'ın önce özgür bırakılıp sonra da diğer bakanlar ve yüzlerce Grenadalıyla beraber Richmond Hill'de öldürülmesiyle sonuçlanan ikinci küçük

yürüyüş ve bu olayları takip eden dört günlük sokağa çıkma yasağı, tüm Grenadalıların kalbini dehşetle doldurdu. O zamanlar, nasıl olursa olsun her son yeğ görünüyordu.

ABD yönetimi altındaki Spice Island Radio işgalin gerçekleştiği öğleden sonra hemen faaliyete geçti ve Grenadalıların çoğu, olaylarla ilgili bilgiye sadece P.S.Y.O.P.S. tarafından kırsal bölgelere asılan posterler ve dağıtılan ilanlar aracılığıyla ulaşabildiler. Halk arasında, açıklanamaz olanı açıklamaya çalışan bir sürü söylenti yayıldı. St. Georges'ta tezgahtarlık yapan bir kız bana, duyduğuna göre ordunun Fort Rupert'ta halka ateş açmasının sebebinin "Rusların askerlerin içtiği süte, gördükleri herkese ateş açmalarına sebep olan ilaçlar koyması" olduğunu söyledi.

ABD'nin Grenada'nın geleceğine dair planları, birçok Grenadalının ABD'yi kurtarıcı olarak görmesini haklı çıkaracak mı göreceğiz. Bu görüş şu an bile, amerikan medyasının istediği kadar yaygın bir inanç değil. St. Georges'ta işini yeni kaybetmiş on dokuz yaşındaki bir işçi diyor ki "Buna istedikleri kadar kurtarma operasyonu desinler, ben henüz kurtarılmadım." Yüzeysel minnettarlığın altında çok acı yatıyor: "amerikalılar burada Kübalıların yaşadığını düşünüyordu" diye öyle çok baba, amca, kardeş ve çocuk hayatını kaybetti ki. Grenada'nın her yerinde, savaşla ilgili her konuşmada, çoğu kez yüzeysel bir canlılığın altında, korku ve şaşkınlığın öldürücü etkisini hissettim.

Grenada'ya ikinci gelişim işgalden altı hafta sonraydı; onun hâlâ hayatta olup olmadığını bilmek isteyerek, endişeli bir Grandalı-amerikalı olarak, bu küçük Siyah ulusun büyük ABD tarafından istila edilmesine karşı meşru tutumumun ne olması gerektiğini bulmak isteyerek. Çevremi inceledim, sokaklarda, dükkanlarda, sahillerde, gündönümünün alaca karanlığına gömülmüş verandalarda Grenadalılarla konuştum. Grenada onların ülkesi. Ben sadece bir akrabayım.

Uzun uzun ve dikkatlice dinlemeli, duyduklarımın yaratacağı sonuçlar üzerine derinlemesine düşünmeliyim, yoksa ABD hükümetinin Grenada'nın geleceği için dışarıdan sunulabilecek çözümler olduğu inancının kibrinden ben de suçlu olurum.

Buraya endişelerimi gidermek, Grenada'nın dünyanın en güçlü ülkesinin saldırısından sağ çıkıp çıkmadığını görmek için de geldim. Sağ çıkmış. Grenada yaralı ama hâlâ hayatta. Grenadalılar sıcak kanlı ve dayanıklı insanlar (annemin sesini duyuyorum: "Ada kadınlarından iyi eş olur. Ne yaşanırsa yaşansın, onlar mutlaka daha kötüsünü görmüşlerdir") ve önceki sömürgelerden sonra hayatta kalmayı başardılar. Bu yarımkürede İngilizce konuşan ilk Siyah insanların yaptığı bir Halk Devrimi'nin gerçekleştiği bu ülkenin soyundan geldiğim için gurur duyuyorum. Grenada'da birçok şey yitirildiyse de her şey yitip gitmedi. Halkın ruhu yitip gitmedi. *Daima İleri, Asla Geri*[23] bugünlerin karanlığında çalınan bir ıslıktan çok daha fazlası.

çev. Yusuf Demirörs

23 Grenada Devrimi'nin sloganı.

Audre Lorde... Siyah, lezbiyen, anne, savaşçı, şair. Cinsiyetçilik, ırkçılık, yaşçılık, homofobi ve sınıf ayrımına kafa tutan mücadeleci ve derin sesiyle zamanı, sınırları aşarak kabuğumuzun içine işliyor. Öfkelendiriyor, cesaretlendiriyor, umut veriyor, güç katıyor. Süreğen bir şiddetin açtığı yaralara merhem oluyor, dehşet karşısında sessizleşen dilimizi çözüyor, bedenimizi ifadesine kavuşturuyor. Heteropatriyarkal bakış tarafından çalınan, tanımlanan ve utandırılan feminen bedenlere ait erotik gücün itibarını iade ederek diriltiyor.

Lorde için şiir bir lüks değil, bizzat direniş. Bu kitapta yer alan düzyazılarıysa, kimlikleştirilmiş farkların peşinen uyumuna ya da ancak sonradan birleştirilmesine değil, farkların elbirliğine, elbirliğinin fark yaratma gücüne dayanan bir ortak olan hayalini besliyor. Harekete geçmenin ve yaratıcı değişimin başlangıç noktası olarak gördüğü farkı tanımaya ve keşfetmeye cüret ediyor. Tüm farkları özgürleştiren başka bir yaşamın yaratılmasına duyulan arzunun ve bu arzunun sonuna kadar birlikte gitmekteki kararlılığın feminizmin en büyük gücü olduğunu hatırlatıyor.

Lorde, dehşet ve kaosa kulak vermemizi salık veriyor bize. Öyle bir kaos ki bu "Siyah, yaratıcı, dişil, karanlık, reddedilmiş, karmakarışık, uğursuz, kokuşmuş, erotik, muğlak, üzücü..." Bu kaosun gözü pek kalemi Lorde, keskin gözlemleri, poetik dili ve güçlü sesiyle tüm özgürlük hareketleri için hiç tükenmeyecek bir esin kaynağı.

9 786057 872265

www.otonomyayincilik.com
iletisim@otonomyayincilik.com